

ИВЛИН УО

Завръщане В Брайдсхед

**ИВЛИН УО
ЗАВРЪЩАНЕ В БРАЙДСХЕД
БЛАГОЧЕСТИВИТЕ И
НЕЧЕСТИВИ МЕМОАРИ НА
КАПИТАН ЧАРЛС РАЙДЪР**

Превод: Аглика Маркова

chitanka.info

АГЛИКА МАРКОВА

БЛАГОЧЕСТИВИ И НЕЧЕСТИВИ ЛУТАНИЯ

На 31 януари 1944 г. Ивлин Уо отбелязва в дневника си: „Днес, понеделник, пристигнах в Чагфорд с намерението утре сутрин да започна амбициозен роман.“^[1] „Амбициозният роман“ е „Завръщане в Брайдсхед“, книгата на живота на Уо, неговият „опус магнум“, с който той успява да изненада и приятели, и врагове, и читатели, и критика.

По онова време Уо вече е общопризнат блестящ сатирик, чието място в английската литература никой не оспорва. На него не позволява, макар твърде често — неохотно, да се гаври с естетически и морални ценности, ако проникателното му око съзре, че са подкопани от корупция. Той не може да не критикува: Първата световна война не само донася крушения на пуританския морал, а и заличава стойността на много викториански идеали и норми. Към 1930 г. преките и най-болезнени спомени, от войната са отзвучали, но в живота на „загубеното поколение“ трайно са се настанили усещането за хаос и нестабилност в английското общество, съзнанието, че дните на могъщата империя са преброени; дълбок е психологическият шок от историческите събития в Европа, особено у интелектуалците, повечето от които не разбират революционните промени. Следвоенното поколение е на хора, загубили вяра в идеалите на бащите и дедите. А именно тези хора, за които има много малко свято, са героите на Уо.

У самия Уо общото объркване се изразява в безрезервно отричане на едни писатели и безрезервно възхищение от други. В развитието си Уо се влияе от литературните възгледи на приятеля си, писателя Харолд Актън, от писателя Фърбанк и от двама поети, съвършено различни по натюрел, но знаменити представители на англоезичната поезия — Рупърт Брук и Томас С. Елиът.

С подкрепата на техните произведения Уо се бунтува срещу викторианските формули за романа и прилага в книгите си

заимствувана от тях система на алюзии и асоциации. Този начин на писане дооформя и миогледа му: младият писател, настроен критично към света въобще, започва да отрича окръжаващата го действителност. Той определено не приема законите на капиталистическото общество и понеже, като мнозина събратя от Европа, не разбира историческата закономерност на общественото развитие, се ръководи от принципа на Ювенал, че е „трудно да не пишеш сатири“. От сатирата Уо прави съвършено оръжие. Като отразява много точно страха на аристокрацията и едрата буржоазия от класовите битки не само във Великобритания, но и в Европа и в различните райони на Британската империя, той се опитва да се пребори с него чрез абсурда в ситуациите и в поведението на героите си. Скиците на модното, блестящо и безпътно висше общество от двадесетте и тридесетте години („Гнусни тела“), завоалираните чрез остроумен диалог и комизъм, и ситуационно жонгльорство социална критика и обвинение („Шепа прах“, „Развейте още знамена“) го очертават като нещо далеч повече от сатирик на нравите. Той изкарва на показ стремежа на нищожеството да се прикрие чрез лъжлива външност и жигосвайки го, лекува. Привидното безразличие и хладина, с които създава героите си, са само средство да скрие негодуванието си, форма, която да му помогне да изрече най-язвителните си коментари. Уо почти не създава положителни герои като антиподи на своя „кораб на глупците“: той няма нужда от контраст, за да покаже, че светът, който и той населява, е абсурден и съществуването му не бива да продължава (горе-долу с това завършва и „Гнусни тела“, където Адам казва на Нина: „Така повече не бива да продължава.“).

И ето че в 1945 г., утвърдил се, класифициран вече като безжалостен сатирик, прекалено целенасочен в социалната си критика, Уо обърква читателите си със „Завръщане в Брайдсхед“, реалистичен роман за Живота, Любовта и Смъртта, за историята на човешките крушения. Уо не изменя на себе си, а за първи (и последен) път признава в свое произведение, че е уморен, тъжен и не вижда надежда. Всеки талантилив писател в известно отношение е пророк: Уо описва и собственото си религиозно крушение, което настъпва две години преди смъртта му.

Привидно успехът на книгата е леснообясним: в нея има всички съставки, които могат да накарат читателя да прекара над страниците ѝ

часове наред: трепетна, тъжна любов, многолика и красива (Чарлс и Джулия, Чарлс и Кордилия, Чарлс и Себастиан), точно премерено по сила „разтърсване“ на условните схващания, деликатно, с лека носталгия по една антична невинност, немислима в рамките на общоприетия от векове морален кодекс, остроумно описание на светските нрави, студентски лудории, изтънчен лиризм и красота на езика, стилно изящество и великолепен пейзаж, който присъствува в романа като самостоятелен герой. Но колко краткотрайно би било царствуването на книгата, ако тези Характеристики я изчерпваха! Истинската стойност на „Завръщане в Брайдсхед“ е другаде. Както пише в „Ню Йорк Таймс“ Джон Хатчинс, „книгата притежава дълбочина и тежест, които могат да бъдат постигнати само от писател в разцвета на силите си, който пише бързо, жадно и сръчно, за да ни съобщи всичко, на което животът го е научил.“ Уо не се отказва нито от социалната критика, нито от сатирата си, но способността му да съчетава абсурдното с правдоподобното („Черни хитрини“) тук отстъпва пред деликатната подигравка на човек, който се лута, който е претръпнал, оцелял е в огъня на собствените си идеологически проблеми. Това не е фраза. Отричайки обществото, в което живее, Уо съзнателно се връща назад и като разрешение на проблемите за първи път предлага напълно неосъществимата, реакционноромантична идея за класов мир и справедливост чрез патриархалността на старинните католически родове.

Уо приема католицизма в 1930 г. Този факт често се изтъква от критиците като обуславящ създаването на няколко от романите му („Завръщане в Брайдсхед“, „Елена“, „Меч за воинска доблест“). Нещо повече, когато излиза „Завръщане...“, по-малко проникателните критици съзират в романа католическа пропаганда — от техните изречени с недомлъвки обвинения Уо страда много — и бързат да го обвинят в отстъпление пред религиозната догма и в краен консерватизъм. За щастие читателите веднага усещат (а критиката побързва да си свери часовника), че в случая с Уо теоретичните убеждения са едно, а вярното око за реалността — друго. Този талантлив писател търси в католицизма сигурна философска позиция, от която да продължи спокойно да пише сатири, без да се поддава на отчаяние. Той търси здрави нравствени и духовни ценности. „В пътя си към тези ценности той не е сам: Греъм Грийн, Томас Елиът са

минали оттам преди него. Обръщането на Уо в католицизма изразява пак нежеланието му да приеме съществуващата действителност, тъй като католическата религия е опозиционна в Англия още от времето на Реставрацията. Етико-естетическият идеал на писателя, свързан с английския католицизъм, не може да се нарече прогресивен; но не е попречил на Уо, както и на великия Балзак, да рисува безпощадни критични картини на разрухата и падението^[2]. Уо, който цял живот се занимава с разобличаването на заблуди, не може да не демаскира една от основните човешки заблуди на всички времена. Следователно, опитвайки се да бъде верен на приетата от него догма, той описва нейното пагубно влияние върху съдбата на героите — и в крайна сметка разобличава тази догма. Изображеният в „Завръщане...“ католицизъм е всъщност философия, носеща безкрайно страдание на всички, които я изповядват. Под тежестта на притворните ѝ изисквания рухва Себастиан Флайт, в името на мъглявия идеал за праведност отхвърля Джулия единствената си любов; под нейното иго крее смешната, сладка Кордилия. Тяхното унищожение не е физическо и затова е още по-страшно. Така, търсейки да даде форма на собствените си терзания, Уо произнася съществено обвинение срещу една институция, която в крайна сметка се отъждествява със света, който писателят не приема. Чрез тези благочестиви и нечестиви лутания между рационално възприет идеал и остро чувство за действителност и истина, Уо подкрепя хората, които живеят духовно, извисено, които жадуват за естествени човешки отношения. В конфликта между човечността и сметката, независимо в каква дреха е облечена тя — материална (Рекс) яли духовна (лейди Марчмейн), — печели човечността.

„Завръщане в Брайдсхед“ е между малкото романи на Уо, в които на разрухата и падението се противопоставя същество от плът и кръв. Чарлс Райдър, комуто нищо човешко не е чуждо, притежава онова здраво чувство за същинските ценности в живота, към което през целия си живот се стреми Уо. Вярно е, към него може да се отправи съществено обвинение в страхливост: той може би твърде безводно се отдалечава и от трагедията на Себастиан, и от драмата на Джулия. Но това още повече подчертава неспособността на отделния човек да се бори с притворността на една силна институция. Райдър е човекът, който отхвърля не само мистиката, но и пагубното влияние на догмата.

Чрез неговите очи схващаме противоречивото отношение на Уо към идеала, представян от лейди Марчмейн. Благодарение на него смъртта на маркиза, която би трябвало да служи за кулминация на католическата тема, звучи двусмислено.

„Завръщане в Брайдсхед“ е първият от романите на Уо, в който героите живеят пълнокръвен триизмерен живот, а не са носители на определен вид пороци като в средновековните мистерии. Толкова по-силно звучат нотките на ирония и самоирония, доразвити, доразработени в предишните романи, темите на неоправдано самодоволство, душевна тъпота, скудоумие, политическо късогледство. Това са любими теми на Уо, който не пропуска да бичува подобни прояви на известни кръгове в обществото, където и да ги забележи. Известните ни от предишните му романи символи на политическо невежество, което в много случаи управлява държавните дела, сега са съвсем реални образи (епископът, който заминава за Испания); яловите политически разсъждения на кръга около Рекс и патриотарските настроения на лондонската златна младеж (стачката от 1929 г.) създават реалистична картина, подплатена с характерна сатирична насоченост, на страха на управляващите от управляваните. В този смисъл, може би дори само интуитивно, Уо създава и портрет на своето общество вече от политическа гледна точка (което в по-ранните му романи само се набелязва).

В литературата на пръсти се броят писателите, които не са обичали заниманието си — Уо е един от тях (той много дълго се смята само за сръчен занаятчия). „Завръщане...“ е първата книга, в която Уо се вдава целият. За разлика от повечето писатели от ХХ в., които по неформулирана закономерност са най-зрели или в първия, или в последния си роман, Уо създава в „Завръщане...“ най-значителното си, излято произведение, заобиколено от по-ранни и по-късни блестящи, но сякаш незавършени произведения. В този смисъл книгата е лебедовата песен на писателя, изпята години преди смъртта му.

Аглика Маркова

[1] Дневниците на Ивлин Уо, редактор Майкъл Дейви, Пенгуин Букс 1976. — Б.пр. ↑

[2] Г. Анджапаридзе, предговор към „Ивлин Во“, издателство „Прогресс“, Москва, 1982 г. ↑

ПРОЛОГ

ЗАВРЪЩАНЕ В БРАЙДСХЕД

Забележка на автора:

*Аз не съм аз; ти не си той или тя; те не са
те.*

И.У.

Когато стигнах до позициите на трета рота на върха на възвишението, спрях и се извърнах към лагера. Виждаше се вече целият под мен през сивата мъглица на ранната сутрин. Този ден заминавахме. Когато пристигнахме преди три месеца, сняг покриваше всичко, сега се разлистваха първите пролетни клонки. Тогава си бях помислил, че каквито и гледки на опустошение да ни очакват, нищо по-жестоко от този пейзаж няма да зърна; сега отново си казах: това място не ми даде нито един хубав спомен.

Тук загина любовта между мене и армията.

Тук свършваха трамвайните релси и войниците, връщащи се след запой от Глазгоу и задрямали по седалките, се събуждаха, защото бяха стигнали края на пътя си. Те вървяха пеша от трамвайната спирка до лагерния вход: четвърт миля — имаха време да закопчаят куртките и да оправят кепетата си, преди да минат покрай караулното, четвърт миля; после циментът отстъпваше пред тревата и шосето свършваше. Тук бе краят на града. Тук душният, еднообразен свят на кооперациите и кината даваше път на хинтерланда.

Лагерът бе разположен там, където до неотдавна са се простирали пасища и ниви; в една гънка на възвишението все още се виждаше сграда на ферма — в нея се бяха помещавали батальонните канцеларии; бръшлянът още обвиваше някогашните стени на овощната градина; беше оцелял само половин акър обезобразени стари дървета зад пералните. Мястото е била белязано от разрухата още преди

войската да нахлуе в него. Ако мирът бе продължил още една година, тук вече нямаше да има нито ферма, нито стена, нито ябълкови дръвчета. Между голите глинени брегове вече се простираше половин миля паваж, а от двете страни шахматно се редуваха открити канали, показващи къде предприемачите на кметството са предвиждали отводнителна система. Още една година мир — и мястото щеше да стане част от съседното предградие. Сега бараките, в които бяхме изкарвали зимата, на свой ред очакваха да бъдат съборени.

Отсреща — обект на много иронични забележки — полускрита даже през зимата сред оградилите я дървета, се намираше общинската лудница, чиито желязна ограда и красива порта засенчваха грубоватите наши огради от бодлива тел. При хубаво време лудите се разхождаха и се мяркаха по спретнатите чакълени пътечки и приятно оформени моравки; безгрижни колаборационисти, отказали се от неравната борба, разрешили всички съмнения, изпълнили дълга си, безспорни законни наследници на нашия век на прогрес, наслаждаващи се спокойно на наследството си. Когато марширувахме покрай тях, войниците обикновено крещяха към оградата: „Стопли ми леглото, братко. Идвам веднага“, но Хупър, най-новият ми взводен командир, злобно им оспорваше осигурения живот: „Хитлер би ги тикнал в газова камера — казваше той, — май не е лошо да понаучим нещо от него.“

Когато пристигнахме тук в средата на зимата, водех рота от силни и бодри мъже; докато се придвижвахме от блатата към този пристанищен район, те смятаха, че най-сетне ни прехвърлят в Близкия Изток. С течение на времето, когато започнахме да разчистваме снега и да изравняваме плаца, наблюдавах как разочарованието им преминава в примирение. Те вдъхваха миризмата на пържена риба от продавниците и наостряха уши при познатите мирновременни, звуци на фабричните сирени и оркестрите по дансинг-холовете. Когато бяха в отпуска, висяха по улиците, гледаха да се измъкнат, щом зърнеха някой офицер — от страх, че ако козируват, ще се изложат пред новите си любовници. В щаба на ротата се трупаха дребнави обвинения и молби за отпуск по домашни причини. Още призори денят започваше с хленченето на симулантите и мрачните лица и втренчените погледи на жалващите се.

А аз, който според всички предписания трябваше да им съчувствувам, как можех аз да им помогна, щом бях неспособен да помогна на себе си? Тук полковникът, при когото се бяхме обучавали, бе повишен и преместен далеч, а приемникът му, по-млад офицер, не толкова свестен, бе прехвърлен от друг полк. В офицерския стол вече се хранеха много малко от доброволците, с които бяхме преминали обучението в началото на войната; по един или друг начин почти всички си бяха отишли — някои демобилизирани по здравословни причини, някои изпратени в други батальони някои — получили назначения в щаба; някои бяха отишли доброволци на специална служба, един бе убит по време на маневри, един бе съден от военен съд — и местата им бяха заети от мобилизирани; сега във вестибюла непрекъснато свиреше радио и преди вечеря се лееше бира; всичко се бе променило.

Тук, на тридесет и девет години, започнах да се чувствавам стар. Вечер бях скован и уморен и не ми се излизаше от лагера; проявявах собственически претенции към определени столове и вестници; преди вечеря редовно изпивах по три чаши джин, ни повече, ни по-малко, и си лягах веднага след новините в девет часа. Час преди ставането бях неизменно буден, и раздразнителен.

Тук загина последната ми любов. В смъртта ѝ нямаше нищо особено. Един ден, малко преди заминаването, както си лежах буден преди утринната тръба в нисеновата барака^[1], взрян в пълната тъмнина и заслушан в сънното дишане и мърморене на четиримата други обитатели, прехвърляйки в ума си дневните си задачи... — бях ли включил в курса по стрелкова подготовка и двамата ефрейтори? Пак ли сред всички отпускари, които трябваше да се върнат днес, от моите щеше да има най-много закъснели? Можех ли да се доверя на Хупър да изведе новия набор на топографски занятия?... — както си лежах, в този тъмен час, с ужас осъзнах, че нещо у мен, боледувало дълго, неусетно бе умряло и се почувствувах като съпруг, който на четвъртата година от брака си неочаквано разбира, че не изпитва вече ни желание, ни нежност, ни почит към някога любимата жена; никакво удоволствие от присъствието ѝ, никакво желание да я зарадва, никакъв интерес към нейна постъпка или дума; никаква надежда нещата да се оправят, никакви угризения за катастрофата. Добре ми беше познат целият нерадостен път на семейното разочарование: ние преминахме по него.

Армията и аз, от първото си неуместно влюбване до днес, когато не ни оставаше нищо, освен хладните връзки на закона и дълга, и навика. Бях изиграл всяка сцена в семейната трагедия; бях усетил как дребните недоразумения се повтарят все по-често и как сълзите ми правят все по-малко впечатление; как помиренията отмаляват и започват да пораждат високомерие и хладна критичност, как се засилва убеждението, че не аз, а любимата е виновна. Усещах фалшивата нотка в нейния глас и се научих да я дебна; улавях вътрешния немигащ поглед на презрително недоумение и себичната линия на стиснатите ѝ устни. Изучавах я, както човек трябва да изучи жената, с която е събирал дом ден след ден, в продължение на три и половина години; изучих я разпусната, изучих механизма и изтърканите прояви на чара ѝ; нейната ревност и егоизъм, нервното привично потрепване на пръстите ѝ, когато лъжеше. Лишена вече от цялото си очарование, тя ми се струваше като непознатата, с която се бях свързал неразривно в момент на умопомрачение.

И тъй, сутринта в деня на нашето заминаване на мен вече ми бе напълно безразлично къде ни изпращат. Щях да продължавам да си върша работата, но само от чувство за дълг. Заповедта гласеше да се качим в девет и петнадесет сутринта на влака, спрян на отдалечен коловоз, и да вземем в полевите чанти неизползуваната част от дневната си дажба; това бе всичко, което ми трябваше да знам. Заместник-командирът бе потеглил вече с първия отряд. Ротните запаси бяха прибрани още предишния ден. На Хупър бе наредено да инспектира позициите. Ротата трябваше да бъде строена в седем и половина сутринта, а вещевите торби — струпани пред бараките. Много такива придвижвания бяхме предприемали след онази опияняваща сутрин на 1940 г., когато погрешно смятахме, че ни изпращат да защитаваме Кале. Оттогава бяхме променяли местоназначението си три или четири пъти годишно; този път нашият нов командир правеше необичайна демонстрация на „съображения за сигурност“ и дори ни бе накарал да свалим всичките отличителни знаци от униформите си и от обоза. Беше казал, че се касаело за „полезно обучение при реални военни условия“. „Ако открия, че някоя от войнишките дами ни чака на другия край, ще знам, че някой не си е държал езика.“

Димът от готварницата се разнасяше в мъглата и лагерът се простираше като безредно построена главоблъсканица от пресечки, наложени върху недовършен градоустройствен план, като че ли изкопан в по-късен период от група археолози.

„Разкопките в Полок ни дават ценна информация за едно звено в обществото от свободни и роби в двадесетия век и племенната анархия, настанала след тях. Тук виждате народ с висока култура, способен да построи сложни отводнителни съоръжения и постоянни шосета, стъпкан от най-примитивен тип раса.“

Тъй, разсъждавах аз, сигурно ще пишат учените на бъдещето и като се извърнах, поздравих ротния старшина с думите:

— Да сте виждали мистър Хупър?

— Изобщо не съм го виждал тази сутрин, сър.

Отидохме към разглобената ротна канцелария, където открих, че един прозорец е счупен, след като протоколът за щети бе попълнен.

— Нощеска вятърът, сър — обясни сержантът.

(Всички щети бяха обяснявани така или със „сапърски учения, сър.“)

Появи се Хупър; той беше блед младеж с причесана назад коса без път и с неизразителен мидландски говор; дойде в ротата преди два месеца.

Войниците не обичаха Хупър, тъй като не си разбираше много от работата и понякога, при команда „свободна“, се обръщаше към тях твърде свойски на малко име, но аз изпитвах към него чувство, близко до симпатия, главно поради един инцидент, станал в офицерската трапезария първата вечер.

По онова време новият полковник бе прекарал в ротата по-малко от седмица и още не се беше развихрил. Бе почерпил всички с джин и когато за първи път забеляза Хупър, беше леко на градус.

— Този млад офицер е от вашите, нали, Райдър? — запита ме той. — Трябва да се подстриже.

— Така е, сър. — Така си беше. — Ще взема мерки.

Полковникът пи още джин и започна да гледа втренчено Хупър, като казваше високо:

— Господи, какви офицери ни изпращат!

Полковникът като че не можеше да откъсне очи от Хупър. След вечеря каза много високо:

— В стария ми полк, ако се появеше такъв млад офицер, подофицерите на бърза ръка щяха да го острижат.

Никой не показва особено усърдие за такова забавление и нашата вялост възпламени полковника.

— Вие — обърна се той към едно свястно момче от първа рота — вървете, донесете ножица и подстрижете този млад офицер.

— Това заповед ли е, сър?

— Това е желанието на вашия командир — а то е най-добрата заповед, която познавам.

— Слушам, сър.

И тъй, в атмосфера на смут и неприязън Хупър седна на един стол и зад тила му щракнаха няколко пъти. Още в началото на операцията напуснах помещението и по-късно се извиних на Хупър за оказания му прием.

— Такива неща обикновено не стават в нашия полк.

— О, не се сърдя. Разбирам от шега.

Хупър не хранеше илюзии по отношение на армията, или поне не хранеше особени илюзии, различни в общата всеобхватна мъгла, през която наблюдаваше Вселената. Бе дошъл в армията неохотно, по принуда, след като безуспешно бе опитал всичко, за да се измъкне. Приел мобилизацията си, както сам се изразяваше, „като дребна шарка“, Хупър не бе романтик. Като дете той не бе яздил Рупъртовия кон^[2], нито бе седял сред лагерните огньове в Ксант; и на възраст, в която нямах душа за нищо, освен за поезията, в героичния мъчителен преход, който изживяваме в училище — между рукналите сълзи на детето и възмъжаването, Хупър бе плакал често, но нивга — над речта на Хенри^[3] в деня на св. Криспин, нито над епитафията при Термопилите В изучаваната от Хупър история бе имало малко сражения, но щедри подробности за хуманното законодателство и индустриалното развитие. Галиполи, Балаклава, Квебек, Лепанто, Банокбърн, Рончевал и Маратон, както и Битката на Запад, където паднал Артур, и стотици подобни имена, които триумфално ме зовяха през далечината на годините с цялата чистота и сила на юношеството, надживели даже моето разочарование и иконоборство, не означаваха за Хупър нищо.

Той рядко се оплакваше. Макар да беше от хората, на които не можеш да повериш и най-простото задължение, той бе изпълнен с

изключителна почит към деловитостта и въз основа на своя скромнен търговски опит понякога казваше за заплащането, снабдяването и „човекочасовете“ в армията:

— В бизнеса тая работа нямаше да им се размине.

Той спеше дълбоко, а аз лежах буден и се измъчвах.

През седмиците, прекарани заедно, Хупър стана за мен символ на Млада Англия, така че прочетях ли някоя реч, в която се съобщаваше какво Младостта изисква от Бъдещето и какво Светът дължи на Младостта, си правех експерименти, като замествах „Младостта“ с „Хупър“ и гледах дали текстът пак звучи логично. Тъй в тъмните часове преди ставане понякога мислех:

„Хупърски митинги“, „Хупърски обществения“, „Международна Хупърска корпорация“ и „Религията на Хупър“, Хупър се превърна в киселинен тест за всички тези сплави.

Ако можеше да се говори за промяна, сега той имаше още по-малко „военен“ вид, отколкото при пристигането си от кадетската школа. Тази сутрин, в пълно снаряжение, той и на човек не приличаше. Застана „мирно“ с някаква тровава танцова стъпка и прекара длан във вълнена ръкавица по челото, си.

— Искам да говоря с мистър Хупър, старшина... А, вие ли сте, къде, по дяволите, ходите? Казах ви да направите оглед на позициите.

— ... къснал ли съм? Извинете, Бързах да си скатая вещите.

— Имате ординарец.

— Е, предполагам, че формално е така. Но знаете как става. И той си има вещи. Ако се заядеш с тези хора, все ще ти го върнат.

— Направете огледа сега!

— Тъй вярно!

— И, за бога, не ми отговаряйте с „тъй вярно“!

— Извинете. Мъча се да не забравям. Просто ми се изплъзва от езика.

Когато Хупър тръгна, дойде старшината.

— По пътеката се задава гарнизонният командир, сър.

Отидох да го посрещна.

Капчици пот се тулеха в четината на червеникавите му мустачки.

— Е, всичко наред ли е тука?

— Мисля, че да, сър.

— Какво значи *мисля*? Би трябвало да знаете.

Погледът му попадна на счупения прозорец.

— Това записано ли е в протокола за щетите?

— Още не, сър.

— *Още не, а?* Интересно дали щяхте да го запишете, ако не го бях видял.

Той се чувствуваше неудобно в мое присъствие и шевните му изблици се дължаха на притеснение, но от това не ми ставаше по-симпатичен.

Заведе ме зад бараките до оградата от бодлива тел, разделяща моята територия от тази на домакинския взвод, прехвърли се с лекота и се запъти към обрасла канавка до насип, който някога е бил синор. Тук започна да рови с бастуна си като прасе, риешо за трюфели, и накрая нададе победоносен вик. Беше открил едно от тези бунцища, които призовават чувството за ред у всеки професионален войник; част от метла, капак от печка, проядено от ръжда ведро, чорап, франзела хляб се покоеха под щафела и копривата сред празни цигарени пакетчета и консервени кутии.

— Погледнете — заповяда гарнизонният, — чудесно впечатление ще създадем у полка след нас.

— Лоша работа — казах.

— Срам! Наредете да изгорят всичко, преди да напуснете лагера.

— Слушам, сър. Старшина, изпратете човек в домакинския взвод и кажете на капитан Браул, че командирът нарежда канавката да се изчисти.

Зачудих се дали полковникът ще понесе такава обида; и той се зачуди. Още момент остана нерешително, бодейки калта с бастуна си, след това се въртна на пети и се отдалечи с широки крачни.

— Не трябваше да го правите, сър — каза старшината, който бе мой наставник и опора още от идването ми в ротата. — Наистина не трябваше.

— Този боклук не е наш.

— Може би, сър, но нали знаете как става. Ако се заядете с висшите офицери, те винаги ви го връщат по някакъв начин.

Докато марширувахме покрай лудницата, двама или трима от по-възрастните ѝ обитатели учтиво фъфлеха и гримасничеха зад оградата.

— „Здрасти, друже, скоро пак ще се видим“; „Скоро ще се върнем“, „Усмивка — четиридесет карата, докато се срещнем пак“ — им викаха войниците.

Вървах с Хупър пред челния взвод.

— Слушайте, да знаете накъде отиваме?

— Не.

— Мислите ли, че ще влезем в сражение?

— Не.

— Фалшива тревога, а?

— Да.

— Всички, говорят, че отиваме на фронта. Вече не знам какво да мисля. Глупаво ми се струва — цялото това обучение и мъка, ако не влезем в бой.

— На ваше място не бих се безпокоил. За всекиго ще има възможност.

— О, не че много ми се иска, знаете. Колкото и аз да кажа, че съм се бил.

Влак е допотопни вагони ни чакаше на разклонението; разпореждаше се един транспортен офицер; нарочен взвод прехвърляше последните вещици торби от камионите в конски вагони. След половин час бяхме готови да тръгнем и след час тръгнахме.

Моите трима взводни командири и аз се разполагахме сами в купето. Те ядоха сандвичи и шоколад, пушиха и спаха. Никой от тримата не носеше книга. През първите три или четири часа отбелязваха имената на градовете и се надвесваха от прозорците, щом — както често се случваше — влакът спираше между гарите. Попълно загубиха интерес. На обяд, и след това вече по тъмна, получихме по канче изстинало какао от една бака. Влакът се движеше бавно през равна сива земя, по главен път.

Голямото събитие на деня беше „групата за специални заповеди“ на командира. Ние се събрахме в неговото купе, повикани от свързката му, и заварихме него и адютанта му в стоманени каски и пълно снаряжение. Първите думи на командира бяха:

— Вие сте от групата за специални заповеди. Очаквам да идвате уставно облечени. Фактът, че случайно сте във влак, е без значение — мислех, че ще ни върне да се преоблечем, но като ни гледаше свиреп, той каза: — Седнете.

— Лагерът бе оставен в срамно състояние. Навсякъде намерих доказателства, че офицерите не са си гледали работата. Състоянието, в което се оставя един лагер, е най-добрата проверка за качествата на полковите офицери. От такива неща зависи репутацията на един батальон и неговите командири. И — дали наистина каза той тези думи, или аз си ги измислих, за да изразя презрението в неговия глас и поглед? По-скоро — второто. — Няма да позволя на няколко временно назначени офицери да компрометират с небрежността си моята професионална репутация.

Ние седяхме, с бележници и моливи, и чакахме да си запишем подробно следващите си задачи. Някой по-чувствителен човек би усетил, че не е успял да ни направи никакво впечатление; може би и той го усета, защото прибави като раздразнен даскал:

— Единственото, което изисквам от вас, е лоялното ви сътрудничество.

След това разтвори бележника си и прочете:

— Заповеди.

Сведение. В момента батальонът пътува от точка А до точка Б. Това е важен военен обект и може да бъде бомбардиран или обгазен.

Намерение. Възнамерявам да пристигнем в точка Б.

Метод. Влакът ще пристигне на местоназначението си приблизително в двадесет и три, часа и петнадесет минути и т.н.

Жегването дойде на края, в точка „Администрация“.

Щом пристигнете в глухата линия, трета рота, без един взвод, да разтовари, багажа. Там ще чакат на разположение три тритонни камиона, които да пренесат имуществото до батальонните складове в новия лагер; работата да продължи до край; останалата част от взвода да охранява складовете и да сложи постове около лагера.

Има ли въпроси?

— Можем ли да разчитаме на какао за разтоварната група?

— Не. Други въпроси?

Когато съобщих заповедите на старшината, той каза.

— Горката трета рота лак няма късмет. — Знаех, че с това ме упреква, задето бях разсърдил гарнизонния.

Съобщих заповедите на взводните командири.

— Глей ти — каза Хупър, — ужасно неприятни за момчетата. Те направо ще побеснеят. Май все нас избира за мръсната работа.

— Вие ще застанете на пост.

— Добре, добре. Ама, чакайте, как ще определя границите на лагера в тъмното?

Скоро след затъмнението бяхме обезпокоени от свръзката, който тъжно обикаляше влака с една хлопка в ръка. Един от по-образованите сержанти извика: „Deuxième service“^[4].

— Атака с течен иприт — казах. — Всички прозорци да се затворят. — След това написах стегнато докладче за положението, в което съобщавах, че няма ранени и убити и нищо не е заразено; че съм наредил да се обеззарази вагонът отвън преди войниците да напуснат влака. Това май задоволи гарнизонния, защото повече не ни закачи. Стъмни се и всички заспахме.

Накрая, много късно вечерта, пристигнахме в глухата линия. Част от обучението ни по отбрана в реална бойна обстановка се състоеше в това да не спираме по гари и перони. Наскачахме от движещите се платформи на посипаните със сгурия коловози и в тъмнината настана суматоха.

— Строй се на шосето под насипа. Трета рота закъснява както винаги, капитан Райдър.

— Да, сър. Имаме известни затруднения с хлорната вар.

— С каква хлорна вар?

— За обеззаразяването на вагоните отвън, сър.

— О, много голямо съзнание проявявате. Я оставете хлорната вар и се размърдайте.

В това време моите сънени и кисели войници трмаво и шумно се строяваха на шосето. Скоро взводът на Хупър изчезна в тъмнината; намерих камионите, разпоредих се колони от войници да добават имуществото от ръка на ръка по стръмния насип и накрая, след като откриха, че правят нещо, което явно има смисъл, войниците се ободриха. Подавах заедно с тях муниции през първия половин час; след това прекъснах, за да по-Срещна помощник-командира на ротата, който слезе с първия завърнал се камион.

— Лагерът не е лош — докладва той. — Голямо имение с две или три езера. Ако имаме късмет, ще можем да стреляме патици. Селце с една кръчма и поща. На мили оттук не се вижда град. Успях да запазя една от бараките само за нас двамата.

Към четири часа сутринта свършихме всичко. Пътувах с последния камион по неравни пътища, надвиснали клони шибаха предното стъкло; по едно време отбихме и подкарахме по черен път; после пак излязохме на открито, където двата пътя се сляха; струпаното имущество бе оградено с кръг от фенери-прилепи. Тук разтоварихме камиона и най-накрая под беззвездно небе и под ситния дъжд, който вече бе започнал да ръми, последвахме водачите до квартирите си.

Спах, докато ме събуди ординарецът, станах уморен, облякох се и се обръснах мълчаливо. Едва когато стигнах до вратата, запитах помощник-командира:

— Как се нарича това място?

Той отвърна и за миг ми се стори, че някой изключи радиото и гласът, който безчет дни бе ревал в ушите ми непрестанно, безсмислено, замлъкна внезапно; настъпи тежка тишина, отначало пуста, но постепенно, докато поруганите ми сетива отново се събуждаха, тя се изпълни със сладки и естествени, и отдавна забравени звуци: защото той бе изговорил име познато, вълшебно име е отколешна власт над мен; само при звука му призраците на няколкото кошмарни последни години се разбягаха.

Вън пред бараката се спрях замислено. Дъждът бе спрял, но облаците оставаха прихлупени и тежки. Още бе рано и димът от готварницата се издигаше право към оловното небе. Един коларски път, някога навиран, след това обрасъл, сега изровен и кален, следваше очертанията на хълма, гмурваше се и изчезваше зад едно възвишение; от двете му страни тук-там бе разпиляна нагъната ламарина, откъм която се разнасяха тракането, брътвежът и подсвиркването, и подвижванията, и всички животински шумове на батальона, който започваше нов ден. Зад и около нас, още по-познат, се простираше изящен, създаден от човека пейзаж. Мястото беше усамотено, оградено и обгърнато в една-единствена долина. Лагерът ни се бе разположил на единия от полегатите склонове; пред нас полето, още неразорано, се простираше чак до хоризонта, отсам течеше поточе — името му беше Брайд, извираше на по-малко от две мили разстояние в стопанството, наречено „Брайдови извори“, където понякога отивахме пеша, за да

пием чай; по-надолу, точно преди да се влее в Ейвън, поточето се превръщаше в истинска река; беше преградено тук, за да образува три езера, едното — само мокро петънце сред тръстиките, другите — обширни, отразили облаците и дебелите буки по бреговете си. Тук горите бяха все дъбови и букови, дъбовете — сиви и голи, буковете — посипани със зеления пращец на разпукващите се пъпки; в съчетание със зелените полянки и обширните зелени ливади те образуваха несложни, грижливо замислени орнаменти... дали още пасяха там елени?... и за да не се рее безцелно погледът, край езерото се издигаше дорийски храм и обрасъл е бръшлян свод бе съединил двата бряга на най-ниския от свързващите канали. Всичко това е било замислено и направено преди век и половина, така че в наше време да достигне пълна зрелост. Къщата не се виждаше, скрита сред зеленеещите се клони, но добре знаех как и къде е разположена, приклепнала между липите като сърна в папратите.

Хупър тихо се промъкна до мен, козирува по своя неповторим начин, който всички напразно се опитваха да имитират. Лицето, му бе сиво от нощното бдение; още не се беше обръснал.

— Втора рота ни помогна. Изпратих момчетата да се мият.

— Добре.

— Къщата е там, зад ъгъла.

— Да.

— Тук идната седмица ще пристигне бригадният щаб. Страшна казарма става от това място. Вече се поогледах. Доста натруфено, бих казал. Много странно, има и някаква католическа черква. Надникнах, имаше служба — само едно падре и един старец. Много неудобно се почувствах. Това е по-скоро по вашата част, не по моята. — По всяка вероятност му се е сторило, че не го чувам; с последно усилие да събуди моя интерес, той каза:

— Има и страхотен водоскок, пред стълбището, целият в скали и каменни животни. Такова нещо не сте виждали.

— Виждал съм, Хупър. Идвал съм и преди.

Гласът ми отекна по-звучно, сякаш излязъл от глъбините на собствения ми затвор.

— Е, тогава знаете всичко. Ще отида да се измия.

Бях идвал и преди; знаех всичко.

[1] Сглобяеми бараки по проект на полк. Нисен (1871–1930 г.), използвани за военни цели. — Б.пр. ↑

[2] Рупърт Брук (1887–1915) — английски поет, загинал в Първата световна война, оказал голямо влияние върху младото поколение след войната. — Б.пр. ↑

[3] Знаменита реч на Хенри V преди битката при Ажанкур в Стогодишната война. — Б.пр. ↑

[4] Втора смяна (фр.) — втора смяна във вагон-ресторанта — Б.пр. ↑

ПЪРВА КНИГА
ET IN ARCADIA EGO^[1]

ПЪРВА ГЛАВА

„Идвал съм преди“, отвърнах, наистина бях идвал; първо със Себастиан, преди повече от двадесет години, в един безоблачен юнски ден, когато каналите тънеха в кипналата бяла пяна на цъфналите храсти, а въздухът бе пропит от ароматите на лятото; невероятен по своето великолепие ден, и макар че съм бивал тук толкова често и в толкова различни настроения, именно първото си посещение си спомних сега, когато стоях за последен път.

И тогава не знаех къде отивам. Беше „Седмицата на осморките“.^[2] Оксфорд — безцветен сега и унил, неспасяем като Лайънес^[3]: тъй бързо бяха нахлули водите — Оксфорд в онези дни все още напомняше акватинта. По просторните му тихи улици хората крачеха и говореха, както по времето на Нюман,^[4] есенните оксфордски мъгли, сивата му пролет и редкият блясък на оксфордското лято — както в онзи ден — с цъфнали кестени и чист висок камбанен звън над островърхите кулички и над куполите, — всичко лъхаше на вековна младост. Монашеският покой правеше смеха ни особено звучен и весело го носеше над всепроникващата глъчка. През Седмицата на осморките в Оксфорд нахлу неподобаващо шумна женска сган; няколкостотин посетителки бърбеха и пърхаха по калдъръма и се катереха по стълбите, разглеждаха града и търсеха удоволствия, пиеха боле, ядяха сандвичи с краставички; возеха ги в плоскодънни лодки по реката, караха ги на тумби към колежанските корабчета, приветствуваха ги в Айсис^[5] и в „Юниън“ с внезапен поток чудати, шеговити, напълно объркващи задявки в стила на Гилбърт и Съливан^[6] и с особени хорали в колежанските черкви. Гласовете на натрапничките проникваха във всяко ъгълче, а собственият ми колеж бе поел не гласовете, а самия извор на това грубо безредие. Давахме бал. В предния двор, където бяха моите стаи, наковаха под и опънаха навеси; край портиерната наредиха палми и азалии; най-лошото от всичко бе, че преподавателят над мене, свито човече, занимаващо се е естествени науки, бе позволил Дамите да се преобличат в стаите му и това безчестие се оповестяваше

чрез напечатано съобщение, окачено на някакви си шест инча от вратата ми.

Най-силно възмутен бе моят прислужник.

— Господата, които не са си поканили дами, се приканват по възможност да се хранят във от колежа през следващите няколко дни — обяви той безутешно. — Вие в колежа ли ще обядвате?

— Не, Лънт.

— За да имала и прислугата малко свободно време, така обясняват. Какво ти свободно време! Трябва да купувам игленици за съблекалните на Дамите. За какво са им притрябвали танци? Няма разум в тая работа. По-рано през Седмицата на осморките никога не е имало танци. Възпоминанието^[7], разбира се, е друго нещо, тогава е ваканция, но не и през Седмицата на осморките, като че ли чаят и разходките до реката не им стигат. Мене да питате, сър, цялата работа започна с войната. Да не беше войната, нищо подобно нямаше да се случи.

Защото годината бе 1923-та и за Лънт, както и за хиляди други, времената се бяха безвъзвратно променили след 1914-та.

— Разбирам да пийнат вино вечер — продължи Лънт, като ту влизаше, ту излизаше, както си му беше навик — или един-двама господа да дойдат на обяд — така може. Но танци! Тази мода я донесоха демобилизираните. Бяха твърде стари, нямаха възпитание и на нищо не искаха да се научат. Това е истината. А някои дори ходят да танцуват в града в „Масовик“ — ама прокторите ще ги пипнат, само почакайте... А, ето го и лорд Себастиан. Защо ли бърбрия тук, ами не ида да купя игленици!

Себастиан влезе — костюм от светлосива каша, бял сгêре de Chine; връзка „Шарве“, която в същност бе моя, изобразяваше плетеница от пощенски марки.

— Чарлс... какво, за бога, става във вашия колеж? Да не би да е пристигнал цирк? Оставаше само слонове да видя. Не мога да не отбележа, че целият Оксфорд неочаквано е станал извънредно странно място. Снощи гъмжеше от жени. Трябва веднага да се махнеш оттук, по-далеч от опасността. Разполагам с автомобил, кошничка ягоди и бутилка Chateau Peuraguey — такова вино не си вкусвал, така че не ми се превземай. С ягодите е божествено.

— Къде ще ходим?

— На гости у един приятел.

— Кой?

— Хокинс се казва. Вземи малко пари, може да видим нещо и да ни се прииска да го купим. Автомобилът е собственост на някой си Хардкасл. Ако се убия, върни му ламарините — не ме бива да шофирам.

Пред портите, отвъд зимната градина — старата портиерна — бе спрял открит двуместен „Морис-Коди“. На волана се бе настанило мечето на Себастиан. Поставихме го помежду си — „Погрижи се да не му прилошее“ — и потеглихме. Камбаните на „Света Дева Мария“ удариха девет; избягнахме сблъскването с един свещеник с черна сламена шапка и бяла брада, който невинно въртеше педалите по дясната страна на Главната улица, пресякохме Карфакс, минахме покрай гарата и скоро се озовахме извън града, на Ботли Роуд: в онези дни лесно се излизаше от града.

— Не е ли рано? — запита Себастиан. — Жените още не са извършили всичко, което вършат, преди да слязат за закуска. Леността ги погубва. Изскубнахме се. Жив да е Хардкасл.

— Който и да е той.

— Той се надяваше да дойде с нас. Но леността и него погуби. В същност казах му, че ще тръгнем в десет. Той е един много мрачен тип от моя колеж. Води двойствен живот. Поне така предполагам. Не му е възможно да живее вечно с име като Хардкасл, нали — ден и нощ?, — това ще го умори. Твърди, че познавал баща ми, което е невъзможно.

— Защо?

— Никой не познава папа. Той е като прокажен в обществото. Не си чувал?

— Жалко, че ни ти, ни аз можем да пеем — отвърнах.

В Суиндън свърнахме от главния път и когато слънцето се изкачи високо, се озовахме между зидани огради и каменни къщи. Към единадесет Себастиан, без предупреждение, зави по един коларски път и спря. Беше станало толкова горещо, че потърсихме сянка. На едно ощипано от овцете възвишение, под китка брястове, изядохме ягодите и изпихме виното — както беше обещал Себастиан, съчетанието беше прелестно, — запалихме дебели турски цигари и се изтегнахме: Себастиан — вперил очи в листака над главата си, аз — вперил поглед

в неговия профил; синьо-сивият дим се виеше, несмуцаван от никакъв вятър, към синьо-зелените сенки на листака, и сладкият аромат на тютюна се примесваше към сладкия аромат на лятото около нас и парите на сладкото златно вино сякаш ни понасяха над торфището и тъй ни люлееха във въздуха:

— Подходящо място да заровим гърне злато — каза Себастиан. — Бих искал да заровя нещо скъпоценно на всяко място, в което съм бил щастлив и когато остареея, погрознеея и озлочестея, да се връщам, да го изравям и да си спомням.

Тогава следвах вече трети семестър; но в съзнанието ми животът в Оксфорд започва от първата ми среща със Себастиан, която стана случайно в средата на втория семестър. Бяхме в различни колежи и идвахме от различни училища; можех да си изкарам трите или четирите Оксфордски години, без изобщо да се запозная с него, ако той не се беше напил една вечер в моя колеж и ако стаите ми не се намираха на приземието, в предния двор.

Че тези стаи ще ми докарат неприятности, ме предупреди братовчед ми Джаспър, който единствен, при първото ми пристигане в Оксфорд, ме сметна за подходящ обект за подробни съвети. Баща ми не ми даде съвети. И тогава, както винаги, той избягна сериозния разговор с мене. Спомена следването ми едва когато до заминаването оставаха две седмици; тогава каза плахо и лукаво:

— Разговарях за тебе. Запознах се с бъдещия ти настойник в Атенеума.^[8] Желаех да разисквам етруските схващания за безсмъртието; а той желаше да разиска Народния университет за работниците; така че направихме компромис и разговаряхме за теб. Запитах го колко пари да ти изпращам месечно. Той отвърна: „Триста годишно; в никакъв случай не по-голяма сума; повечето от студентите разполагат с толкова.“ Сметнах отговора му за възмутителен. На времето разполагах със сума, по-голяма от обичайната, и доколкото си спомням, никъде в света и по никое друго време няколкостотин лири не са били по-полезни по един или друг начин за нечие значение и популярност. Поблазни ме мисълта да ти дам шестстотин — продължи баща ми, изсумтявайки както винаги, когато бе развеселен, — но

размислих: ако настойникът ти научи, може да го приеме като съзнателна неучтивост. Така че ще ти отпусна петстотин и петдесет.

Благодарих му.

— Разпуснал съм се, вярно, но знаеш ли, когато има възможност... Предполагам, че е дошъл моментът да ти дам съвет. На мен никой не ми е давал съвети, освен братовчед ти Алфред. Знаеш ли, че лятото преди да ида в университета братовчед ти Алфред пристигна в Баутън специално за да ми даде съвет? И знаеш ли какъв беше съветът му? „Нед — каза той, — за едно нещо трябва да те помоля. През семестъра винаги носи цилиндър в неделя. По това най-вече преценяват човека.“ И знаеш ли — продължи баща ми, като изсумтя силно, — че аз винаги носех цилиндър? Някои от момчетата носеха цилиндри, други — не. Никога не открих разлика, нито чух коментари по въпроса, но винаги носех своя цилиндър. Това иде да ти покаже как може да въздействува мъдър съвет, даден в подходяща форма в нужния момент. Бих желал и аз да мога да ти дам някакъв съвет, но не знам какъв.

Братовчед ми Джаспър запълни празнината; той бе син на по-стария брат на баща ми, когото баща ми често наричаше полусериозно „Главата на семейството“; следваше четвърта година и предишния семестър почти бе успял да влезе в колежанския, тим по гребане; беше секретар на „Канинг“ и председател на общостудентския клуб — важна личност в колежа. Направи ми официално посещение още през първата седмица и остана за чая; натъпка се с меденки, препечен хляб с аншоа и орехов кекс, след това запали лулата си и облегат в плетения стол, ми изложи правилата на поведение, които трябваше да съблюдавам; говори много; даже днес бих могъл да повтора по-голямата част от думите му, и то — буквално. „... Ще слушаш лекции по история? Безупречен семинар. Най-лошият е по английска литература, малко по-добър е «Велики съвременни философи». Трябва ти или първият, или четвъртият. Другите два не са ценни. Да си губиш времето с втория е излишно. Трябва да посещаваш най-добрите лекции: на Аркрайт за Демостен например, независимо влизат ли в програмата ти... Облекло. Обличай се, като че ли се намиращ в имение. Никога не носи сако от пръскан плат и панталони от каша — само костюм. Иди при някой лондонски шивач; кроят по-добре и дават по-дълъг кредит... Клубовете. Запиши се в «Карлтън» още сега, а в

«Грид» — в началото на втората година. Ако искаш да се кандидатираш за «Юниън» — не би било лошо, — отначало си създай репутация другаде — в «Канинг» или в «Чатъм», като започнеш с изказване за вестниците им. Гледай да не се замесваш в компаниите в «Глигановия хълм».“

Небето над отсрещните островърхи кулички тлееше, след това изгасна; притурих въглища в огъня и запалих лампите, които озариха, в цялата им достопочтеност, лондонския му двуреден костюм и вратовръзката му „Лиандър“... „Не мисли, че преподавателите са като гимназиалните учители; към тях се дръж както към викария си... Половината от втората си студентска година ще се стараяш да се отървеш от нежелателните приятелства, завързани през първата... Пази се от английските католици — всички са содомити и простаци. В същност дръж се настрана от религиозните групировки — само неприятности създават.

Накрая, точно на тръгване, той каза:

— Последен съвет. Смени си стаите. — Стаите бяха широки, с вдълбани в дебелите стени прозорци и боядисана ламперия от осемнадесети век; имах късмет, че ги наех още като първокурсник. — Не един и двама пропаднаха пред очите ми заради приземните си стаи в предния двор — заяви братовчед ми внушително. — Започват да се отбиват хора. Оставят си тук палтата, после, преди вечеря, идват да си ги вземат; ти ги черпиш с шери. Докато се опомниш, отворил си безплатен бар за всички отрепки в колежа.

Не знам да съм последвал съзнателно който и да било от съветите му. Във всеки случай не си смених стаите; под прозорците ми растеше шибой и в летните вечери въздухът бе пропит с аромат.

Лесно е да надариш в спомените си младостта си с фалшива зрелост или фалшива невинност; да подправяш цифрите, отбелязващи твоя ръст върху рамката на вратата. Бих искал да си спомням — и понякога наистина си го спомням, — че съм украсил стаите си с произведения на Морис^[9] и Аръндълови щампи^[10] и че библиотеката“ ми е била натъпкана с ръкописи от седемнадесети век и френски романи от времето на Втората империя, подвързани в руска кожа и щампована коприна. Но не такава е истината. Още първия следобед гордо окачих репродукция на „Слънчогледите“ на Ван Гог над камината и поставих параван, изрисуван от Роджър Фрай с някакъв

провансалски пейзаж и купен евтино при фалита на работилниците „Омега“. Опънах също един афиш от Макнайт Кауфър, римувани календарчета от книжарницата и — най-болезнен спомен — поставих порцеланова статуетка на Поли Пийчъм между черните свещи на камината. Книгите ми бяха малко и банални — „Концепция и проект“ на Роджър Фрай, изданията на „Медичи Прес“ на „Момъкът от Шропшър“, „Видни викторианци“, няколко тома „Поезия на джорджианците“, „Зловеща улица“ и „Южен вятър“; първите ми приятели добре подхождаха на този фон; Колинс — уикъмист^[11], преподавател в зародиш, мъж със солидни познания и детински нрав, и малък кръг колежански интелектуалци, които в културните си вкусове следваха средния път между заклетите „естети“ и „пролетарските“ студенти, зубреци яростно из мебелираните си жилища по Ифли Роуд^[12] и Уелингтън Скуеър. Именно в този кръг се озовах през първия си семестър; той ми осигури средата, в която бях съществувал в шести клас в училище и за която този шести клас ме беше подготвил; но даже в началото, когато самото съзнание, че живея в Оксфорд, в собствени стаи и със собствена чекова книжка, бе източник на вълнения, дълбоко в себе си усещах, че Оксфорд може да ми предложи много повече.

С появяването на Себастиан тези безлични фигури като че ли мълком се разтопиха в пейзажа и изчезнаха като планински стада по мъгливи поляни. Колинс ми бе разяснил заблудите на съвременната естетика: „... дългият спор около Същността^[13] остава или пропада НАПЪЛНО. Щом позволяваш на Сезан, да добави трето измерение на двуизмерните си платна, ще позволиш и на Ландсиър^[14] кучешката вяръност“... но едва когато Себастиан, лениво прелиствайки „Изкуството“ на Клайв Бел^[15], прочете: „Изпитва ли някой към пеперудата или към цветето чувството, което изпитва към някоя катедрала или картина?“ „Да, аз“ — едва тогава очите ми се отвориха.

Бях виждал Себастиан много преди да се запознаем. Това бе неизбежно, защото с идването си в Оксфорд той бе станал най-личният от випуска си поради красотата си — поразителна, и поради ексцентричността си — безгранична. За първи път го зърнах на прага у Джърмър; тогава ме порази не толкова видът му, колкото фактът, че носеше голямо мече.

— Това — обясни бръснарят, докато сядах на стола — беше лорд Себастиан Флайт. Изключително забавен млад господин.

— Личи си — отвърнах хладно.

— Вторият син на маркиз Марчмейн. Брат му, граф Брайдсхед, завърши миналия семестър. Но той беше съвсем различен, много тих господин, съвсем като старец. Какво мислите, че ми поиска лорд Себастиан? Четка за коса за мечето си; с много твърди косми, не, каза лорд Себастиан, за да четка мечето си, а за да го плаши, че ще го натупа с нея, ако е непослушно. Купи много хубава четка, дръжката от слонова кост, и сега ще даде да гравират на дръжката „Алойсиъс“, това е името на мечето. — Без съмнение бръснарят, който бе имал широки възможности да се отегчи от приумиците на студентите, сега бе запленил. Аз обаче останах критично настроен, не омекнах и после, при гледките на Себастиан в красива карета, или на вечеря в „Джордж“, с перука; макар че Колинс, който изучаваше Фройд, ми предлагаше многобройни технически термини, обясняващи всичко.

Нито пък, когато най-сетне се запознахме, бяха обстоятелствата по-благоприятни. Беше в началото на март, малко преди полунощ; бях събрал колежанските интелектуалци на подгрято бордо с подправки, огънят пращеше, в стаята ми бе душно от миризмата на дим и подправки, умът ми бе изтерзан от метафизични разсъждения. Разтворих прозорците и от предния двор нахлу обичайният шум от къркан смях и несигурни стъпки. Някакъв глас каза: „Стойте“, друг „Хайде“, трети „Достатъчно време... къщи... докато «Том» спре да бие“; и четвърти, по-ясен от останалите: „Знаете ли, чувствавам се направо необяснимо зле. Налага се да ви оставя за минутка“ и на прозореца ми се появи лице; то бе Себастиановото, на не както бях свикнал да го виждам — одухотворено и оживено; той ме погледна мътно и след това, като се наведе дълбоко навътре в стаята ми, повърна.

Не беше необичайно гуляите да свършват по този начин; в такива случаи на прислужника се оставяше определена сума; чрез изпитания и грешки ние всички се учехме да носим изпитото вино. Освен това имаше някаква ненормална и трогателна порядъчност в отчаянието, подтикнало Себастиан да избере отворен прозорец. И въпреки всичко обстоятелствата около срещата ни си останаха неблагоприятни.

Приятелите му го понесоха към портите и след няколко минути домакинът му, мил младеж от Итън, мой съвипускник, се върна да се

извинява. Той също беше пийнал и обясненията му бяха обстоятелствени и към края — прочувствени.

— Най-различни вина имаше — казваше той, — не е причината нито в качеството, нито в количеството. Причината е, че ги смесвахме. Схванете това и сте постигнали същността на нещата. Да разбереш, значи да простиш.

— Да — отвърнах, но на следващата сутрин посрещнах упреците на Лънт с чувството, че съм онеправдан.

— Няколко кани подгрято вино за петима — каза Лънт — и ето ти *резултата*. Не са могли дори до прозореца да стигнат. Който не може да носи, най-добре да не пие.

— Не беше от моите гости. Беше от друг колеж.

— Който и да е, крайно неприятно ми беше да почиствам.

— На бюфета има пет шилинга.

— Видях ги и ви благодаря, но предпочитам да мина без парите, но и без мръсотията, днес, и друг път.

Взех си тогата и го оставих да си върши работата. В онези дни все още се мярках на лекции и се върнах в колежа чак след единадесет. Намерих стаята си пълна с цветя; стори ми се — и така излезе, — че във всеки съд във всяко възможно ъгълче са поставени цветя, достатъчни за целодневна продажба. Лънт увиваше в амбалажна хартия последните, с цел да ги задигне.

— Лънт, какво означава всичко това?

— Господинът от снощи, сър, той ви остави и бележчица.

Бележчицата бе написана с *conté* молив върху цял лист от моята специална бяла хартия за рисуване: „*Кая се от сърце. Алойсиъс не желае да говори с мен, докато не види, че ми е простено, затова моля заповядайте днес на обяд. Себастиан Флайт.*“ Типично за него е, размишлявах, да приеме, че знам къде живее; но пък аз наистина знаех.

— Извънредно приятен господин, цяло удоволствие бе да почиствам след него. Предполагам, че ще обядвате навън, сър. Така казах и на мистър Колинс и мистър Партридж, те искаха да донесат яденето си тук и да го изядете заедно.

— Да, Лънт, навън ще обядвам.

Този тържествен обяд — защото точно такъв беше — отбеляза началото на нова ера в живота ми.

Отидох несигурен, защото стъпвах на непозната почва и в ухото ми звучеше тъничко, надуто предупредително гласче, което с интонациите на Колинс ми казваше, че не ми подобава да отивам. Но аз търсех обич в ония дни и отидох, пълен с любопитство и със слабото неосъзнато предчувствие, че тук най-сетне ще намеря онази ниска вратичка в стената^[16], която другите, знаех, бяха открили преди мен; която водеше към тайна омагьосана градина и която се намираше някъде в сърцето на този сив град, но не можеше да се забележи от никой прозорец.

Себастиан живееше в „Крайст Чърч“^[17], горе в Медоу Билдингс. Беше сам, когато пристигнах, и белеше яйце на дъждосвирец, взето от едно гнездо от мъх в средата на масата.

— Току-що ги преброих — каза той. — За всекиго има по пет и две остават, така че аз вземам двете. Днес съм необяснимо гладен. Оставих се изцяло на грижите на Долбеър и Гудол и се чувствавам така замаян, че снощната вечер започва да ми се струва сън. Моля, не ме будете.

Той беше чаровен, с оная безполова красота, която в ранна младост зове гласно любовта и крее при първия студен вятър.

В стаята му бяха струпани безразборно странни предмети — акордеон в старинен калъф, кошче за хартия във формата на слонски крак, пирамида от восъчни плодове, две несъразмерно големи вази от севърски порцелан, рисунки на Домие в рамки — те изглеждаха съвсем неуместни сред строгата колежанска мебелировка и голямата обедна маса. Камината бе отрупана с покани от лондонски дами.

— Онова животно Хобсън е изпъдил Алойсиъс в съседната стая — каза Себастиан. — Може би по-добре, тъй като за него нямаше да остане яйце. Знаете ли, Хобсън мрази Алойсиъс. Бих желал да имам прислужник, като вашия. Толкова беше мил с мен тази сутрин, а други на негово място биха се отнесли много строго.

Поканените се събраха. Трима от тях бяха първокурсници в Итън, сдържани, елегантни, хладни младежи, които предишната вечер бяха ходили на бал в Лондон и говореха за него като за погребението на близък, но необичан роднина. Всеки от тях с влизането си в стаята се устремяваше първо към яйцата на дъждосвиреца, след това забелязваше Себастиан и най-сетне се обръщаше към мен с учтиво

безразличие, което като че ли говореше: „Не бихме и сънували да ви оскърбим с предположението, че досега не сте ни бил представен.“

— Първите тази година — казаха те. — Откъде ги намери?

— Мама ги изпраща от Брайдсхед. В нейна чест те винаги мътят рано.

Когато свършихме с яйцата и наченахме коктейла от раци, пристигна и последният гост.

— Драги — каза той, — не можах да се измъкна по-рано. Обядвах с г-г-глупавия си наставник. Когато станах да се сбогувам, стори му се много странно. Казах му, че трябва да се преоблека като безделник.

Той бе висок, строен, доста мургав, с големи нагли очи. Ние бяхме облечени в груби костюми и високи обувци. Той носеше гладък шоколадов костюм на крещящо бели райета, кожени обувки, голяма папийонка и с влизането си в стаята смъкна жълти ръкавици от чортова кожа; отчасти гал, отчасти янки, отчасти може би евреин; като цяло — екзотичен.

Това — не бе необходимо да ми се казва — бе Антъни Бланш, естет раг ехеленс, нарицателно на порока от Чървел Едж до Съмървил. Сочеха ми го често по улиците как се перчи като паун със скокливата си походка; чувах го как в „Джордж“ разгромява условностите; а сега, повлиян от присъствието на Себастиан, открих, че ненаситно се забавлявам с него.

След обяда той се изправи на балкона с високоговорител, измъкнат неочаквано измежду вехториите в Себастиановата стая, и морно зарецитира откъси от „Пустата земя“^[18] на тълпата, която се бе запътила към реката, увита до уши.

— *А аз, Тирезий, предугадих всичко* — хълцаше той към тях под венецианския свод.

*... Случило се връз тоз диван-легло
аз, който седях край стените Тивански
и крачих сред най-клетите мъртъвци...*

И стъпвайки леко обратно в стаята, рече:

— Как ги изненадах! Според мен всички л-л-лодкари са чада на Грейс Дарлинг.^[19]

Седяхме, отпивахме по глътка Cointreau, а най-сдържаният и най-хладен итънец пееше: „И донесоха й мъртъв нейния воин“, като си акомпанираше с акордеона.

Когато се разотидохме, беше вече четири.

Антъни Бланш си тръгна пръв. Той се сбогува официално и ласкателно с всекиго поотделно. На Себастиан каза:

— Драги, бих искал да те набода с остри стрели, като игленик.

А на мен каза:

— Намирам, че Себастиан е постъпил направо блестящо, като ви е открил. Къде обитавате? Ще дойда в бърлогата ви и ще ви д-д-разня като хермелинче, за да излезете.

Другите си отидоха скоро след него. Аз се надигнах да тръгна с тях, но Себастиан предложи:

— Пийнете още малко Cointreau.

Така че останах, а по-късно той каза:

Трябва да ида в Ботаническата градина.

— Защо?

— Да видя бръшляна.

Това ми се стори напълно убедителна причина и аз го придружих. Като минавахме под сводовете на Мъртън^[20], той ме хвана под ръка.

— Никога не съм бил в Ботаническата градина — казах.

— О, Чарлс, колко още трябва да учиш! Там има много красива арка и повече видове бръшлян, отколкото мислех, че съществуват. Не знам какво бих правил без Ботаническата градина.

Когато най-сетне се върнах в стаите си и ги заварих точно каквито ги бях оставил сутринта, подуших някаква скука, която досега не ме беше дразнила. Какво се бе случило? Нищо освен златистите нарциси не ми изглеждаше истинско. Дали заради паравана? Обърнах го към стената. Така бе по-добре.

С паравана бе свършено. Лънт и без това не го харесваше, така че след няколко дни го прибра в някакво неизвестно скривалище под стълбите, пълно с парцали и кофи.

В този ден започна приятелството ми със Себастиан и така се стигна до юнската сутрин, в която лежах до него под сянката на

високите брястове и гледах как димът се вие от устните му към клоните.

Накрая потеглихме отново и след още час огладняхме. Спряхме в една странноприемница, която беше и нещо като ферма, ядохме бекон с яйца, солени орехи и сирене и изпихме бирата си в мрачната столова, в която стар стенен часовник тиктакаше в сянката и край изгребаната камина спеше котка.

Подкарахме пак и в ранния следобед стигнахме целта си: порти от ковано желязо и симетрично разположени портиерски къщички в класически стил на селския площад, широка улица, пак порти, просторен открит парк и завой на алеята; неочаквано пред нас се появи нова, закътана от погледа гледка. Навлязохме в долина и на половин миля под нас, сиви и златни сред завесата на горичката, просветнаха куполът и колоните на стар дом.

— Е? — запита Себастиан, като спря колата. Зад купола се губеха праговете на водопадчета, а около него, закриляйки го, закривайки го, се издигаха заоблени хълмове.

— Е?

— В такова място да живееш! — казах.

— Чакай да видиш външната градина и водоскока. — Той се пресегна и запали колата. — Тук живее семейството ми — и дори тогава, погълнат от видението, почувствувах за миг многозначителен студ при думите, които употреби: не „това е моят дом“, а „тук живее семейството ми“.

— Не се безпокой — продължи той. — Никого няма. Няма да се наложи да се запознаваш.

— Би ми било драго.

— Да, но не може. В Лондон са.

Заобиколихме предната порта и влязохме в страничен двор:

— Всичко е затворено. По-добре да минем отгук — и влязохме през приличните на крепост, постлани с плочи и с каменни стена входиове към помещенията за прислугата.

— Искам да се запознаеш с Маами Хокинс. Заради нея сме дошли. — И ние се изкачихме по непостлани, изстъргани от чистене ясенови стълби, минахме през други коридори с настилка от широки дъски, покрити с тесни черги, през коридори с линолеум, покрай кладенците на много второстепенни стълбища и много редици алени и

златни пожарни ведра, и се изкачихме по последното стълбище с голяма врата в края. Куполът лъжеше: отдолу приличаше на куполите на Шамбор, а бил просто допълнителен етаж с отделни стаи. Тук се намираха детските стаи.

Себастиановата дойка седеше край отворения прозорец; погледът ѝ обхващаше водоскока, селцата, храма и в далечината — блестящ обелиск. Ръцете ѝ почиваха в скута, придържайки молитвеник; тя спеше дълбоко. Дългите часове труд на младостта ѝ, авторитетът на средната ѝ възраст, спокойствието и сигурността на старостта ѝ бяха белязали ведрото ѝ и набръчкано лице.

— О! — каза тя, като се събуди. — Каква приятна изненада.

Себастиан я целуна.

— Кой е този? — запита тя, взирайки се в мен. — Струва ми се, че не го познавам.

Себастиан ни представи.

— Дошли сте тъкмо навреме. Джулия пристигна за днес. Така добре прекарват! Без тях е скучно. Само мисис Чандлър и две от момичетата, и старият Бърт. А после всички отиват във ваканция, и котлите се ремонтират през август, и ти ще заминеш при Негова светлост в Италия, а останалите ще ходят по гости и ще стане октомври, преди да се съберем отново. Разбирам, че Джулия трябва да се забавлява като всички млади госпожици, но защо все искат да ходят в Лондон в най-хубавото време през лятото, когато в градините всичко цъфти, така и не проумявам. Отец Фипс бе тук в четвъртък и на него му казах точно същото — добави тя, като че ли по този начин нейното мнение бе канонизирано.

— Искаш да кажеш, че Джулия е тук?

— Да, момчето ми, сигурно сте се разминали. Отиде на заседание на Дружеството на консерваторките. Нейна светлост трябвало да иде, но не ѝ било добре. Джулия няма да се бави; ще си тръгне веднага, щом произнесе речта си, преди чая.

— Боя се, че пак ще се разминем.

— Недей, момчето ми, такава изненада ще бъде, като те види, макар че би било редно да остане и за чая, казах ѝ, нали за това се събират? Е, някакви новини? Учиш ли се прилежно?

— Боя се, че не много прилежно, Мами.

— Сигурно по цял ден играеш крикет като брат си. Но той намираше време и за учене. Не е идвал тук от Коледа, но сигурно ще пристигне за Земеделското изложение. Чете ли какво са писали за Джулия във вестника? Тя ми го донесе. Можеха и много по-хубаво да пишат за нея, но все пак са го казали *много* мило: „Прелестната дъщеря на лейди Марчмейн при първото си излизане в обществото... духовита и блестяща... най-популярната дебютантка“, това си е чистата истина, макар че е безобразие, дето си отрязва косата; такава чудесна корона от коси имаше, също като на Нейна светлост. Казах на отец Фипс: Не е естествено. Той ми отвърна: „Монахините се подстригват“, а аз му казах: „Но, отче, надявам се, че не възнамерявате да правите монахиня от лейди Джулия? Ама че идея!“

Себастиан и старицата продължаваха да разговарят. Стаята бе прелестна, със странна форма, пригодена към извивките на купола. Тапетите на стените бяха на рози и панделки! В ъгъла имаше едно конче-люлка, а над камината — олеография на Сърцето Исусово, празното огнище бе закрито с наръч пампасова трева и папур; подредена върху бюфета и грижливо почиствана от праха, се виждаше сбирката от дребни подаръци, донасяни ѝ при различни случаи от питомците ѝ: изделия от миди и лава, щампована кожа, оцветено дърво, порцелан, фладер, ковано сребро, флуорни, алабастр, корали: спомени от много ваканционни пътувания.

Накрая дойката каза:

— Позвъни, момчето ми, за чая. Обикновено аз слизам при мисис Чандлър, но днес ще го прием тук, горе. Досегашното ми момиче, замина за Лондон с останалите. Новачката я взехме съвсем неотдавна от селото. Отначало нищо не знаеше, но хубавичко започна да се оправя. Позвъни.

Но Себастиан каза, че трябвало да тръгваме.

— И да не се видите с Джулия? *Така* ще се разстрои, като разбере! Толкова хубава изненада щеше да бъде!

— Горката Мами — каза Себастиан, когато излязохме. — Скучен живот води. Много съм си мислил да я взема в Оксфорд, но тя непрекъснато ще ме кара да ходя на черква. Да вървим бързо, преди да се е върнала сестра ми.

— От кого се срамуваш, от нея или от мене?

— Срамувам се от себе си — отвърна Себастиан мрачно. — Нямам намерение да оставя да се забъркаш със семейството ми. Те са така лудо очарователни. Цял живот все ми отнемат по нещо. Омагьосат ли те веднъж, ще те направят *свой* приятел, не мой, но няма да им позволя.

— Добре — казах, — обяснението ми стига. Но нима няма да ми се разреши да видя останалата част от къщата?

— Всичко е затворено. Ние дойдохме да видим Мами. На именния ден на кралица Александра къщата е отворена срещу един шилинг. В същност ела да погледнеш, щом искаш...

Той ме поведе през тапицираната врата към тъмен коридор; смътно различих позлатен корниз и гипсов извит таван, след това, като отвори тежка, безшумна махагонова врата, ме въведе в затъмнен салон. През процеците на капациите се процеждаше светлина. Себастиан отвори един прозорец и отблъсна капациите; мекото следобедно слънце се разля върху голия под, по двете огромни симетрични камини, украсени с мраморни изображения, по сводестия таван, изографисан с древни божества и герои, по позлатените огледала и вити пиластри, по островите от мебели в калъфи. Зърнах ги за момент, като да бях хвърлил поглед от покрива на някой омнибус в осветена бална зала; след това Себастиан бързо прогони слънцето.

— Ето — каза той, — така изглежда.

Каква разлика между сегашното му настроение в състоянието, в което изпихме виното под брястовете, завихме по пътеката и той каза: „Е?“

— Виждаш, че няма нищо за гледане. Няколко красиви предмета, които бих искал да ти покажа някой ден — не днес. Но параклиса, него непременно трябва да видиш. Истински сецесион.

Последният архитект, трудил се над Брайдсхед, бе прибавил колонада и странични беседки. В една от тях бе параклисът. Влязохме през галерията за посетители (направо към къщата водеше друга врата); Себастиан докосна с пръсти светената вода в купата, прекръсти се и прегъна колене в кратка молитва; сторих същото.

— Защо го правиш? — запита ме той рязко.

— От добро възпитание.

— Не се старай да ми доставяш удоволствие. Искаше да разглеждаш; какво ще кажеш?

Отвътре параклисът е бил грижливо изстърган, богато украсен отново и изписан по модата от последните десет години на деветнадесети век. Ангелчета в пъстри ризки, японски розички, потънали в цветя ливади, подрипващи агънца, келтски писмена, светци в ризници покриваха стените със сложни плетеници в ясни ярки цветове. Имаше триптих от светъл дъб, чиито резби създаваха странното усещане, че са изваяни от пластилин. Вечната светлинка в олтара и всички метални предмети бяха от бронз, гравирани на ръка, за да получат патината на сипаничава кожа; олтарните стъпала бяха застлани с тревистозелен килим, изпъстрен с бели и златни маргаритки.

— Леле! — казах.

— Татковият сватбен подарък за мама. Ако ти стига, да вървим.

На пътеката се разминахме със затворен ролс-ройс, каран от шофьор; на задната седалка се мярна моминска фигура, която се извърна, за да ни погледне през прозореца.

— Джулия — каза Себастиан. — Измъкнахме се тъкмо навреме.

Спряхме, за да поговорим с някакъв човек на велосипед — „Старият Бат“ — обясни Себастиан, и отново подкарахме покрай железната плетеница на портите, покрай портиерните, излязохме на пътя и потеглихме към Оксфорд.

— Извинявай — поде Себастиан след малко. — Боя се, че днес следобед не бях особено любезен. Брайдсхед често ми действа така. Но трябваше да те заведа при дойката.

Защо ли, питах се; не му отговорих. Животът на Себастиан следваше цял кодекс от подобни императиви. „Трябва да облека халата на червени квадратчета“, „Трябва да остана в леглото, докато слънцето отmine прозорците“, „Непременно трябва да пия шампанско тази вечер“. Казах само:

— На мен ми подеждува чудесно.

След дълго мълчание той каза сприхаво:

— Аз питам ли те непрекъснато за *твое* семейство?

— Аз питал ли съм те за твоето?

— Но изглеждаш толкова любопитен.

— Ами ти така тайнствено говориш за тях.

— Смятах, че говоря тайнствено за всичко.

— Може би наистина съм любопитен да науча нещо за хорските семейства — разбираш ли, това е въпрос, по който съм невежа. Ние с баща ми сме сами. Известно време за мен се грижеше една леля, но баща ми я прогони. Майка ми загина във войната.

— О... колко необичайно.

— Тя замина за Сърбия с Червения кръст. След смъртта ѝ баща ми не е съвсем наред. Живее си сам в Лондон, без приятели и е мръднал на тема колекционерство.

Себастиан каза:

— Дори не знаеш какво ти е било спестено. Нашият род е огромен. Можеш да провериш в „Дъбрет“^[21].

Настроението му се подобряваше. С отдалечаването ни от Брайдсхед той като че ли отхвърляше неудобството си, завладелите го неусетно безпокойство и раздражителност. Слънцето грееше в гърба ни и изглеждаше, че гоним сенките си с колата.

— Пет и половина е. Ще стигнем в Годстоу навреме за вечеря, ще пийнем нещо в „Пъстървата“, ще оставим автомобила на Хардкасл и ще се върнем пеш покрай реката. Нали добре го измислих?

Това е целият разказ за първото ми кратко посещение в Брайдсхед; можех ли да знам, че един ден споменът за него ще предизвика сълзи в очите на възрастен капитан от пехотата?

[1] И аз (живях) в Аркадия — прен. „И аз съм живял щастливо.“ Надпис под черепа, разглеждан от две пастирчета в картината на италианския художник Скидани (1559–1615). Ивлин Уо го е взел от произведение на английския поет Александър Поуп. — Б.пр. ↑

[2] Празнична седмица по случай завършването на учебната година в Оксфорд — обикновено се празнува със състезания по гребане между осморките на колежа в Оксфордския университет, пътуване с лодки по Темза и т.н. — Б.пр. ↑

[3] Лайънес е легендарна, потънала земя между „Края на земята“ (Land's end) и островите Сили в Югозападна Англия; според преданието на нея имало богат древен град с много черкви; там станал последният бой между крал Артур и сър Модред. — Б.пр. ↑

[4] Джон Хенри Нюман (1801–1890) — оксфордски възпитаник, създател на религиозна психологическа и историческа литература, е

един от основателите на „Оксфордското движение“ — литературно, философско и социално, характеризирано от стремеж да се възкреси средновековното минало, да се съживят националните традиции, да се живее и твори в култ към чувствата и формите, които времето е осветило; то се създава като емоционална реакция срещу духа на викторианската епоха. — Б.пр. ↑

[5] Айсис: участък от Темза в района на Оксфорд; разг. — Оксфордският университет; така се нарича и списанието на оксфордските студенти. — Б.пр. ↑

[6] Композиторът Артър Съливан и либретистът Уилям Гилбърт създават поредица от популярни комични опери със сатирични елементи през 1875–1896 г. — Б.пр. ↑

[7] Денят на възпоминанието — посветен на паметта на основателите на Оксфордския университет. Празнува се през юни с даване на почетни степени, дипломи, награди; четат се стихове, дава се голям бал. — Б.пр. ↑

[8] Атенеум — Лондонски клуб за учени и писатели, основан в 1824 г. — Б.пр. ↑

[9] Уилям Морис (1834–1896) — поет, прозаик и художник. — Б.пр. ↑

[10] Щампи на Аръндъловото дружество за поощряване на изкуството (1848–1897) по името на граф Аръндъл (1586–1646). — Б.пр. ↑

[11] Възпитаник на Уинчестърския колеж, по името на основателя на колежа Уилям Уикъм (1324–1404 г.). — Б.пр. ↑

[12] Улица в Оксфорд. — Б.пр. ↑

[13] Същността: термин, изкован от Клайв Бел в 1913 г., за да означаи същността на едно произведение на изкуството, предизвикващо според него „естетическа емоция“. Теорията играе за известно време роля в английската естетика, тъй като съвпада с появата на постимпресионизма. — Б.пр. ↑

[14] Сър Едуард Ландсиър (1802–1873) много често рисува ловни сцени: известни негови картини са: „Куче“, „Куче с кученца“. — Б.пр. ↑

[15] Английски изкуствовед и литературен критик (1881–1964). — Б.пр. ↑

[16] Напомняне за „Алиса в страната на чудесата“ от Луис Карол.
— Б.пр. ↑

[17] Един от най-големите аристократични колежи в Оксфорд,
основан в 1525 г. — Б.пр. ↑

[18] Т. С. Елиът, „Пустата земя“ — програмна поема, станала
нарицателно между английските писатели и поети от 20-те и 30-те
години. — Б.пр. ↑

[19] Дъщеря на пазач на фар, спасила заедно с баща си
корабкрушенци през 1837 г. — Б.пр. ↑

[20] Един от най-старите колежи, основан в 1264 г. — Б.пр. ↑

[21] Годишник на аристократичните семейства. Издава се от 1802
г. — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Към края на летния семестър моят братовчед Джаспър ми направи последна визита и Голям Фасон. Току-що бях свършил изпитите — предишния следобед: писмен по история за бакалавърска степен; ако се съдеше по тъмния костюм и бялата вратовръзка, Джаспър още се потеше над своите изпити; а лицето му имаше изнурения, но зъл израз на човек, който се опасява, че не е успял да покаже на какво е способен в отговорите си за Пиндаровите орфизми^[1].

Единствено дългът го бе довел в стаите ми този следобед — за голямо негово притеснение — и в крайна сметка, и за голямо мое притеснение, тъй като той ме спипа на вратата точно когато отивах да дам последните си разпореждания за организираната от мен вечеря. Вечерята бе от увеселенията, предназначени да утешат Хардкасъл — една от задачите, които напоследък се бяха стоварили на главите ни, тъй като, оставяйки колата на Хардкасъл наскоро по пътя, бяхме му докарвали разпавии с прокторите.

Джаспър не пожела да седне; не можех да се надявам на приятни размисли; той застана с гръб към камината и по собствените му думи, заговори с мен „като мой чичо“.

— ... През последните една-две седмици се опитвах да се свържа с теб няколко пъти. В същност впечатлението ми е, че ме избягваш. Ако е така, Чарлс, не бих казал, че съм изненадан.

Може би смяташ, че не е моя работа, но аз се чувствавам отговорен. Знаеш по-добре от мен, че откак твоята... хм, след войната, баща ти няма ясна представа за действителността... живее в собствен свят. Не искам да стоя със скръстени ръце и да те гледам да грешаш, когато даден навреме съвет би могъл да ти спести тези грешки.

— Очаквах да правиш грешки през първата година. Всички грешим. На времето аз се заплетох с едни крайно неприятни типове — „научни християни“, бяха организирали благотворителна акция за берачите на хмел през голямата ваканция. Но ти, драги Чарлс, независимо съзнаваш ли го, се бухна направо в *най-лошото общество*

в университета. Може би смяташ, че като живея усамотено, не знам какво става в колежа; но чувам. И ако искаш да знаеш, чувам твърде много. Заради тебе съм станал посмешище в клуба. Оня Себастиан Флайт, с когото сте неразделни. Той може и да е наред, не знам. Брат му, Брайдсхед, бе много солиден мъж. Но тоя твой приятел ми се струва странен; освен това е в устата на хората. Разбира се, цялото семейство Марчмейн е особено. Съпрузите живеят разделени от войната насам. Необяснимо; всички ги смятаха за идеално семейство. След това той замина за Франция с доброволческия корпус и просто не се завърна. Все едно че е загинал. Тя е католичка, така че не може да се разведе, а, както ми се струва, и не желае. Щом си в Рим и имаш пари, всичко е възможно, а тяхното богатство е огромно. Флайт може и да е, наред, но Антъни Бланш — ей за тоя човек не мога да намеря никакво оправдание.

— Аз също не го харесвам особено — казах.

— Да, но той винаги се върти тук, а на по-закостенелите в колежа това не се нрави. В нашия колеж не могат да го траят. Снощи отново го къпали в „Меркурий“. Никой от хората, с които се движиш, няма тежест в собствения си колеж, а това е показателно. Те смятат, че щом са в състояние да пръскат много пари, могат да си позволят всичко.

А и друго нещо. Не знам какви пари ти отпуска чичо, но мога да се басирам, че харчиш двойно повече. Всичко това — с широк жест той посочи обграждащото го разточителство. Вярно беше; стаята ми бе смъкнала строгата си зимна дреха и без излишно бавене, надяваше по-богати одежди. — За *това* платил ли си? — (сто португалски, пури върху бюфета). Или тези — (десетина фриволни новоизлезли книги върху масата). — Или тези? — (кана и чаши „Лалик“), — или този особено отвратителен предмет? — (човешки череп, който бях купил неотдавна от Медицинския факултет и който почиваше в купа с рози и съставяше в момента главната украса на масата ми. На челото му бе издълбано мотото: „Et in Arcadia ego“.

— Да — отговорих, доволен, че поне едно обвинение не ме засяга. — За черепа трябваше да платя в брой.

— Не ме уверявай, че учиш. Не че това има значение, особено ако ще правиш кариера някъде другаде. Но учиш ли? Говорил ли си поне веднъж в „Юниън“ или в някой от клубовете? Свързан ли си с

някое от списанията? Стремиш ли се към място в драматичния състав на университета? Ами *дрехите ти!* — продължаваше братовчед ми. — Когато пристигна, спомням си, че те посъветвах да се обличаш, като че се намиращ в имение. Сегашните ти костюми са нещо средно между облекло за театрално представление в Мейдънхед и певческо състезание в някое предградие.

Ами пиенето — никой не възразява да се накъркаш един-два пъти на семестър. Даже се налага в известни случаи. Но чувам, че постоянно те виждат пиян, и то посред бял ден.

Той спря, изпълнил дълга си. В мисълта му отново се настаняваха сложните проблеми на изпитите.

— Извинявай, Джаспър — казах. — Знам, че сигурно те излагам, но по една случайност аз *харесвам* тези среди. *Харесва* ми да се напивам на обяд и макар още да не ми се е случвало да харча двойно повече от отпуснатата ми сума, без съмнение ще го сторя още преди края на семестъра. По това време пийвам чаша шампанско. Ти искаш ли?

И така, братовчед ми Джаспър се отчая от мен и както научих покъсно, писал за моята екстравагантност на баща си, който, на свой ред, писал на моя баща, който пък нито предприе нещо, нито се разтревожи особено, отчасти защото близо шестдесет години беше ненавиждал чичо ми и отчасти защото, както спомена и Джаспър, след смъртта на майка ми живееше в собствен свят.

В общи линии Джаспър набеляза най-характерното за първата ми оксфордска година; бих могъл да прибавя и някои подробности в същия дух.

Още в началото се бях споразумял с Колинс да прекараме заедно великденската ваканция и макар без капка угризение да бях готов да се отметна от думата си и да оставя самотен бившия си приятел, стига само Себастиан да ми дадеше знак, знак не идваше; и Колинс, и аз прекарахме няколко седмици на пестене и учене в Равена. Откъм Адриатика, между величествените надгробни паметници, духаше студен вятър. В хотелската стая, предназначена за по-топло време, пишех дълги писма на Себастиан и всеки ден проверявах в пощата имам ли отговор. Той ми отговори два пъти, всяко писмо — от различен адрес, без никакви ясни вести за себе си, защото пишеше в мъгляво-фантастичен стил:

„Мама и двама поети от свитата ѝ страдат от три жестоки хреми в главата, затова пристигнах тук. Днес е празникът на свети Никодим от Тиатира, когото измъчвали, заковавайки козя кожа на тонзурата му, и затова сега е закрилник на всички плешиви. Кажете това на Колинс, който, сигурен съм, ще оплешивее преди нас. Тук има твърде много хора, но един — слава богу! — има слухово апаратче и това ме държи в добро настроение. Сега трябва да се опитам да хвана една риба. Твърде далеко си, за да ти я пращам, затова ще запазя гръбнака ѝ...“

Тези писма ме правеха раздразнителен. Колинс си водеше бележки по разработваната от него темичка, в която трябваше да докаже, че оригиналните мозайки са много по-несъвършени от снимките им. Тук бе посято зърното на жътвата на живота му. Когато, много години по-късно, се появи първият обемист том на все още недовършената му работа върху византийското изкуство, с умиление видях, че фигурирам сред лицата, на които на две страници бяха изказани учтиви встъпителни благодарности за помощта: „... на Чарлс Райдър, с помощта на чийто всевиждащ поглед за първи път зърнах Мавзолея на Гала Плачидия и Сан Витале...“

Понякога се питам дали ако не съществуваше Себастиан, щях да вадя като Колинс вода от кладенеца на културата. В младостта си баща ми бе кандидатствувал за „Ол соулс“^[2] и в онези години на разгорещена надпревара се провалил; по-късно в живота му бе имало успехи и почести, но ранният неуспех му се беше отразил, а чрез него — и на мене, така че пристигнах тук с неоснователното убеждение, че в Оксфорд ще открия истинската и естествена цел на разумния живот. Без съмнение и аз щях да се проваля, но, провалил се, може би щях да хлътна в някоя не така величествена академична кариера в друг университет. Това бе вероятно, но едва ли възможно, тъй като горещият извор на анархията бликаше от дълбини без твърдо дъно и мощно изригваше на дневна светлина — дъга, засияла в стинещата си пара, — а скалите не можеха да го потиснат.

Тази великденска ваканция бе мирен отдых посред главоломния провал, който ми предричаше Джаспър. Провал или извисяване? Струваше ми се, че се подмладявам с всеки изминат ден, с всяка придобита привичка на зрял човек. Детството ми бе преминало тъй

самотно, юношеството ми бе задушено от войната и от съзнанието за тежката загуба; към суровата самота на английската младост и преждевременната сериозност и авторитетност на английското училище бях прибавил собствен печален и тежък товар. А сега, през прекарания със Себастиан летен семестър, имах чувството, че за кратко ми се дава да изпитам непознатото: щастливо детство, и макар че играчките ми бяха копринени ризи и напитки, и пури, и макар че щуротиите ми бяха между най-тежките в списъка на непростимите грехове, у нас имаше някаква хлапашка непоквареност, която може да се сравни само с наивната радост на детството. В края на семестъра взех първите си изпити — трябваше да ги взема, ако възнамерявах да остана в Оксфорд, и ги взех наистина, след една седмица, в която забраних на Себастиан да стъпва в стаите ми изседях до късно през нощта, само на силно айскафе и препечен сухар, зубрейки непогледнатите лекции. Днес не си спомням нито думичка, но онова, по-мъдро познание, което натрупах през семестъра, ще остане с мен в една или в друга форма до сетния ми час.

„Харесва ми тази лоша среда и ми харесва да се напивам на обяд“ — на времето това ми беше достатъчно. Сега повече ли ми е нужно?

Като се обърна назад, сега, след двадесет години, си мисля, че има малко неща, от които бих се отказал или бих ги направил по друг начин. Иска ми се да бях отвърнал на петлювската мъдрост на Джаспър със самоувереността на по-яка птица. Бих могъл да му кажа, че, порочността ни по онова време наподобяваше фермента, който смесват с чистия сок на гроздето, тази упойваща напитка от тайнствени съставки; тя едновременно обогатяваше и забавяше процеса на съзряването, ни, както концентратът забавя ферментацията на виното и го прави негодно за пиене, така че трябва да го оставят да престои на тъмно години наред, докато най-сетне го извадят, годно за трапезата.

Можех да му кажа също, че мъдростта се корени в способността да познаваш и обичаш ближния си. Но ненужни ми бяха тези премъдрости, когато седях срещу братовчед си, гледах го, незасегнат от незавършената му борба с Пиндар, в тъмносив костюм, с бяла вратовръзка, с университетска тога; слушах строгия му глас и през цялото време се наслаждавах на аромата на шибоя под прозорците си.

Бях тайно и сигурно защитен като с талисман, който човек носи в пазвата си, към който посяга в минути на опасност, напипва го и го сграбчва. И така, казах на Джаспър онова, което в същност бе невярно — че обикновено по това време на деня пия шампанско; и го попитах иска ли и той.

В деня след Големия Фасон на Джаспър ми направиха и друг, различен по стил и дошъл от неочаквана страна.

През целия семестър се бях виждал с Антъни Бланш по-често, отколкото ми бе приятно. Сега живеех сред негови приятели, но честите ни срещи бяха по-скоро по негово желание, защото той ми внушаваше значителна боязън.

На години той бе малко по-стар, но тогава изглеждаше обременен от житейския опит на Скитника Евреин. В същност бе номад без националност.

В детството му се опитали да направят от него англичанин; учил две години в Итън; след това, посред войната, измамил подводниците и отпътувал за Аржентина при майка си, така че към нейното домакинство от лакей, камериерка, двама шофьори, един пекинез и един втори съпруг се прибавило умно и нагло колежанче, което пътувало с тях насам-натам по света и плувало в порока като паж от някое Хогартово шествие^[3]. С настъпването на мира те се върнали в Европа, към хотелите и мебелираните вили, минералните бани, казината и плажовете. На петнадесет години заради един бас го облекли като момиче и го качили да играе върху голямата маса в „Жокей клуб“ в Буенос Айрес; вечерял с Пруст и Жид и се сблизил с Кокто и Дягилев; Фърбанк му изпращал романите си с пламенна, посвещения; дал повод за три непримирими вражди в Капри; според собствените му думи се занимавал с черна магия в Кефалу и бил излекуван от наркомания в Калифорния и от Едипов комплекс във Виена.

Понякога ние всички изглеждахме деца пред него — в повечето случаи, но не винаги, защото Антъни притежаваше енергия и жар, които ние, останалите, бяхме вече пръснали някъде из по-безгрижното си юношество, на игрището или в класната стая; пороците му процъфтяваха не толкова в търсенето на удоволствие, колкото в

желанието да шокира; и наред някое от най-изисканите му представления аз си спомнях гаменчето, което веднъж бях видял да се криви подигравателно, с неприлични и недвусмислени движения пред група английски туристи в Неапол; докато разказваше как е прекарал вечерта край игралната маса, като го гледахме да върти очи, можехме да гадаем само какви погледи е мятал тайничко над топящата се купчинка чипове, на някой даван от втория му баща прием; докато сме се събаряли един друг в калта на футболното игрище или сме се тъпчели с кифлички, Антъни е мазал с крем гърба на някоя увехнала красавица по плажовете на субтропиците и е отпивал от аперитива си в елегантни барчета, тъй че дивакът, когото ние бяхме опитомили, у него все още беснееше. Той беше и жесток, с капризната жестокост на децата, който късат краката на мухите, и безстрашен като момченце, което, свело глава и стиснало юмруци, възразява на неголемите ученици.

Той ме покани на вечеря и аз се пообезсърчих, когато разбрах, че ще бъдем само двамата.

— Отиваме в „Тейм“ — заяви той, — там има очарователен хотел, който за щастие не се харесва на Булингдън. Ще прием рейнско вино и ще си представяме, че сме... къде? — все едно къде, но не и на приключение с Джорокс^[4]. Но първо ще си изпием аперитива.

На бара в „Джордж“ той поръча „четири коктейла «Александра», моля“, нареди ги пред себе си с високо „хм, хм“, което привлече към него всички възмутени погледи.

— Предполагам, че бихте предпочели шери, но, драги ми Чарлс, няма да получите шери. Не е ли вълшебно това питие? Не ви харесва? Тогава ще изпия и вашето. Едно, две, три, четири — хоп-ла! Но как се зверят, студентите! — И той ме изведе навън, към чакащия автомобил.

— Надявам се, че там няма да има студенти. В момента не са ми твърде приятни. Чухте ли как се отнесоха с мен в четвъртък? Твърде грозна. За щастие бях облякъл *най-стария си халат* и горещината същата тази вечер беше потискаща, иначе бих могъл сериозно да се разсърдя. — Антъни имаше навика да приближава лице до събеседника си; дъхаше на сладникавия гъст коктейл. Облегнах се назад, в ъгъла на таксито.

— Представете си, драги, как си стоя самотен и прилежен. Току-що си бях купил доста мрачна книга, „Шутовско хоро“, която трябваше

да изчета, преди да отида у Гарсингтън в неделя, защото там всички щяха да говорят само за нея, а тъй банално е да си признаеш, че не си прочел книгата на момента, щом наистина не си я чел. Разрешението навярно бе да не ходя у Гарсингтън, но тогава не ми дойде на ум. И тъй, драги ми, изядох един омлет и една праскова, изпих бутилка „Виши“, облякох си халата и седнах да чета. Признавам си, че мислите ми блуждаеха, но не преставах да обръщам страниците и да наблюдавам как гасне светлината, което в Пекуотър, драги, е истинско преживяване: с припадането на мрака камъните направо се топят пред очите. Напомниха ми прокажените лица на сградите в *старото пристанище в Марсилия*; и неочаквано ме стресна такова дюдюкане и мяукане, каквото не сте чували; и там долу, на площадчето, видях тълпа от двадесетина ужасни младежи и знаете ли какво скандираха? „Искаме Бланш. Искаме Бланш“, като ектения. Такова откровено искане! Разбрах, че с мистър Хъксли^[5] всичко е свършено за тази вечер, а и трябва да кажа, че бях стигнал до такова състояние на досада, че се радвах на всяко прекъсване. Трогнах се от ревовете, но знаете ли, че колкото по-високо крещяха, толкова по-плахи ставаха? Повтаряха: „Къде е Бой?“ „Той е приятел на Бой Малкестър“, „Бой трябва да ни го доведе.“ Вие познавате Бой, нали? Той непрекъснато се мярка из стаите на милия Себастиан. Той е въплъщение на представата ни, нашата, на отрепките, за един английски лорд. Голяма *фигура*, уверявам ви. В Лондон всички млади дами са лапнали по него. Казаха ми, че се държал към тях много надменно. Драги, та той умира от страх. Страшен дебелак — Малкестър имам пред вид — и нещо повече, драги, грубиян. По Великден пристигна в Ле Тукей и необяснимо как, съм го поканил да живее при мен. Загуби на карти някаква незначителна сума и в резултат очакваше да плащам за всичките му удоволствия... та и Малкестър беше в тълпата; зърнах непривлекателната му фигура да се мярка долу и го чух да казва: „Няма смисъл. Излязъл е. Хайде да се върнем да пийнем нещо.“ Тогава подадох глава през прозореца и му викнах: „Добър вечер, Малкестър, използвач и блюдолизец такъв, и ти ми се пишеш мъж, а? Може би си дошъл да ми върнеш тристата франка, които ти дадох назаем за оная уличница от Казиното? Жалка сума за труда й — и то какъв труд, а, Малкестър! Ела и ми плати, хулиган нещастен!“

Думите ми, драги, като че ли ги пооживиха и те с тропот се закатериха по стълбите. Шестима влязоха в стаята ми, останалите запяха отвън. Изглеждаха *прекалено* странни, драги. Връщаха се от една от глупавите си вечери в клуба и всички бяха облечени в цветни смокинги, нещо като ливреи. „Драги мои — казах им, — приличате на група разюздани лакеи.“ Тогава един от тях, апетитно парченце, ме обвини в протиеестествени пороци. „Драги — казах му, — може да съм нередовен, но не съм ненаситен. Върни се, но *сам*.“ Тогава те започнаха да сквернословят грозно и неочаквано и аз се раздразних. „Наистина, помислих си, като се сетя каква тупурдия се вдигна, когато бях седемнадесетгодишен и херцог дьо Венсан (старият Арман, разбира се, не Филип) ме извика на дуел заради една история сърдечна и нещо далеч повече от сърдечна, уверявам ви, с херцогинята (Стефани естествено, не старата Попи), и при това положение да се поддам на нахалството на тези пъпчиви пийнали девственици...“, е, отказах се от милия закачлив тон и си позволих да бъда л-е-екичко оскърбителен.

Тогава те подеха: „Хванете го. Да го хвърлим в «Меркурий».“ Както знаете, имам тук две скулптури От Бранкуси и няколко красиви нещица и не исках тия да се разлудеят, затова им казах спокойно: „Драги сладки селяндури, ако разбрахте нещо от психология на пола, щяхте да знаете, че нищо не би ми доставило по-голямо удоволствие от това да бъда малтретиран от мъжаги като вас. Това би било най-перверзен екстаз. Така че ако някой от вас желае да бъде мой партньор по удоволствие; да дойде и да ме награби. Ако, от друга страна, просто желаете да задоволите някой неясен и по-трудно определим нагон и да ме видите как се къпя, придружете ме тихичко, драги въшки, до водоскока.“

Знаете ли, че при тези думи придобиха възгупав вид? Слязох заедно с тях и всички се държаха на разстояние. След това скочих във водата и беше наистина извънредно ободряващо, така че полудувах и показах някои пози, докато те се извърнаха и нацупени си тръгнаха, и чух Бой Малкестър да казва: „Поне го *хвърлихме* в «Меркурий».“ Знаете ли, Чарлс, точно същите думи ще изричат и след тридесет години. Когато се изпоженят за мършави кокошоподобни женички и навъдят прасета по свой образ, и се напиват на подобни, вечери в подобни клубове в подобни цветни смокинги, ще продължават да казват при споменаването на името ми: „Една вечер го хвърлихме в

«Меркурий» — и дъщерите им, тези слугини, ще се кикотят и ще си казват: «Страшен хитрец бил баща ми, жалко, че е така затъпял сега».^[6] Oh, la fatigue du Nord!

Знаех, че не за първи път хвърлят Антъни във водоскока, но, изглежда, инцидентът му тежеше, защото на вечерята той пак заговори за него.

— Не можете да си представите такава неприятност да се случи на Себастиан, нали?

— Не — отвърнах, — не бих могъл.

— Себастиан е чаровен — той поднесе чашата си с бяло рейнско вино към светлината на свещта и повтори: — толкова чаровен. Знаете ли, наминах у Себастиан на следващия ден. Смятах, че историята на вечерните ми приключения ще го развесели. Й какво мислите, че заварих, освен, разбира се, забавното му мече? Малкестър и двама от приятелчетата му от предишната вечер. Придобиха доста глупав вид и Себастиан, сдържан като мисис П-п-понсонби дъо Томкинс от „П-п-ънч“, каза: „С лорд Малкестър се познавате, нали?“ — и дебелациите казаха: „О, ние просто наминахме да видим как е Алойсиъс“, защото за тях мечето е толкова забавно, колкото и за нас, дори, нека да намекна, *ма-алко* по-забавно. И си отидоха. Казах: „Себастиан, съзнаваш ли, че тези долни плужеци ме оскърбиха снощи и че ако времето не беше толкова топло, можех ж-ж-жестоко да простина“, а той отвърна: „Горките. Трябва да са били пияни.“ Той намира блага дума за всекиго; толкова е чаровен.

Мога да видя, че ви е запленил изцяло, Драги Чарлс. Не съм изненадан. Разбира се, не го познавате толкова отдавна, колкото аз го познавам. Ние сме съученици. Не бихте повярвали, но в онези дни някои говореха за него като за *малък развратник*; в същност само няколко грубиянчета, които добре го познаваха. Всички големци го обичаха, разбира се, и всички учители. Предполагам, че в същност са му завиждали. Той като че ли никога не загазваше. Останалите постоянно ни биеха най-дивашки, под какви ли не предлози, но Себастиан — никога. Той беше единственото момче в училището, което никога не биеха. И сега го виждам, петнадесетгодишен. Не беше пъпчив; знаете, всички останали момчета бяха пъпчиви. Бой Малкестър направо имаше скрофули. Себастиан обаче — не. Или пък да не би да имаше пъпка, доста упорита, на тила си? Сега ми се струва,

че имаше. Нарцис с гнойна пъпка. И двамата бяхме католици, така че ходехме заедно на литургия. Той дълго прекарваше в изповедната, чудех се какво толкова има да казва, след като никога не греши; така се смяташе; най-малкото — никога не го наказваха. Може би и по време на изповед е разчитал на чара си. При завършването, над мен легна сянка, както се казва — никога не съм могъл да разбера защо се казва така; на мен ми се струва, че ме бе обляла неприятно; ярка светлина; процесът включваше поредица от мъчителни разговори с наставника ми. Обезсърчително бе да открия колко наблюдателен се бе оказал този благ старец. Какви *неща* знаеше за мене, а аз смятах, че никой, освен евентуално Себастиан, не ги знае. Поуката е никога да не се доверявам на благи старци — или на чаровни ученици. Как смятате?

От това вино ли да си поръчаме още една бутилка, или от друго? Нещо различно, нещо кърваво, старо бургундско, а? Видите ли, Чарлс, споделям всички *ваши* вкусове. Трябва да дойдете във Франция с мен, за да пиете бургундско. Ще идем по гроздобер. Ще ви заведа да гостувате у Венсан. С тях вече се сдобрих, а той притежава най-доброто вино във Франция; той и принц дьо Портайон — и там ще ви заведа. Смятам, че ще ви бъдат забавни, а те направо ще ви обикнат. Искам да ви представя на много свои приятели. Разказвал съм на Кокто за вас. Той тръпне от любопитство. Разбирате ли, драги Чарлс, вие сте твърде рядка птица, Художник. О, да, не бива да се свените. Зад своята хладна, английска, мудна външност вие сте Художник. Виждал съм рисунчиците, които криете в стаята си. Те са изящни. А вие, драги Чарлс, разберете ме, не сте изящен; изобщо не сте. Художниците не са изящни. Аз съм изящен; в известни отношения такъв е и Себастиан; но художникът е вечен, солиден, целеустремен, наблюдателен и зад всичко това — с-с-страстен, нали, Чарлс?

Но кой ви го признава? Оня ден разговарях със Себастиан за вас и казах: „Но Чарлс е художник. Той рисува като младия Енгър“, и знаете ли какво отговори Себастиан? — „Да, и Алойсиъс рисува много мило, но, разбира се, е доста по-модерен.“ — *Тъй* чаровно, *тъй* забавно.

Разбира се, чаровниците в същност не се нуждаят от ум. Преди четири години Стефани дьо Венсан ме бе подлудила. Драги мой, та аз дори боядисвах ноктите на краката си с нейния лак. Употребявах нейни думи и палех цигарата си като нея, и говорех с нейния глас по

телефона, така че, бъркайки ме с нея, херцогът разговаряше с мен дълго и сърдечно. Именно това насочи мислите му към тъй старомодните пистолет и сабя. Вторият ми баща сметна, че съм получил отличен урок. Той се надяваше случилото се да ме отучи от, както се изразяваше, „английските ми навици“. Горкичкият, той е типичен южноамериканец... Никога не съм чул някой да каже лоша дума за Стефани освен херцога, а тя, драги, бе направо кретенка.

Под буйния напор, на спомените за някогашния си роман Антъни дори бе престанал да заеква. Заекването му се върна на няколко пъти с ликьорите и кафето:

— Истински з-з-зелен Шартръоз, произведен преди изгнанието на монасите. Той се разлива по езика в пет различни нюанса. Все едно че поглъщаш б-букет. Желаете ли Себастиан да е с нас? Разбира се, че желаете. Аз искам ли го? И аз се питам. Но как се въртят мислите ни около това късче чар! Сигурно ме хипнотизирате, Чарлс. Водя ви тук, където е твърде скъпо, драги, единствено за да разговарям за себе си, и откривам, че говоря само за Себастиан. Странно е, защото той не е никак тайнствен, като се изключи въпросът как се е родил в *такова извънредно зловещо* семейство.

Забравил съм познавате ли семейството му. Смятам, че никога няма да ви позволи да се запознаете с тях. Твърде умен е. Те са направо ужасни. Не ви ли се струва, че има нещо мъ-ъничко ужасяващо и у Себастиан? Не? Може би си въобразявам; може би защото понякога твърде много прилича на останалите.

Например Брайдсхед е изкопаемо, излязъл е от пещера, зазидана от векове. Лицето му те кара да мислиш, че някой ацтекски скулптор се е опитал да изчука портрет на Себастиан; учен фанатик, рафиниран варварин, затрупан под снега лама... можете да измислите каквото сравнение харесвате. А Джулия, знаете тя как изглежда. Какво да се прави? Снимката ѝ се появява в илюстрираните списания редовно като рекламите за хапчетата на Бийчъм^[7]. Лице на безупречна флорентинска красавица от периода на куатроченто, почти всеки друг с такова лице би се помамил по артистично занимание; но не и лейди Джулия; тя е умна като... е, като Стефани. Никакви сантименти. Тъй весела, тъй коректна, тъй равнодушна. Питам се дали не влиза в кръвосмесителни връзки. Съмнявам се; единствената ѝ цел е властта. Специално за нея трябва да се уреди Инквизиция, която да я изгори.

Доколкото знам, има и друга сестра, ученичка още. За нея за сега нищо не е известно, освен че гувернантката ѝ неотдавна полудя и се удави. Убеден съм, че е отвратителна. Разбирате, че на горкия Себастиан май нищо друго не му остава, освен да бъде сладък и чаровен.

Но бездънната яма зейва, когато стигнем до родителите. Драги ми, каква двойка са само! *Как постига това лейди Марчмейн?* Ето една от загадките на века. Виждали ли сте я? Много, много красива; нищо подправено, косата ѝ започнала да посивява на елегантни сребристи кичури, никакъв руж, много бледа, огромни очи — забележително е колко големи изглеждат тези очи и как клепачите ѝ синяят от жилчиците тъкмо където на всяка друга би се наложило да мацне мъничко грим; бисери и няколко големи блестящи като звезди семейни скъпоценности в старинни обковки, глас, тих като при молитва и като при молитва властен. А лорд Марчмейн — е, възпълничък може би, но много красив, великолепен, сластолюбец, байроновски тип, отегчен, заразително ленив, изобщо не е от мъжете, които могат лесно да бъдат сломени. И тази Райнхардова^[8] монахиня да вземе, драги мой, и напълно да го унищожи — ама напълно. Той не смее никъде да покаже едрото си мораво лице. Той е исторически последният автентичен случай на човек, прокуден от обществото. Брайдсхед не желае да го види, на момичетата не се разрешава, Себастиан общува с него, разбира се, защото е тъй чаровен. Никой друг не смее да се приближи до него. Ами че миналия септември лейди Марчмейн бе във Венеция, беше наела Palazzo Fogliere. Да ви кажа истината, тя беше станала мъ-ъничко за посмешище във Венеция. Никога не стъпваше в „Лидо“, разбира се, затова пък вечно плуваше по каналите в една гондола заедно със сър Ейдриън Порсън — и такива пози, драги, като мадам Рьокамие; веднъж минах покрай тях и улових погледа на гондолиера на Fogliere, когото, разбира се, познавам ѝ, драги, той *така* ми смигна! Идваше на всички приеми, забулена във воали като пашкул, драги, като да участвуваше в някаква келтска пиеса или беше героиня на Метерлинк; и непрекъснато ходеше по черкви. Както знаете, Венеция е единственият град в Италия, в който никой никога не ходи на черква. Както и да е, през тази година тя беше станала за посмешище и точно тогава да вземе да пристигне, с яхтата на Малтънови, не друг, ами горкият лорд Марчмейн. Наел малък дворец във Венеция, но приеха ли го въобще? Лорд Малтън качил него

и лакея му на една ладия и без да губи време, ги откарал на парахода за Триест. Любовницата дори не била с него: случило се по време на годишния ѝ отпуск. Никой няма да научи как са разбрали, че и лейди Марчмейн е във Венеция. И знаете ли, цяла седмица лорд Малтън се пазеше да не го видят, като че ли *той* е в немилост! И наистина беше в немилост. Принцеса Fogliere даде бал, на който не бяха поканени нито лорд Малтън, нито някой от яхтата му, дори семейство де Паньос. *Как го прави лейди Марчмейн?* Тя е убедила света, че лорд Марчмейн е чудовище. А каква е истината? Те били женени вече петнадесет години или нещо такова, когато лорд Марчмейн отишъл на война; изобщо не се върнал, а завързал връзка с много надарена танцьорка. Такива случаи има хиляди. Тя отказва да му даде развод, защото е благочестива. Е, и такива случаи са ни известни. Обикновено симпатиите са на страната на прелюбодееца; но не и в случая с лорд Марчмейн. Човек може да си помисли, че старият грешник я е измъчвал, откраднал е зестрата ѝ, изхвърлил я е, изпекъл е децата ѝ и ги е изял пълнени, и след това е палувал, увенчан с всички цветя на Содом и Гомора; а каква е истината? Създал ѝ е четири великолепни деца, дал ѝ е Брайдсхед и Марчмейн Хаус в Сейнт Джеймс и несметни богатства; в същото време той седи по снежнобял нагръдник в „Лару“ с представителна театралка на средна възраст, в най-банална обстановка от времето на Едуард. А тя междувременно поддържа бандичка от поробени и изсушени затворници единствено за собствено забавление. *Тя им пие кръвта.* Можеш да видиш следи от зъбите ѝ по раменете на Ейдриън Порсън, когато се къпе. А той, драги, е най-големият, *единственият* поет на нашето време. Но е обезкървен; нищо не е останало от него. Има петима или шестима други, от всички възрасти и полове, които се влачат след нея като сянката ѝ. Захапе ли ги веднъж, измъкване няма. Тя е вещица. Няма друго обяснение.

Така че, виждате, не трябва да обвиняваме Себастиан, ако понякога ни изглежда блудкав — но пък и вие не го обвинявате, нали, Чарлс? С това тъй съмнително наследство какво друго може да направи, освен да е естествен и чаровен, особено ако не е прекалено добре надарен в Горния Етаж. Такова нещо не можем да твърдим за него, нали, колкото и да го обичаме?

Кажете честно, чули ли сте някога от Себастиан слова, които да се помнят дори пет минути? Знаете ли, като го чуя да говори,

припомням си оная донякъде отблъскваща картина: „Мехури“. В разговора трябва да се жонглира; подхвърляш топките, чиниите, нагоре, надолу, навън, навътре, хубави солидни предмети, които блещукат в светлината на прожекторите и падат с трясък, ако ги изпуснеш. А когато говори милият Себастиан, имаш чувството, че сапунено мехурче се откъсва от крайчеца на стара глинена лула, все едно къде, блести с всички цветове на дъгата за секунда и след това — пук! — изчезва и нищо не оставя, нищо.

След това Антъни заговори за същинските изживявания на художника, за признанието и за критиката, и за насърчението, което художникът трябва да очаква от приятелите си, за рисковете, които трябва да поема, търсейки да изрази чувството, за едно, за друго, докато на мен ми се доспа и мислите ми се зареяха. И така, потеглихме обратно, но думите му, докато завивахме по моста към Модлин Колидж, напомниха главната тема по време на вечерята:

— Е, драги, не се съмнявам, че утре първото нещо ще бъде да изприпкате при Себастиан и да му изпеете всичко, казано за него. Да знаете две неща: първо, това изобщо няма да се отрази на Себастиановите чувства към мен и второ, драги — и ви моля да запомните това, макар да е ясно, че съм ви отегчил до затъпяване, — че той, без да се бави, ще заговори за онова забавно свое мече. Лека нощ. Спете спокойно.

Но аз спях зле. След като един час се мятах замаян в леглото, се събудих отново, жаден, неспокоен; ту ми беше горещо, ту студено, бях неестествено възбуден. Бях пил много, но нито рейнското, нито шартрьозът, нито бургундското, нито дори фактът, че бях седял неподвижен и почти ням цялата вечер, вместо да проветря мозъка си с детски лудории, както обикновено правехме, не можеха да обяснят отчаянието на изпълнената с призраци нощ. Не сън бе разкривил ужасяващо образите на вечерта. Лежах буден и мисълта ми беше ясна. Повтарях си думите на Антъни на ум, имитирайки интонацията, ударението и мелодиката на речта му, и под затворените си клепачи виждах бледото му, осветено от свещта лице срещу себе си. По едно време в тези часове на мрак извадих рисунките във всекидневната си и седнах до отворения прозорец да ги разглеждам. В черния

четириъгълник на прозореца беше мъртвешки тихо; само камбаните се будеха всеки четвърт час и пееха над кулите. Пиех сода, пуших и се тормозех, докато започна да се развиделява и шумоленето на излезлия ветрец ме върна в леглото.

Когато се събудих, Лънт се бе изправил на отворената врата.

— Оставих ви да спите — каза той. — Реших, че няма да искате да идете да се причестите.

— Прав сте.

— Отидоха повечето от първокурсниците и доста от втора и трета година. Всичко това — заради новия свещеник. По-рано никога нямаше причастие с хостии^[9], само духовно — за онези, които го желаят, и утринна и вечерня.

Беше последната неделя от семестъра; последната от годината. Влязох в банята; в това време дворът се изпълни с раса й стихари, които минаваха от параклиса към залата. Излязох от банята; студентите стояха на групи и пушеха; Джаспър бе пристигнал с колело от бърлогата си, за да е сред тях.

Тръгнах по пустата улица да закуся, както често ми се случваше в неделя, в чайната срещу Бейлиъл^[10]. Въздухът трептеше от звъна на камбаните на околните кули и слънцето, хвърляйки дълги сенки през откритите пространства, разпръсна страховете на нощта. В чайната беше тихо като в библиотека; няколко самотници по домашни пантофи, от Бейлиъл и „Тринити“^[11], вдигнаха погледи при влизането ми и след това се върнаха към неделните си вестници. Изядох бърканите яйца и стипчивото портокалово сладко с охота, която на млади години се поражда след безсънна нощ. Запалих цигара и продължих да седя, а в това време, един по един, студентите от „Бейлиъл“ и „Тринити“ плащаха сметките си и се потътряха навън, пляк-пльок, към колежите си отсреща. Когато си тръгнах, приближаваше единадесет и докато крачех, чух как камбаните престанаха да бият една след друга и вместо тях зазвуча общ хор, предупреждаващ града, че службата скоро ще започне.

Тази сутрин като че ли бяха излезли само богомолците; студенти, абсолвенти, омъжени жени, търговци, крачеха с типичната стъпка на англичанина, тръгнал за черква: нито бърза, нито ленива; стиснали

подвързани в черна агнешка кожа и бял целулоид молитвеници на поне шест враждуващи секти; те вървяха към „Свети Барнабас“, „Света Колумбия“, „Свети Алойсиъс“, „Света Дева Мария“, „Дома на Пюзеистите“^[12], към „Блекфрайърс“ и към господ знае какво още; към възродената норманска и съживената готическа вяра; към псевдовенецианската и лъжеатинската; всеки — към храма на своята вяра в слънчевата светлина. Единствено четирима горди неверници демонстрираха непокорство: четирима индуси потеглиха от портите на Бейлиъл — в прясно опрани бели панталони и грижливо огладени блейзъри, на глава със снежнобели тюрбани, в пълнички кафяви ръце — ярки възглавнички и кошнички за пикник и „Неприятни пиеси“ на Бернард Шоу, те крачеха към реката.

На Житни пазар група туристи стояха на стъпалата на хотел „Клеръндън“, разисквайки с шофьора си някаква пътна карта, а отсреща, през достопочтената арка на Златния кръст, аз кимнах на група студенти от моя колеж, които бяха вече закусили там и сега се шляеха, захапали лули, по обраслия с бръшлян двор. Групичка скаути, тръгнаха на черква, святакци с цветните си ленти и значки, се понесе покрай тях съвсем не в боен строй, а в Карфакс срещнах Кмета и с-ие в алени одежди със златни верижки, предшествувани от хоругви, но никой не ги изпровождаше с любопитен поглед, — процесия, която отиваше да се моли в Съборната черква. В Свети Олдейтс отминах редичка от хористчета с колосани яки и странни шапчици, запътили се към „Том гейт“ и Съборната черква. И тъй, през един свят на благочестие, си проправих път към Себастиан.

Той беше излязъл. Прочетох писмата, затрупали писалището му — никое не ми разкри нещо особено, — и разгледах поканите на камината му — нови не бяха пристигнали. След това четох „Женско лукавство“, докато Себастиан се върна.

— Бях на утринна в Стария замък — обясни той. — Цял семестър не съм ходил и монсиньор Бел ме кани на вечеря два пъти миналата седмица, а аз знам какво означава това. Мама му е писала. Така че му се тупнах на първия ред, където не можеше да не ме забележи и накрая направо крещях: „Богородице, дево“; тъй че с това приключихме. Как беше вечерята с Антоан? За какво разговаряхте?

— Говори повече той. Кажи ми, заедно ли сте били в Итън?

— Изключиха го още първия семестър. Спомням си, че се мяркаше там. Той никога не остава незабелязан.

— Ходил ли е на черква с тебе?

— Мисля, че не — защо?

— Познава ли някого от твоето семейство?

— Чарлс, колко странен си днес. Не, мисля, че не.

— Не е ли бил при майка ти във Венеция?

— Струва ми се, че тя наистина спомена нещо такова. Забравих точно какво. Май тя гостувала у едни наши братовчеди от Италия, Фолиери, и Антъни се появил в хотела и имало някакъв бал, който Фолиери давали и на който Антъни не бил поканен. Мама направи някакъв коментар, когато ѝ казах, че Антъни ми е приятел. Не мога да разбера защо му е притрябвало на Антъни да ходи на такъв бал — принцесата така се гордее с английската си кръв, че за нищо друго не говори. Във всеки случай никой нямал нищо против Антоан — по всяка вероятност никой не е възразявал особено срещу него. Но за майка му решили, че е непоносима.

— А коя е херцогиня дьо Венсан?

— Попи?

— Стефани.

— За това трябва да питаш Антоан. Той твърди, че е имал с нея някакви отношения.

— А имал ли е?

— Сигурно. Според мен за Кан това е повече или по-малко задължително. Защо толкова се интересуваш?

— Просто исках да разбера колко от снощните приказки на Антъни са истина.

— Според мен — нито дума. В това е неговият чар.

— На тебе може да ти се струва чаровно. На мен ми се струва сатанинско. Знаеш ли, че снощи той цяла вечер се опитва да ме настрои срещу тебе и почти успя?

— Нима? Колко глупаво. Алойсиъс не би одобрил такова нещо, нали, надуто мече?

Точно тогава в стаята влезе Бой Малкестър.

[1] Пиндар — древногръцки поет от Тива (522–442 пр.н.е.). — Б.пр. ↑

[2] „Колеж на всички души“, научноизследователски колеж в Оксфордския университет, основан в 1438 г. от Хенри VI. Пълното му название е „Колеж на Всички души на верните паднали синове“. — Б.пр. ↑

[3] Уилям Хогарт (1697–1764) — художник, известен с ескизите си, изобразяващи и разобличаващи порока. — Б.пр. ↑

[4] Измислен персонаж от книга на Р. Съртиз (1838). — Б.пр. ↑

[5] Олдъс Хъксли (1894–1963). „Шутовско хоро“ е негов ранен роман, (написан веднага след „Имението Кроум“ от 1923 г.). — Б.пр. ↑

[6] „О, северна скука“ (фр.). — Б.пр. ↑

[7] Фирмено название на слабително средство. — Б.пр. ↑

[8] Вероятно се има пред вид Зигфрид Райнхард, известен с религиозните си сюжети (1925). — Б.пр. ↑

[9] Хостии: кръгли плоски питки от безквасен хляб при католическо причастие; духовното причастие е общуване с бога само чрез мисъл. — Б.пр. ↑

[10] Един от най-известните колежи в Оксфорд, основан от Джон Бейлиъл в 1263 г. — Б.пр. ↑

[11] Основан в 1554 г. — Б.пр. ↑

[12] Пюзеизъм (често пренебрежително) — оксфордско движение, което поддържа връщането към католицизма, но без сливане с Рим. Организирано в 1833 г. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Върнах се у дома за Голямата ваканция без планове и без пари. За да покрия разноските си в края на семестъра, бях продал паравана на Колинс за десет лири, от които в момента ми оставаха четири; с последния чек бях надхвърлил с няколко шилинга влога и бях предупреден, че без разрешение на баща си вече не мога да тегля пари. Следващата ми месечна сума щеше да пристигне чак през октомври. Ето тъй бях изправен пред мрачни перспективи и като размишлявах по въпроса, почувствувах нещо почти подобно на угризение заради разточителството си през предходните седмици.

Бях започнал семестъра с платени предварително разноски и сто лири на ръка. Всичко бях прахосал и там, където имах кредит, не бях плащал нито пени. Нямах оправдание, не си бях доставил някое голямо, немислимо без пари удоволствие; всичко бях профукал. Себастиан обичаше да ме дразни: „Пилееш пари като на облог“ — но тези пари се пилееха заради него и с него. Собствените му финанси бяха непрестанно и необяснимо объркани. „За всичко се разпореждат адвокатите — обясняваше той безпомощно — и предполагам, че доста злоупотребяват. Във всеки случай като че ли никога не получавам много. Разбира се, мама би ми дала всичко, което поискам.“

— Тогава защо не й поискаш една сваятна сума?

— Ох, мама обича да прави всичко като подарък. Толкова е сладка — отбеляза той, прибавяйки още една черта към портрета, който вече си бях нарисувал.

Сега Себастиан бе изчезнал в онзи свой друг живот, в който не бях поканен и ме бе изоставил тъжен и окаян.

Как неблагоприятно в зряла възраст се отричаме от великодушните настроения на младостта си, изживявайки в спомените си дълги летни дни на безумен разгул. Не са искрени историите за ранното ни възмъжаване, в които не споменаваме носталгията по невинността, съжаленията, решението да се разкаем, черните часове, които подобно нулата на рулетката се повтарят с безмилостно пресметната честота.

Прекарах първия следобед у дома, като се шляех от стая в стая и зяпах през огледалното стъкло на прозорците ту градината, ту улицата, изпълнен с яростни самообвинения.

Знаех, че баща ми е у дома, но библиотеката му бе неприкосновено място и той излезе да се здрависа с мен малко преди вечеря. По онова време приближаваше шейсетте, но страдаше от манията да се показва много по-стар; на вид можеха да му се дадат седемдесет години; при разговор — едва ли не осемдесет. Сега той се приближи до мен, като нарочно ситнеше и нерешително се усмихваше за добре дошъл. Когато вечеряше у дома — а той рядко вечеряше другаде, — обличаше кадифен костюм с ширити, който е бил моден преди много години и скоро щеше пак да е на мода, но по онова време беше нарочно търсен анахронизъм.

— Момчето ми, никой не ми каза, че си пристигнал. Уморително ли беше пътуването? Дадоха ли ти чай? Добре ли си? Току-що направих доста дръзка покупка у Сонършейнс — фигурка на бик, теракота от пети век. Разглеждах я и забравих, че пристигащ. Имаше ли много хора в купето? Твоето място в ъгъла ли беше? — (Самият той пътуваше толкова рядко, че новините за пътуването на другите винаги го изпълваха със загриженост.) — Хейтър донесе ли ти вечерния вестник? Разбира се, никакви новини — само глупости.

Повикаха ни за вечеря. По дългогодишен навик баща ми взе със себе си на масата книга и след това, като си спомни присъствието ми, крадешком я пусна под стола си.

— Какво ще пиеш? Хейтър, какво сме приготвили за мистър Чарлс?

— Има уиски.

— Има уиски. Може би желаеш нещо друго? Какво друго имаме?

— Нищо друго няма, сър.

— Нищо друго няма. Трябва да кажеш на Хейтър какво би желал и той ще го достави. Сега не държа вино. Забраняват ми да го пия, пък и никой не ме посещава. Но докато си тук, трябва да получавам. Дълго ли ще останеш?

— Не знам още, татко.

— *Твърде* дълга е тази ваканция — поде той тъжно. — По мое време ходехме на, както му казвахме, четения, винаги някъде по

планините. Защо? Защо — повтори той сприхаво — хората смятат, че алпийските гледки са подходяща за учение обстановка?

— Смятах известно време да посещавам художествената школа — да рисувам от натура.

— Момчето ми, всичко е затворено. Студентите ходят да рисуват в Барбизън или на други такива, и рисуват на открито. По мое време съществуваше школа, както ѝ казваха — „клуб за скици“: за двата пола (сумтене) — велосипеди — (сумтене), — голфове, моряшки яки и според всеобщото мнение, свободна любов — (сумтене), — такива глупости! Предполагам, че още ги има. Защо не опиташ да се запишеш там?

— Едно от затрудненията през ваканцията са парите, татко.

— О, на твоята възраст човек не бива да се тормози за пари.

— Разбираш ли, поизръсил съм се.

— Нима? — запита баща ми без особен интерес.

— В същност не съм сигурен как ще изкарам следващите два месеца.

— Най-малко аз мога да ти дам съвет. Никога не ми се е случвало да се поизръся, както ти мъчително се изразяваш. Но пък и каква друга дума можеш да употребиш? Затруднен съм? Без пукната пара? Притеснен? Загазил? Фалирал? — (Сумтене.) — За мустака? В задънена улица? Нека се спрем на „Задънена улица“ и там да си останем. Веднъж дядо ти ми каза: „Простирай се според чергата си, но ако загазиш, обърни се към мен. Не отивай при лихварите.“ Такава глупост. Опитай се. Обърни се към ония господата от Джърмин Стрийт, които дават съвети само ако им намажеш ръката. Момчето ми, те и грош няма да ти дадат.

— Тогава как ме съветваш да постъпя?

— Братовчед ти Мелкиър вложи парите си неразумно и попадна в твърде задънена улица. После замина за Австралия.

Бях виждал баща си така тържествуващ само веднъж, когато откри два листа от ръкопис от втори век между страниците на италиански молитвеник.

— Хейтър, изтървах си книгата.

Извадиха книгата изпод краката му и я подпряха на éreigne. До края на вечерята той мълча; само от време на време се чуваше весело изсумтяване, което според мен не можеше да се дължи на прочетеното.

Най-сетне станахме от масата и седнахме в зимната градина; и там той просто ме забрави; мислите му, знаех, се рееха в отдавнашни епохи, в които той се оправяше с лекота, в които времето се измерваше с векове и хората нямаха лица и другари му бяха в същност недоразчетени текстове. Той седеше в поза, която би била изключително неудобна за всекиго друго — напреко на твърдото кресло, като държеше книгата високо пред очите си, засенчвайки светлината. От време на време хващаше златно моливче, окачено на верижката на часовника му, и вписваше по нещо в полето на книгата.

През отворените прозорци нахлуваше лятната нощ; тиктакането на часовниците, приглушеното ръмжене на колите по Бейсуотър Роуд и ритмичното шумолене на страниците на бащината ми книга бяха единствените звуци. Бях решил, че е неpolitично да запаля пура, щом твърдя, че мизерствувам; но сега, отчаян, се качих в стаята си и си донесох една. Баща ми не вдигна поглед. Отрязах ѝ крайчето, запалих я и с нова решителност подех:

— Татко, ти нали не искаш да прекарам цялата ваканция тук с тебе?

— Ъ?

— Няма ли да ти досаждам, ако остана вкъщи толкова дълго?

— Надявам се да не съм изразил подобно чувство, дори да съм го изпитал — отвърна баща ми хрисимо и се върна към книгата си.

Вечерта мина. Навсякъде из салона се разнесе мелодичният звън на различните часовници, които отброиха единадесет удара. Баща ми затвори книгата и свали очилата си.

— Ти си у дома си, момчето ми — каза той. — Остани колкото ти е удобно. — На вратата спря и се обърна: — Братовчед ти Мелкиър си плати пътя до Австралия, работейки като прост моряк. — (Сумтене.) — Интересно какво ли ще рече „като прост моряк“? През душната седмица, която последва, отношенията с баща ми се влошиха рязко. През деня го виждах малко; той прекарваше часове наред в библиотеката; от време на време се появяваше и нареждаше през перилата: „Хейтър, поръчайте ми кола.“ Отсъствуваше, понякога за половин час или по-малко, понякога цял ден; никога не обясняваше защо. Често в най-невероятни часове виждах да му качват подноси, отрупани със скромни детски закуски; сухари, мляко, банани. Ако се срещнехме в коридора или на стълбите, той ме поглеждаше разсеяно и

казваше: „Аха“ или: „Топло е днес“, или: „Великолепно, великолепно“, но вечер, когато слизаше в зимната градина в кадифения си костюм, винаги ме поздравяваше официално.

Наредената за вечеря маса бе нашето бойно поле.

На втората вечер взех със себе си книга. Кроткият му блуждаещ поглед неочаквано внимателно се спря на нея и докато минавахме през залата, той скришом остави своята на една странична масичка. Когато седнахме, каза плачливо:

— В края на краищата, Чарлс, би могъл и да ми кажеш няколко думи. Изкарах тежък ден. Жадувах за мъничко разговор.

— Разбира се татко. За какво да си говорим?

— Ободри ме. Развлечи ме — сприхаво, — разкажи ми подробно за новите пиеси.

— Но аз не съм гледал нищо ново.

— А би трябвало, знаеш ли, че би трябвало? Не е естествено за един млад човек да прекарва всичките си вечери у дома.

— Но, татко, казах ти, че нямам излишни пари за театър.

— Момчето ми, не бива така да робуваш на парите. Ами че на твоя възраст братовчед ти Мелкиър беше съдружник на собственика на оперетна трупа. Едно от малкото му успешни начинания. Трябва да ходиш на театър, за да се образоваш. Ако прочетеш животоописанията на известните люде, ще ти стане ясно, че повече от половината за първи път са гледали театър в галерията. Казват ми, че това е несравнимо удоволствие. Там се събирали истинските познавачи и театрали. Наричало се „да седиш при ангелчетата“. Разноските са незначителни, а докато чакаш да влезеш, на улицата те развличат „странстващи актьори“. Някоя вечер ще седнем „при ангелчетата“. Как намираш ястията на мисис Ейбъл?

— Непроменени.

— Техен вдъхновител е леля ти Филипа. Тя даде на мисис Ейбъл десет менюта, които си останаха същите. Когато съм сам, не забелязвам какво ям, но щом си тук, трябва да измислим нещо ново. Какво би желал? Какво се яде в този сезон? Обичаш ли раци? Хейтър, кажете на мисис Ейбъл утре вечер да ни сервира раци.

За вечеря имаше бяла безвкусна супа, препържено рибно филе с розов соус, агнешки котлети, опрени на купчинки картофено пюре, печени круши, желирани върху нещо като пандишпан.

— Вечерям тъй обилно само от уважение към леля ти Филипа. Тя твърдеше, че да се сервира три ястия е буржоазна привычка. „Остави прислугата да се наложи — казваше тя — и ще започнеш да вечеряш с по една пържола.“ Нищо друго не би ми доставило такова удоволствие. Точно това вечерям, когато отивам в клуба през свободните вечери на мисис Ейбъл. Но леля ти постанови у дома да се поднасят супа и три ястия; някои вечери — риба, месо и точено; друг път — месо, кейк и сладко — има няколко възможни варианта. Забележително е как някои хора умеят да заповядват; леля ти притежаваше този дар.

Сега ми е чудно, че някога тя и аз вечеряхме редовно заедно — както сега ти и аз, момчето ми. Виж, *тя* не се уморяваше да ме развлича. Разказваше ми какво е прочела. *Тя* се опитваше да ми създаде дом, разбираш ли? Смяташе, че ако ме изостави, аз ще мръдна. Може и да съм *мръднал* малко. Как смяташ? Но нищо не излезе. Накрая я изгоних.

В гласа му, докато произнасяше тези думи, се долавяше недвусмислена заплаха.

Значи заради леля Филипа се чувствавах сега чужденец в бащиния си дом. След смъртта на майка ми тя дойде да живее с баща ми и с мен, без съмнение, както баща ми бе казал, с намерението да ни създаде дом. На времето не осъзнавах борбата около подредената за вечеря маса. Леля навлезе в живота ми и аз я приех без възражения. Така продължи една година. Първата промяна усетих, когато тя се върна в къщата в Съри, която бе обявила за продан; и заживя там, докато траеше моята учебна година; идваше си в Лондон само по няколко дни, да направи посещение или да си купи нещо. През лятото си наемахме къща на море. След това, през последната ми учебна година, тя напусна Англия. „*Накрая я изгоних*“, се бе произнесъл той с насмешка и тържество за тази мила жена и знаеше, че съм чул в думите му предизвикателство спрямо себе си.

На излизане от трапезарията баща ми каза:

— Хейтър, казахте ли вече на мисис Ейбъл, че съм поръчал за утре раци?

— Не, сър.

— Не й казвайте.

— Както решите, сър.

Преди да седнем в зимната градина, баща ми поде:

— Интересно дали Хейтър изобщо е възнамерявал да спомене за раците. Според мен — не. Знаеш ли, той е сметнал, че се шегувам.

На следващия ден случаят ми подхвърли оръжие. Срегнах стар съученик, мой връстник на име Джоркинс. Никога не бях го обичал особено. Веднъж, по времето на леля ми Филипа, го бях поканил на чай и тя го бе заклемила като вероятно чаровен по характер, но непривлекателен по външност. Сега го поздравих възторжено и го поканих на вечеря. Той пристигна и доказа, че малко се е променил. Предполагам, че Хейтър бе предупредил баща ми за госта, защото вместо кадифения си костюм, баща ми бе облякъл фрак; фракът, заедно с черна жилетка, много висока яка и много тясна бяла вратовръзка, представляваше вечерното му облекло. Баща ми го носеше с меланхоличен израз на лицето, като че ли в ранна младост бе избрал това облекло за официални траурни случаи и разбирайки, че изборът му е подходящ, не го беше променил. Не притежаваше смокинг.

— Добър вечер, добър вечер. Много мило от ваша страна да пропътувате такова разстояние.

— О, не беше толкова голямо — отвърна Джоркинс, който живееше на Съсекс Скуеър.

— Науката унищожи разстоянията — заяви баща ми обезсърчително. — Пристигнали сте по сделки?

— *Аз наистина* работя в търговията, ако това имате пред вид.

— Имах братовчед в търговията — сигурно не го познавате, той е от моето време. Тъкмо снощи го споменавах пред Чарлс. Все ми е в ума. Той — баща ми замълча, за да придаде тежест на зловещата дума — *се разори*.

Джоркинс се изкикоти нервно. Баща ми го прикова с укорен поглед.

— За вас нещастieto му е повод за смях. Или може би използвах дума, която не ви е известна; вие без съмнение бихте казали, че той е „фалирал“.

Баща ми владееше положението. Той си бе решил, че ще смята Джоркинс за американец и цялата вечер се забавляваше да го разиграва изкусно и мимоходом, като обясняваше всяка характерна английска дума в разговора, превръщаше лирите в долари и учтиво искаше мнението му с фрази, като: „Разбира се, според вашите

схващания...“, „Мистър Джоркинс вероятно смята за мухлясало всичко туй...“, „В огромните пространства, с които сте свикнали...“ и гостът ми смътно се догаждаше, че го бъркат с някого, но не му дават възможност да поправи грешката. Отново и отново, по време на вечерята, той се опитваше да улови погледа на баща ми, надявайки се да прочете там ясно, че този начин на обръщение е ловка шега; вместо това обаче срещаше такова мило великодушие, че се объркваше още повече.

По едно време реших, че баща ми отива твърде далече — когато каза:

— Боя се, че докато живеете в Лондон, много ще ви липсва националната ви игра.

— Националната ми игра? — повтори Джоркинс, който бавно съобразяваше, но подуши, че именно сега му се дава възможност да изясни нещата.

Баща ми хвърли бегъл поглед към мене и на лицето му вместо любезност, се изписа злоба; след това отново любезност, щом се обърна пак към Джоркинс. Това беше израз на комарджия, който излиза с каре срещу фул.

— Националната ви игра — обясни той нежно. — *Крикетът*. — И вече без да се въздържа, изсумтя, като се тресеше целият и триеше очите си със салфетката. — Без съмнение, като работите в Сити, времето ви за крикет е много ограничено!

На прага на трапезарията той ни остави.

— Лека нощ, мистър Джоркинс. Надявам се да ни посетите пак, когато отново пресечете Атлантика, този рибен развъдник.

— Слушай, какви ги говори твойт старец? Май ме взе за американец.

— Понякога се държи странно.

— Дето ме съветваше да посетя Уестминстърското абатство. Много чудно.

— Да. Не мога да ти го обясня точно.

— По едно време ми се стори, че се шегува — завърши Джоркинс объркано.

Баща ми се втурна в контраатака няколко дни по-късно. Той ме намери, за да ме попита:

— Гостува ли ни още мистър Джоркинс?

— Не, татко, разбира се, че не. Той беше поканен само на вечеря.

— О, аз пък се надявах, че е за по-дълго. Тъй съобразителен младеж. Но днес нали ще вечеряш у дома?

— Да.

— Поканил съм няколко души, за да разнообразя доста монотонната поредица от вечерите ти у дома. Смяташ ли, че мисис Ейбъл ще се справи? Не. Но и нашите гости не са взискателни. Сър Кътбърт и лейди Орм-Херик са, както се казва, каймакът. Надявам се след това да послушаме музика. Поканил съм и няколко младежи — заради тебе.

Действителността надмина най-лошите ми очаквания. Докато гостите се събираха в салона, който баща ми безсрамно наричаше „Галерията“, стана ми ясно, че са били грижливо подбрани за мое неудобство. „Младите хора“ бяха мис Глория Орм-Херик, начинаеща челюстка; годеникът ѝ, плешив младеж от Британския музей; и един мюнхенски издател, който не говореше английски. Чух как баща ми сумти към мене иззад една керамична кутийка. Тази вечер, като знак на рицарско достойнство, той бе втъкнал в петлицата си червена розичка.

Ястията бяха много и подбрани, както и самите гости, с грижливо обмислена подигравка. Нямаха нищо общо с вкусовете на леля ми Филипа, а представляваха възпоминания от по-ранен период, много преди баща ми да стане на години да вечеря на една маса с възрастните. Ястията бяха украсени и се редуваха ту бели, ту червени цветове. И те, и виното бяха еднакво блудкави. След вечеря баща ми заведе германския издател при пианото и докато той свиреше, излезе от приемната, за да покаже на сър Кътбърт Орм-Херик етруската фигурка на бик в галерията.

Беше мрачна вечер и когато гостите най-сетне се разотидоха, с изненада установих, че едва минава единадесет. Баща ми посегна към чаша ечемичена отвара и каза:

— Колко скучни приятели имам! Знаеш ли, без стимулиращото ти присъствие никога нямаше да си наложа да ги поканя. Напоследък никого не каня. Но сега, като ми гостуваш толкова дълго, ще уреждам много такива вечери. Хареса ли ти мис Глория Орм-Херик?

— Не.

— Не? Дали те настроиха срещу нея мустачетата ѝ, или крачищата ѝ? Смяташ ли, че ѝ беше приятно гостуването?

— Не.

— И аз с такова впечатление останах. Съмнявам се, че някой от гостите ни ще си спомня тази вечер с радост. Според мен младият чужденец свири чудовищно. Къде ли съм се запознал с него? Ами мис Константа Сметуик — *нея* пък откъде я познавам? Но задълженията на гостоприемството трябва да се съблюдают. Докато си тук, няма да скучаеш.

През следващите две седмици водихме междуособна война, в която потърпевшият бях аз, тъй като баща ми имаше повече муниции и по-широка територия за маневриране, а аз се бях окопал между сушата и морето. Той така и не обяви военните си цели и до ден-днешен не знам дали те бяха чисто наказателни, дали дълбоко в душата си той хранеше някаква геополитическа идея да ме изгони от страната, както бе изгонил леля ми Филипа в Бордигера^[1], а братовчед ми Мелкиър — в Даруин^[2], или просто, както изглеждаше най-вероятно, воюваше от чиста любов към битката, в която надминаваше всички.

Получих едно писмо от Себастиан, очебиен предмет, донесен в присъствието на баща ми в един от дните, в който той обядваше у дома; видях го да го поглежда любопитно и отнесох писмото, за да го прочета насаме. Беше написано на плътна старомодна траурна хартия с плик, оброчен в черно, с черна корона. Прочетох го жадно:

Замъкът Брайдсхед, Уилтшър
Интересно коя ли дата сме

Най-скъпи ми Чарлс,

Намерих кутия с тази хартия на дъното на едно чекмедже и трябва да ти пиша, тъй като жаля за загубената си невинност. Тя и без това не бе жизнеспособна. Лекарите вдигнаха ръце още при раждането ѝ.

Скоро заминавам за Венеция, за да живея с папа в неговия палат на греха. Да можеше и ти да дойдеш! Да можеше да си тук!

Никога не оставам съвсем сам. Членовете на семейството ми непрекъснато пристигат и стягат багажи и отново заминават, но белите малини узряха.

Много сериозно си мисля да не вземам Алойсиъс във Венеция. Не желая той да се среща с ужасните италиански мечки и да се учи на лошо.

С обич, или с каквото ти се харесва,

С.

Известни ми бяха писмата му; бях ги получавал в Равена; нямаше защо да се чувствавам разочарован; но в онзи ден, докато късах плътния лист на кръст и го хвърлях в кошчето, аз се вирах негодуващо в мрачните градинки и шахматните сгради на Бейсуотър, в изкорубените канализационни тръби и запасни входове, в издутите постройките на парниците и си представях бледото лице на Антъни Бланш да се мярка сред разлюлените листа, както тогава в светлината на свещите в „Тейм“, и чувах, през приглушения шум откъм шосето, ясният му глас: „... не трябва да обвиняваме Себастиан, ако понякога ни изглежда блудкав... Като го чуя да говори, припомням си оная донякъде отблъскваща картина «Мехури»...“

Дни наред смятах, че мразя Себастиан; сетне, един неделен следобед, от него пристигна телеграма, която разпръсна тази сянка, но я замени с още по-черна.

Баща ми беше излязъл и като се върна, ме завари в трескава възбуда. Той се изправи напред хола, все още с панамената си шапка на глава, и лъчезарно ми се усмихна.

— Никога няма да отгатнеш как прекарах деня; бях в зоологическата градина. Беше изключително приятно; животните тъй се радваха на слънцето.

— Татко, налага се веднага да замина.

— Нина?

— Мой голям приятел... страшна катастрофа. Трябва да отида при него веднага. Хейтър ми събира багажа. Влакът е след половин час.

Показах му телеграмата, в която се казваше само: „*Тежко ранен ела веднага Себастиан.*“.

— Хм — каза баща ми. — Мъчно ми е, че си разстроен. От текста на телеграмата не личи катастрофата да е толкова сериозна,

колкото ти се струва, иначе тя нямаше да бъде подписана от самата жертва. Въпреки че, разбира се, той може и да е в пълно съзнание, но сляп или парализиран, със счупен гръбнак. И защо е необходимо точно твоето присъствие? Ти не притежаваш медицински познания. Не си духовник. Може би се надяваш на наследство?

— Казах ти, че е мой голям приятел.

— Хм, Орм-Херик е мой голям приятел, но не бих хукнал към смъртното му ложе в някой топъл неделен следобед. Съмнявам се, че лейди Орм-Херик би ми се зарадвала. Виждам обаче, че ти нямаш тези съмнения: Ще ми липсваш, момчето ми, но не бързай да се връщаш заради мене.

В тази августовска неделна вечер, в която слънчевите лъчи струяха през потъмнелите плочи на покрива, книжарските будки бяха затворени, а неколцина пътници крачеха бавничко зад носачите си, лондонската гара Падингтън би могла да успокои дух, по-малко развълнуван от моя. Влакът бе почти празен. Наредих да сложат куфара ми в ъгъла на третокласното купе и седнах във вагон-ресторанта. „Вечеря след Рединг, сър; към седем часа. Какво да ви донеса сега?“ Поръчах си джин и вермут; донесоха ми напитката в момента, в който излизахме от гарата. Ножовете и вилците подрънкваха ритмично; край прозорците се търкаляше слънчевият пейзаж. Но аз нямах очи за такава утеха; вместо това страхът ферментираше в мислите ми и възбудата изтласкваше на повърхността — като мръсна пяна — образите на нещастieto: заредена пушка, насочена небрежно, кон, който се изправя на задните си крака и пада назад, засенчено езеро с потънала дървена скара, ясенов клон, отчупил се внезапно в тиха утрин, кола, изскочила иззад завоя; целият списък на заплахите, пред който е изправена цивилизацията, се надигна да ме преследва; представих си дори някой невменяем, който се криви грозно в сенките, развъртял оловна тръба. Край мен прелитаха ниви и гъсти гори, тънещи в златната вечер, и колелата монотонно тътнеха в ушите ми, повтаряйки: „Твърде късно. Твърде късно. Той е мъртъв. Той е мъртъв.“

Вечерях, смених влака с местен, по залез-слънце стигнах в Мелстед Карбъри, моята цел.

— Брайдсхед, сър? Да, лейди Джулия ви очаква.

Тя седеше на волана на открита кола. Познах я веднага; нямаше как да не я позная.

— Вие сте мистър Райдър, нали? Влизайте. — Гласът ѝ беше като на Себастиан, тя говореше като него.

— Как е той?

— Себастиан? Чудесно. Вечеряли ли сте? Предполагам, че яденето е било отвратително. У дома ще хапнете. Себастиан и аз сме съвсем сами и затова решихме да ви изчакаме.

— Какво е станало с него?

— Не ви ли писа? Сигурно е смятал, че ако знаете, няма да пристигнете. Счупи си костица в глезена; толкова е малка, че няма и име. Но вчера му правиха рентгенова снимка и му казаха да лежи един месец. За него е много досадно, защото му разваля всички планове; и хленчи страшно... Другите заминаха. Той се опита да ме накара да остана с него. Предполагам, че знаете колко вбесяващо трогателен може да бъде. Почти се предадох, но накрая каза: „Не може да няма *един* човек, когото да спипаш“ и той каза, че всички били заминали или заети, пък ѝ никой не бил подходящ. Накрая обаче се съгласи да опита с вас и аз му обещах, че ако вие му измените, ще остана, така че можете да си представите колко сте ми симпатичен. Признавам, че много благородно постъпвате, като идвате отдалече, и то веднага — но докато изричаше всичко това, чух или ми се стори, че чух едва забележима нотка на презрение в гласа ѝ — към мен, който с такава готовност се оказвам на разположение.

— Как я счупи?

— Ако щете вярвайте, на крикет. Ядоса се и се препъна във вратичката. *Не особено* почетна рана.

Тя толкова напомняше Себастиан, че седнал до нея в сгъстяващия се мрак, се губех в двойната илюзия на познатото и непознатото. Тъй наблюдаваме през мощен бинокъл човек, който идва отдалече, изучаваме всяка подробност от лицето и облеклото му, смятаме, че ако протегнем ръка, ще го докоснем, чудим се, че не ни чува и не вдига поглед, като му махаме, а сетне, виждайки го с просто око, неочаквано си спомняме, че сме за него далечно петънце, което едва ли прилича на човешка фигура. Аз я познавах, а тя не ме познаваше. Тъмната ѝ коса, малко по-дълга от тази на Себастиан, бе отметната назад точно като неговата; очите ѝ, вперени в

потъмняващото шосе, бяха неговите, но по-големи; начервените ѝ устни — по-сурови от неговите. На ръката си носеше китка амулетчета на верижка; на ушите си — златни обички. Мантото ѝ откриваше един-два инча имприме на цветчета; в онези дни се носеха къси поли и нозете ѝ, изпънати върху педалите на колата, бяха тънки и стройни, което също отговаряше на модата. И тъй като парливата разлика между познатото и непознатото се криеше в пола ѝ, той като че ли изпълваше пространството помежду ни, така че я чувствавах изключително женствена, като никоя жена преди нея.

— Ужасно се страхувам да карам толкова късно — каза тя. — У дома май не е останал никой, който да може да шофира. В същност ние със Себастиан сме там като на бивак. Надявам се, че не сте очаквали тържествено посрещане. — Тя се наведе към жабката, за да извади цигари.

— Не искам, благодаря.

— Запалете на мене една, може ли?

За първи път в живота ми искаха от мен подобно нещо и като извадих цигарата от устата си и я сложих в нейната, чух тъничък писък на събудена чувственост, доловим само за мене.

— Благодаря. Тук сте идвали и по-рано. Мами ми докладва. Стори ни се, че нежеланието ви да останете на чай е много странно.

— Себастиан не искаше.

— Изглежда, се оставяте той да ви командува. Не бива. Много зле му се отразява.

Вече бяхме завили по алеята; горите и небето бяха потъмнели, къщата като че бе оцветена в *grisaille*; изключение правеше само златният четириъгълник на отворената врата. Един мъж чакаше да вземе багажа ми.

— Пристигнахме.

Тя ме поведе по стъпалата към хола, вътре захвърли мантото си върху мраморна масичка и се наведе да погали кучето, дошло да я посрещне.

— Не бих се учудила, ако Себастиан е започнал да вечеря.

В този момент той се появи между колоните в долния край, управлявайки инвалидна количка. Беше по пижама и халат, с дебело бинтован крак.

— Е, миличък, доведох ти другарчето — каза Джулия отново с едва доловимата нотка на презрение.

— Смятах, че си на смъртно легло — казах аз, усетил тогава, както усещах сетне през цялото време, как надделява раздражението — а не облекчението — при мисълта, че са измамили очакванията ми за величава трагедия.

— И аз така смятах. Болката бе мъчителна. Джулия, мислиш ли, че ако *ти* помолиш Уилкокс, той ще ни отпусне шампанско за тази вечер?

— Мразя шампанско; а мистър Райдър вече е вечерял.

— „Мистър Райдър“ ли каза? Мистър Райдър? Чарлс пие шампанско по всяко време. Знаеш ли, че като гледам тоя огромен повит крак, не мога да си избия от главата мисълта, че имам подагра, и това ме кара да жадувам за шампанско.

Вечеряхме в салона, който наричаха „Пъстрата гостна“. Беше просторна осмоъгълна стая, обзаведена в по-модерен стил от останалата част на къщата; стените ѝ бяха украсени с медальони във вити рамки, а по сводестия таван бяха изрисувани стройни древни фигури в пасторални пози. Те, както и мебелите от червено дърво с позлата, килимът, бронзовият полилей, огледалата и високите свещници бяха в един стил, дело на една и съща знаменита ръка.

— Когато сме сами, обикновено вечеряме тук — обясни Себастиан. — Толкова е уютно.

Докато те вечеряха, аз ядях праскова и им разправих как бях воювал с баща си.

— Той трябва да е голям образ — заяви Джулия. — А сега ще ви оставя, момчета.

— Накъде си се забързала?

— Към детските стаи. Обещах на Дойката да изиграем една халма, преди да тръгна. — Тя целуна Себастиан по темето. Отворих вратата пред нея. — Лека нощ, мистър Райдър, и довиждане. Предполагам, че утре няма да се заварим. Заминавам рано. Не мога да ви кажа колко съм ви благодарна, че поехте грижата за болния.

— Сестра ми тая вечер е много важна — отбеляза Себастиан, щом Джулия излезе.

— Мисля, че не ѝ харесах особено.

— Мисля, че никой не ѝ харесва особено. Обичам я. Толкова прилича на мен.

— *Обичаш я? Прилича на тебе?*

— Искам да кажа, външно и по начина, по който говори. Не бих могъл да обикна човек с моя характер.

След като изпихме портвайна, закрачих до количката на Себастиан през залата с колоните към библиотеката, където прекарахме тая вечер и почти всяка вечер от следващия месец. Библиотеката гледаше към езерата; прозорците бяха отворени към звездите, към дъхавия въздух, към тъмносиния, сребърен, зялят от лунна светлина пейзаж на долината, към гълченето на водоскока.

— Ще си прекараме божествено само двамата — каза Себастиан и на следващата сутрин, докато се бръснех, видях през прозорчето на банята Джулия, метнала багажа си отзад, да изкарва колата в двора и да изчезва по стръмнината, без да се огледа, и изпитах чувство на освобождение и мир, каквото щях да позная, години по-късно, щом след неспокойна нощ сирените оповестяваха отбой.

[1] Град на крайбрежието на Лазурния бряг до Мексико. — Б.пр.

↑

[2] Град в Австралия. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Притомата на Младостта — единствена и неподправена! Загубвана бързо, невъзвратимо! Увлеченията, щедрите чувства, илюзиите, отчаянието, всички традиционни характеристики на Младостта — всички освен нея, ни съпровождат през целия ни живот. Те са част от самия живот; но притомата — още неумерените му скули, отпуснати, мисълта, самовглъбена — тя принадлежи единствено на Младостта и умира с нея. Може би в преддверията на Ада героите се наслаждават на някаква награда за загубата на Райските видения; може би Райските видения имат някакво далечно родство с това недостойно преживяване; във всеки случай аз се чувствавах едва ли не на небето през онези изпълнени с притома дни в Брайдсхед.

— Защо този дом се нарича „Замъкът“?

— Защото беше замък, преди да го преместят.

— Какво искаш да кажеш?

— Каквото чуваш. Имали сме замък на една миля оттук, долу край селото... След това ни се харесала долината, срутили сме замъка, докарали сме камъните тук и сме построили нов дом. Доволен съм, че е станало тъй, а ти?

— Ако замъкът беше мой, не бих живял другаде.

— Но разбери, Чарлс, замъкът не е мой. На мое разположение е в момента, но обикновено е претъпкан от ненаситни зверове. Да можеше вечно да бъде тъй — винаги лято, винаги сам, плодовете — винаги зрели, Алойсиъс — в добро настроение...

Искам да си спомням Себастиан, какъвто беше през онова лято, когато скитахме заедно, сами, из омагьосания дворец; Себастиан в инвалидната количка, върти колелата по оградените с жив плет пътечки на зеленчуковите лехи в търсене на планински ягоди и парникови смокини; кара количката през парниците, от аромат на аромат и от климат на климат, за да отреже от мискета и да избере орхидеи за бутониерите ни; Себастиан куцука така, че да се види колко

му е трудно, към старите детски стаи, седи до мен върху протрития килим на цветя, с празните шкафове за играчки до нас и Мами Хокинс, която плете спокойно в ъгъла, казва: „Вземи единия, удари другия; хлапаци сте и двамата. Това ли ви учат в колежа?“ Себастиан, по гръб върху слънчевата пейка под колонадата, както е сега; аз, на твърд стол край него, се опитвам да нарисувам водоскока.

— Нима и куполът е работа на Иниго Джоунс? Струва ми се покъсен период.

— Ох, Чарлс, не се дръж като турист. Какво значение има кога е строен, щом е красив?

— Но такива неща ме интересуват.

— Ох, боже, аз пък мислех, че съм те излекувал от заразата на ужасния мистър Колинс.

Естетическа наслада бе да живееш сред тези стени, да минаваш от стая в стая, от библиотеката — в стила на Соун^[1], в китайската гостна, ослепителна с позлатените си пагоди и кимащи мандарини, изписани тапети и мебели с тънка резба рококо, от Помпейската гостна до украсения с гоблени хол, останал непроменен от създаването си преди двеста и петдесет години; да седиш с часове в полумрака, под колоните, обърнат навън към терасата.

Тази тераса бе венецът на жилищния план; издигаше се над езерата, върху масивни каменни пилони, така че откъм салона изглеждаше увиснала над тях и създаваше илюзията, че застанал край балюстрадата, можеш да хвърлиш камъче в първото от тях, точно под краката си. Две крила от колонадата я обгръщаха; отвъд беседките липови горички водеха към гористите склонове. Част от терасата бе покрита с плочник, друга част — с цветни лехи и арабески от ниски храстчета; по-високите храсти растяха като гъст жив плет и образуваха широк овал, насечен на ниши, в които тук-таме бяха поставени статуи; в средата над цялото това великолепно пространство властвуваше водоскокът; такъв водоскок можеш да видиш само на някой площад в Южна Италия; в същност той бил открит там преди век от един от прадедите на Себастиан; намерен, купен, внесен и отново издигнат в чуждо, но благосклонно обкръжение.

Себастиан ме накара да го рисувам. Водоскокът бе изпитание за любителя: овално корито, с остров от изкуствено оформени скали в средата; по скалите растяха студени каменни тропически растения и

жива дива английска папрат; през тях се провираха десетина ручейчета, напомнящи горски извори, а около тях палуваха фантастични тропически животни, камили, жирафи, един разярен лъв, всички бълващи вода; върху скалите, на височината на фронтона, се издигаше египетски обелиск от червен пясъчник — но колкото и странно да звучи, по някаква невероятна случайност аз все пак възпроизведох водоскока и като изпуснах разумно някои подробности и приложих някои модерни трикове, стигнах до много приемливо подражание на Пиранези.

— Да го подаря ли на майка ти?

— Защо? Ти не я познаваш.

— От учтивост. Гостувам в нейния дом.

— Подари го на Мами — предложи Себастиан.

Така и сторих и дойката сложи картината ми сред колекцията си върху шкафа със забележката, че изображението съвсем прилича на истинския водоскок, от който често чувала да се възхищават, но чиято красота тя самата така и не могла да проумее.

За мен тази красота бе откритие.

От ученическите си години, когато въртях педалите на колелото си из съседните енории, за да чистя медните надгробни плочи и да фотографирам църковни купели, храня любов към архитектурата: и макар във вкусовете си да бях направил вече оня лесен скок, характерен за моето поколение — от пуританизма на Ръскин към пуританизма на Роджър Фрай, в сърцето си оставах средновековен жител на Острова.

В Брайдсхед ме покръстиха в барокова вяра. Тук, под високия и високомерен купол, под тези резбовани тавани; тук, като минавах под арките и изпочупените фронтони, тръгнах към сянката на колоните отвън, и седях с часове пред водоскока, изучавайки светлосенките, улавяйки замиращите му звуци, наслаждавайки се на съчетанието от дързост и въображение, чувствавах как се съживявам, като че ли водата, която изскачаше и бълбеше между камъните, бе наистина чудотворна.

Веднъж в един от шкафовете намерихме лакирана тенекиена кутия с още годни маслени бои.

— Мама ги купи преди година или две. Някой ѝ беше казал, че красотата на света може да се оцени само ако се опиташ да я рисуваш. Много ѝ се смяхме за това. Тя въобще не можеше да рисува и колкото и чисти да бяха боите в тубите, когато мама ги смесваше, всичките ставаха жълтеникавокафяви. — Многобройните засъхнали кални петна по палитрата потвърждаваха тези думи. — Тя все караше Кордилия да ѝ мие четките. Накрая всички протестирахме и накарахме мама да спре.

Боите ни наведоха на мисълта да украсим канцеларията; тя беше стаичка с изход към колонадата; на времето била канцелария на имението, но сега бе изоставена и вътре имаше само няколко градински сечива и сандъче с мъртво алое; явно са искали да направят тук нещо по-романтично, например дневна или кабинет, защото гипсовите стени бяха украсени с изящни пана в стил рококо и имаше красив сводест таван. Тук, в една от по-малките овални ниши, скицирах романтичен пейзаж, през следващите дни го оцветявах и благодарение на малко късмет и щастливото настроение на момента, сполучих. Четката някак ми се подчиняваше. То беше пейзаж без фигури, лятна сцена с бели облаци и сили далечини, с обрасли в бръшлян руини на преден план, със скали и водопад, почти закрили прострелите се отзад гори. Зле владеех маслената техника и я учех чрез работа. Когато след седмица пейзажът бе завършен, Себастиан нямаше търпение да започна да рисувам в една от по-големите ниши. Направих няколко скици. Той искаше *fête champêtre*^[2] с преплетени панделки, е негърско шествие и пастирче с флейта, но излизаше бледо. Знаех, че в пейзажа бях сполучил по чиста случайност и че сложният рисунок не е за имен.

Веднъж слязохме в избите заедно с Уилкокс и разгледахме празните ниши, в които някога бяха държали огромни запаси вино; сега се използваше само една, но там имаше плътно наредени бутилки, някои от тях — петдесетгодишни.

— Откакто Негова светлост замина за чужбина, запасите не са попълвани — каза Уилкокс. — Доста от старото вино плаче за пиене. Трябваше да сложим поне вината от осемнадесета и двадесета година. Няколко, пъти получих писма от винарски изби, но Нейна светлост каза да питаме лорд Брайдсхед, а той казва да питаме Негова светлост, а Негова светлост казва да питаме адвоката. Ето така си останахме без

нови запаси. Както вървят нещата, имаме достатъчно за десет години, но после как ще караме?

Уилкокс приветствува нашия интерес; нареждахме да ни донесат бутилки от всяка каса и именно през тези спокойни вечери със Себастиан за първи път сериозно се запознах с виното и посях семената на богатата жътва, която щеше да ме крепи през гладните години. Седяхме, той и аз, в Пъстрата гостна, с три отворени бутилки на масата и по три чаши пред всекиго от нас; Себастиан бе открил книга по дегустаторство и ние строго спазвахме инструкциите. Затопляхме чашата на свещ, напълвахме я до една трета, разклащаме я, галехме я с длани, вдигаме я срещу светлината, вдъхвахме аромата на виното, отпивахме, напълвахме устата си, разстилахме го по езика си, опитвайки го на небцето, както се опитва монета о тезгяха, отмятахме глави и оставяхме виното да се стече полека в гърлата ни. След това разговаряхме за него и гризахме бисквити; минавахме на друго вино; после се връщаме на първото, опитвахме трето, започвахме да ги прием едно след друго и обърквахме реда на чашите, забравяхме кое вино в коя чаша е и си предавахме чашите един на друг, докато се озовавахме пред шест чаши, някои със смес от вика, сипани по погрешка, докато се наложеше да започнем отново, с по три чисти чаши, и бутилките се изпразваха, а възхвалите ни ставаха все по-необуздани и екзотични.

— ... Плахо винце, като газела.

— Като Палечка.

— Извезано като пъстроцветна поляна...

— Като флейта край тихо езеро.

— ... А това е мъдро старо вино.

— Древен пророк в пещерата.

— ... А това — бисерна огърлица около бяла шия.

— Лебедова.

— Като старо злато.

Зарязвахме златистата светлина на свещта в трапезарията заради звездната светлина навън и сядахме край водоскока, разхлаждайки ръцете си във водата, пиянски заслушани в плискането и бълбукането по скалите.

— Необходимо ли е да се напиваме всяка вечер? — запита Себастиан една сутрин?

— Да.

— И аз така мисля.

Малко външни хора ни посещаваха. От време на време пътищата ни се пресичаха с пълномощника, кльощав полковник с торбички под очите, който веднъж дойде на чая. Обикновено успявахме да се скрием от него. В неделя ни водеха духовник от съседния манастир, за да отслужи утринна и да закуси с нас. Той бе първият католически свещеник, когото срещах; забелязах колко се различаваше от пасторите, но Брайдсхед упражняваше над мен такава власт, че очаквах всичко и всеки в името да бъдат единствени по рода си; отец Фипс бе в същност добродушен кръглолик мъж е интерес към крикета, който упорито вярваше, че и ние го споделяме.

— Знаете ли, отче, ние с Чарлс просто нищичко не разбираме от крикет.

— Съжалявам, че не бях там, когато Тенисън е направил цели 58 точки. Това се казва серия. Репортажът в „Таймс“ бе отличен. Видяхте ли Тенисън срещу южноамериканците?

— Никога не съм го гледал.

— И аз не съм. Не съм виждал първокласен мач от години — откакто отец Грейвс ме заведе, когато минавахме през Лийдс, след ръкополагането на Абата на Ампълфорт. Отец Грейвс успя да изнамери влак, който ни закара три часа преди мача срещу Ланкашър. Какъв следобед беше само! Спомням си всяка топка. Оттогава се налага да се задоволявам с вестниците. Вие май рядко ходите на крикет?

— Никога — отвърнах и той ме погледна с израз, който отпосле забелязвах у религиозните хора: невинно учудване, че онези, които се излагат на светските опасности, си разрешават твърде оскъдно да черпят от щедрите светски утехы.

Себастиан винаги присъствуваше на утрината, на която идваха малко хора. Брайдсхед не бе традиционен католически център. Няколко от прислужниците, доведени от Лейди Марчмейн, бяха католици, но по-голямата част от прислугата и селяните се молеха — когато се молеха — между надгробните плочи на семейство Флайт, в сивата черквица при портите.

По онова време вярата на Себастиан бе загадка за мен, но нямах особено желание да я разреша. Аз не бях религиозен. Като дете ме водеха на черква всяка седмица, а в училище ходех на черква всеки ден, но сякаш за отплата, откакто отидох в гимназията, бях освободен от празничните служби. Преподавателите по богословие ме учеха, че библейските текстове са твърде недостоверни. Никога не ме подтикваха към молитва. Баща ми не ходеше на черква, освен на семейни празници, а и тогава — с насмешка. Мисля, че майка ми бе набожна. Някога ми се беше струвало странно, че е счела за свой дълг да изостави баща ми и мен и да тръгне с линейка за Сърбия, където умряла от изтощение в Босна. Но по-късно открих същия дух и у себе си. Също по-късно стигнах дотам да приема изисквания, каквито тогава, в 1923 г., не си правех труд дори да погледна, и да приемам свръхестественото за реалност. Но през онова лято в Брайдсхед не изпитвах такава необходимост.

Откакто се запознах със Себастиан, често, почти всекидневно някаква случайно изтървана негова дума ми напомняше, че той е католик, но приемах това като негова слабост, като мечето му. Не бяхме обсъждали въпроса, докато на втората ми неделя в Брайдсхед, когато отец Фипс си бе тръгнал и ние седяхме под колоните, разгърнали вестници, Себастиан не ме изненада с думите:

— Ох, боже, много е трудно да си католик.

— Има ли някакво значение за тебе?

— Разбира се. През цялото време.

— Хм, не бих казал, че ти личи. Може би се бориш с изкушението? Не ми изглеждаш много по-добродетелен от мен.

— Аз съм много, много по-грешен — заяви Себастиан възмутено.

— Е, тогава?

— Кой беше оня, дето се молил: „Господи, направи ме добър, но не още отсега“?

— Не знам. Бих казал, че ти.

— Ама разбира се, всеки ден така се моля. Но не става дума за това. — Той отново се зачете в „Светски новини“ и додаде: — Пак скандал с някакъв скаутски водач.

— Предполагам, че те карат да вярваш в купища глупости.

— Дали са глупости? Бих искал да е така. Но понякога ми звучат ужасна разумно.

— Но, драги ми Себастиан, не е възможно *сериозно да вярваш* във всичко това.

— Тъй ли?

— Искам да кажа, в Бъдни вечер, и в звездата и тримата влъхви, и във вола и магарето.

— Разбира се, че вярвам. Прекрасни са.

— Но не можеш да *вярваш* в нещо само защото е прекрасно!

Но аз *вярвам*. Именно затова вярвам.

— Ами молитвите? Наистина ли смяташ, че е достатъчно да коленичиш пред някаква статуя и да кажеш няколко думи, даже не на глас, само на ум, за да промениш времето; или че някои светци са по-силни от други и трябва внимателно да избираш, за да може светецът да ти помогне?

— Да. Не си ли спомняш миналия семестър, когато взех Алойсиъс със себе си и го загубих някъде? Цяла сутрин се молих като луд на свети Антони Падуански и веднага след обяда мистър Никълс се изтърси в Кентърбъри Гейт с Алойсиъс в ръце и каза, че съм го оставил в колата му.

— Добре, щом можеш да вярваш във всичко това и не искаш да бъдеш добродетелен, какво ти пречи религията?

— Щам де можеш да го разбереш, значи не можеш.

— Добре де, кажи!

— Ох, не ставай толкова *досаден*, Чарлс. Искам да прочета за тая жена в Хъл, която използвала някакъв документ.

— Ти подхвана тази тема. Тъкмо започна да ми става интересно.

— Никога вече няма да спомена за това... за да я осъдят на шест месеца, взели пред вид още трийсет и осем случая... леле!

Но той заговори отново, десетина дни по-късно, когато лежахме на покрива, печяхме се и в парка под нас гледахме през телескопа множеството посетители на Земеделското изложение. То беше скромно двудневно изложение — в услуга на съседните енории, и съществуваше по-скоро като панаир и обществено средище, отколкото като център за сериозно съперничество. Имаше очертан с флагчета кръг, около който бяха опънати десетина палатки с различна големина; трибуна за журито и няколко помещения за животните; в най-голямата

палатка се продаваха напитки и закуски и там селяните се събираха на тълпи. Приготовленията се точиха цяла седмица.

— Ще трябва да се крием — каза Себастиан преди откриването.
— Ще пристигне брат ми. Той е важна фигура в Земеделското изложение.

Така че лежахме върху покрива под балюстрадата.

Брайдсхед пристигна с влак сутринта и обядва с полковник Фендър, пълномощника. Видях го за пет минути при пристигането му. Описанието на Антъни Бланш бе особено точно; той имаше фамилните черти, сякаш издялани от някой ацтек. Сега, през телескопа можехме да го наблюдаваме как се движи непохватно между арендаторите, спира да поздрави журито на трибуната, навежда се през някоя преграда и сериозно разглежда добитъка.

— Странна личност е брат ми — каза Себастиан.

— Изглежда съвсем нормален.

— Да, но не е. Да знаеш, той е далеч по-луд; от всички нас, само дето не му личи. Душата му е изкривена. Искаше да стане свещеник.

— Не знаех.

— Мисля, че още иска. Едва не стана йезуит с излизането си от Стоунхърст^[3]. Мама го преживя ужасно. Не можеше просто да се опита да го спре, но съвсем не беше съгласна. Помисли си какво щяха да кажат хората: той е първородният, ако бях аз — друга работа. Ами горкият папа! Църквата и без това му причинява достатъчно главоболия. Започна страхотна шетня — низши и висши духовници ситнеха из къщи като мишки, а Брайдсхед само седеше мрачен и говореше за волята Божия. Разбираш ли, той се разстрои най-много, когато папа замина за странство — всъщност много повече от мама. Накрая го убедиха да постъпи в Оксфорд и през следващите три години да размишлява, докато вземе решение. Сега се опитва да реши. Разправя, че възнамерявал да се запише гвардеец, да се кандидатира за Камарата на общините и да се ожени. Не знае какво иска. Питам се дали и аз щях да стана такъв, ако бях отишъл в Стоунхърст. И аз щях да уча там, но папа замина за странство, преди да стана пълнолетен, и страшно настоя да се запиша в Итън.

— Баща ти отказал ли се е от вероизповеданието си?

— Ами да, в известно отношение даже му се наложи; той станал католик, като се омъжил за мама. Когато замина, остави

католичеството на нас. Трябва да се запознаеш с него. Много е мил.

Досега Себастиан не беше говорил сериозно за баща си.

— Сигурно всички сте се разстроили от заминаването на баща ви.

— Всички, без Кордилия. Тя беше съвсем малка. Навремето аз бях особено разстроен. Мама се опита да обясни положението на нас, тримата големи, за да не намразим папа. Единствен аз не го намразих. Според мен мама искаше да го намразя. Винаги съм бил негов любимец. Щях да съм при него сега, да не беше тоя крак. Само аз го посещавам. Защо не дойдеш и ти? Ще го харесаш.

Някакъв човек крещеше в мегафона резултатите от последното наддаване долу; едва го чувахме.

— Така че, разбираш ли, от верска гледна точка сме смесено семейство. Брайдсхед и Кордилия са убедени католици, той — нещастен, тя — щастлива като птичка; Джулия и аз сме наполовина езичници; аз съм щастлив, но ми се струва, че Джулия не е; хората вярват, че мама е светица, а папа е отлъчен — и не бих могъл да кажа кой от двамата е щастливецът. Както и да говорим, щастието не играе тук много голяма роля, а единственото, което искам, е да съм щастлив... Бих искал повече да симпатизирам на католиците.

— Според мен те са съвсем като останалите хора.

— Драги ми Чарлс, точно това не са, особено в нашата страна, където са малобройни. Не само защото са отделна група — в същност съществуват поне четири групи, които вечно се опитват да се шантажират една друга, — но и защото схващат живота по съвършено различен начин; те си имат свои ценности, различни, от тези на останалите. Опитват се да скрият това колкото могат, но все проличава. В същност напълно естествено е да са различни. Но разбираш ли, трудно е за полуезичници като нас с Джулия.

Този необикновено сериозен разговор бе прекъснат от високи детски викове точно под отвора за комините:

— Себастиан, Себастиан!

— Боже! — каза Себастиан, като посегна към едно одеяло. — Гласът на сестра ми Кордилия. Покрий се.

— Къде си?

Пред нас се появи яко десет- или единадесетгодишно дете; Кордилия имаше учебийните фамилни черти, но подредени зле в

открита и бузеста грозота: две дебели старомодни плитки висяха на гърба ѝ.

— Махни се, Кордилия. Без дрехи сме.

— Защо? Няма нищо неприлично. Досетих се, че сте тук. Не знаехте, че съм пристигнала, нали? Дойдох с Брайди и се отбих да видя Франсис Ксавие — (към мене): — Това е прасето ми. След това обядвахме с полковник Фендър. След туй — на изложението. Франсис Ксавие го споменаха специално. Онова говедо Рандал спечели първа награда с някакво краставо животно. Миличък ми Себастиан, така се радвам, че те виждам пак. Как е горкото ти краче?

— Кажи „добър ден“ на мистър Райдър.

— О, извинете. Добър ден. — Усмивката ѝ излъчваше целия чар на семейството. — Долу вече са доста къркани, така че избягах. Ами кой е рисувал в канцеларията? Влязох да потърся шомпол и ги видях.

— Внимавай какво, говориш. Мистър Райдър е художникът.

— Но те са чудесни! Ама наистина ли вие сте ги рисували? Колко сте сръчен! Защо не се облечете и двамата и да слезете? Няма никого.

— Брайди непременно ще доведе журито.

— Няма! Чух го да казва, че няма. Днес е много кисел. Не искаше да ми позволи да вечерям с вас, но аз уредих това. Хайде. Ще бъда в детската стая, докато се облечете.

Тази вечер представлявахме меланхолично малко общество. Единствена Кордилия се чувствуваше напълно свободно, наслаждавайки се на храната, на късния час и на присъствието на братята си. Брайдсхед бе три години по-възрастен от Себастиан и от мен, но имах чувството, че принадлежи към друго поколение. Физически той бе привлекателен като останалата част от семейството и усмивката му — в редките случаи, в които се появяваше — бе чаровна като тяхната; говореше с техния глас, тежко и умерено — у братовчед ми Джаспър това би звучало надуто и фалшиво, у него обаче бе несъмнено непретенциозна и естествено.

— Много съжалявам, че не съм бил тук през цялото време на гостуването ви. Добре ли се грижат за вас? Надявам се, че Себастиан е осигурил виното. Уилкокс, ако го оставиш да се разпорежда, е доста стиснат.

— Към нас се отнася сравнително либерално.

— Щастлив съм да го чуя. Обичате ли вино?

— Много.

— Жалко, че аз не обичам. Така те сближава с хората! В „Модлин“^[4] неколkokратно се опитвах да се напия, но не ми беше приятно. Още по-малко ме привличат бирата и уискито. Като резултат събития като днешното са мъчение за мен.

— Аз обичам вино — каза Кордилия.

— Според последните сведения за Кордилия тя не само е най-лошата ученичка, но и най-лошото момиче, което помни най-старата монахиня.

— Защото отказах да бъда *Enfant de Marie*. Майката игуменка каза, че ако не си държа стаята спретната, не може и аз казах, ами няма да бъда тогава и не вярвам Светата дева да я е грижа дали съм си оставила гуменките вляво, или вдясно от палците. Майката игуменка стана моравя.

— Светата дева я е грижа дали си смирена.

— Брайди, не ставай толкова богобоязлив — каза Себастиан. — Сред нас има атеист.

— Агностик — уточних.

— Тъй ли? Има ли много такива във вашия колеж? В „Модлин“ имаше известен брой.

— В същност не знам. Бях агностик дълго преди да постъпя в Оксфорд.

— Това е разпространено явление — каза Брайдсхед.

Явно през този ден не можехме да избегнем религията. Известно време обсъждахме Земеделското изложение. След това Брайдсхед каза:

— Миналата седмица в Лондон видях епископа. Искане да затвори нашия параклис.

— О, но това не бива да стане! — каза Кордилия.

— Мисля, че мама няма да му позволи — намеси се Себастиан.

— Твърде далече е — обясни Брайдсхед. — Има десетина семейства около Мелстед, които не могат да идват дотук. Епископът иска да освети параклис там.

— Ами ние? — запита Себастиан. — Нима ще трябва да излизаме от имението рано сутрин през зимата?

— Трябва да се причестяваме тук — заяви Кордилия. — Обичам да се отбивам в параклиса от време на време. И мама обича.

— И аз обичам — заяви Брайдсхед, — но ние сме толкова малко. Друг е въпросът, ако бяхме старо католическо семейство и всички от имението идваха за литургия у нас. Параклисът ще трябва да изчезне рано или късно, но не докато е жива мама. Въпросът е дали не би било по-добре да го прежалим още сега. Вие сте художник, Райдър, как го преценявате от естетическа гледна точка?

— Аз го смятам за *красив*! — каза Кордилия разплакана.

— Солидно изкуство ли е?

— Не съм съвсем сигурен какво имате пред вид — отвърнах предпазливо. — Смятам го за забележителен образец на периода. След осемдесет години вероятно ще му се възхищават неудържимо.

— Но не може да е бил ценен преди двадесет години, да бъде ценен след осемдесет години, а да не е ценен днес?

— *Може би* е ценен и сега. Искам да кажа, че аз някак си не го харесвам особено.

— Но можете ли да харесвате нещо, без да го смятате за ценно?

— Брайди, не се дръж като езуит — намеси се Себастиан, но аз знаех, че спорът не е само на думи, а изразява дълбоки и непреодолими разногласия между нас. Никой от двамата ни не разбираше другия, нито можеше да го разбере:

— Не правите ли същата разлика и по отношение на виното?

— Не. Харесвам и ценя онази цел, която понякога се постига чрез виното: насърчаването на симпатии между двама души. Но в моя случай виното е средство за постигане тази цел, следователно аз нито го харесвам, нито го ценя.

— Брайди, моля те, спри.

— Извинявайте — каза Брайдсхед. — Мислех, че това е интересна тема.

— Слава богу, че съм учил в Итън — отбеляза Себастиан.

След вечерята Брайдсхед рече:

— Боя се, че ще ви отнема Себастиан за половин час. Утре цял ден съм зает, а след закриването на изложението заминавам, веднага. Приготвил съм много документи, които татко трябва да подпише. Себастиан трябва да ги вземе и му обясни как стоят нещата. Време е да спиш, Кордилия.

— Нека първо да ми се смели храната — отвърна тя. — Не съм свикнала вечерно време да се тъпча така. Ще си поговоря с Чарлс.

— Какъв Чарлс? — запита Себастиан. — Какъв Чарлс? За теб, дете, той е „мистър Райдър“.

— Хайде, Чарлс.

Когато останахме сами, Кордилия запита:

— Вие наистина ли сте агностик?

— Твоите роднини винаги ли говорят на религиозни теми?

— Не винаги. Този въпрос изниква естествено, не смятате ли?

— Нима? При мен никога не е изниквал естествено.

— Тогава може би *наистина* сте агностик. Ще се моля за вас.

— Много мило.

— Но да знаете, не мога да ви посветя всичките си молитви. Само десет. Списъкът ми е толкова дълъг! Ще се моля за всекиго от списъка поред и всеки ще получи по десет молитви горе-долу по веднъж на седмица.

— Убеден съм, че не го заслужавам.

— О, имам и по-тежки случаи от вашия. Лойд Джордж, Кайзерът и Олив Банкс.

— Тя пък коя е?

— Миналия срок я изхвърлиха от манастира. Не съм съвсем сигурна за какво. Майката игуменка намери нещо, което тя била писала. Знаете ли, ако не бяхте агностик, щях да ви поискам пет шилинга, за да си купя чернокожа кръщелница.

— Каквото и да ми кажеш за вашата религия, няма да се изненадам.

— Това е нещо ново, един мисионер го измисли миналия семестър. Изпращаш петарка на някакви монахини в Африка и те като кръщават бебе, го наричат на твое име. Вече си имам шест черни Кордилии. Не е ли чудесно?

Когато Брайдсхед и Себастиан се върнаха, Кордилия бе изпратена да опи. Брайдсхед поднови спора.

— Разбира се, вие в същност сте прав — каза той. — Приемате изкуството като средство, не като цел. Това е чисто богословско разсъждение, но ми се вижда малко странно, че един агностик може да вярва в такива неща.

— Кордилия обеща да се моли за мен.

— Тя прочете девет молитви за прасето си — каза Себастиан.

— Знаете ли, всичко това много ме обърква.

— Сквернословим — каза Брайдсхед.

Тази вечер започнах да осъзнавам колко малко всъщност познавам Себастиан и да разбирам защо той винаги се бе старал да ме държи настрана от живота си извън Оксфорд. С него сякаш се бях сприятелил на палубата на кораб в открито море; сега той бе стигнал в родното си пристанище.

Брайдсхед и Кордилия си заминаха; палатките бяха прибрани от изложбената площ, флагчетата — махнати; изпотъпканата трева взе да си възвръща цвета; месецът, започнал лениво, изтичаше бързо. Сега Себастиан ходеше без бастун и бе забравил счупването.

— Според мен най-добре е да ме придружиш във Венеция — каза той.

— Нямам пари.

— Помислих за това. Там ще ни издържа папа. Адвокатите плащат моите пътни разноски — първа класа и спален вагон. За тези пари двамата можем да пътуваме трета класа.

И така, заминахме; отначало дълго, евтино пътуване по море до Дюнкерк, с нощни бдения на палубата под открито небе, в съзерцание на сивата зора, която се процежда над пясъчните дюни; след това — до Париж, трета класа; пристигнахме в „Лоти“, изкъпахме се и се обръснахме, обядвахме у Фойо, където беше горещо и полупразно, шляхме се сънливо по магазините и дълго седяхме в едно *kafé*, очаквайки да стане време за влака; сетне — в топлата прашна вечер — стигнахме Gare de Lyon, качихме се на пътническия влак, който отново в трета класа ни понесе на юг, в купе, претъпкано с бедняци, поели на гости на семействата си, както всички бедняци в северните страни, с множество бохчички и израз на търпеливо подчинение пред властта; имаше и моряци, връщащи се от отпуск. Спахме на пресекулки, люшкахме се, спирахме, сменихме влака веднъж през нощта, заспахме отново и се събудихме в празно купе; борови гори се мяркаха край прозорците и планински върхове в далечината. Непознати униформи на границата, кафе и хляб на гаровия бюфет, около нас хора с южна грация и темперамент и отново на път — към равнините, лози и маслини замениха боровете; взехме друг влак в Милано: чеснов салам, хляб и бутилка „Орвието“, купени от количка (в Париж бяхме похарчили всичките си пари, е изключение на няколко франка); слънцето се вдигна високо и полето се нажежи; купето се напълни със

селяни, които прииждаха и се оттичаха на всяка гара, чесновата миризма тежеше в горещия въздух. Най-накрая, вечерта, пристигнахме във Венеция.

Там ни посрещна мрачна фигура.

— Плендър, прислужникът на папа.

— Чаках експреса — каза Плендър. — Негова светлост сметна, че сте объркали влака. Този като че ли идва само от Милано.

— Пътувахме трета класа.

От учтивост Плендър се изкиска.

— Гондолата ви чака. Аз ще ви следвам с багажа във *varopetto*^[5]. Негова светлост отиде в „Лидо“. Не беше сигурен, че ще си е у дома преди вас, защото ви очаквахме в експреса. Трябва да се е върнал вече.

Той ни поведе. Гондолиерите носеха ливреи в зелено и бяло със сребърни значки на гърдите; усмихнаха се и се поклониха.

— Palazzo. Pronto.

— Si, signore Plender.^[6]

И ние отплавахме.

— Идвал ли си тук по-рано?

— Не.

— Аз съм идвал веднъж — откъм морето. Този е най-хубавият път.

— Ecco si siamo, signori.^[7]

Дворецът почти отговаряше на названието си: тясна елинска фасада, обрасли в мъх стъпала, тъмен рустов^[8] свод. Единият от лодкарите скочи на брега, избърза, позвъни; другият остана на кърмата, задържайки гондолата край стъпалата. Портите се разтвориха; мъж в доста раздърпана ленена ливрея на райета ви поведе нагоре по стълбите от сянката към светлината; *rianoobile*^[9] бе обялн от слънце и сияеше с фрески от Тинторетовата школа.

Стаите ни бяха на горния етаж, до който се стигаше по стръмно мраморно стълбище; капациите бяха спуснати поради следобедното слънце; икономът ги разтвори и пред нас се откри величественият канал на леглата имаше мрежи против комари.

— Mostica сега няма.

Във всяка стая имаше по едно тумбесто шкафче, по едно мътно огледало в позлатена рамка и никакви други мебели. Подът бе от голи мраморни плочи.

— Мрачничко, а? — запита Себастиан.

— Мрачно? Я погледни! — отново го заведох до прозореца е несравнимата гледка пред погледа ни.

— Не, не бих казал, че е мрачно.

Страхотна експлозия ни привлече в съседното помещение. Намерихме се в баня, като че построена в някой комин. Таван нямаше; стените се издигаха направо от пода и се устремяваха към открито небе. Едва различихме иконома в гъстата пара, изпущана от един дъвен бойлер. Вонеше на газ; църцореше студена вода.

— От това нищо няма да излезе.

— Si, si, subito, signori.^[10]

Икономът хукна по стълбата и се развика надолу; отговори му женски глас, по-пронизителен от неговия. Себастиан и аз се върнахме към гледката под прозорците ни. Най-сетне спорът приключи; появи се жена и дете, които ни се усмигнаха, сгълчаха иконома и оставиха върху шкафчето на Себастиан сребърен леген и кана с вряла вода. Междувременно икономът разопакова и сгъна дрехите ни и като обърна изцяло на италиански, записва непризнатите достойнства на бойлера, докато — накланяйки неочаквано глава настрани, застана нащрек, каза *Il marchese*^[11] и се стрелна надолу.

— Не е зле да се постегнем, преди да се срещнем с папа — каза Себастиан. — Не е необходимо да се преобличаме. Предполагам, че в момента е сам.

Много бях любопитен да се запозная с лорд Марчмейн. Когато се запознахме, отначало ме поразих нормалното му поведение — заучено, както постепенно ми стана ясно при срещите с него. Имах чувството, че той съзнава своята байроновска слава и я смята за белег на лош вкус, затова се мъчи да я потули. Беше застанал на балкона в салона и когато се обърна да ни поздрави, лицето му бе в дълбока сянка. Видях само висока изправена фигура.

— Скъпи татко — каза Себастиан, — колко млад изглеждаш!

Той целуна лорд Марчмейн по бузата, а аз, който не бях целувал своя баща от детските си години, стоях свенливо зад него.

— Това е Чарлс. Не намираш ли, че баща ми е много красив, Чарлс? — Лорд Марчмейн разтърси ръката ми.

— Който е проверявал кога пристига влакът ви — каза той, — е направил *bêtise*^[12]. Такъв влак няма.

— Ние с него пристигнахме.

— Не може да бъде. По това време пристига само пътнически влак от Милано. Бях в „Лидо“. Напоследък привечер играя там тенис с треньора. Единствените часове на деня, когато не е прекалено горещо. Надявам се, момчета, че ще се чувствувате удобно горе. Тази къща като че ли е построена за удобството на един-единствен човек и този човек съм аз. Моята стая е голяма колкото този салон, имам и твърде прилична гостна. В другата просторна стая се настани Кара.

Бях очарован да го чуя да говори тъй естествено и небрежно за любовницата си; по-късно заподозрях, че е искал да ми направи впечатление.

— Как е тя?

— Кара? Добре, надявам се. Тя ще се върне утре. Гостува у някакви приятели американци в една вила на канала Брента. Къде ще вечеряме? Бихме могли да отидем в „Луна“, но там сега е пълно с англичани. Ще ви бъде ли прекалено скучно у дома? Без съмнение утре Кара ще иска да вечеряме навън, а тукашният готвач е наистина великолепен.

Беше се отдалечил от прозореца и сега стоеше, облян от лъчите на вечерното слънце на фона на червената стенна дамаска. Благородно лице със сдържан израз, по всяка вероятност предварително обмислен; умерено отегчен, умерено язвителен, умерено чувствен. Изглеждаше в разцвета на силите си; странно ми бе, че е само с няколко години по-млад от баща ми.

Вечеряхме на мраморна маса до прозорците; всичко в този дом беше или мраморно, или кадифено, или позлатено, но без блясък. Лорд Марчмейн каза:

— И как възнамерявате да прекарате времето си тук? Ще плувате ли или ще разглеждате града?

— Във всеки случай *поне нещо* бихме искали да видим — отвърнах.

— На Кара това ще се хареса — както Себастиан вероятно ви е казал, вие гостувате на нея. Но, знаете ли, не можете да вършите и двете. Влезете ли веднъж „Лидо“, няма отърваване — играете на дама, завличат ви на бара, зашеметява ви слънцето. По-добре ходете по черкви.

— Чарлс много обича да рисува — каза Себастиан.

— Нима? — чух нотката на дълбоко отегчение, позната ми така добре у собствения ми баща. — Нима? Някой венециански художник по-специално?

— Белини — отвърнах доста невъздържано.

— Нима? Кой?

— Боя се, че не знам да има двама Белини.

— Трима^[13], ако трябва да бъдем точни. Ще откриете, че през златните векове рисуването до голяма степен е било семейно занимание. Как оставихте Англия?

— Беше великолепа — отвърна Себастиан.

— Великолепа! Нима *великолепа*? Моята трагедия е, че ненавиждам английската провинция. Предполагам, че е позорно да наследиш голяма отговорност и да си напълно безразличен към нея. Заслужавам всички упреци на социалистите и съм голяма пречка за собствената си партия. Е, по-големият ми син ще промени всичко без съмнение, ако изобщо му оставят наследство... Питам се защо ли италианските сладкиши се смятат за вкусни? На времето, преди баща ми да наследи Брайдсхед, в имението винаги имало сладкар-италианец. Баща ми нае на тази служба австриец — много по-добър излезе. Сега предполагам, че сладкарка е някоя британска матрона с месести ръце.

След вечерята излязохме от двореца през парадния вход и тръгнахме пеш през лабиринт от мостове и площици и улици към „Флориан“, където пихме кафе и наблюдавахме тълпите, които тържествено се разхождаха напред-назад под камбанарията.

— Венецианската тълпа е несравнима — отбеляза лорд Марчмейн. — Градът гъмжи от анархисти, но онази вечер една американка се опита да поседи тук в рокля с голи рамене; прогониха я само като идваха да я зяпат, съвсем мълчаливо; кръжаха като чайки около нея и прииждаха, докато тя се махна. Нашите сънародници изразяват добродетелното си възмущение далеч по-неблагородно.

Група англичани, току-що пристигнали откъм брега, се запътиха към една маса до нас, след това рязко се устремиха на друга страна, откъдето ни хвърляха коси погледи и разговаряха, доближили глави.

— С този човек и съпругата му се познавах, докато бях политик. От твоето вероизповедание е, Себастиан.

Вечерта, като си лягахме, Себастиан каза:

— Не е ли сладък?

Любовницата на лорд Марчмейн пристигна на следващия ден. Бях деветнадесетгодишен и изобщо не познавах жените. Не бих могъл със сигурност да разпозная проститутка на улицата. Поради това не останах безразличен към факта, че живея под един покрив с блудствуваща двойка; но бях достатъчно възрастен да крия любопитството си. Ето защо посрещнах държанката на лорд Марчмейн, завладян от противоречиви очаквания, които, поне в онзи момент, останаха излъгани при вида ѝ. Тя не беше похотлива одалиска в стила на Тулуз-Лотрек; нито беше „малко перушана“; бе жена на средна възраст, добре запазена, добре възпитана, такива бях виждал на безброй обществени места и се бях запознавал понякога с тях. Нито пък ми изглеждаше дамгосана от общественото мнение. В деня на пристигането ѝ обядвахме в „Лидо“, където ѝ кимаха от почти всяка маса.

— Виктория Коромбона ни кани всички на бала си в събота.

— Много любезно от нейна страна. Знаеш, че не танцувам — отвърна лорд Марчмейн.

— Но какво ще кажат момчетата? Заслужава си да се види дворецът Коромбона, осветен за бала. Не се знае колко такива балове ще има в бъдеще.

— Момчетата да постъпят, както желаят. Ние трябва да откажем.

— Поканих на обяд мисис Хакинг Брънър. Дъщеря ѝ е очарователна. Себастиан и приятелят му ще я харесат.

— Себастиан и приятелят му се интересуват повече от Белини, отколкото от богати наследници.

— Но тъкмо такова нещо ми се иска. — Кара ловко смени нападателната си тактика. — Била съм тук по-често, отколкото си спомням, а Алекс не ми е позволявал дори да вляза в „Сан Марко“. Тогава да станем туристи, а?

Станахме туристи; Кара завербува като гид някакъв дребничък венециански благородник, пред когото се отваряха всички врати, и с него до себе си и с пътеводителя в ръка идваше с нас, бе уморена понякога, но не се предаваше, спретнатата прозаична фигура сред неизмеримото великолепие на града.

Двете седмици във Венеция минаха бързо и сладко — може би прекалено: давех се в мед, останал без жило. В някои дни времето летеше със скоростта на гондолата, с която плавахме през, страничните канали, докато лодкарят надаваше своите жални, музикални, птичи викове на предупреждение; в други дни моторницата се носеше из лагуната в струя от слънчева пяна; останаха ни объркани спомени за безмилостно слънце сред пясъците и хладни мраморни интериори; за вода навсякъде, блискаща се върху огладен камък, отразена като пъргави светлинки върху рисуваните тавани; за една нощ в двореца Коромбона, каквато може би е преживявал Байрон, и за друга байроновска нощ, прекарана в лов на scampr^[14] в плитчините край Киоджа^[15]: фосфоресциращата следа на корабчето, фенерът, люшкац се на кърмата, мрежата, изплувала, пълна е водорасли и пясък и мятащи се риби; за пъпеш и proscuitto^[16] на балкона в утринната хладина; за горещи сандвичи със сирене и шампанско в бара на „Хари“.

Спомням си как Себастиан вдига поглед към статуята на Колеони и казва: „Тъжничко е, като си помислим, че каквото и да се случи, няма начин ти и аз да участвуваме във война.“ Спомням си най-вече един разговор към края на гостуването си.

Себастиан бе отишъл да играе тенис с баща си, а Кара най-сетне се бе признала за уморена. Седяхме в късния следобед до прозорците, които гледаха към Canale Grande, тя — на кушетката с някаква бродерия, аз — отпуснат в креслото. За първи път останахме сами.

— Мисля, че сте много привързан към Себастиан — поде тя.

— Много.

— Чувала съм за такива романтични приятелства, има ги у англичани и германци. Те не са от латинската раса! Никак не са лоши тези приятелства, стига да не продължават прекалено дълго.

Кара бе тъй съдържана и делова, че не можех да се засегна, но не намерих отговор. Тя като че ли не очакваше, това и продължи да бъде с иглата, като навремени опираше, за да намери подходящия копринен конец в кошничката до себе си.

— Такава любов изживяват децата, преди да разберат истинското ѝ значение. В Англия я изживявате, когато сте вече почти мъже; на мен това ми харесва. По-добре такава любов към друг младеж, отколкото

към девойка. Знаете ли, Алекс я е изпитвал към една жена, към съпругата си. Смятате ли, че той обича мен?

— Но моля ви, Кара, въпросите ви ме карат да се чувствавам изключително неловко. Откъде да знам? Предполагам.

— Не ме обича. Дори ей тоничко не ме обича. Тогава защо живее с мен? Ще ви кажа: защото го браня от лейди Марчмейн. Той я мрази: но даже не можете да схванете колко я мрази. Вие си мислите, че той е тъй спокоен, типичен англичанин — милорд, който е доста преситен, всичките му страсти са умрели, желае да му е удобно и никой да не го закача, наслаждава се на слънцето заедно с мен, за да се грижа за единственото, което мъжът сам не може да си осигури. Приятелю, той представлява вулкан от омраза. Не може да диша въздуха, който тя диша. Няма да стъпи в Англия, защото Англия е неин дом; едва понася Себастиан, защото той е неин син. Но и Себастиан я мрази.

— Убеден съм, че тук грешите.

— Той може да не го признава пред вас. Може да не го признава и пред себе си; те са изпълнени с омраза към самите себе си. Алекс и семейството му... Как смятате, защо той никога не иска да излиза в обществото?

— Винаги съм мислил, че хората са настроени срещу него.

— Момчето ми, твърде млад сте. Хората да се настроят срещу красиви, умни, богати мъже като Алекс? За нищо на света. Той ги отблъсна. Дори при това положение те непрестанно го търсят и той ти обижда и им се присмива. И всичко — заради лейди Марчмейн. Той не би докоснал ръка, която се е докосвала до нейната. Когато приемаме гости, усещам как си мисли: „Дали не са пристигнали току-що от Брайдсхед? Дали не са се упътили към Марчмейн Хаус? Дали няма да говорят на съпругата ми за мен? Дали не са някакво звено между мен и жената, която мразя?“ Но сериозно, най-искрено ви казвам, че именно така мисли. Той е луд. А как е заслужила тя такава омраза? Не е извършила нищо, освен че е обичана от мъж, който си е останал недорасъл. Не се познавам с лейди Марчмейн; виждала съм я само веднъж; но ако живееш с някой мъж, постепенно опознаваш другата жена, която е обичал. Познавам лейди Марчмейн много добре. Тя е добра и простодушна, но са я обичали неправилно. Когато хората мразят с такава сила, те мразят нещо у себе си. Алекс мрази, всички илюзии на юношеството: невинността, бога, надеждата. Горката лейди

Марчмейн трябва да понася всичко това. Жените обичат по друг начин. А към мен Алекс е много привързан и аз го закрилям от собствената му невинност. Удобно ни е. Себастиан е, влюбен в детството си. Това ще го направи много нещастен. Мечето му, дойката му..., а той е на деветнадесет години...

Тя се размърда на кушетката, премествайки се така, че да може да гледа минаващите под нас лодки, и каза ласкаво и подигравателно:

— Тъй добре е да седиш на сянка и да говориш за любов. — И след това неочаквано слезе на земята: — Себастиан пие много.

— Май и двамата пием много.

— За вас това не е от голямо значение. Наблюдавах ви и двамата. За Себастиан е различно. Ако не се намери кой да го спре, той ще се пропие. Знам толкова случаи! Алекс почти се беше пропилил, когато се запознахме; това си им е в кръвта. Виждам го в *начина*, по който Себастиан пие. Той пие различно от вас.

Пристигнахме в Лондон в деня преди започването на семестъра. На идване от Чаринг Крос оставих Себастиан пред майчината му къща.

— Ето и „Марчърс“ — каза той с въздишка, която отбелязваше края на ваканцията. — Не те каня, защото сигурно цялото ми семейство е там. Ще се срещнем в Оксфорд.

Продължих през парка към дома.

Баща ми ме поздрави с обичайния си израз на леко съжаление.

— Днес си тук — каза той, — утре те няма. Май прекалено малко те виждам. Вероятно у нас ти е твърде скучно. Как иначе? Забавлява ли се?

— Много. Заминах за Венеция.

— Да. Да. Предполагам. Времето беше ли хубаво?

Тръгвайки към спалнята си, след като цяла вечер мълчаливо ме бе изучавал, той се спри:

— Приятелят, за когото толкова много се притесняваше, умря ли?

— Не.

— Много съм благодарен. Трябваше да ми пишеш и да ме осведомиш. Тъй много се тревожех за него.

- [1] Джон Соун (1753–1837) — архитект. В Лондон се намира музей на Соун, в който между другото се пази един от шедьоврите на Хогарт, „Приключенията на негодника“. — Б.пр. ↑
- [2] Селски празник (фр.). — Б.пр. ↑
- [3] Стоунихърст Колидж: мъжка привилегирована гимназия за католици в графство Ланкашър, основана в 1593 г. — Б.пр. ↑
- [4] Колеж в Оксфорд, основан в 1458 г. — Б.пр. ↑
- [5] Речно корабче (ит.). — Б.пр. ↑
- [6] В двореца. Бързо.; Да, сеньор Плендър (ит.). — Б.пр. ↑
- [7] Пристигнахме, сеньори (ит.). — Б.пр. ↑
- [8] От грубо одялани камъни. — Б.пр. ↑
- [9] Господарският етаж (ит.). — Б.пр. ↑
- [10] Да, да, веднага, сеньори (ит.). — Б.пр. ↑
- [11] Маркизът (ит.). — Б.пр. ↑
- [12] Глупост (фр.) в см. „Допуснал е грешка“. — Б.пр. ↑
- [13] Белини Якопо (1400–1470 или 1471);
Белини Джентиле (1426 или 1427–1507);
Белини Джовани (1428(?)-1516). — Б.пр. ↑
- [14] Скариди (ит.). — Б.пр. ↑
- [15] Град на Адриатическо море в Италия. — Б.пр. ↑
- [16] Шунка. — Б.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

— Колко типично е за Оксфорд — казах — новата учебна година да започва през есента.

Навсякъде — върху калдъръма, върху чакъла и тревата — падаха листа и в градините на колежа димът от подпалените купчинки сгъстяваше влажната мъгла, която идеше откъм реката и проникваше през сивите стени; плочите под краката ни бяха хлъзгави; един по един светваха прозорците, оградили двора, златистите светлини бяха разлети и далечни, нови фигури в нови тоги се шляеха в сумрака под сводовете и познатият камбанен звън разказваше спомени от цяла една предишна година.

Есенно настроение владееше и двама ни, като че ли буйните юнски лудории бяха умрели заедно с шибоа, чийто аромат под прозорците ми бе погълнат сега от мириса на влажните листа, димящи в ъгъла на двора.

Беше първата неделна вечер от семестъра.

— Чувствувам се точно стогодишен — каза Себастиан.

Бе пристигнал предишната: вечер, един ден преди мен; срещнахме се за първи път след сбогуването в таксито.

— Днес следобед си почуруликахме с монсеньор Бел. Той е четвъртият, откакто съм се върнал: наставникът ми, заместник-деканът, мистър Самграсот „Ол соул“, а сега и монсеньор Бел.

— Кой е мистър Самграс от „Ол соул“?

— Просто един от мамините познати. Всички твърдят, че миналата година съм започнал много зле, че съм бил *белязан* и че ако не се поправа, ще пропадна. А как се поправа човек? Предполагам, като стане член на дружеството „Общество на народите“, всяка седмица чете „Айсис“, пие сутрешното си кафе в „Кадина“, пуши дълга лула, играе хоккей и отива на чай в „Глигановия хълм“ и на лекции в Кебл, и язди велосипед с прикрепена поставка за книги, пълна догоре, ѝ вечер пие какао и разисква най-сериозно полови проблеми. О, Чарлс, какво се е променило от последния семестър насам? Чувствувам се тъй стар!

— А аз се чувствавам на средна възраст. Това е далеч по-лошо. Според мен вече сме изпитали всички удоволствия, които могат да се очакват на това място.

Седяхме и мълчахме край огъня в припадащия мрак.

— Антъни Бланш напусна!

— Защо?

— Той ми писа. Оказва се, че си наел апартамент в Мюнхен — завързал връзка с някакъв тамошен полицай.

— Ще ми липсва.

— В известно отношение — и на мен.

Млъкнахме отново и седяхме тъй тихо в светлината на огъня, че един човек, който влезе да ме търси, застана за миг на вратата и след това си отиде, защото сметна, че стаята е празна.

— С такова настроение не се започва нова година — каза Себастиан; но мрачната октомврийска вечер като че обля с мразовития си влажен дъх и следващите седмици. През целия семестър и през цялата тази година Себастиан и аз все повече се затваряхме в себе си и подобно на фетиш, отначало укрит от мисионера, а впоследствие напълно забравен, мечето Алойсиъс седеше изоставено върху шкафа в спалнята на Себастиан.

И двамата се бяхме променили. Бяхме изгубили усещането за откривателство, довело до анархията през първата ни година. Започнах да улягам.

Неочаквано почувствувах липсата на братовчед си Джаспър, който бе взел първия от бакалавърските изпити и сега несръчно си уреждаше в Лондон кариерата на обществен злосторник; необходим ми беше, за да го шокирам; без внушителното му присъствие колежът като че ли бе загубил солидност; вече нито предизвикваше, нито насърчаваше изстъпления като летните. Нещо повече, бях се завърнал преситен и поусмирен, решен да живея по-спокойно. Никога вече нямаше да се подлагам на бащините си подигравки; своенравният му тормоз ме бе убедил по-дълбоко от всякакъв упрек колко е неразумно да не се простираш според чергата си. Този семестър не стана нужда да си „почуруликаам“; успехът ми по Древна история и една много добра оценка, макар и белязана с минус за писмена работа, подобри отношенията ми с моя наставник и аз успях да ги поддържам добри без ненужни усилия.

Имах някакви формалин връзки с историческия семинар, пишех съчиненията си — по две на седмица — и от време на време посещавах по някоя лекция. Освен това ознаменувах втората си година, като влязох в Ръскиновата школа за изящни изкуства; два-три пъти седмично се събирахме сутрин около десетина души, — поне половината — дъщери на районите северно от Оксфорд — между копията на древни статуи в Ашмолиън мюзийм^[1]; два пъти седмично рисувахме голо тяло в малко помещение над една чайна; властите се бяха постарали да не допуснат дори намек за похотливост през тези вечери; и младите жени, които ни позираха, биваха довеждани от Лондон за един ден, без да им се разрешава да живеят в университетското градче; спомням си, че хълбокът, близко до петролната печка бе винаги розов, докато другият изглеждаше с нечиста кожа и сбръчкан, като скубана птица. Там, във вонята на газените лампи, възсядахме трикраките столчета и рисунките ни отдалеч напомняха Трилби. Моите рисунки бяха без стойност; в стаите си измислях сложни мотиви, някои от тях, запазени от тогавашни приятели, току изникват понякога за мой срам.

Учителят ни беше приблизително на моите години; той се държеше с Отбранителна враждебност: носеше ризи в наситено тъмносиньо, лимоновожълта вратовръзка, рогови очила и именно неговият пример ме накара да променям стила на облеклото си, докато стигнах до дрехите, който братовчед ми Джаспър би сметнал подходящи за посещение в имение. И тъй, трезво облечен и щастливо потънал в занимания, се превърнах в сравнително почтен колежанин.

Със Себастиан стана друго. За него годината на анархия бе запълнила някаква дълбока вътрешна необходимост — бягството от действителността — и колкото по-затворен се чувствувах в случаи, в които дотогава се бе чувствувал свободен, толкова по-често клюмваше и се натъжаваше дори когато бяхме заедно.

През този семестър двамата непрекъснато бяхме заедно, всеки — дотолкова обвързан с другия, че не търсехме други приятели. Братовчед ми Джаспър бе казал, че било нормално да прекараш втората си студентска година, отървавайки се от приятелствата на първата; стана точно така. С повечето от приятелите си се бях запознал

чрез Себастиан; заедно се отървахме от тях и не потърсихме други. Не се отрекохме от тях. Отначало като че се виждахме често, както и преди, ако ни поканеха, отивахме, но ние самите рядко канехме. Нямах особено желание да правя впечатление на първокурсниците, които подобно на лондонските си сестри влизаха в Обществото; сега при всяко събиране виждах непознати лица и аз, който само преди няколко месеца жадувах за нови познанства, сега се почувствувах преситен; дори малкото ни близки приятели, кипящи от енергия в светлината на лятното слънце, сега изглеждаха поутихнали и безлични във взапроникващата мъгла, в родения от реката сумрак, който в съзнанието ми замъгли и смекчи очертанията на цялата година. Като замина, Антъни Бланш отнесе нещо със себе си; заключи някаква врата и окачи ключа на верижката на часовника си; всичките му приятели, между които той винаги се чувствуваше пришълец, сега се нуждаеха от него.

Знаех, че благотворителното *matinée* е свършило; импресариото бе закопчал астрагановото си палто, получил бе хонорара си и безутешните дами от трупата бяха останали без водач. Без него те забравяха репликите си и ги бъркаха; той им беше нужен: да позвъни за вдигането на завесата в подходящия момент, да се разпореди за прожекторите; нужен им беше неговият шепот зад кулисите, властният му поглед към диригента на оркестъра; без него нямаше нито фоторепортери от седмичниците, нито предварително уговорено доброжелателство и очаквани удоволствия. Вече нищо не ги обединяваше освен слабата връзка на общия дълг; златотканата дантела и кадифето бяха върнати на костюмиера, заместени от унилите униформи на всекидневие. В щастливите часове на репетиции и в няколкото възторжени минути на представлението те бяха играли великолепни роли: на собствените си прадеди, на чиито знаменити портрети бяха смятали, че приличат; сега всичко бе свършено и в студената дневна светлина трябваше да се върнат по домовете си: към съпруга, който пристига в Лондон твърде често, към любовника, който губи на карти, към детето, което расте твърде бързо.

Кръгът на Антъни Бланш се разпиля на десетина обикновени апатични, съзряващи англичани. Някога, към края на живота си, те щяха да си казват: „Спомняш ли си оная странна птица от Оксфорд — Антъни Бланш? Интересно какво стана с него.“

Те се загътриха обратно към хергелето, от което тъй безцеремонно ги бяха отбрали и малко по малко загубваха индивидуалността си. За разлика от нас, те не съзнаваха промяната и навремени още се събираха в нашите стаи; но ние се отказахме да ти търсим. Вместо това изпитвахме влечение към долнопробни кампании и честичко карахме вечерите си в кръчмички, като че нарисувани от Хогарт, в Сейнт Еб или Сейнт Клемънт, и по улиците между стария пазар и канала, където ни беше весело и където, мисля, много се харесвахме на компанията. В „Гербът на градинаря“ и „Главата на коня“, и „Главата на Друида“, близо до театъра, и „Хиподрома“ в Дяволския пасаж ни познаваха добре; но в последната срещаме и други студенти, юначаги от колежа Брейзноус, които се влачеха по кръчмите — и Себастиан бе обзет от някаква фобия, подобна на онази, която понякога настройва военните срещу себеподобните им, и много вечери ни бяха проваляни от тяхното нашествие; той оставяше чашата си едва начената и се връщаше в колежа мрачен.

Точно в такова настроение ни завари лейди Марчмейн, когато в началото на този триместър^[2] пристигна да прекара една седмица в Оксфорд. Тя завари Себастиан потиснат и цялата му компания от приятели — сведена до мене. Тя ме прие като приятел на Себастиан и се опита да ме направи и свой; и чрез този опит неволно подряза корените на приятелството ни. Това е единственият упрек, който мога да отправя срещу щедрата ѝ любезност към мен.

В Оксфорд тя трябваше да се види с мистър Самграс от „Ол соулс“, който започваше, да играе все по-важна роля в живота ни. Лейди Марчмейн съставяше възпоминателна книга, предназначена, за приятелите ѝ, за брат си Нед, първородния от тримата легендарни герои, убити между Монс и Пескъндейл^[3]; той бе оставил многобройни поеми, писма, речи и статии. Издаването им дори за ограничен кръг изискваше такт и безброй решения, в които преценката на една предана сестра можеше да се окаже и погрешна. Съзнавайки това, лейди Марчмейн бе потърсила външен съвет и бе издирила мистър Самграс, за да ѝ помогне.

Той бе млад преподавател по история, нисък, възпълен, спретнато облечен, с рядка косица, причесана гладко на огромната му глава, чисти ръце, малки крака и, общо взето, създаваше

впечатлението, че са го къпали твърде често. Държеше се благо и говореше нервно. Постепенно добре го опознахме.

Специалността на мистър Самграс бе да помага на хората в работата им, но и той самият бе автор на няколко изящни четива. Ентусиазирано се ровеше в архивите и веднага надуваше пикантното. Себастиан го бе подценил, окачествявайки го като „един от мамините“ — той принадлежеше на всекиго, който притежаваше нещо привлекателно.

Мистър Самграс беше легитимист и генеалог; обичаше обезнаследени крале и знаеше точно доколко са обосновани нечий претенции към трона в дадена държава; не бе набожен, но познаваше католическата религия по-добре от повечето католици; имаше приятели във Ватикана и надълго можеше да разисква политика и йерархия, отбелязвайки кои съвременни духовници са в немилост и на кои се гледа с добро око, коя нова богословска хипотеза е подозрителна и как този или онзи йезуит или доминиканец едва избягнал бламирането или бил аплодиран на лекциите си през Велики пости; притежаваше всичко освен вяра и по-късно с удоволствие присъствуваше при благослова в параклиса в Брайдсхед и гледаше как дамите от семейството извиват вратове в предана молитва под мантилиите си от черна коприна; обичаше потулени скандали във висшето общество и бе специалист по предполагаеми бащинства; твърдеше, че обича миналото, но винаги съм имал чувството, че за него цялата бляскава група от живи и мъртви, с които се свързваше, е донякъде нереална; само мистър Самграс бе действителен — останалите образуваха нематериално шествие. Той беше викторианският турист, солиден, снизходителен, за чието забавление биваха показвани тези странни неща. В литературните си изяви пипаше чевръсто: подозирах съществуването на диктофон някъде в обшитите му с ламперия стаи.

Той придружаваше лейди Марчмейн, когато се запознах с тях, и тогава си помислих, че тя е намерила пълната си противоположност у този интелектуалец в зародиш, както и подходящ фон за собствения си чар. Тя нямаше обичай да се намесва открито в нечий живот, но към края на същата седмица Себастиан каза доста кисело: „Ти и мама доста добре се погаждате“ и аз осъзнах, че бързо и незабележимо ме

въвличаха в прекалена близост — защото лейди Марчмейн не търпеше дистанция в човешките взаимоотношения. Когато заминаваше, аз вече й бях обещал да прекарам в Брайдсхед цялата следваща ваканция без Бъдни вечер и Коледа.

Седмица по-късно, в понеделник сутринта, бях в стаята на Себастиан и го чаках да си дойде от консултация, когато влезе Джулия, следвана от огромен човек. Тя го представи като „Мистър Мотрам“ и се обръщаше към него е „Рекс“. Обясниха, че се отбили с колата на връщане от имението, в което прекарвали съботата и неделята. Рекс Мотрам бе сърдечен и самоуверен в кариерата си пелерина; Джулия бе замръзнала и плаха в кожата си; тя веднага отиде до огъня и се наведе над него трепереща.

— Надявахме се Себастиан да ни даде да обядваме — каза тя. — Ако той не ни нахрани, винаги можем да отидем при Бой Малкестър, но ми се струваше, че е по-добре да ядем у Себастиан и сме много гладни. И двата дни у Чазъмсови направо гладувахме.

— И Бой, и Себастиан са поканени на обяд от мен. Заповядайте и вие.

Без колебание те се присъединиха към компанията в моите стаи — това бе едва ли не последният от обедите, които давах на времето. Рекс Мотрам излезе от кожата си, за да направи впечатление. Беше хубавеляк, с тъмна коса ниско над челото и гъсти черни вежди. Говореше с приятен канадски акцент. Бързо научихме всичко, което Рекс искаше да знаем за него: че е късметлия, паралия, комарджия и арабия; че е член на парламента; че редовно играе голф с Уелския принц и че е на „ти“ с „Макс“, с „Ф.И.“, с „Търга“ Лорънс и с Огъстъс Джон и Карпантие — общо взето, с всекиго, чието име се споменаваше. За университета казваше: „Не, никога не съм следвал. Това би означавало да започна живота си три години след останалите.“

Неговият живот, доколкото той даде да се разбере, започнал през войната, в която Рекс получил хубавичък военен кръст за службата си в канадските войски и се издигнал до адютант на известен генерал.

Когато се запознахме, Рекс едва ли имаше повече от тридесет години, но на нас, оксфордчани, ни изглеждаше много стар. Джулия се отнасяше към него, както към целия свят — със снизходително презрение, но и като собственичка. По време на обяда то изпрати да й донесе цигарите от колата, а веднъж-дваж, когато той много се

хвалеше, каза извинително: „Не забравяйте, че е от колониите“, на което Рекс отговаряше с гръмък смях.

Когато Рекс си отиде, заинтересувах се кой е.

— О, просто един от Джулините — отвърна Себастиан.

Поизненадахме се, когато седмица по-късно получихме от него телеграма, канеща нас и Бой Малкестър на вечеря в Лондон на следващия ден по случай „тържеството на Джулия“.

— Според мен той не познава младежи — предположи Себастиан, — всичките му приятели са древни скуки от Сити и Парламента. Ще отидем ли?

Посъветвахме се и тъй като животът ни в Оксфорд бе станал съвсем безинтересен, решихме да отидем.

— Защо му е притрябвал Бой?

— Джулия и аз го познаваме от деца. Предполагам, че като го е видял да обядва с нас, го е помислил за другарче.

Малкестър не ни допаднаше особено, но осигурили си освобождаване от колежите, тримата отпътувахме за Лондон в колата на Хардкасл — във великолепно настроение.

Трябваше да ноцуваме в Марчмейн Хаус. Влязохме да се преоблечем и междувременно изпихме бутилка шампанско, като влизахме от стая в стая: те бяха една до друга, три етажа по-горе и доста опърпани в сравнение с великолепието долу. На слизане се разминахме с Джулия, която се качваше в стаята си, все още в дневно облекло.

— Ще закъснея — съобщи тя, — момчета, вие по-добре тръгнете към Рекс. Божествено е, че дойдохте.

— За какво е това тържество?

— Ужасен благотворителен бал, в който участвувам. Рекс настояваше да даде и вечеря. Ще се видим там.

Рекс Мотрам живееше съвсем близко до Марчмейн Хаус.

— Джулия ще закъснее — обяснихме ние. — Току-що отиде да се преоблече.

— Значи най-малко час. Да пийнем вино.

Една жена, която ни представиха като „Мисис Чампиън“, каза:

— Сигурна съм, че тя би предпочела да започнем, Рекс.

— Независимо от това нека първо пийнем малко вино.

— Защо тия бокали, Рекс? — запита тя раздражено. — Винаги държиш всичко да бъде голямо.

— Няма голямо за нас — отвърна той, като взе сам бутилката и полека я отпуши.

Имаше две девойка връстнички на Джулия; и те като че ли бяха от организаторките на бала. Малкестър ги познаваше отдавна и те — както ми се стори, без особено въодушевление — го познаха съща. Мисис Чампиън разговаряше с Рекс. Ние със Себастиан открихме, че си прием сами, двамата, както винаги.

Най-сетне Джулия пристигна — невъзмутима, изящна, неразкаяна.

— Не трябваше да го оставяте да ме чака — каза тя. — Тоя учтив канадец!

Рекс Мотрам бе щедър домакин и към края на вечерята ние, тримата оксфордчани, бяхме доста пийнали. Докато стояхме в хола и чакахме девойките да слязат, а Рекс и мисис Чампиън, отделно от нас, тихо си разменяха жлъчни реплики, Малкестър заяви:

Я хайде да се измъкнем от тоя отвратителен бал и да идем у Баба Мейфилд.

— Коя е Баба Мейфилд?

— Знаете я. Баба Мейфилд. Всички знаят Баба Мейфилд от „Псалом Давидов“. Имам си там нещо постоянно — едно сладурче на име Ефи. Ако Ефи разбере, че съм бил в Лондон и не съм се отбил при нея, ще вдигне врява. Елате да ви запозная с Ефи у Баба Мейфилд.

— Добре — рече Себастиан, — хайде да се запознаем с Ефи у Баба Мейфилд.

— Свиваме от Мотрам сладура още една бутилка шампанско, измъкваме се от тъпия му бал и отиваме в „Псалом Давидов“. Какво ще кажете?

Не беше трудно да се измъкнем от бала; потанцувахме с момичетата, поканени от Рекс Мотрам, а те имаха много приятели и мнозина седнаха на масата ни; Рекс Мотрам непрекъснато поръчваше вино; най-сетне и тримата се озовахме навън.

— Знаеш ли къде е това място?

— Естествено. „Каналджийска“ 100.

— Това пък къде е?

— Точно до Лестър Скуер. По-добре да идем с колата.

— Защо?

— В такива случаи е винаги по-добре да сме с кола. Не оспорихме този довод и там беше грешката ни. Колата се намираше в предния двор на Марчмейн Хаус, на стотина ярда от хотела, в който бе балът. Караше Малкестър, който след известно лутане ни стовари читави на „Каналджийска“. Пътя ни посочиха униформен портиер от едната страна на тъмен вход, а от другата му страна — възрастен мъж във вечерно облекло, опрял лице о стената, за да охлади чело в тухлите.

— Пазете се, ще ви отровят — каза възрастният мъж.

— Членове ли сте? — запита портиерът.

— Казвам се Малкестър — каза Малкестър. — Виконт Малкестър.

— Ами опитайте вътре — отвърна портиерът.

— Ще бъдете ограбени, отровени и заразени, и пак ограбени — каза възрастният мъж.

В тъмния вход имаше осветена кабинка.

— Членове ли сте? — запита набита жена във вечерна рокля.

— Хубава работа — каза Малкестър. — Досега би трябвало да ме запомните.

— Да, миличък — отвърна жената с безразличие. — По десет шилинга на глава.

— О, слушайте, досега никога не съм плащал.

— Предполагам, миличък. Но тая вечер сме претъпкани, затова по десет шилинга. Всички след вас ще плащат лира. Вие извадихте късмета.

— Искам да говоря с мисис Мейфилд.

— Аз съм мисис Мейфилд. По десет шилинга на глава.

— Бабке, така си се наконтिला, че не те познах. Ти ме знаеш, нали? Бой Малкестър.

— Да, пиленце. По десет шилинга на глава.

Платихме и мъжът, който ни беше преградил пътя към вътрешната врата, се отдръпна. Вътре беше горещо и претъпкано, защото по онова време „Псалом Давидов“ бе на върха на блясъка си. Намерихме си маса и си поръчахме бутилка; келнерът взе парите, преди да я отвори.

— Къде е Ефи тази вечер? — залита Малкестър.

— Ква е тая Ефи?

— Ефи е едно от момичетата, които винаги са тук. Хубавичката, мургавата...

— Много момета работят тука. Некои чернички, некои белички. Некои можеш да наречеш хубавички. Немам време да ги знам по име всичките.

— Ще отида да я потърся — каза Малкестър.

В негово отсъствие две момичета спряха край масата и ни изгледаха с любопитство.

— Ела — каза едната, — губим си времето. Тия тук са сбъркани.

Накрая Малкестър победоносно се завърна с Ефи, на която без поръчка келнерът незабавно донесе яйца с бекон.

— Първа хапка за тази вечер — каза Ефи. — Тук само закуската се ядва; здравата изгладнявам при тая работа.

— Това прави още шест шилинга — намеси се келнерът.

Като поутоли глада си, Ефи избърса уста и ни погледна.

— Виждала съм те тук често и преди, нали? — запита ме тя.

— Боя се, че не.

— Но тебе съм виждала, нали? — обърна се към Малкестър.

— Бих казал, че да — остава и да не си. Нали не си забравила как си прекарахме веднъж през септември?

— Не, миличък, разбира се, че не. Ти беше онова гвардейче, дето си поряза пръста на крака, нали?

— О, Ефи, не ме дразни.

— Не, то ще да е било някоя друга нощ. Сетих се — ти беше с Бънти, когато дойде полиция и всички се скрихме в боклукчийските кофи.

— Ефи обича да ме кодоши, нали, Ефи? Тя ми се сърди, че дълго не съм я посещавал, нали?

— Каквото и да ми говориш, знам, че съм те виждала и преди.

— Стига си ме дразнила.

— Не го направих нарочно. Честна дума. Ще танцуваме ли?

— Не точно сега.

— Слава богу. Тая вечер обувките ме стягат ужасно. Скоро тя и Малкестър потънаха в разговор. Себастиан се облегна назад и ми каза:

— Възнамерявам да поканя онези двете.

Двете незаети жени, които ни бяха преценявали по-рано, отново обикаляха наоколо. Себастиан се усмихна и стана да ги приветствува; скоро и те ядяха здравата. Лицето на едната наподобяваше череп, на другата бе като на болно дете. За мен явно бе предопределена Мъртвешката глава.

— Какво ще кажете да си устроим мъничко празненство — запита тя, — само ние шестимата, при мене?

— Разбира се — отвърна Себастиан.

— Като влязохте, си помислихме за сбъркани.

— Поради крехката ни възраст.

Мъртвешката глава се изкикоти.

— Много си готин.

— Наистина сте много мили — съгласи се Болното дете. — Само трябва да се обадя на мисис Мейфилд, че излизаме.

Все още беше рано, малко след полунощ, когато се намерихме на улицата. Портиерът се опита да ни убеди да вземем такси.

— Аз ще се погрижа за колата ви, сър. На ваше място не бих карал, наистина не бих карал.

Но Себастиан пипна волана, двете жени седнаха една върху друга до него, за да му показват пътя. Ефи, Малкестър и аз седнахме отзад. Мисля, че потегляйки, нададохме тържествени викове.

Не стигнахме далече. Завихме в Шафтсбъри Авеню и тъкмо се бяхме насочили към Пикадили, когато едва избягнахме челен удар с едно такси.

— За бога — каза Ефи, — внимавай къде караш. Да не искаш да ни утрепеш?

— Ама че невнимателен шофьор беше тоя — отвърна Себастиан.

— Опасно караш — каза Мъртвешката глава. — Освен това трябва да сме на другата страна на шосето.

— Правилно — отвърна Себастиан, като изви рязко, за да пресече.

— Ей, опри! Предпочитам пеша.

— Да опра? Разбира се.

Той натисна спирачката и ние рязко опряхме насред шосето. Двама полицаи ускориха крачка и се приближиха.

— Мен не ме месете — каза Ефи, изскочи от колата и хукна презглава.

Останалите ни заловиха.

— Съжалявам, ако съм затруднил движението, старшина — изрече Себастиан прилежно. — Но дамата настояваше да опра, за да слезе. Не прие никакви възражения. Както сте забелязали, тя твърде много бързаше. Нерви, знаете.

— Остави ме аз да се разправам — каза Мъртвешката глава. — Хайде, не се опъвай, красавецо, никой освен вас не е видял. Момчетата не вършат нищо лошо. Ще ги тикна в едно такси и ще ги изпратя мирно и тихо у дома им.

Полицаите ни оглеждаха много втренчено и си съставяха мнение. Все още можеше да ни се размине, ако не беше се намесил Малкестър.

— Слушай, драги, не е речено, че си забелязал нещо. Току-що излизаме от Баба Мейфилд. Предполагам, че ти плаща хубавичко, за да си затваряш очите. Е, и за нас можеш да си ги затвориш и няма да останеш недоволен.

Това сложи край на всякакви евентуални съмнения у полицаите. Не след дълго се озовахме зад решетките.

Твърде малко си спомням за пътуването си дотам или за процедурата по приемането ни. Мисля, че Малкестър протестираше яростно и когато ни заставиха да изпразним джобовете си, обвини тъмничарите в кражба. След това ни затвориха и първият ми ясен спомен са тухлените стени и високата лампа под дебело стъкло, нагарът и вратата, която отвътре нямаше дръжка. Някъде вляво от мен Себастиан и Малкестър вдигаха страхотна врява.

Докато ни караха, Себастиан се държеше здраво на краката си и бе почти спокоен; в ареста обаче го беше обхванал бяс, той удряше с юмруци по вратата и викаше: „По дяволите, не съм пиян. Отворете вратата. Настоявам да доведете лекар, казвам ви, че не съм пиян.“ Малкестър му пригласяше: „Ще ми платите за това! Вършите голяма грешка, казвам ви. Телефонирайте на министъра на външните работи. Повикайте адвокатите ми. Искам да се приложи habeas corpus.“

Протестни стонове се надигаха и от другите килии, където разни скитници и джебчии се опитваха да поспят: „Оу, запуши се!“ „Не мое ли човек да поспи, а?“ „Туй пандиз ли е или лудница?“ — и старшината, който правеше обиколката си, ни смъмри през решетката: „Ще стоите тук цялата нощ, ако не изтрезнеете.“ Седнах сломен върху нара и задряхах. Накрая врявата стихнали чух гласа на Себастиан:

— Чарлс, тука ли си?

— Тука.

— Отвратителна история.

— Не можем ли да излезем под гаранция или нещо подобно?

Малкестър трябва да беше заспал.

— Ще ти кажа кой — Рекс Мотрам. Той тука би бил в стихията си.

Трудничко се свързахме с него; мина половин час преди, дежурният полицай да се отзове на звъненето ми. Накрая той се съгласи доста скептично да телефонира в хотела, където ставаше балът. Отново дълго чакане и накрая вратите на затвора се отвориха пред нас.

В мръсния въздух на полицейския участък, сред тежката миризма на мръсотии и карбол се процеди сладкият ароматен дим от хаванска пура — от две хавански пури, тъй като и дежурният офицер пушеше.

Рекс стоеше в канцеларията като въплъщение — в същност като карикатура — на властта и благоденствието: копринен цилиндър, подплатено с кожи палто с широки астраганови ревери. Полицаяте бяха почтителни и услужливи.

— Само изпълнихме дълга си. Задържахме младите; господата за тяхно, собствено добро.

Малкестър бе махмурлия и несвързано се заоплакваше, че му били отказали правна защита и посегнали на гражданските му права. Рекс каза:

— По-добре ме оставете да говоря аз.

Моята глава се беше избистрила вече и очарован наблюдавах и слушах как Рекс урежда въпроса ни. Той прочете обвинението, разговаря Приятелски с мъжете, които ни бяха арестували; деликатно засегна въпроса за подкуп и бързо заговори за друго, когато схвана, че нещата са стигнали твърде далеч и всички са научили; за нас; пое задължението да ни докара в съда в десет на следващата сутрин и след това ни отведе. Колата му чакаше отвън.

— Няма смисъл да разговаряме тази вечер. Къде сте отседнали?

— У дома — отвърна Себастиан.

— По-добре елате да поспите вкъщи. Ще ви намерят място за тази вечер. Оставете всичко на мен.

Явно се наслаждаваше на експедитивността си.

На следващата сутрин циркът бе още По-голям. Събудих се стреснат и объркан със съзнанието, че съм в чужда стая и още в първите светли минути си припомних предишната вечер, първо като кошмар, след това — като действителност. Прислужникът на Рекс разопаковаше един куфар. Като ме видя да се размърдвам, отиде към умивалника и наля нещо от една бутилка.

— Мисля, че донесох от Марчмейн Хаус всичко — каза той. — Мистър Мотрам изпрати да купят това от „Хепъл“.

Изгълтах напитката и се почувствувах по-добре.

Пристигна човек на „Тръмпър“ да ни обръсне.

Рекс закуси с нас.

— Важно е в съда да направите добро впечатление — каза той. — За щастие не сте чак толкова смачкани.

След закуска пристигна адвокатът и Рекс накратко разказа случилото се.

— Себастиан е загазил — обясни той. — Могат да му тръснат до шест месеца затвор, защото е карал пиян. За съжаление ще се явявате пред Григ. Той е доста строг в подобни случаи. Единственото, което ще опитаме тази сутрин, е да отложат делото на Себастиан с една седмица, докато подготвим защитата. Вие двамата ще се признаете за виновни и ще си платите глоба от пет шилинга. Ще видя дали мога да подкупя вечерните вестници. Със „Стар“ работата може да е потрудна.

— Помнете, важното е да не споменавате „Псалом Давидов“. За щастие женските са били трезви и не са обвинени в нищо, записани са като свидетелки. Ако се опитаме да оспорваме полицейските твърдения, ще ги повикат. Трябва да избегнем това на всяка цена и да апелираме към милостивото сърце на съдията, като го помолим да не разсипва кариерата на един младеж за някакво си момчешко прегрешение. Ще хване място. Ще ни трябва някой преподавател да свидетелствува за доброто поведение на Себастиан. Джулия ми каза, че си имате някакво питомно даскалче на име Самграс. Ще свърши работа. Между другото ще твърдите просто, че сте пристигнали от Оксфорд на най-почтен бал, не сте били свикнали да пиете, пили сте много и сте се загубили на път за дома. След това ще трябва да уредим нещата с университетските власти в Оксфорд.

— Настоявах да се свържат с адвокатите ми — поде Малкестър, — а те отказаха. Направиха фатални грешки и не виждам защо да им се размине.

— За бога, не започвайте да спорите. Просто се признайте за виновен и платете. Разбрахте ли?

Малкестър изръмжа, но се подчини.

В съда всичко стана, както Рекс бе предсказал. В десет и половина ние стояхме на Бау Стрийт, Малкестър и аз — свободни люде, Себастиан — задължен да се яви след седмица. Малкестър не бе подновил оплакванията си; двамата ни смъмриха и глобиха с по пет шилинга; платихме и разноските от петнадесет шилинга. Малкестър бе започнал да ни досажда и ние с облекчение чухме, че се извинява с някаква работа в Лондон. Адвокатът се изпари и ние със Себастиан останахме сами и безутешни.

— Предполагам, че мама непременно ще узнае — каза той. — По дяволите, по дяволите! Студено е. Няма да се връщам у дома. Нямам къде да отида. Нека тихомълком си се върнем в Оксфорд и да ти изчакаме те да ни досаждат.

Обичайните грубовати посетители на полицейския съд влизаха и излизаха, а ние все още стояхме нерешително на ветровития ъгъл.

— Защо да не се свържем с Джулия?

— Може да замина за чужбина.

— Драги ми Себастиан, само ще ти прочетат едно конско и ще те глобят няколко лири.

— Да, но какъв шум ще се вдигне — мама и Брайди, и цялата фамилия, и преподавателите. По-скоро бих влязъл в затвора. Ако се измъкна и замина за чужбина, не могат да ме върнат, нали? Така постъпват хората, когато полицията ги преследва. Знам, че мама ще се държи, като че ли тя е пострадащата.

— Нека телефонираме на Джулия, да я помолим да се срещнем някъде и да обсъдим въпроса.

Срещнахме се в „Гънтър“ на Бракли Скуеър. Джулия, подобно на повечето жени по онова време, бе нахлупила украсена с диамантена стрела зелена шапка; видях, че под мишница носеше кученце, полузаровено в кожата на палтото ѝ. Поздрави ни е необичаен интерес.

— Ама и вас си ви бива; трябва да кажа, че никак не ви се е отразило. А аз един път се натрясках и цял ден не можах да мръдна.

Можехте да ме вземете със себе си. Балът беше направо убийствен, а винаги съм мечтала да попадна в „Псалом Давидов“. Никой никъде не ме води. Приятна ли е там?

— Значи и това знаеш?

— Рекс ми телефонира днес сутринта и всичко ми разказа. Как изглеждаха приятелките ви?

— Не ставай досадна — каза Себастиан.

— Моята приличаше на череп.

— Моята приличаше на туберкулозна.

— *Мили боже!* — явно се бяхме издигнали в очите на Джулия, защото сме били с жени; за нея те бяха интересни.

— Мама знае ли?

— Не знае за вашите черепи и туберкулозни. Знае, че сте били в дранголника. Аз ѝ казах. Тя се държа божествено, разбира се. Знаеш, че за нея вуйчо Нед винаги е бил безупречен, а и него веднъж го били запрели, защото завел мечка на едно от събранията на Лойд Джордж, така че тя съвсем човешки приема всичко. Иска и двамата да обядват с нея.

— О, боже!

— Единствената мъчнотия са вестниците, пък и родата ни. И ти ли имаш ужасно семейство, Чарлс?

— Имам само баща. Той никога няма да научи.

— Нашите са страшни. Горката мама я очакват кошмарни изживявания. Ще ѝ пишат, ще ѝ правят съчувствени посещения и през цялото време половината ще си мислят: „Ето какво става, щом възпитавах момчето като католик“, а другата половина ще казват: „Ето какво става, като го пращаш в Итън, а не в Стоунхърст.“ Горката мама, все не може да угоди.

Обядвахме с лейди Марчмейн. Тя възприе цялата история с весело примирение. Единственият ѝ упрек беше:

— Не мога да си обясня защо сте останали да преспите у мистър Мотрам. Можехте да дойдете и първо на мен да разкажете.

— Как ли ще го обяснявам на цялото семейство? — питаше се тя.

— Така ще се стреснат, като разберат, че са взели случката повече присърце от мене! Познавате ли зълва ми, Фани Роок Омън? Тя винаги е смятала, че възпитавам децата си зле. Започвам да си мисля, че е имала право.

На тръгване казах:

— Тя беше извънредно мила. Какво те тревожеше толкова?

— Не мога да обясня — отвърна Себастиан отчаяно.

Седмица по-късно Себастиан се изправи пред съда и го глобиха десет лири. Вестниците бяха убийствено многословни — един излезе с иронично заглавие: „Син на маркиз, несвикнал с виното“. Съдията каза, че единствено бързите действия на полицията са го спасили от тежко престъпление... „Единствено на добрата си съдба трябва да благодарите, че сега не носите отговорност за сериозна катастрофа...“ Мистър Самграс свидетелствува за безупречното поведение на Себастиан и застрашеното му блестящо академично бъдеще. Вестниците не отминаха и това: „Застрашена е кариерата на примерен студент.“ Ако не били показанията на мистър Самграс, каза съдията, той бил склонен да осъди Себастиан за назидание; законът съдел еднакво строго както оксфордския студент, така и всеки млад хулиган; колкото по-почтено семейството, толкова по-голям срамът от простъпката.

Мистър Самграс доказва цената си не само на Бау Стрийт. В Оксфорд той демонстрира цялото усърдие и находчивост, които показва Рекс Мотрам в Лондон. Разговаря с властите на колежа, с прокторите, със заместник-декана; придума монсеньор Бел да направи посещение на декана на „Крайст Чърч“; уреди на лейди Марчмейн лична среща със самия ректор; като резултат от всичко това и на трима ни забраниха да излизаме извън университетското градче до края на семестъра. Отново отнеха на. Хардкасъл колата, без да е напълно ясно защо, и с това историята приключи. Най-трайното наказание, което понесохме, бе близостта ни с Рекс Мотрам и мистър Самграс, но тъй като животът на Рекс бе в Лондон, в света на политиката и висшите финанси, а светът на мистър Самграс бе по-близък до нашия в Оксфорд, от втория пострадахме повече.

Той ни преследваше до края на семестъра; Сега, като бяхме „окошарени“, вече не можехме да прекарваме вечерите си заедно и от девет нататък оставахме сами и на милостта на мистър Самграс. Почти не минаваше вечер, без той да посети единия или другия. Говореше за „нашето приключение“, като че ли и той беше седял зад решетките,

и това го свързваше с нас... Веднъж се измъкнах от колежа и мистър Самграс ме откри в стаята на Себастиан, след като портите бяха затворени, и тази простъпка той също превърна във връзка помежду ни. Ето защо не се изненадах, когато пристигайки в Брайдсхед след Коледа, заварих там мистър Самграс да ме чака като че ли на гюме до камината в стаята, която наричаха „Хола е гоблените“.

— Стоя тук като единствен собственик — каза той и наистина, като че притежаваше хола и мрачните ловни сцени, окачени по стените, притежаваше кариатидите от двете страни на камината, притежаваше и мен, когато стана, за да поеме ръката ми и да ме поздрави като домакин:

— Тази сутрин — продължи той — уредихме малък лов в имението Марчмейн — приказна старинна гледка — и всички наши млади приятели са на лов за лисици, дори Себастиан, който, това няма да ви изненада, изглеждаше забележително елегантен в розовия си сюртук. Брайдсхед бе по-скоро внушителен, отколкото елегантен; той и едно местно посмешище на име сър Уолтър Стрикланд-Винабълс са господарчетата тук. Да можеше да вплетем и двамата в тези доста скучни гоблени — биха им придали елемент на фантазия.

Нашата домакиня си остана у дома, както и един доминиканец, който се съвзема след боледуване; чел е твърде много Маритен^[4] и твърде малко — Хегел; сър Ейдриън Порсън, естествено и двама доста сурови на вид унгарски братовчеди — опитах да разговарям с тях на немски и на френски, но нито един от двата езика не се оказа подвластен тям. Всички те сега са на гости у един съсед. Аз прекарах уютен следобед пред огъня с неповторимия Карлус. Пристигането ви ме насърчава да позвъня за чая. Как да ви подготвя за компанията? Уви, утре тя се разтуря. Лейди Джулия се оттегля, за да празнува Новата година другаде и отвежда със себе си целия *beau monde*^[5]. Ще ми липсват прелестните създания на къщата, особено една дама на име Силия; тя е сестра на нашия стар другар по нещастие, Бой Малкестър, и забележително не прилича на него. Разговаря като птичка, кльвва. Оттук-оттам от всяка тема по начин, който намирам изключително привлекателен, и се облича като ученичка в стил, които мога да нарека само предизвикателен. Ще ми липсва, тъй като аз утре няма да заминавам. Утре сериозно започвам да работя върху книгата на нашата

домакия — която, вярвайте ми, е същинска съкровищница на сведения за периода; автентичен материал от 1914 година.

Поднесоха чая и скоро след него Себастиан се върна; каза, че почти веднага загубил следите на ловците и си дошъл с такси; другите идвали след него, тъй като в края на лова ги взели с колата; Брайдсхед отсъствувал; имал работа в кучкарника, и Кордилия отишла с него. „Другите“ изпълниха салона и скоро вече ядяха бъркани яйца и препечен хляб; и мистър Самграс, който бе обядвал в къщата и бе дремал целия следобед, пред огъня, яде бъркани яйца с препечен хляб заедно с всички. Най-накрая се върна компанията на лейди Марчмейн и когато, преди да се оттегли, за да се преоблече за вечеря, тя запита: „Кой ще дойде в параклиса за вечерня?“, а Себастиан и Джулия отвърнаха, че незабавно трябва да се изкъпят, мистър Самграс отиде с нея и с кюрето.

— Бих искал мистър Самграс да си замине — каза Себастиан от банята. — До гуша ми дойде да съм му благодарен.

През следващите две седмици ненавистта: към мистър Самграс се превърна в малка неизречена тайна за целия дом; в негово присъствие благият старчески поглед на сър Ейдриън Порсън търсеше някой далечен хоризонт и устните му се свиваха в класическа гримаса на песимизъм. Единствено унгарските братовчеди, които не разбираха какво точно значи наставник и го приемаха като необикновено привилегирован високопоставен прислужник, останаха равнодушни към присъствието, му.

Мистър Самграс, сър Ейдриън Порсън, унгарците, кюрето, Брайдсхед, Себастиан, Кордилия — ето всички, които останаха от компанията, събрала се за Коледа.

Религията властвуваше в къщата; не само във всекидневните молитви и служби, сутрин и вечер в параклиса, но във всички разговори.

— Трябва да направим Чарлс католик — каза лейди Марчмейн и по време на многобройните ни задушежни разговори при моите гостувания тя деликатно ни насочваше към някоя свята тема. След първия подобен разговор Себастиан каза:

— Сигурно мама вече е разговаряла „задушевно“ с тебе. Винаги го прави. По дяволите, бих искал да престане.

Лейди Марчмейн никога не канеше на задушевен разговор, нито съзнателно тласкаше към него; просто винаги се случваше така, че когато тя пожелае да разговаря задушевно, човек се озовава насаме с нея; през лятото — на самотна разходка край езерата или в някое кътче край стените на розариума; през зимата — в гостната ѝ на първия етаж.

Тази стая изцяло ѝ принадлежеше; тя я беше отделила за себе си и я бе променила така, че с влизането човек се чувствуваше в друг дом. Бе наредила да снижат тавана; украсените с резба корнизи, които в една или друга форма красяха всяка стая, се губеха от погледа; стените, някога тапицирани в брокат, бяха оголени, боядисани в светлосиньо и изпъстрени с безброй акварелчета на любими теми; въздухът бе сладостен от пресния аромат на цветя и прашни дреболии; библиотеката ѝ — с подвързани в мека кожа, поизтъркани от четене стихосбирки и религиозни книги — изпълваше шкафче от палисандрово дърво; на камината се трупаха мънички лични съкровища: Богородица от слонова кост, гипсов свети Йосиф, миниатюрни портрети на тримата ѝ загинали братя. Когато ние със Себастиан живяхме сами в Брайдсхед през онзи ярък август, не влизахме в стаята на майка му.

Заедно със спомена за стаята в съзнанието ми се мяркат откъслеци от разговори. Спомням си я да казва: „Когато бях момиче, семейството ми бе сравнително бедно, но все пак доста по-богато от повечето, а с омъжването си станах много богата. Това ме безпокоеше, смятах за грешно да притежавам толкова много красиви неща, а другите да нямат нищо. Сега съзнавам, че е възможно богатите да вършат грях, като пожелават предимствата на бедните. Бедните винаги са били любимците на бога и на светиите, но аз вярвам, че едно от изключителните достойнства на божията милост е, че благославя целия живот, включително и богатството. В езическия Рим богатството бездруго е било нещо жестоко; сега вече не е така.“

Споменах нещо за камилата и игленото ухо и тя зарадвана се хвана за думите ми.

— Разбира се — обясни тя, — не можем ни най-малко да очакваме, че камила ще мине през иглено ухо^[6], но Евангелието е

съставено от неочаквани неща. Нима може да се очаква волът и магарето да бъдат край люлката на Младенеца? В житията на светците животните винаги действуват неочаквано. Това е част от поезията, от фантазията на религията.

Но нейната вяра ми влияеше също тъй малко, както и нейният чар; или по-скоро и двете ми бяха безразлични. Тогава нищо друго не ме занимаваше освен Себастиан и го виждах вече застрашен, макар още да не знаех доколко страшна е заплахата. Неговата постоянна отчаяна молитва бе да го оставят на мира. Край синьото море и шушнещите палми на собствените си мисли той бе щастлив и безбиден като полинезиец; само когато големият кораб пуснеше котва отвъд кораловия риф и катерът заседнеше в лагуната, когато по склоновете, непознали никога ботуша, се заизкачваше мрачната колона на търговеца, администратора, мисионера и туриста — само тогава настъпваше моментът да се изровят древните оръжия на племето и тамтамите да задумкат сред хълмовете, или още по-лесно — човек да се отдръпне от слънчевия праг, да се свие сам в тъмнината, където безпомощните шарени божества напразно кичат стените, й да удави мъката си в бутилките ром.

И тъй като Себастиан отнасяше към натрапниците и собствената си съвест и всички претенции за човешка привързаност, дните му в Аркадия бяха преброени. Защото през това злачно за мен време Себастиан се изплаши. Добре го познавах, предпазлив и подозрителен, подобен на елен, който рязко вдига глава при далечните звуци на ловджийския рог; виждал съм го да застава нащрек при мисълта за семейството си или за религията си; започнах да откривам, че подозира и мене. Любовта му към мен не секна, но вече не му носеше радост, тъй като аз вече не бях част от усамотението му. Колкото по-близък ставах със семейството му, толкова повече затъвах в света, от който той се стараше да избяга; превърнах се в една от приковаващите го вериги. Именно такава беше ролята, за която ме подготвяше майка му във всичките наши задушевени разговори. Нищо не се изричаше гласно. Само смътно и само в редки моменти подозирах какво се готви.

Привидно единственият враг бе мистър Самграс. Две седмици Себастиан и аз останахме в Брайдсхед и живяхме по собствен вкус. Брат му бе зает да спортува и да управлява имението; мистър Самграс работеше в библиотеката върху книгата на лейди Марчмейн; сър

Ейдриън Порсън присвояваше почти цялото време на лейди Марчмейн. Виждахме ги рядко, само вечер; под този широк покрив имаше достатъчно място за най-разнообразни независими съществувания.

След две седмици Себастиан каза:

Не мога повече да търпя мистър Самграс. Да заминем за Лондон.

Дойде да живее у нас и започна да предпочита моя дом пред „Марчърс“. Баща ми го хареса.

— Смятам приятеля ти за твърде забавен. Кани го често.

Сетне, в Оксфорд, възобновихме живота, като че залинял на студа. Тъгата, завладяла Себастиан предишния семестър, отстъпи място на някаква враждебност, насочена дори към мен. Той тъгуваше, не зная по какво, и го жалех, безсилен да му помогна. Сега той се развеселяваше само когато бе пиян, а пийнеше ли, обземаше го натрапчиво желание да се подиграва с мистър Самграс. Съчини песничка с припев; „Самграс, дирник прост“ и го пееше по мелодията на Богородичния тропар; и веднъж седмично му правеше серенада, под прозорците. Мистър Самграс стана първият преподавател, отличен с частен телефон. Къркан, Себастиан му се обаждаше и му пееше тази несложна песничка. Всичко това мистър Самграс приемаше благосклонно, както се казва, усмихнат раболепно при среща, но с растяща самоувереност, като че ли всяко оскърбление някак засилваше влиянието му върху Себастиан.

Именно през този семестър започнах да осъзнавам, че Себастиан е пияница, съвсем различен от мене. Аз често се напивах, но поради изобилието на алкохол, поради приятното изживяване и желанието си да го продължа и засиля; Себастиан пиеше, за да забрави. Съзрявахме и възмъжавахме заедно, аз пиех по-малко, той — повече. Научих, че понякога, след като съм се прибрал в колежа, той оставал буден до късно и се наливал. Поредицата от злощастия го връхлетя бързо и неочаквано бурно, та ми е трудно да кажа кога точно осъзнах, че приятелят ми здравата е заразил. Но по време на Великденската ваканция го знаех недвусмислено.

Джулия обикновено казваше:

— Горкият Себастиан. Сигурно е нещо химическо в организма му.

Така се говореше по онова време, фраза, извлечена от бог знае кое недоразбрано научно твърдение. „Между тях има нещо химическо“ бе израз, използван да се обясни всепоглъщащата любов или омраза между двама души. Това бе старата концепция за детерминизма в нова форма. Не вярвам, че у моя приятел е имало нещо химическо.

Великденският празник в Брайдсхед бе ужасен, връхната му точка стана дребен, но безкрайно мъчителен инцидент. Себастиан се напи здравата преди вечеря в майчиния си дом и така отбеляза нова ера в тъжната си история, още една стъпка в бягството от семейството си, което го смаза.

Свечеряваше се, когато голямата великденска компания напусна Брайдсхед. Празнуваше се Великден, но празникът в същност започваше още от вторник преди Възкресение, защото цялото семейство Флайт се оттегляше в манастира и прекарваше там от Велики четвъртък до Възкресение. Тази година Себастиан отказал да отиде, но в последния момент се огънал; върна се вкъщи в състояние на тежка депресия, от което изобщо не можах да го изтръгна.

Беше пил много — само аз знаех колко, — и то в продължение на седмица — трескаво, тайно, съвсем не както си му беше навик. По празниците в библиотеката винаги имаше грог и Себастиан започна да се промъква там по всяко време на деня, без да каже нищо дори на мен. Денем къщата бе съвсем пуста. Аз работех, рисувах още един стенопис в малката зимна градина зад колонадата. Себастиан се оплакваше от настинка, не излизаше и през цялото това време не остана напълно трезвен; минаваше незабелязан, защото мълчеше. От време на време виждах как му хвърлят любопитни погледи, но повечето от гостите го познаваха твърде слабо, за да забележат промяната, а семейството му бе твърде заето, всеки с поканените от него гости.

Като изразих недоволството си, Себастиан каза: „Не мога да търпя всички, тези хора“, но именно когато гостите се разотидоха и трябваше да остане насаме със семейството си, той рухна.

Обикновено внасяха подноса с напитките в гостната в шест; всеки сам си приготвяше аперитива; когато се качвахме да се преоблечем, прибираха бутилките, по-късно, точно преди вечеря, отново се появяваха напитки, този път поднасяни от лакеите.

Себастиан изчезна след чая; стъмнило се бе и аз прекарах следващия час в игра на маджонг^[7] с Кордилия. В шест, когато Себастиан се върна, бях сам в гостната; нацупената му физиономия ми беше твърде добре позната и когато заговори, усетих пиянското надебеляване на гласа му.

— Още ли не са внесли напитките? — той несръчно дръпна шнура на звънеца.

— Къде беше?

— Горе при дойката.

— Не вярвам. Пил си някъде.

— Четох в стаята си. Хремата ми днес се влоши.

Когато подносът пристигна, той изля джин и вермут във водна чаша и я изнесе от стаята. Последвах го до спалнята му, където той хлопна вратата под носа ми и завъртя ключа.

Върнах се в гостната слисан и ужасен.

Семейството се събра. Лейди Марчмейн запита:

— Къде е Себастиан?

— Отиде да си легне. Хремата му се влошила.

— Миля боже, надявам се да не е грип. Наистина един-два пъти ми се сторя, че има треска. Искан ли нещо?

— Не, специално помоли да не го безпокоят.

Чудех се дали трябва да говоря с Брайдсхед, но неговата мрачна каменна физиономия отблъскваше всякакво доверие. Вместо това, качвайки се, за да се преоблека, казах на Джулия:

— Себастиан е пиян.

— Невъзможно. Той дори не слезе за аперитив.

— Цял следобед е пил в стаята си.

— Колко странно! Какъв досадник е той! Ще изтрезнее ли до вечеря?

— Не.

— Трябва *вие* да се справите с него. Това не е моя работа. Често ли го върши?

— Напоследък — да.

— Колко досадно.

Натиснах дръжката на Себастиановата врата, но тя бе заключена; надявах се да е заспал, но като излязох от банята, го заварях да седи на стола пред камината ми; беше облечен за вечеря, но бос, с изкривена

вратовръзка и разрошен; лицето му бе тъмночервено и очите му се кривяха леко. Заговори неясно.

— Чарлс, ти каза самата истина. Не при дойката. Пях уиски горе. Никой в библиотеката, като са се разотишли гостите. Сега гостите са се разотишли и само мама. Усещам се доста пиян. По-добре да ми донесат нещо за хапване тук. Не и вечеря с мама.

— Легни си. Ще кажа, че хремата ти се е влошила.

— Много се е влошила.

Заведох го в стаята му, съседна на моята, и се опитах да го накарам да легне, но той седна пред тоалетката, като мигаше срещу образа си в огледалото, и се опитваше да завърже вратовръзката си отново. На писалището край камината бе поставена полупразна бутилка уиски. Взех я, като се надявах да не ме види, но той се извърна рязко и заповяда:

— Остави я.

— Не ставай магаре, Себастиан. Достатъчно си пил.

— Какво се месиш, по дяволите? Ти си само гост — мой гост. В собствения си дом ще пия каквото искам.

В този миг той бе готов да се сбие с мен за бутилката.

— Добре — казах, като оставих бутилката. — Само, за бога, не им се мяркай.

— О, я си гледай работата. Дойде тук като мой приятел; сега ме шпионираш и ще докладваш на майка ми, знам. Можеш да слезеш и да й кажеш, че в бъдеще аз ще избирам приятелите си, а тя шпионите си.

Оставих го и слязох за вечеря.

— Бях при Себастиан. Хремата му наистина се влошава. Легна си и каза, че не иска нищо.

— Горкият Себастиан — каза лейди Марчмейн. — Не е зле да изпие чаша горещо уиски. Ще отида да го погледна.

— Недей, мамо, аз ще ида. — Джулия се надигна.

— Аз ще ида — каза Кордилия, която тази вечер се хранеше в трапезарията по случай заминаването на гостите. Тя се озова при вратата и изчезна, преди да я спрем.

Джулия почувствува погледа ми и незабележимо и печално сви рамене.

След няколко минути Кордилия се върна много сериозна.

— Не, като че ли наистина нищо не иска.

— Как е той?

— Ами не *знам*, но *смятам*, че е много пиан.

— *Кордилия!*

Неочаквано детето се разкикоти.

— „Син на маркиз, несвикнал с виното“ — цитира тя. — „Застрашена е кариерата на примерен студент.“

— Чарлс, истина ли е това? — запита лейди Марчмейн.

— Да.

Съобщиха, че масата е сложена и ние влязохме в трапезарията; вече никой не заговори за Себастиан.

Когато останахме насаме с Брайдсхед, той подхвана:

— Казахте, че Себастиан е пиан?

— Да.

— Моментът е много неподходящ. Не можахте ли да го опрете?

— Не.

— Не — повтори Брайдсхед, — едва ли бихте могли. Веднъж заварях баща си пиан в тази стая. Тогава нямах повече от десет години. Не можеш да попречиш на хората да се напиват. Майка ми не можа да попречи на баща ми.

Говореше по своя особен, безстрастен начин. Колкото повече опознавам това семейство, помислих си, толкова по-странни ми се струват.

— Ще помоля мама да ни почете тази вечер.

По-късно научих, че при семейни премеждия било обичайно да молят лейди Марчмейн да им чете на глас. Тя имаше красив глас и четеше много изразително. Тази вечер ни прочете част от „Простодушието на отец Браун“. Джулия седеше пред масичка с прибори за маникюр и внимателно лакираше ноктите си; Кордилия галеше пекинеза на Джулия; Брайдсхед редеше пасианс; аз седях без занимание, изучавайки тази прелестна група, жалейки приятеля си горе.

Но ужасите на вечерта не бяха свършили.

Понякога, когато нямаха гости, лейди Марчмейн имаше обичай да се отбива в параклиса преди лягане. Тъкмо затвори книгата и предложи да отидем в параклиса, когато вратата се отвори и се появи Себастиан. Той беше облечен, както го бях видял горе, но сега не беше зачервен, а смъртнобледен.

— Дойдох да се извиня.

— Себастиан, драги, върни се в стаята си — каза лейди Марчмейн. — Можем да поговорим утре сутрин.

— Не на теб. Дойдох да се извиня на Чарлс. Държах се отвратително с него, а той ми е гост. Той е мой гост и мой единствен приятел и аз се държах отвратително с него.

Омръзнахме се. Отведох го обратно в стаята му; семейството отиде да се моли. Горѐ забелязах, че шишето е празно.

— Време е да си лягаш.

Себастиан се разплака.

— Защо вземаш тяхната страна против мене? Знаех си, че щом се запознаеш с тях, така ще стане. Защо ме шпионираш?

Той изрече повече, отколкото искам да си спомня дори сега, след двадесет години. Накрая го придумах да заспи и много печален си легнах и аз.

На сутринта той влезе в стаята ми много рано, докато къщата още спеше; дръпна пердетата и шумът ме събуди; видях го напълно облечен да пуши с гръб към мене и да гледа през прозорците към дългите утринни сенки, легнали върху росната трева, и към първите птици, разбърбили се в напъпилите дървета. Когато заговорих, той се обърна и видях, че лицето му не носеше никакви белези от снощното опустошение, но бе свежо и нацупено като на разочаровано дете.

— Е? — казах. — Как се чувствуваш?

— Доста странно. Може би още съм малко пиян. Току-що бях в конюшните, опитах се да взема някоя кола, но всичко бе заключено. Заминаваме си.

Той отпи от шишето с вода до възглавницата ми, изхвърли цигарата си през прозореца и запали друга; ръцете му трепереха като на старец.

— Къде ще отидеш?

— Не знам. Предполагам в Лондон. Мога ли да живея у вас?

— Разбира се.

— Е, обличай се. Ще ни изпратят багажа по влака.

— Не можем да си отидем така.

— Не можем да останем.

Той седна на перваза, отмести поглед от мен и се загледа през прозореца. Накрая каза:

— Някои комини пушат. Сигурно са отворили вече конюшните.
Хайде.

— Не мога да тръгна. Трябва да се сбогувам с майка ти.

— Душичке твърдоглава.

— Представи си, не ми харесва да бягам.

— Не ме интересува. Ще продължавам да бягам, колкото мога по-бързо и по-надалеч. Можеш да мътиш каквито си щеш интриги заедно с майка ми; но аз няма да се върна.

— Така говореше и снощи.

— Знам. Извинявай, Чарлс. Казах ти, че още съм пиян. Ако това те утешава, презирам се.

— Изобщо не ме утешава.

— Би трябвало да те утешава поне мъничко. Е, щом не идваш, предай много сърдечни поздрави на дойката.

— Наистина ли тръгваш?

— Разбира се.

— Ще те видя ли в Лондон?

— Да, ще дойда да живея у вас.

Той излезе, но аз не заспах отново; около два часа по-късно пристигна един лакей, донесе чай и хляб с масло и ми даде дрехите за новия ден.

По-късно същата сутрин потърсих лейди Марчмейн; вятърът се бе усилил, затова не излязохме; седнах до нея пред камината в стаята ѝ — тя взешеш приведена, а една напъпила клонка тракаше по стъклото.

— По-добре да не бях го *видяла* — каза тя. — Това беше жестоко. Нямам нищо против *мисълта*, че е пиян. Това правят всички мъже, докато са млади. Свикнала съм с мисълта. На негова възраст братята ми бяха буйни. Но снощи ме заболя, защото в пиянството му нямаше нищо *весело*.

— Знам. Никога не съм го виждал такъв.

— И да го направи тъкмо снощи... когато всички си бяха отишли и бяхме останали сами — разбирате ли, Чарлс, аз почти съм ви приела като член от семейството; Себастиан ви обича — когато не му *беше необходимо* да се преструва на весел... А не беше я весел. Тази нощ

почти не спях и през цялото време се връщах към същото: той беше толкова нещастен.

Невъзможно ми беше да ѝ обясня неща, които и аз самият едва разбирах; дори тогава си мислех; „Съвсем скоро ще научи. Може би вече го знае.“

— Ужасно беше — казах. — Но моля ви, не мислете, че му е навик.

— Мистър Самграс ми каза, че целия минал семестър е пиел много.

— Да, но не така — никога не се е случвало.

— Тогава защо се случи сега? Тук? С нас? Цялата нощ мислих и се молих и се питах какво ще му кажа, а сега на сутринта него го няма. Жестоко беше от негова страна да си замине без думичка. Не искам да се срамува, срамът му само влошава нещата.

— Той се срамува, че е нещастен.

— Мистър Самграс казва, че той е шумен и буен. Предполагам — додаде тя с шеговитост, като лъч, просветнал през облаците, — предполагам, че двамата тормозите мистър Самграс. Лошо правите. Много съм привързана към мистър Самграс и трябва да бъдете привързани и вие след всичко, което той направи за вас. Но мисля, че ако бях на ваша възраст и мъж, може би и аз донякъде щях да бъда склонен да дразня мистър Самграс. Не, не това ме мъчи; случилото се снощи и тази сутрин е нещо съвсем различно. Разбирате ли, всичко това вече съм го изживяла.

— Мога да кажа само, че често съм го виждал пиан и често съм се напивал с него, но снощната гледка бе нещо съвсем ново.

— О, нямам пред вид Себастиан. Говоря за преди години. Преживяла съм всичко това с друг човек, когото обичах. Е, сигурно знаете кого имам пред вид — баща му. Той се напиваше точно така. Някой ми каза, че сега не пие. Моля се да е истина и ако е истина, благодарна съм, на бога от цялото си сърце. Но *бягството* — и той избяга, разбирате ли. Точно както казахте преди малко — той се срамуваше, че е нещастен. И двамата нещастни, засрамени, бягащи. Твърде жалко. Мъжете, с които отраснах — и големите ѝ очи се плъзнаха от везбата към трите миниатюри в сгъваемото кожено албумче върху камината, — не бяха такива. Просто не го разбирам. Вие разбирате ли го, Чарлс?

— Само донейде.

— А пък Себастиан ви обича повече от всички нас. Вие ще трябва да му помогнете. Аз не мога.

Тук съм сбил в няколко изречения всичко, изречено тогава многословно. Лейди Марчмейн не бе обстоятелствена, но развиваше мислите си типично по женски, кокетно, заобиколно, притворно, зачекваше темата и се отмяташе от нея; пърхаше над нея като пеперуда; играеше с нея на „жмичка“, прокрадваше се до същността на въпроса зад гърба на събеседника си и замръзваше на място, когато я зърнеха. Нещастен, избягал — в това се състоеше скръбта ѝ и по свой начин тя я изплака цялата, преди да стигне до най-важното. Мина цял час, докато изрече всичко, което искаше. След това, тъй като станах, за да си изляза, тя добави, като че ли сега се бе сетила:

— Интересно дали видяхте книгата за братята ми? Току-що е отпечатана.

Казах ѝ, че съм я прегледал в стаите на Себастиан.

— Ще ми бъде драго да притежавате екземпляр. Мога ли да ви я подаря? Те бяха трима великолепни мъже: Нед беше най-добрият. Убиха го последен и когато телеграмата пристигна, както си и знаех, че ще дойде, си помислих: „Сега е ред на сина ми да извърши, онова, което Нед вече не ще може да стори.“ Тогава бях сама. Себастиан току-що бе отишъл в Итън. Ако прочетете книгата на Нед, ще разберете.

Един екземпляр тя предвидливо бе оставила върху бюрото си. Тогава си помислих: „Обмислила е раздялата ни още преди да вляза. Дали е репетирала разговора?“ И ако нещата се бяха развили различно, дали щеше да прибере книгата в чекмеджето?

Върху титулната страница тя написа името си, моето име, датата и мястото.

— Снощи се молих и за вас — каза тя.

Затворих вратата зад себе си, оставяйки *bondieuserie*^[8], niskия таван, порцелана, подвързиите от агнешка кожа, изгледите от Флоренция, вазите с хиацинти и други цветя, *petit-point*^[9], интимния женски съвременен свят и се върнах към сводестия таван, колоните и антаблемента на главния хол, във величествената и мъжествена атмосфера на по-добра епоха.

Не бях глупав, достатъчно бях възрастен да знам, че са направили опит да ме подкупят; и достатъчно млад, за да ми е приятно

това изживяване.

Не видях Джулия тази сутрин, но точно когато си заминавах, Кордилия дотича до колата и каза:

— Ще се виждате ли със Себастиан? Моля ви, предайте му моята специална обич. Ще запомните ли — моята *специална* обич?

Във влака за Лондон прочетох книгата, която лейди Марчмейн ми бе дала. На фронтисписа имаше снимка на младеж в гренадирска униформа и недвусмислено проличаваше произходът на суровата маска, която у Брайдсхед бе прикрила елегантните черти на бащиния му род; пред мен стоеше човек на горите и пещерите, ловец, старейшина от съвета на племето, пазител на строгите традиции на народ, воюващ с природата. В книгата имаше и други илюстрации — моментални снимки на тримата братя по време на ваканция; у всекиго от тях откривах същите древни черти; и като си спомних лейди Марчмейн, крехка и блестяща, не намерих прилика между нея и тези мрачни мъже.

За нея малко се говореше в книгата; бе девет години по-стара от най-големия от тях и се бе омъжила и напуснала дома още докато те са били ученици; между нея и тях имаше още две сестри; след раждането на третата дъщеря е имало хаджилък и приношения с молитви за син, защото притежаваха голямо богатство и бяха от знатен род; мъжките наследници бяха дошли късно, щедро, на времето това обещавало продължение на рода; обаче родът изведнъж се прекъснал със смъртта на мъжете.

Семейната история бе типична за благородниците-католици в Англия; от царуването на кралица Елизабет до дните на кралица Виктория те живееха изолирано, сред своите арендатори и роднини, изпращаха синовете си да учат в чужбина, често се женеха в чужбина или помежду си с десет семейства като тяхното, лишени от всякакви привилегии, научавайки чрез предишните поколения уроци, които все още можеха да се прочетат в живота на последните трима мъже от къщата.

Сръчен редактор, мистър Самграс бе събрал и подредил неочаквано еднородно произведение: поезия, писма, извадки от дневник, непубликувани бележки, от които дишаше все същият

възторжено-сериозен, рицарски неземеен свят: писма от съвременниците, написани след смъртта им, е различно красноречие разказваха една и съща приказка за мъже, които чрез целия пълен блясък на академични и спортни успехи, на популярност и надежди за бъдещи и големи дела, бяха избрани между връстниците си — увенчани жертви, обречени на саможертва. Тези мъже трябваше да умрат, за да направят място за Хупър; те бяха аборигените, гмеж, която да бъде изпозастреляна спокойно по силата на закона, за да стане животът сигурен за търговския пътник с неговото бифокално пенсне, с тлъстото му влажно ръкостискане и ухилено чене.

Питах се, докато влакът ме отнасяше все по-надалеч от лейди Марчмейн, дали и тя не бе белязана от същия блясък, дамгосал за унищожение нея и нейните хора дори в мирно време, различно от разрушенията на войната. Дали виждаше знак тя в червеното сърце на уютната си камина, дали чуваше в тракането на клонката по стъклото него, шепота на съдбата?

След това стигнахме Падингтън и като се върнах у дома, заварих там Себастиан и усещането за трагедия бе изчезнало, защото той бе весел и непринуден, както при първата ни среща.

— Кордилия ти изпраща специалната си любов.

— Водихте ли задушевен разговор с мами?

— Да.

— На нейна страна ли премина?

Предния ден бих отвърнал: „Няма две страни“, в този ден казах:

— Не. С теб съм, Себастиан, *contra mundum*.^[10]

Никога повече не засегнахме този въпрос — нито тогава, нито по-късно.

Но сенките се съгъстяваха около Себастиан. Върнахме се в Оксфорд и шибоят отново цъфна под прозорците ми, а кестенът освети улиците и нагретите от слънцето градини засипваха с цветни листенца калдъръма: но не беше както преди; зима владееше Себастиановото сърце.

Седмиците минаваха; търсехме жилище за следващия семестър и го намерихме на Мъртън Стрийт — отделена от другите скъпа къщичка близо до тенискортовете.

При срещата е мистър Самграс, когото напоследък виждахме рядко, му казах за нашия избор. Той се бе изправил до тезгяха край

рафтовете в Блекуел^[11], където бяха изложени най-нови немски книги, и си избираше.

— Търсите обща бърлога със Себастиан? — запита той. — Значи той ще се върне следващия семестър?

— Предполагам. Защо да не се върне?

— Не знам. Кой знае защо, ми се струваше, че няма да се връща. Винаги бъркам тия неща. Мъртън Стрийт ми харесва.

Той ми показва какви книги купува, но тъй като не знаех немски, те не ми бяха интересни. На сбогуване ми каза:

— Знаете ли, не мислете, че искам да се меся, но на ваше място не бих уговарял нищо *определено* на Мъртън Стрийт, докато не съм съвсем сигурен.

Предадох този разговор на Себастиан и той ми каза:

— Да, подготвя се заговор. Мама иска да се преместя да живея с монсеньор Бел.

— Защо не си ми казал?

— Защото *не възнамерявам* да живея с монсеньор Бел.

— Все пак можеше да ми кажеш. Кога започна това?

— О, от доста време. Мама е много хитра, знаеш. Тя разбра, че не е сполучила с тебе. Предполагам от писмото, което си й писал, след като си прочел книгата на чичо Нед.

— Но там нищо особено не съм казал.

— Именно. Ако възнамеряваше да й помагаш, щеше да кажеш доста. Разбираш ли, чичо Нед е лакмусът.

Все пак лейди Марчмейн явно не се беше отчаяла напълно, тъй като няколко дни по-късно получих от нея следното писъмце: „Във вторник ще мина през Оксфорд и се надявам на среща с Вас и със Себастиан. Бих искала да Ви видя насаме пет минути преди да се видя с него. Нима искам твърде много? Ще дойда у вас към дванадесет.“

Тя дойде, възхити се от стаите ми... „Братята ми Саймън и Нед живяха тук, знаете ли? Стаите на Нед бяха в предната част на градината. Искях и Себастиан да постъпи тук, но съпругът ми е бил в «Крайст Чърч»; а, както знаете, той се грижеше за образованието на Себастиан“; възхити се от рисунките ми... „*всички* харесват стенописите в зимната градина. Няма да ви простим, ако не ги довършите“. Накрая си дойде на думата.

— Предполагам, че вече сте отгатнали какво съм дошла да питам. С две думи: много ли пие Себастиан този семестър?

Бях отгатнал; отвърнах:

— Ако пиеше, нямаше да ви отговарям. При сегашното положение отвърщам: „Не“.

— Вярвам ви. Слава богу! — и ние отидохме заедно на обяд в „Крайст Чърч“.

Същата вечер настъпи третият провал: един от заместник-деканите срещнал Себастиан мъртво пиян в един часа през нощта да се скита из Том Куод^[12].

Бях го оставил унил, но напълно трезвен няколко минути преди дванадесет. За един час бе изпил половин бутилка уиски сам. На следващата сутрин, когато дойде да ми разправи, не си спомняше кой знае колко.

— Често ли го правеше — запитах го, — често ли пиеше сам, след като се разделяхме?

— Май два пъти, може би четири пъти. Това става само когато те започнат да ми досаждат. Нямаше да се случи, ако ме бяха оставили на мира.

— Сега вече няма да те оставят.

— Знам.

И двамата съзнавахме, че е настъпила криза. Онази сутрин не обичах Себастиан; той се нуждаеше от обич, но аз не можех да му я дам.

— Наистина — казах, — ако всеки път, когато се срещнеш с член на семейството си, се заливаш в самота, положението е напълно безнадеждно.

— О, да — отвърна Себастиан с дълбока печал. — Знам. Безнадеждно е.

Но моята гордост бе засегната, тъй като се бях проявил като лъжец и не можех да откликна на болката му.

— Е, какво предвиждаш?

— Нищо не предвиждам. Те са предвидили всичко.

И аз го оставих да си иде, без да го утеша.

След това машината отново се завъртя и видях как всичко се повтаря, както през декември: мистър Самграс и монсеньор Бел посетиха декана на „Крайст Чърч“; Брайдсхед пристигна за една нощ;

тежките колела се превъртаха, колелцата се въртяха. Всички от душа жалеха лейди Марчмейн: имената на братята ѝ бяха издълбани със златни букви върху паметната плоча на загиналите във войната, споменът за тях живееше в много сърца.

Тя отново ме навести и отново трябва да сведа до няколко думи един разговор, който ни поведе от Холиуел към парковете през Месопотамия и през реката на Северен Оксфорд, където тя нощувала с цял манастир монахини, които покровителствувала.

— Трябва да ми вярвате — казах ѝ, — че когато ви уверих, че Себастиан не пие, съм ви предал истината, каквато я знаех.

— Знам, че искате да му бъдете добър приятел.

— Нямам пред вид това. Вярвах на собствените си думи. До известна степен още им вярвам. Предполагам, че се е напивал два или три пъти, не повече.

— Няма смисъл, Чарлс — отвърна тя. — В същност искате да ми кажете, че нито му влияете, нито го познавате толкова, колкото си мислех. Няма смисъл вие или аз да се опитваме да му вярваме. Не за първи път виждам пияници. Една от ужасяващите им черти е притворството. Любовта към истината е първото, което те губят.

След онзи хубав обяд заедно. Когато вие си отидохте, той беше сладък към мене, както в детството си — и аз се съгласих с всичко, което ми поиска. Знаете, че не се решавах да му позволя да наемете общо жилище. Знаем, че ще ме разберете, когато ви го кажа. Знаете, че всички сме привързани към вас не само защото сте приятел на Себастиан. Ако ви хрумне да престанете да ни гостувате, ще ни липсват много. Но искам Себастиан да има различни приятели, не само един. Монсеньор Бел ми казва, че той не дружи с други католици, никога не отива в Нюман, дори твърде рядко ходи на черква. Далеч съм от мисълта да искам той да дружи само с католици, но някои поне трябва да познава. За да останеш съвсем сам, е необходима много силна вяра, а Себастиан не е силен.

Но аз бях тъй щастлива на обяда във вторник, че оттеглих всичките си възражения; отидох с него, за да огледам избраната от вас квартира. Прелестна е. Решихме какви мебели да вземем от Лондон, за да ви е по-уютно. И точно тогава, същата вечер, след нашата среща! Не, Чарлс, това не е в Логиката на нещата.

Докато изричаше тези думи, си помислих: „Тази фраза е научила от някое от интелектуалните си протежета.“

— Е — казах, — имате ли лек?

— В колежа са изключително мили. Казват, че няма да го изключат, ако отиде да живее с монсеньор Бел. Лично аз не бих предложила такова нещо, то беше идея на самия монсеньор. Той специално помоли да ви предам, че винаги сте добре дошъл. В стария дворец в същност за вас няма стая, но бих казала, че и сам не бихте искали такова нещо.

— Лейди Марчмейн, ако искате да го направите пияница, този е пътят. Не разбирате ли, съдбоносна може да се окаже самата мисъл, че го наблюдават?

— О, боже, няма смисъл да се опитвам да обяснявам. Протестантите винаги смятат католическите свещеници за шпиони.

— Нямам пред вид това — опитах се да обясня, но несполучливо.

— Той трябва да се чувствува свободен.

— Но той винаги е бил свободен, винаги и сега — и ето Ви резултата.

Бяхме стигнали до реката; бяхме стигнали до задънена улица. Почти безмълвно я придружих до манастира, след това взех автобуса обратно до Карфакс.

Себастиан ме чакаше в квартирата ми.

— Ще телеграфирам на папа — каза той. — Той няма да им позволи да ме вкарат в дома на този свещеник.

— Но ако от това зависи оставането ти в Оксфорд?

— Тогава няма да остана. Можеш ли да си представиш — да ходя на литургия два пъти седмично, да помагам, когато събират свенливи първокурсници-католици на следобеден чай, да вечерям с някой гост-лектор в Нюман — да изпивам чаша портвайн, когато имаме гости с монсиньор Бел, който непрекъснато ще следи да не прекалявам, да знам, че когато съм въвн от стаята, ме описват като досадно местно пиянде, взето под надзор единствено заради очарователната му майка?

— Предупредих те, че това няма да помогне.

— Да се напием ли истински довечера?

— Това ще е единственият път, когато явно няма да причиним никому вреда — отвърнах.

— Contra mundum?

— Contra mundum.

— Жив да си ми, Чарлс. Не ни остават още много вечери.

И тази вечер, за първи път от много седмици, се напихме до забрава; изпратих го до портите, когато всички часовници биеха полунощ, довякох се до стайте си, под звездното небе, което се люлееше между куличките, и заспах облечен, което не бях правил от година.

На следващия ден лейди Марчмейн отпътува от Оксфорд, отвеждайки Себастиан. Брайдсхед и аз отидохме в квартирата му, за да подберем онези от вещите му, които трябваше да изпратим.

Брайдсхед бе както винаги мрачен и безстрастен.

— Жалко, че Себастиан не познава монсеньор Бел по-добре — каза той. — Би разбрал, че човекът е много приятен за съжителство. Аз живях при него през последната си година тук. Майка ми смята, че Себастиан е заклет пияница. Така ли е?

— Грози го опасност да стане.

— Според мен бог предпочита пияниците пред мнозина почтени.

— Моля ви — казах, тъй като тая сутрин все ми се плачеше, — защо трябва да намесвате бога във всичко?

— Извинете. Забравих. Но знаете ли, че това е изключително странен въпрос?

— Нима?

— За мен. Не за вас.

— Не, не за мен. На мен ми се струва, че без вашата религия Себастиан би имал шанс да е щастлив и здрав.

— Спорно схващане — каза Брайдсхед. — Мислите ли, че ще му трябва този слонски крак?

Същата вечер пресякох двора, за да посетя Колинс. Той бе сам над учебниците, седнал до отворения си прозорец, за да използва вечерната светлина.

— Здравей — каза Колинс. — Влизай. Цял семестър не съм те виждал. Боя се, че нищо не мога да ти предложа. Защо изневери на малкия ни кръг?

— Аз съм най-самотният човек в Оксфорд. Отпратиха Себастиан Флайт.

Накрая го запитах какво ще прави през голямата ваканция.

Той ми каза; стори ми се убийствено скучно. След това го питах дали си е намерил бърлога за следващия семестър. Да, отвърна той, доста отдалечена е, но много удобна. Щял да живее с Тайнгейт, секретаря на литературното дружество в колежа.

— Има още една стая, за която нямаме човек. Баркър щеше да идва, но сега смята, че като се е кандидатира за президент на „Юниън“, трябва да бъде по-близо до колежа.

И двамата мислехме едно: че бих могъл евентуално да наема тази стая.

— Ти къде отиваш?

— *Смятах* да наема стаи на Мъртън Стрийт заедно със Себастиан Флайт. Сега вече няма смисъл.

Но никой от нас не изрече предложението и моментът отмина. Като излизах, той ми каза:

— Надявам се да намериш съквартирант за Мъртън Стрийт.

А аз му казах:

— Надявам се да намериш някого за Ифли Роуд.

И никога повече не му проговорих.

До края на семестъра оставаха само десет дни; изкарах ги някак и се върнах в Лондон без план, както преди година, но при толкова различни обстоятелства.

— Онзи толкова симпатичен твой приятел — запитва баща ми — не е ли с тебе?

— Не.

— Почти бях сигурен, че е приел нашия дом като свой. Съжалявам, харесваше ми.

— Татко, много ли искаш да завърша и да взема учена степен?

— Да искам? Аз? Мили боже, защо да искам такова нещо? За мен — никаква полза. Нито е от полза за теб, доколкото съм забелязал.

— Точно това си мислех и аз. Струва ми се, че да се връщам в Оксфорд ще е губене на време.

Дотогава баща ми не ме слушаше внимателно; сега обаче остави книгата, свали очилата си и ме изгледа втренчено.

— Отстранили са те — каза той. — Брат ми ме предупреди за такава възможност.

— Не, не са ме отстранили.

— Е, тогава за какво става дума? — запита ме той сухо, като отново си сложи очилата и потърси докъде беше стигнал в книгата. — Всички остават поне три години. Познавам един човек, комуто бяха нужни седем години, за да получи богословска степен.

— Просто си мисля, че щом няма да се занимавам с професия, изискваща учена степен, може би е по-добре да започна веднага да осъществявам намеренията си. Възнамерявам да стана художник.

Но по онова време баща ми не отговори на думите ми.

Въпреки това мисълта като че ли се беше загнездила в ума му; и когато отново засегнахме въпроса, говорихме като за нещо установено.

— Когато станеш художник — каза той по време на неделния обяд, — ще ти трябва ателие.

— Да.

— Да, но тук няма ателие. Няма дори стая, която да подхожда за ателие. Няма да ти позволя да рисуваш в галерията.

— Не. Пък не съм и мислил за галерията.

— Нито ще допусна разсъблечени модели по цялата къща, нито критици с отвратителния им език. И не обичам миризмата на терпентин. Предполагам, че възнамеряваш да работиш както трябва и да използват маслени бои? Баща ми принадлежеше към поколението, което делеше художниците на сериозни и любители, според това дали използваха маслени бои или водни.

— Предполагам, че през първата година няма да рисувам много. Така или иначе ще уча в школа.

— В чужбина? — запита баща ми е надежда. — Предполагам, че в чужбина има великолепни школи.

Всичко ставаше доста по-бързо, отколкото бях предвидил.

— В чужбина или тук. Първо ще се поогледам тук.

— Поогледай се в чужбина — каза той.

— Значи си съгласен да напусна Оксфорд?

— Съгласен? Момчето ми, та ти си на двадесет и две години.

— На двадесет — поправих го. — През октомври ставам на двадесет и една.

— Само? Струва ми се по-отдавна.

Писмо от лейди Марчмейн приключва този епизод.

Драги ми Чарлс — пишеше тя, — тази сутрин Себастиан ме напусна и замина при баща си в чужбина. Преди да тръгне, го запитвах дали ви е писал. Той каза „не“, затова трябва да пиша аз, макар че едва ли мога да се надявам в писмо да изразя онова, което остана недоизказано при последната ни разходка. Но не бива да оставате в неведение. Себастиан е отстранен от колежа само за един семестър и ще го приемат отново след Коледа, при условие че той отиде да живее с монсеньор Бел. Себастиан трябва да реши. Междувременно мистър Самграс много любезно се съгласи да се грижи за него веднага след гостуването на Себастиан при баща му мистър Самграс ще го поеме и ще заминат заедно за Левант, където мистър Самграс отдавна мечтае да изследва няколко православни манастира. Той се надява това да породии нови интереси у Себастиан.

Себастиан не се чувствуваше добре по време на престоя си тук.

Себастиан сигурно ще иска да ви види у дома по Коледа, а и ние всички ще искаме. Надявам се, че плановете ви за следващия семестър не са се разстроили прекалено и че при вас всичко върви добре.

Ваша Тереза Марчмейн.

Тази сутрин слязох в зимната градина и ми беше тъй тежко.

[1] Основани в XVII в. музей и библиотека по древна история, изящни изкуства и археология при Оксфордския университет. — Б.Пр.

↑

[2] „Майкълмас търм“ — есенен триместър в някои училища, колежи, университети в Англия. — Б.пр. ↑

- [3] В 1914 г. — Б.пр. ↑
- [4] Жак Маритен (1882–1973) — френски философ, виден представител на неотолизма. — Б.пр. ↑
- [5] Моден свят (фр.). — Б.пр. ↑
- [6] Марк, 10: 25.
Лука, 18: 25 — Б.пр. ↑
- [7] Старинна китайска игра. — Б.пр. ↑
- [8] Лицемерието (фр.). — Б.пр. ↑
- [9] Вид бродерия (фр.). — Б.пр. ↑
- [10] Срещу света (лат.). — Б.пр. ↑
- [11] Известна книжарница в Оксфорд. — Б.пр. ↑
- [12] Том Куод — най-големият двор в колежа „Крайст Чърч“ в Оксфордския университет. — Б.пр. ↑

**ВТОРА КНИГА
БРАЙДСХЕД ОПУСТЯЛ**

ПЪРВА ГЛАВА

— И точно в най-високата част на прохода — каза мистър Самграс — чухме зад себе си галопиращите коне, и двама войници препуснаха към водача на кервана и ни върнаха. Изпратил ги бе Генералът и ни настигнали точно навреме. На по-малко от миля пред нас се подвизавала банда.

Той млъкна и няколкото му слушатели останаха мълчаливи, осъзнали, че се опитва да им направи впечатление, като се чудеха как по-учтиво да покажат интерес.

— Банда? — запита Джулия. — Мили боже!

Но той явно бе очаквал повече. Накрая лейди Марчмейн се обади:

— Предполагам, че народните песни в онези страни са твърде монотонни.

— Драга лейди Марчмейн, става дума не за банда музиканти, а за банда разбойници. — Кордилия, седнала до мен на кушетката, се закиска безгласно. — Планините гъмжат от тях. Останки от армията на Кемал. Гърци, чието отстъпление е спряно. Истински главорези, уверявам ви.

— Ощипете ме, моля ви — прошепна Кордилия.

Ощипах я и кушетката спря да се тресе.

— Благодаря — каза тя, изтривайки очи с опакото на ръката си.

— И така не стигнахте до Не знам си къде — поде Джулия. — Ти не се ли разочарова ужасно, Себастиан?

— Аз? — обади се Себастиан от сенките отвъд светналия кръг на лампата, далеч от топлината, разпръсквана от горящите пънове, далеч от семейния кръг и снимките върху масичката за карти. — Аз? О, струва ми се, че тогава не бях с вас, а, Сами?

— Този ден бяхте болен.

— Бях болен — повтори той като ехо, — така че не се наложи да стигам до Не знам си къде, нали, Сами?

— А пък това, лейди Марчмейн, е керванът в Алепо, в двора на хана. Това е нашият готвач, арменец, Бегебян; това съм аз, на понито;

така изглеждаше сгънатата ни палатка; това беше един доста досаден кюрд, който непрекъснато се мъкнеше след нас... Тук съм аз в Понтус, Ефес, Трабзон, Самотраки, Батум — разбира се, още не съм ги подредил по дати.

— Все някакви водачи, развалини и мулета — каза Кордилия. — А къде е Себастиан?

— Той — отвърна мистър Самграс с нотка на тържество в гласа, като да бе очаквал въпроса и подготвил отговора, — той снимаше. Стана цял специалист, особено след като се научи да не си държи дланта пред обектива, нали, Себастиан?

Никакъв отговор откъм сенките. Мистър Самграс отново бръкна в кожената си еднодневка.

— Тук — каза той — някакъв уличен фотограф е снимал терасата на хотела „Свети Жорж“ в Бейрут. Ето го Себастиан.

— А! — казах. — Но този тук е Антъни Бланш!

— Да, ние го срещаме твърде често; случайно се видяхме в Константинопол. За компания е чудесен. Не мога да си представя, че не съм го познавал досега. Той пътува с нас през целия път до Бейрут.

Вдишаха чаените чаши; дръпнаха завесите. Беше третият ден на Коледа, първата вечер на гостуването ми; първата, също така, за Себастиан и мистър Самграс, когото, за своя изненада, заварих на перона при пристигането си.

Три седмици преди това лейди Марчмейн ми бе писала: „Току-що получих писмо от мистър Самграс, който съобщава, че както се надявахме, той и Себастиан ще се върнат за Коледа. Толкова дълго нямах новини от тях, че се страхувах да не са пострадали някъде и не исках да предприемам нищо, преди да получа новини. Себастиан сигурно копнее да ви види. Непременно елате за Коледа, ако успеете, или веднага след празника.“

Прекарвах Коледата у чичо си — задължение, което не можех да отменям, така че от чичови се отпратих на юг и хванах местния влак пътем, надявайки се да намеря Себастиан вече в Брайдсхед; излезе обаче, че той се намира в съседното купе и когато го запитах как е, мистър Самграс се впусна в такива сладкодумни подробности за багажа, който бил изпратен в погрешна посока, и за представителството на „Кук“, което било затворено по празниците, че веднага усетих как се избягва някакво друго обяснение.

Мистър Самграс бе притеснен: външно той си бе неизменно самоуверен, но вината го обвиваше като непроветрен дим от пура и когато лейди Марчмейн го поздрави, долових нотка на тревога в гласа му. Докато пиехме чая, мистър Самграс живо разказваше за пътешествието, а след тава лейди Марчмейн го отведе със себе си горе на „задушевен“ разговор. Изпитах нещо като съчувствие, като го видях как излиза от стаята; всеки покерджия би разбрал, че мистър Самграс има много слаба карта, и докато го наблюдавах по време на чая, започнах да подозирам, че той не само блъфира, но и мами. Поведението му по Коледа подсказваше нещо, което той трябваше да каже, не искаше и не знаеше как точно да изрече пред лейди Марчмейн: по-лошото беше, че цялото им пътешествие из Леванта криеше тайни, които той трябваше да оповести, а изобщо нямаше намерение да го стори.

— Ела да видим мами — каза Себастиан.

— Моля, нека и аз дойда, може ли? — запита Кордилия.

— Хайде.

Изкачихме се до детските стаи в купола. Пътем Кордилия запита:

— Не се ли радваш, че си у дома?

— Радвам се, разбира се — отвърна Себастиан.

— Тогава би могъл да покажеш поне малко радостта си. Толкова те чаках!

Дойката нямаше особено желание да разговаряме с нея. Най-много обичаше посетителите, които) не й обръщаха внимание и я оставяха да си плете и да наблюдава израженията им, и да си спомня какви са били като малки; покрай ранните им болести и бели животът им на възрастни беше без особено значение.

— Цял си светнал — каза тя. — Сигурно е от тая чуждестранна храна, която не ти понася. Като си се върнал сега, трябва да се поугоиш. А и по очите те познавам, че май-май си изкарал една-две бурни нощи; сигурно в танци — (непоколебимо убеждение на Мами Хокинс бе, че аристократите прекарват по-голямата част от свободното си време в балната зала). — А тази риза трябва да се замрежи. Донеси ми я, преди да я дадеш за пране.

Себастиан наистина изглеждаше болен; за пет месеца бе остарял с години. Беше по-блед, по-слаб, с торбички под очите, е тъжна уста, отстрани на брадата имаше белег от цирей; гласът му бе по-безизразен,

жестовите му — ту безжизнени, ту нервни; изглеждаше запуснат; облеклото и косата, които преди носеше в безгрижно безредие, сега бяха занемарени; най-лошото от всичко бе подозрителният му поглед; зърнах го още по Великден, но сега подозрението като да му бе свойствено.

Това подозрение ме възпря да го разпитвам за него самия; вместо това му разправих как съм прекарал есента и зимата. Разказах му за стаите, които бях наел в Ил Сен-Луи, и за художествената академия и колко добри са старите преподаватели и колко лоши — студентите.

— Даже не стъпват в Лувъра. Ако случайно се мярнат там, то е само защото в някоя нелепа рецензия са „открили“ майстор, който се вмести в модната за месеца естетическа теория. Половината са решили да вдигат шум като Пикабия^[1]; другата половина просто искат да си изкарват хляба с реклами за „Вог“ и с украси на кабарета. А преподавателите не се уморяват да ги карат да рисуват като Дьолакроа.

— Чарлс — каза Кордилия, — съвременното изкуство е боклук, нали?

— Голям боклук.

— Ох, толкова се радвам. Спорих с една от нашите монахини и тя каза, че не бива да се опитваме да критикуваме онова, което не разбираме. Сега ще ѝ кажа, че съм го чула от истински художник, нека се пука!

Накрая дойде време Кордилия да вечеря, а Себастиан и аз да слезем в дневната за аперитива. Заварихме само Брайдсхед, но по петите ни влезе Уилкокс и каза:

— Нейна светлост желае да разговаря с вас горе, милорд.

— Необичайно е за мама да изпраца да повикат някого. Тя обикновено ги примамва сама.

Никъде не се виждаше подносът с напитките. След няколко минути Себастиан позвъни. Появи се един лакей.

— Мистър Уилкокс е горе с Нейна светлост.

— Няма значение, донеси аперитивите.

— Ключовете са у мистър Уилкокс, милорд.

— О... добре, нека ги донесе, щом слезе.

Поговорихме за Антъни Бланш — „Беше си пуснал брада в Истанбул, но аз го накарах да я обръсне“ — и след десет минути Себастиан каза:

— В същност не искам аперитив; отивам да се къпя — и излезе.

Беше седем и половина; предположих, че останалите са отишли да се преоблекат, но тъкмо се отправих след тях, срещнах Брайдсхед да слиза.

— Минутка, Чарлс, трябва да ви обясня нещо. Майка ми е наредила никъде да няма напитки. Ще разберете защо. Ако искате нещо, позвънете и кажете на Уилкокс — само че най-добре, когато сте сам. Съжалявам, но това е положението.

— Необходимо ли е?

— Мисля, че е твърде необходимо. Може би сте чули, може би — не, Себастиан се пропи отново с връщането си в Англия. По Коледа се загуби. Мистър Самграс го откри едва снощи.

— Предугадих нещо от този род. Сигурен ли сте, че именно това е най-добрият начин?

— Така смята майка ми. Щом Себастиан се е оттеглил вече, ще пийнете ли нещо?

— Бих се задавил.

За мен се пазеше стаята, в която живях при първото си посещение; тя беше до Себастиановата, обща за двама ни беше някогашната гардеробна, преустроена в баня преди двадесет години: леглото било заменено с дълбока медна вана, която се пълнеше, като дръпнеш ръчка, тежка като лост; останалата част от стаята оставили непроменена; през зимата там винаги отопляваха с въглища. Често си спомням тази баня — парата, замъглила водните отблясъци, и огромната хавлиена кърпа, която се топли върху облегалката на тапицираното с кретон кресло — и я сравнявам с безличните стерилни стаички, блестящи от хромирани повърхности и огледално стъкло, които в съвременния свят са смятани за лукс.

Лежах във ваната, след това бавно се бършех край огъня и през цялото време си мислех за тъжното завръщане на своя приятел. После навлякох халата си и влязох в Себастиановата стая, както винаги, без да чукам. Той седеше край камината полуоблечен, трепна ядно, когато ме чу, и остави чашата за миене на зъби.

— А, ти ли си. Изплаши ме.

— Значи все пак си пийна.

— Не разбирам.

— За бога! Не е необходимо да се преструваш пред мене! Би могъл да ми предложиш една глътка.

— Беше останало нещичко в шишето. Току-що го изпих.

— Какво става?

— Нищо. Какво ли не. Някой път ще ти разправа.

Облякох се и се върнах да повикам Себастиан, но го намерих да седи все още както го бях оставил край камината, полуоблечен.

В дневната Джулия бе сама.

— Е — запитах я, — какво става?

— О, просто нова досадна семейна rutin^[2]. Себастиан пак се бе натряскал и сега трябва да го дебнем. Истинска досада.

— И за него е истинска досада.

— Сам си е крив. Защо не се държи като всички останали? Като говорим за дебнене, какво ще кажете за мистър Самграс? Чарлс, не забелязвате ли нещо подозрително у този човек?

— Много подозрително. Смятате ли, че майка ви го е забелязала?

— Мама забелязва само каквото ѝ изнася. Не може да постави под наблюдение цялата къща, нали? Аз също съм причина за тревога, нали знаете?

— Не знаех — отвърнах и добавих смирено: — Току-що пристигам от Париж — за да не оставя впечатлението, че създаваните от нея тревога са останали неизвестни.

Вечерта тежеше от тъга. Вечеряхме в Пъстрата гостна. Себастиан закъсня и нашата възбуда бе така мъчителна, сякаш очаквахме той да се появи едва ли не като палячо, кривейки се и хълцайки. Разбира се, Себастиан влезе напълно благопристойно; извини се, седна на празното място и позволи на мистър Самграс да поднови монолога си, непрекъсван и, както, изглеждаше, останал нечут. Друзи, патриарси, икони, дървеници, римски развалини, странни ястия от кози и овчи очи, френски и турски чиновници — целият реквизит на пътешествениците из Ориента бе изваден за наше удоволствие.

Забелязах как шампанското обикаля масите. Когато дойде ред на Себастиан, той каза: „За мен уиски, моля“ и забелязах как Уилкокс хвърли поглед зад него към лейди Марчмейн и как тя кимна мигновено, едва доловимо. В Брайдсхед се използваха малки гарафи, за всекиго поотделно, в които се лобираше около четвърт бутилка

алкохол и които винаги се оставяха пълни пред желязките; гарафата, която Уилкокс остави пред Себастиан, бе полупразна.

Себастиан я вдигна подчертано бавно, разклати я, погледна я и след това мълчаливо наля питието в чашата си — то се оказа два пръста. Всички заговорихме едновременно, всички с изключение на Себастиан, така че в един момент мистър Самграс бърбореше глупостите си за маронитите, без някой да го слуша; но скоро отново замълчахме и той занимава присъстващите, докато лейди Марчмейн и Джулия напуснаха стаята.

— Не се бавете, Брайди — каза тя на вратата, както казваше винаги, а тази вечер нямахме никакво желание да се бавим. Напълниха ни чашите е портвайн и гарафата веднага бе изнесена от стаята. Пихме бързо и отидохме в дневната, където Брайдсхед помоли майка си да ни чете и тя много въодушевено до десет часа ни чете „Дневникът на едно нищожество“^[3], после затвори книгата и каза, че се чувства необяснимо уморена, поради което тази вечер няма да отиде в параклиса.

— Кой ще ходи на лов утре? — запита тя.

— Кордилия — отвърна Брайдсхед. — Аз ще взема жребеца на Джулия, за да свикне с хрътките. За няколко часа, не повече.

— Рекс пристига по някое време — каза Джулия. — По-добре да остана да го посрещна.

— Къде ни е сборът? — завита Себастиан неочаквано.

— Тук, във „Флайт Сейнт Мери“.

— Тогава и аз бих искал да дойда, моля, ако има кон за мене.

— Разбира се. Прекрасно. Аз щях да те поканя, но ти винаги се сърдиш, когато те караме да излизаш. Можеш да вземеш Звънчо. Този сезон кончето е чудесно.

Неочаквано всички се зарадваха, че Себастиан иска да дойде на лов; това като че ли поразведри вечерта. Брайдсхед позвъни да му донесат уиски.

— Някой друг иска ли?

— На мен също донесете — каза Себастиан и макар сега напитките да поднасяше лакеят, а не Уилкокс, видях как той и лейди Марчмейн си размениха същите погледи и кимването. Всички бяха предупредени. Поднесоха уискито вече налято в чашите, както се

продава „двойно“ на бара, и ние всички проследихме подноса с очи като кучета в трапезария, надушващи дивеч.

Но доброто настроение, породено от желанието на Себастиан да ловува, остана; Брайдсхед написа бележка до конюшните и всички се оттеглиха по спалните си напълно доволни.

Себастиан си легна веднага; аз седнах до камината му и запуших лула. Казах:

— Прииска ми се да дойда утре с вас.

— Няма да видиш кой знае какъв лов. Ще ти кажа точно какво възнамерявам да направя. Ще оставя Брайди при първия гъсталак, ще отскоча до най-близката кръчмица и целия ден тихичко ще си се наливам в; бара. Щом се отнасят към мен като към алкохолик, по дяволите, ще стана алкохолик. И без това мразя лова.

— Не мога да те спра.

— Можеш, ако искаш да знаеш — като не мк дадеш пари. Закриха банковата ми сметка за лятото. Оттам са главните ми затруднения. Заложих си часовника и табакерата, за да си осигуря весела Коледа, така че утре ще трябва да поискам от теб за дневни разноски.

— Няма да ти дам. Чудесно знаеш, че не мога.

— Нима, Чарлс? Е, ще трябва някак сам да се оправя. Напоследък добре се оправям сам. Нямахше как иначе.

Себастиан, какви ги вършите с мистър Самграс?

— Той ви разправи на вечеря — развалини, водачи и мулета — това вършеше Сами. Просто решихме всеки да си върви по пътя. Горкият Сами, досега наистина се държа добре. Надявах се да продължи в същия дух, но той явно се е раздрънкарал за моята весела Коледа. Сигурно е смятал, че ако говори за мен само добро, ще загуби работата си на пазач.

Той доста хубавичко използва положението, знаеш ли. Не искам да кажа, че краде. Бих казал, че е доста честен, що се отнася до парите. Убеден съм, че притежава някое шпионско тефтерче, пълно със срамни подробности около инкасирани пътнически чекове и разноски — да ги проверяват мама и адвокатът. Но той искаше да посети всички тези места и за него бе много изгодно аз да го развеждам с всичките му удобства, вместо да пътува като останалите даскали. Единствената

неприятност беше, че трябваше да се съобразява с моята компания, но скоро уредихме въпроса в негова полза.

Започнахме като истинска Обиколка на Европа, с писма до всички важни личности навсякъде, гостувахме на военния губернатор в Родос и у посланика в Константинопол. Това Сами си го беше намислил на първо място. Разбира се, надзорът над мен го ограничаваше, но той беше предупредил всички наши домакини, че съм ненормален. — Себастиан!

— Е, да кажем, не съм нормален. А тъй като нямах пари, не можех и да му бягам твърде често. Той дори бакшиш даваше вместо мене, ще пъкне банкнотата в ръката на човека и в същия момент ще надраска сумата в бележника си. Късметът ми проработи в Константинопол. Изхитрих се да спечеля малко пари на карти една вечер, когато Сами не внимаваше. На следващия ден го изпързях и прекарах чудесно времето си в бара в Токатлиан, когато кой мислиш, че се появи? Антъни Бланш с брада и с едно еврейче. Антъни ми даде назаем една десетачка точно преди Сами да се втурне задъхан и отново да ме вземе в плен. След това не ме изпускаше от очи нито за минута; персоналът на посолството ни качи на кораба за Пирея и стоя, докато отплувахме. Но в Атина беше лесно. Един ден, след обяд, просто излязох от легацията, смених парите в „Кук“, запитах какви кораби има за Александрия, за да надхитря Сами, след това взех автобус до пристанището, попаднах на един американски моряк, скрих се при него, докато корабът му отплува, цъфнах обратно в Константинопол и с това всичко свърши.

Антъни и еврейчето живееха в много симпатична съборетина, близо до базарите. Останах там, докато застудя, сетне ние с Антъни се понесохме на юг, където се свързахме със Сами и преди три седмици го намерихме, както се бяхме уговорили.

— Сами сърди ли се?

— О, смятам, че по специфичния си зловец маниер много се е забавлявал — само че, разбира се, вече не е могъл да води светски живот. Според мен отначало се е поразтревожил. Не ми се щеше той да вдигне на крак целия средиземноморски флот, затова му телеграфирах от Константинопол, че съм много добре и ако обича, да ми изпрати пари чрез Банк Отоман. Той дотърча едва ли не е получаването на телеграмата. Разбира се, положението му беше трудно, тъй като аз съм

пълнолетен и още не съм освидетелствуван, така че не можеше да поиска задържането ми. Нито можеше да ме остави да умра от глад, щом си живееше от моите пари, нито пък можеше да съобщи на мама, без да се покаже пълен глупак. Горкият Сами. Бях го впримчил здравата. Първоначално исках изобщо да го зарежа, но Антъни много ми помогна, каза, че било далеч по-добре да уредим нещата приятелски и наистина ги уреди приятелски. И ето ме тук.

— След Коледа.

— Да, бях решил да прекарам Коледата много весело.

— И успя ли?

— Мисля, че да. Не си я спомням ясно, а това винаги е добър признак, нали?

На следващата сутрин, на закуска, Брайдсхед бе облечен в ален костюм; Кордилия, самата тя много елегантна, вирнала брадичка над бялото жабо, изплака, когато Себастиан се появи в сако от пръскан плат.

— Ох, *Себастиан*, не можеш да излезеш така. Моля ти се, иди да се преоблечеш. Ловджийският ти костюм ти стои тъй хубаво!

— Заключен е някъде. Гибс не успя да го намери.

— Лъжеш страхотно. Лично аз му помогнах да го извади, преди да те повикат.

— Половината неща липсват.

— Поведението ти поощрява Стрикланд-Винабълс. Цялото им семейство се държи отвратително. Дори на кочияшите си са забранили да носят цилиндри.

Докато изведат конете, стана единадесет без четвърт и въпреки това никой друг не бе слязъл; като че ли се криеха в очакване да чуят отдалечаващия се тръс на Себастиановия кон, преди да се покажат.

Точно преди да тръгне, когато другите вече бяха възседнали конете, Себастиан ми направи знак да влезем в салона. Върху масата до неговата шапка, ръкавици, камшик и сандвичи лежеше манерката му, която бе оставил да му напълнят. Той я вдигна и разтърси. Беше празна.

— Виждаш ли — каза той. — Дори за такова нещо не ми се доверяват. Те са луди, не аз. Сега вече не можеш да ми откажеш

парите.

Дадох му една лира.

— Още.

Дадох му още една и го наблюдавах как възсяда и подкарва в тръс след брат си и сестра си.

В този момент, като да бе дошъл редът му на сцената, мистър Самграс се появи до лакътя ми, хвана ме под ръка и ме поведе обратно към камината. Натопли ръчичките си и след това се извърна да топли седалищните си части.

— И тъй, Себастиан е на лов за лисици и можем да поотложим нашето проблемче за час-два?

Нямах намерение да търпя подобни приказки, и то от мистър Самграс.

— Снощи научих подробности за Европейското ви пътешествие.

— Така и предположих — отвърна мистър Самграс невъзмутимо, сякаш му олекна, че и някой друг е посветен в играта. — Не измъчвах нашата домакиня с всички тези истории. В края на краищата стана по-добре, отколкото имахме право да очакваме. Смятах обаче, че й дължим известно обяснение по повод фиестите на Себастиан по Коледа. Предполагам, забелязали сте снощи някои предпазни мерки.

— Да.

— Сметнахте ги за прежалени? Аз съм с вас, особено при опасността да нарушат уюта на нашето посещение. Видях се с лейди Марчмейн тази сутрин. Не трябва да смятате, че току-що съм се събудил. Водих с нашата домакиня задушевен разговор. Надявам се, че довечера можем да се надяваме на известно отпущане. Едва ли някой от нас би желал да преживее отново снощната вечер. Смятам, че усилията ми да ви развличам не бяха оценени по достойнство.

За мен бе отблъскващо да говоря за Себастиан с мистър Самграс, но се видях принуден да кажа:

— Не съм убеден дали тъкмо довечера ще е най-подходящият момент да се отпускате.

— Нима? Защо не довечера, след ден, прекаран на чист въздух, под зоркото око на Брайдсхед? Какво по-добро?

— О, предполагам, че в същност не е моя работа.

— Нито пък само моя, тъй като той вече си е у дома, на сигурно място. Лейди Марчмейн ме удостои с честта да се посъветва с мен. Но

в момента Себастиановото благополучие ме занимава по-малко от нашето собствено. Искам си третата чаша портвайн; искам гостоприемния поднос в библиотеката.

А вие намирате за неподходяща тъкмо тази вечер. Питам се защо. Днес Себастиан не може да извърши беля. Първо на първо, няма пари. По една случайност знам това. Аз се погрижих. Взел съм горе дори часовника и табакерата му. Той ще бъде съвсем безвреден... освен ако някой не е тъй злонамерен, че да му даде пари... А, лейди Джулия, добро утро ви пожелавам, добро утро. Как се чувствава пекинезчето в тази ловна утрин?

— О, пекинезчето си е наред. Вижте какво. Днес съм поканила Рекс Мотрам. Не можем да си позволим вечер като снощната. Някой трябва да говори с мама.

— Този някой вече го е сторил. Аз говорих. Смятам, че всичко ще бъде наред.

— Слава богу. Ще рисувате ли днес, Чарлс?

Беше ми станало навик при всяко посещение в Брайдсхед да рисувам по един медальон на стените на зимната градина. Това ми допаднаше, тъй като ми даваше предлог да се усамотя; когато къщата беше пълна, зимната градина съперничеше на детските стаи като убежище, в което хората навремени се прибираха, за да се оплакват от другите; тъй, без усилие, бях в течение на всички клюки. Вече бяха завършени три медальона, всеки — хубавичък по свой начин, но за съжаление по различен начин, тъй като вкусът ми се бе променил и през тази година и половина, изтекла, откак бях започнал поредицата, пръстите ми бяха станали по-сръчни. Като декорация медальоните бяха провал. Тази сутрин бе подобна на многото други сутрини, в които бях намирал убежище в зимната градина. Там отидох и скоро вече работех. Джулия дойде да види как ще започна и неизбежно заговорихме за Себастиан.

— Не ви ли омръзна? — запита тя. — Защо трябва да се вдига толкова шум?

— Просто защото го обичаме.

— Е, аз също го обичам донякъде, предполагам, но бих желала да се държи както всички. Отраснах с един семеен срам, знаете — папа. Да не се споменава пред прислугата, да не се споменава пред нас, докато бяхме деца. Ако мама реши да действа така и спрямо

Себастиан, много ще ни дойде. Щом той иска непрекъснато да се налива, защо не иде в Кения или някъде другаде, където това не е от значение?

— Защо да е по-лесно да си нещастен в Кения, отколкото другаде?

— Не се правете на глупак, Чарлс. Отлично разбирате.

— Имате пред вид, че там няма да ви създава толкова притеснения? Искрах само да ви кажа, че тази вечер Себастиан ще ви притесни доста, стига да успее. Той е в лошо настроение.

— О, един ден лов ще го оправи.

Трогателно беше общото им упование в силата на единия ден лов. Лейди Марчмейн, която тази сутрин също намина да види как работя, говореше с прочутата си изящна самоирония:

— Винаги съм ненавиждала лова; и най-милите хора стават груби и брутални на лов. Не знам защо, но щом се облекат и възседнат кон, заприличват на прусаци. И такива хвалби след това! Колко вечери съм седяла на масата, ужасена, че добре познати мъже и жени са се преобразили в полунормални, самонадеяни, вманиачени селяци... и въпреки това, знаете — трябва да е някакъв прастар инстинкт — на сърцето ми днес е леко, като си мисля, че Себастиан е с тях. „Нищо лошо не му се е случило в същност — си казвам, — той е на лов“ — като че ли бог е чул молитвите ми.

Тя ме запита как съм живял в Париж. Разказах ѝ за стаите си с изглед към реката и за кулите на „Парижката света Богородица“.

— Надявам се Себастиан да дойде да ми гостува, когато се върна.

— Би било чудесно — отвърна лейди Марчмейн, въздишайки като че ли по непостижимото.

— Надявам се той да дойде да живее с мен в Лондон.

— Чарлс, знаете, че е невъзможно. Лондон е най-лошото място. Дори мистър Самграс не можа да го удържи там. В нашия дом тайни няма. Знаете, че беше изчезнал точно на Коледа. Мистър Самграс го открил само защото той не можел да си плати сметката в някакво заведение и оттам телефонирали у нас. Ужасно е. Не — за Лондон невъзможно; щом той не може да се въздържа тук, сред нас... Трябва да се погрижим тук да се поддържа весел и здрав чрез лов, поне за

малко, и след това отново да го изпратим в чужбина с мистър Самграс... Разбирате ли, всичко това съм го изживявала и по-рано.

Дръзкият отговор бе на устните ми, остана неизречен, но и двамата го знаехме: „Но вие не можахте да задържите оногова; той ви избяга. И Себастиан ще ви избяга. Защото и двамата ви мразят.“

В долината под нас прозвучаха рог и ловен вик.

— Ето ги, тръгват първо из нашите гори. Дано да прекара добре.

Така доникъде не стигнах с лейди Марчмейн и Джулия не защото не можехме да се разберем, а защото се разбирахме твърде добре. С Брайдсхед, който се прибра на обяд и разговаря с мен по въпроса — защото въпросът бушуваше в къщата като пожар дълбоко в трюма на кораба, под ватерлинията, черно-червен в мрака, изскачайки с лютивите езици дим, който се прокрадва изпод люковете и бълва неусетно през илюминаторите и вентилаторите, — с Брайдсхед аз попаднах в странен свят, в мъртъв за мене свят, сред лунен пейзаж от безплодна лава, разреден въздух за жадни дробове.

Той каза:

— Надявам се, че е алкохолизъм. Просто — голямо нещастие, което ние всички трябва да му помогнем да понесе. Аз се боях, че той се напива съзнателно, когато му се харесва и защото му се харесва.

— Именно това правеше — правехме го и двамата. Именно така прави и сега, когато е с мен. Ако майка ви ми се довери, ще го задържа на това положение. Ако го потискате с надзиратели и лечение, след няколко години той ще бъде развалина.

— Нищо *грешно* не виждам в това да бъдеш развалина. Човек не е морално задължен да бъде пощенски началник или главен кучкар, или на осемдесет години да бъде в състояние да извървява по десет мили.

— „Грешно“ — казах, — „морално задължение“ — отново се връщате към религията.

— Никога не съм я изоставял — отвърна Брайдсхед.

— Знаете ли, Брайди, дори за момент да ми се прииска да стана католик, достатъчни са само пет минути разговор с вас, за да се излекувам. Успявате да сведете до чиста безсмислица и най-разумните предложения.

— Странно, че и вие го казвате. Чувал съм го й от други. Това е една от многото причини, поради които от мен сигурно няма да излезе

добър свещеник. Предполагам, че обяснението се крие в моя начин на разсъждение.

На обяд Джулия беше в състояние да мисли само за своя гост, когото очакваше същия ден. Отиде на гарата с колата да го посрещне и го доведе вкъщи за чая.

— Мама, погледни какъв подарък имам от Рекс за Коледа.

Беше жива костенурка, в чиято коруба бяха инкрустирани е диаманти инициалите на Джулия и това донякъде противно създание, което ту се хлъзгаше безпомощно върху лъскавите мебели, ту се засилваше през масичката за карти, преобръщаше се на килима, свиваше се в корубата при докосване, протягаше врат и люлееше съсухрената си допотопна глава, стана незабравима част от вечерта, една от онези закачки, с които всички се занимават, щом на карта са поставени сериозни въпроси.

— Мили боже — каза лейди Марчмейн. — Интересно дали яде като обикновените костенурки?

— Какво ще правите с нея, когато умре? — запита мистър Самграс. — Можете ли да пригледите друга костенурка към черупката?

Споделиха с Рекс затрудненията около Себастиан — той едва ли би издържал в тази обстановка, без да е осведомен — и Рекс предложи насърчително разрешение. Обяви го бодро и открито по време на чая и след едnodневно шушукане беше цяло облекчение въпросът да се разисква на глас.

— Изпратете го при Боретус в Цюрих. Само Боретус ще свърши работа. Той всекидневно върши чудеса в санаториума си. Знаете как пиеше Чарли Килкартни.

— Не — каза лейди Марчмейн с привичната си сладка ирония. — Боя се, че не знам как е пиел Чарли Килкартни.

Джулия, като чу, че се подиграват с любимия ѝ, се смръщи към костенурката, но Рекс Мотрам бе неуязвим за подобни деликатни подигравки.

— Две съпруги се отчаяха от него — продължи той. — Когато се сгоди за Силвия, тя постави условие той да се лекува в Цюрих. И подействува! След три месеца Чарли се върна нов човек. Оттогава капка не е сложил в уста, макар че Силвия го напусна.

— Защо го напусна?

— Ами като спря да пие, горкият Чарли стана доста скучен. Но не това е главното.

— Предполагам, че не е. В същност сигурно искате да ни утешите.

Джулия погледна навъсено инкрустираната с диаманти костенурка.

— Той лекува и сексуално извратени.

— Мили боже, какви странни приятелства ще завърже в Цюрих горкият Себастиан.

— Местата са заети за месеци напред, но смятам, че ако го помоля, ще намери. Мога да му телефонирам довечера оттук.

(В добро настроение Рекс ставаше трескаво усърден, също като търговец, който пробутва прахосмукачка на недоверчива домакиня.)

— Ще помислим.

Тъкмо мислехме, когато Кордилия се върна от лов.

— О, Джулия, какво е това? *Отвратително!*

— Това е коледният подарък на Рекс.

— О, извинявайте. Все се навирам между шамарите. Но каква жестокост! Сигурно я е боляло страхотно.

— Костенурките не усещат.

— Откъде знаеш? На бас, че усещат.

Тя целуна майка си, с която не се беше виждала този ден, ръкува се с Рекс и позвъни да ѝ донесат яйца.

— Пих чай у мисис Барни, откъдето телефонирах за колата, но още съм гладна. Страхотен ден днеска. Джийн Стрикланд-Венабълс тупна в калта. Препускахме от Бенджърс до Тъпър и Истрей, без да спрем. Това май прави пет мили, нали, Брайди?

— Три.

— При такъв галоп... — докато гълташе бърканите яйца, тя ни разказа за лоза. — Трябваше да видите Джийн, като се измъкна от калта.

— Къде е Себастиан?

— Той е в немилост. — Думите, произнесени от чистия детски глас, прозвучаха като погребален звън, но Кордилия продължи: — Да излезе в онова гадно сако на мишелов и отвратителна вратовръзчица, като да е някой от ездитната школа на капитан Морвин! Направо не го познах на сбора и се надявам никой да не го е познал.

— Не се ли е върнал? Сигурно се е загубил.

Когато Уилкокс влезе, за да раздигне приборите за чая, лейди Марчмейн каза:

— Не сте ли виждали лорд Себастиан?

— Не, милейди.

— Сигурно се е отбил да пие чай у някого. Необичайно за него.

Половин час по-късно, внасяйки подноса с аперитивите, Уилкокс каза:

— Лорд Себастиан току-що позвъни да го вземат от Саут Туайнинг.

— Саут Туайнинг? Кой живее там?

— Той говореше от хотела, милейди.

— Саут Туайнинг? — повтори Кордилия. — Господи, той наистина се е загубил!

Когато пристигна, Себастиан беше червен, с трескав блясък в очите; видях, че е пийнал здравата.

— Момчето ми — каза лейди Марчмейн, — толкова ми е приятно да видя, че отново изглеждаш добре. Прекараният на чист въздух ден ти е подействувал освежително. Напитките са на масата, заповядай.

Нищо странно нямаше в думите ѝ. Странно беше, че ги изрече. Преди шест месеца нямаше да каже такова нещо.

— Благодаря — отвърна Себастиан, — ще пийна.

Удар — очакван, повторен върху място вече натъртено, удар, който носи не мъка или объркваща изненада, а само тъпа отвратителна болка и съмнението дали ще можеш да понесеш нов удар — това изпитвах, седнал срещу Себастиан по време на вечерята, наблюдавайки мътния му поглед и несигурни движения, слушайки надебелелия му глас да прозвучава не на място, след дълги, глупави паузи. Когато най-сетне лейди Марчмейн, Джулия и прислугата се бяха оттеглили, Брайдсхед каза:

— Най-добре е да си легнеш, Себастиан.

— Първо малко портвайн.

— Добре, пийни портвайн, щом искаш. Но не идвай във всекидневната.

— Дяволски съм пиян — каза Себастиан, като кимаше тежко. — Като едно време. Едно време благородните господа винаги твърде пияни за компания на дамите.

(И въпреки това, знаете, *не беше* така — ми каза по-късно мистър Самграс, опитвайки се да си бърбри с мен, — не беше съвсем както едно време. Питам се къде се крие разликата. Липсата на добро настроение? На другарство? Знаете ли, струва ми се, че той днес е пил сам. И откъде се е снабдил с пари?)

— Себастиан се качи горе — оповести Брайдсхед, когато влязохме в дневната.

— Да? Да чета ли?

Джулия и Рекс играеха безик^[4]; костенурката, торможена от пекинеза, се прибра в черупката си; лейди Марчмейн чете на глас „Дневник на едно нищожество“ и още съвсем рано заяви, че е време да си лягаме.

— Не мога ли да остана и да поиграя още малко, мами? Само три игри?

Добре, миличка. Преди да си легнеш, отбий се в стаята ми. Няма да съм заспала.

За мистър Самграс и за мене беше ясно, че Джулия и Рекс искат да останат сами и също излязохме; това обаче не беше ясно за Брайдсхед, който се настани да чете „Таймс“ — този ден още не беше го отварял. Когато се качвахме към стаята си, мистър Самграс каза:

— Изобщо не приличаше на едно време.

На следващата сутрин запитах Себастиан:

— Кажете ми откровено, искате ли да продължавам да стоя тук?

— Не, Чарлс, мисля, че не.

— От мен полза няма, нали?

— Полза няма.

И така отидох да обясня заминаването си на майката.

— Трябва да ви попитам нещо, Чарлс. Вчера вие ли дадохте пари на Себастиан?

— Да.

— Като знаехте как би ги използвал?

— Да.

— Не го разбирам. Направо не разбирам как можете да бъдете тъй безсърдечен и зъл.

Тя спря, но смятам, че не очакваше отговор; какво можех да кажа, освен да започна отново познатия, безкраен спор.

— Няма да ви коря — поде тя. — Бог ми е свидетел, че не аз имам право да упреквам когото и да било. Провалът на децата ми е и мой провал. Но не го разбирам. Не разбирам как можете да бъдете така мил в толкова други случаи, а след това да станете безпричинно жесток. Не разбирам как се бяхме привързали към вас толкова много. През цялото време ли ни мразехте? Не разбирам с какво сме го заслужили.

Бях невъзмутим; нищо не трепна у мен пред отчаянието й. Точно така честичко си бях представял изключването си от училище. Почти очаквах да я чуя да казва: „Вече писах на нещастния ви баща.“ Но когато колата потегли, извърнах се назад, за да хвърля, както си мислех тогава, последен поглед на къщата и почувствувах, че оставям там част от себе си, че където и да отида; отсега нататък, ще усещам липсата й и ще я търся напразно, подобно духовете, които, разправят, навестявали заровените си съкровища, защото без тях не можели да откупят пътя си към отвъдния свят.

— Никога няма да се върна — казах си.

Една врата се бе затворила, ниската вратичка в стената, която бях търсил и открил в Оксфорд; дори да я отворех наново, нямаше да видя омагьосаната градина.

Бях изплувал на повърхността, в светлината на всекидневието и чистия морски въздух, след дълго пленничество в тъмните коралови палати и люлеещите се гори на океанското дъно.

Зад себе си оставях — какво? Младост? Юношество? Романтика? Вълшебствата, „Ръководство за младия магьосник“ — изящното сандъче, в което абаносовата пръчица лежи до измамните билиардни топки, огънатата монетка и цветята от птичи пера, които могат да се промушват в куха свещ.

„Оставям илюзиите си“ — казах аз. — „Оттук нататък ще живея в триизмерен свят — чрез петте си сетива.“

Впоследствие научих, че такъв свят не съществува, но тогава, докато колата ме отнасяше далеч от къщата, смятах, че дори няма смисъл да го търся, че той ме чака на първия завой.

Така се върнах към Париж и към приятелствата, които бях завързал там, и към навиците, които бях придобил. Смятах, че вече нищо не ме свързва с Брайдсхед, но животът рядко предлага пълна раздяла. Не бяха изминали и три седмици и получих писмо, написано с манастирския, пофренчен почерк на Кордилия.

Драги Чарлс, толкова нещастна бях, като си тръгнахте. Можете поне да дойдете да се сбогувате!

Чух как сте изпаднали в немилост и ви пиша да ви съобщя, че и аз съм в немилост. Свих ключовете на Уилкокс и взех уиски за Себастиан, и ме хванаха. А на него така му се пиеше! Избухна (и още продължава) ужасен скандал.

Мистър Самграс си отиде (добро!) и смятам, че и той е малко в немилост, но не знам защо.

Мистър Мотрам е станал любимец на Джулия (лошо!) и отвежда Себастиан (лошо! лошо!) при някакъв немски доктор.

Костенурката на Джулия изчезна. Смятам, че се е самопогребала, както им бил обичаят, тъй че това е положението (израз на мистър Мотрам).

Аз съм много добре.

С обич,

Кордилия

Горе-долу седмица след получаването на това писмо един следобед се прибрах в квартирата си и заварих Рекс да ме чака. Трябва да е приближавало четири, тъй като по това време на годината в студиото се стъмваше рано. По израза на лицето на портиерката, която ме осведоми, че имам посетител, отгатнах, че горе се е качило нещо внушително; портиерката притежаваше жив дар да показва с мимика степените на възраст и чар на посетителите; в момента изразът на лицето ѝ подсказваше човек от първа ръка и Рекс наистина изглеждаше човек от първа ръка — в тежкото си пътническо палто, изпълнил прозореца с изглед към реката.

— Виж ти — казах. — Виж ти.

— Пристигнах тази сутрин. Казаха ми къде обядвате обикновено, но не ви заварих там. Виждали ли сте го?

Не беше необходимо да питам за кого става дума. — Значи той и на вас ви се изплъзна?

— Снощи пристигнахме и днес трябваше да заминем за Цюрих. След вечеря го оставих в „Лоти“, защото бил уморен, и наминах да изиграя един покер в „Травълърс“.

Забелязах как се оправдаваше дори пред мене, като че ли репетираше разказа си за пред другия. „Защото бил уморен“ бе добро попадение. Не можех да си представя Рекс да позволи на някакво си впиянчено момче да му развали покера.

— И се върнахте, а той беше изчезнал?

— Въобще не е така. Де да беше изчезнал. Намерих го да ме чака буден. В „Травълърс“ ми беше провървяло и доста нещо бях прибрал. Себастиан свил цялата сума, докато съм спал. Оставил ми само два билета първа класа за Цюрих отстриани на огледалото. Бяха близо триста лири, мътните го взели!

— Досега може да е стигнал където си иска.

— Където си иска. Случайно да не би да го криете?

— Не. Аз приключих връзките си с това семейство.

— Мисля, че моите сега започват — каза Рекс. — Слушайте, имам много да разправам, а и обещах на един в „Травълърс“ да му дам реванш днес следобед. Защо не вечеряте с мене?

— Добре. Къде?

— Обикновено отивам в „Сиро“.

— Защо не в „Паяр“?

— Никога не съм го чувал. Аз плащам, да знаете.

— Знам. Нека аз да поръчам вечерята.

— Нищо напротив. Как му казахте името? — написах името на ресторанта. — Там могат ли да се видят местните нрави?

— Има такова нещо.

— Ще бъде интересно преживяване. Поръчайте нещо вкусно.

— Така и смятам.

Бях в ресторанта двадесет минути преди Рекс. Щом трябваше да прекарам цяла вечер с него, поне да стане по мой вкус. Добре си спомням тази вечеря: супа oseille, калкан, приготвен съвсем просто в сос с бяло вино, caneton á la presse, лимоново суфле. В последната

минута, от страх да не би на Рекс всичко да се стори прекалено обикновено, добавих *caviar aux blinis*. Оставих го да ме почерпи с бутилка Montrachet от 1906, което тогава беше вълшебно, а с патицата поръчах Clos de Vèze от 1904.

По онова време във Франция се живееше лесно; при съществуващия обменен курс отпусканите от баща ми пари представляваха солидна сума и аз живеях по-нашироко. Много рядко обаче вечерях по този начин и се почувствувах добре разположен спрямо Рекс, когато най-сетне дойде и подаде шапката и палтото си и с целия си вид показваше, че не очаква да си ги получи обратно. Огледа мрачното ресторантче подозрително, като че се надяваше да зърне апашки или пияна студентска компания. Видя само четирима сенатори, напъхали салфетките под брадите си, да се хранят в свещено мълчание. Можех да си го представя как ще разказва на приятелите си от търговията: „... Мой познат, интересна птица; учи рисуване и живее в Париж. Заведе ме в смешно ресторантче, от тия, дето ги отминаваш, без да ги погледнеш — обаче ни сервираха най-вкусната храна, която съм ял някога. Имаше и поне шестима сенатори, което ти показва, че сме попаднали на почтено място. Па и никак не беше евтино.“

— Да се е мяркал Себастиан? — попита той.

— Няма и да се мерне, докато не му потрябват пари.

— Доста неприятно е, че изчезна така. Надявах се, че ако успея да се справя с него, ще ми се отрази добре.

Той явно желаше да разисква собствените си работи, но ми се струваше, че те могат да изчакат часа на благодушие и ситост, часа на коняка; можеха да изчакат, докато вниманието се притъпи и човек започне да слуша само с едно ухо; сега, в критичния момент, в който метр д'отелът премяташе блините върху тигана, а в дъното двама по-незначителни готвачи приготвяха скарата за патицата, смятах да насоча разговора към себе си.

— Дълго ли останахте в Брайдсхед? Споменавах ли името ми след отпътуването ми?

— Дали са го споменавали? Драги мой, на мен направо ми омръзна да го чувам. Маркизата изпитваше, както се изразяваше, „угризения на съвестта“. Доколкото разбрах, била е доста сурова при последната ви среща.

— „Безсърдечно зъл“, „безпричинно жесток“.

— Тежки думи.

— Важно ли е как те наричат, щом са ти видели сметката?

— А?

— Такава е приказката.

— Аха. — Сметаната и горещото масло се смесиха и преляха, отделяйки едно от друго сивкавите зрънца хайвер, обвиняйки ги в бяло и златисто.

— Към моя бих взел нарязан лук — каза Рекс. — Един познавач ми каза, че така вкусът се усеща най-добре.

— Опитайте първо без лук. И ми разкажете още нещо за мене.

— Ами този Гринеикър^[5], или както му беше името, зурлестият даскал, той страшно се изложи. Което зарадва всички. За ден-два след вашето заминаване той беше любимецът. Не бих се учудил, ако той е подкокоросал бабето да ви изхвърли. Толкова ни го навираха в очите, че накрая Джулия не изтърпя и го издаде.

— Джулия го издаде?

— Ами той започна да си вре носа в *нашите* работи, разбирате ли. Джулия го надуши, че е мошеник и един следобед, когато Себастиан се беше насвяткал — той почти непрекъснато се натряскваше, — изтръгна от него цялата история за Европейското пътешествие. С това се сложи край на мистър Самграс. След което маркизата започна да си мисли, че май е била грубичка с вас.

— А скандалът с Кордилия?

— Това беше капакът. Малката е същинско чудо — цяла седмица снабдявала Себастиан с уиски под носа ни. Не можехме да отгатнем откъде го взема. Ей тогаз маркизата рухна окончателно.

Супата беше разкошна след тлъстите блини — гореща, не гъста, възгорчива, разпенена.

— Чарлс, ще ви кажа нещо, за което баба Марчмейн никому не е продумала. Тя е много болна. Може да хвърли топа всяка минута. Джордж Анстрътър я видял през есента и не ѝ дава повече от две години.

— Откъде, за бога, знаете?

— Такива неща ги научавам. А и както вървят работите в семейството, и година не бих ѝ дал. Познавам във Виена тъкмо човека, който ѝ е нужен. Той изправи на крака Соня Бамфшър, когато всички, включително Анстрътър, я бяха отписали. Но баба Марчмейн не ще да

вземе мерки. Предполагам, побърканата ѝ религия я учи, че човек не бива да се грижи за тялото си.

Калканът бе тъй непретенциозен и ненатрапчив, че Рекс не го и забеляза. Ядяхме под музиката на скарата: хрущенето на костите, капките мозък и кръв, тракането на лъжицата, с която мажеха тънките резени месо от гърдите. Пауза от четвърт час, в която аз изпих първата си чаша Clos de Vèze, а Рекс изпуши първата си цигара. Той се облегна на стола си, издуха облак дим през масата и отбеляза:

— Ще знаете, храната тук никак не е лоша. Някой трябва да се запретне и да разработи това местенце.

В крайна сметка той отново заговори за семейство Марчмейн:

— И друго нещо ще ви кажа — ако не внимават за парите си, чака ги голям удар.

— Смятах, че са страшно богати.

— Как да ви кажа, богати са като всички, които не си влагат парите никъде. Всички от тяхната черга днес са по-бедни, отколкото през 1914 година, а семейство Флайт май не разбират това. Предполагам, че техните адвокати за удобство им отпускат всички искани суми, без да задават въпроси. Ами вижте само как живеят — и в Брайдсхед, и в Марчмейн Хаус се кара с пълна пара: цяла глутница хрътки, наемите не се увеличават, никого не уволняват, десетки стари прислужници, които се занимават с кво ли не и на свой ред са обслужвани от други прислужници; отгоре на всичкото ето ти го и дедика в отделна къща, и в тая къща също не се живее никак скромно. Знаете ли им дълговете?

— Откъде да знам.

— Близо сто хиляди в Лондон. Не знам какво дължат на други места. Това е множко, знаете, за хора, които не оползотворяват парите си. Деветдесет и осем хиляди през ноември миналата година. Такива неща винаги ги научавам.

Такива неща ги научаващ, помислих си — смъртоносни болести и дългове.

Наслаждавах се на бургундското. То като че ли ми напомняше, че светът е по-стар и по-добър, отколкото си мисли Рекс, и че човечеството чрез дългите си страдания е познало мъдрост, различна от неговата. Случайно опитах отново същото вино, обядвайки със своя доставчик на вина на Сейнт Джеймс Стрийт през първата военна есен;

бе поизгубило вкуса и цвета си през изтеклите години, но още говореше с чистия, истински език от времето на разцвета си и изричаше същите слова на надежда.

— Не искам да кажа, че ще стигнат до просяшка тояга; дедикът може да разчита на около трийсет хиляди на година, но скоро ще ги поразтърсят, а когато аристократите видят дебелия край, първо се сещат да посегнат към зестрата на дъщерите си. Преди това ми се ще да уредя дреболиите около брачното ни споразумение.

Още не бяхме стигнали до коняка, а той вече говореше за себе си. Само двадесет минути по-късно бих бил способен да понеса всичко, което имаше да разкаже. Изключих съзнанието си, доколкото можах, и се предадох изцяло на храната пред себе си, но изреченията рушаха блаженството ми, връщайки ме в обитавания от Рекс суров алчен свят. Той искаше жена; искаше най-доброто на пазара и я искаше на цена, която сам да определи; в същност нещата се свеждаха до това.

„... Баба Марчмейн не ме харесва. Е, не ми и трябва. Не се женя за нея. Не ѝ стиска да ми каже открито: «Не сте джентълмен. Вие сте авантюрист от колониите.» Твърди, че сме от различна среда. Прекрасно, но Джулия, представете си, харесва моята среда... Тогава тя изважда религията. Нямам нищо срещу нейната вяра; в Канада не се отнасяме към католиците особено сериозно, но тук е по-различно; в Европа има някои доста шикозни католици. Прекрасно, Джулия може да ходи на черква, когато си иска. Няма да се опитвам да я спирам. Ако говорим откровенно, тя пет пари не дава за църквата, но за една жена си е редно да е вярваща. И нещо повече, съгласен съм тя да възпита децата като католици. Ще дам всички «обещания», които ми искат... Сега пък моето минало. «Толкова малко ви познаваме.» Даже прекалено много ме познава. Може би знаете, че преди година-две имах връзка с друго лице?»

Знаех, всички познати на Рекс бяха осведомени за връзката му с Бренда Чампиън; знаеха също, че благодарение на тази връзка той има всичко, което го отличава от останалите обикновени борсови агенти — възможността да играе голф с Уелския принц; възможността да членува в „Братс“, дори мъжките си приятелства в Камарата на общините, защото при първото му появяване ръководителите на неговата партия не казаха: „Това е обещаващият млад депутат на Северен Грайдли, който говори така добре за ограниченията в

наемите“, а го представиха като „Най-новия приятел на Бренда Чампиън“. С мъжете това му отвори много врати, при жените обикновено действуваше неговият чар.

— Добре, но с това е свършено. Баба Марчмейн е прекалено изфинена, за да го спомене; само каза, че съм имал лоша слава. Добре де, какъв зет очаква тя — монах в зародиш като Брайдсхед? Джулия знае всичко за другата; щом тя не се интересува, останалите няма какво да се месят.

След патицата дойде салатата от кресон и цикория с мъ-ъничко лучец. Опитах се да мисля само за салатата. Успях до едно време да мисля само за суфлето. Най-сетне сервираха коняка и дойде време за откровения:

— ... Джулия сега кара двайсетте. Не ща да чакам да стане пълнолетна. Желая да се ожения, както си му е редът... нищо скрито-покрито... Трябва да се погрижа да не я лишат от каквото ѝ се полага. Щом маркизата не ще да се разберем, отивам да се видя с дедика и да се оправя с него. Предполагам, че ще се съгласи с всичко, което ще я разстрои. Сега той е в Монте Карло. Възнамерявах да се упътя натам, щом оставя Себастиан в Цюрих. Ей затова е адски досадно, че го изгубих.

Конякът не беше по вкуса на Рекс. Беше бистра и бледа течност от бутилка без паяжина и Наполеонов писмена. Беше само година-две по-стар от Рекс и бутилиран неотдавна. Поднесоха ни го в тънички чаши с форма на лале и скромен обем.

— Виж, от бренди отбирам — заяви Рекс. — На това тук цветът му е лош. Още повече че не мога да го усетя в този напръстник.

Донесоха му издута чаша, голяма колкото главата му. Той ги накара да я затоплят на спиртниче. След това разлюля великолепното питие, зарови лице в парите и отсъди, че са му поднесли напитка, която у дома си той подправя с газирана вода.

И тъй, посрамени, те извозиха от скривалището ѝ огромна, плесенясала бутилка от онези, които пазеха специално за хора като Рекс.

— Ей това е истинското — каза той, като разлюля гъстата течност, докато тя остави тъмни кръгове върху бузите на чашата му. — Винаги крият по нещичко и не ти го донасят, ако не вдигнеш патърдия. Опитайте.

— Предишният ми хареса.

— Е, ако не можете да го оцените, направо е престъпление да го пиете.

Той запали пурата си и се облегна, в мир със света; аз, от своя страна, също бях в мир със свят, различен от неговия. И двамата се чувствувахме щастливи. Той говореше за Джулия и аз чувах гласа му, неразбираем и далечен, като лай на куче в тиха нощ на много мили отгук.

В началото на май обявиха годежа. Видях съобщението в „Континентал Дейли Мейл“ и предположих, че Рекс се е „оправил с дедика“. Но нещата не тръгнаха според очакванията. Следващия път чух за тях едва в средата на юни — тогава прочетох, че се венчали тихомълком в Савойската черква. На сватбата не бяха присъствували кралски особи; нито министър-председателят; нито някой от семейството на Джулия. Всичко това ми напомняше именно нещо „скрито-покрито“, но едва след няколко години научих цялата история.

[1] Франсис Пикабия — френски дадаист и писател (1878–1953).
— Б.пр. ↑

[2] Кавга (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Роман от Джордж и Уидън Гросмит (1892). — Б.пр. ↑

[4] Вид игра на карти. — Б.пр. ↑

[5] Персонаж от „Пътешественикът“ от Г. Гисинг (1858). — Б.пр.

↑

ВТОРА ГЛАВА

Време е да заговорим за Джулия, която до този момент играе второстепенна и донякъде загадъчна роля в Себастиановата драма. Така я виждах на времето и също така ме виждаше тя. Преследвахме цели, които ни сближаваха, но си останахме чужди. По-късно Джулия ми каза, че паметта ѝ отбелязала моята личност така, както претърсвайки библиотеката си за определена книга, човек понякога попада на нещо съвсем различно, сваля книгата, преглежда заглавната страница и си казва: „И тази трябва да прочета, когато имам време“, връща я на мястото ѝ и продължава да търси. Моят интерес беше посилен поради физическата прилика между брата и сестрата, която, долавяна многократно в различни пози и при различно осветление, ме пронизваше всеки път с нова сила; и колкото повече Себастиан, в стремителната си разруха, линееше и чезнеше, толкова по-жива и непоколебима се очертаваше Джулия.

Тя беше слабичка по онова време, дългокрака и плоска; човек забелязваше само краката и врата ѝ; изглеждаше безплътна и кльощава; носеше се по модата, но модните прически и шапки, и безизразен поглед, и полуотворена уста, и палячовските петна руж на бузите не я принизяваха до модния тип момичета.

Когато се запознах с нея, когато ме чакаше пред гарата и ме закара у дома си в здрача, в разгара на лятото на, 1923 г., тя беше току-що навършила осемнадесет години и влязла в лондонското висше общество.

Твърдеше се, че това бил най-блестящият сезон след войната; нещата отново улягали. Джулия беше в центъра на събитията. По онова време в Лондон бяха останали може би десетина домове, които можеха да се нарекат „знатни“; Марчмейн Хаус в Сейнт Джеймс бе един от тях и балът, даден в чест на Джулия, въпреки възмутителните дрехи от онова време, бе според общото мнение великолепна гледка. Себастиан специално отиде до Лондон, за да присъствува, като с половин уста предложи да го придружа; отказах и отпосле съжалявах

за отказа си, тъй като това беше последният бал, даван в Марчмейн Хаус; последният от великолепно поредица.

Но как можех да знам? В онези дни ни се струваше, че времето ще ни стигне за всичко; светът се откриваше пред нас, за да си го опознаваме на спокойствие. В онова лято аз мислех само за Оксфорд; смятах, че Лондон може и да почака.

Другите знатни домове принадлежаха на роднини на Джулия или на нейни приятели от детинство; освен тях съществуваха безброй състоятелни къщи в Мейфеър и Белгрейвия, осветени и шумни ту една, ту друга, вечер след вечер. Чужденци, връщайки се на постове си в Лондон от своите „пусти земи“^[1], пишеха на домашните си, че там са зърнали свят, който отдавна са смятали за безвъзвратно загубен сред окопите и бодливата тел; и през всичките тези безметежни седмици Джулия хвъркаше и блестеше, частица, сляла се със слънчевата светлина сред дърветата, частица от светлината на канделабрите в калейдоскопа на огледалото, така че по-възрастните мъже и жени, седнали отстрани със спомените си, я виждаха като Синята птица. „Най-голямата дъщеря на «Брайди» Марчмейн — казваха те. — Жалко, че не може да я види тази вечер.“

Тази вечер и следващата вечер, и по-следващата вечер — където и да отидеше, винаги сред малък кръг свои близки, тя носеше мигновена радост, като онази, която бликва в сърцето при вида на синьото рибарче, литнало неочаквано над реката.

Такова беше това същество, полудете, полужена, което ме взе в колата си в здрача на онази лятна вечер — недокоснато от любовта, смаяно от силата на собствената си красота, замряло на прага на живота; същество, неочаквано открило силата на единственото си оръжие; героиня на приказка, която държи вълшебния пръстен; трябваше само да го погали с крайчеца на пръстите си и да прошепне вълшебната дума, за да се разтвори земята пред краката ѝ и да изплюе гигантския слуга, подмилкващото се чудовище, което ще ѝ донесе желаното, но може би в нежелана форма.

В онази вечер тя не се интересуваше от мене; под земята източният джин ръмжеше, неповикан; тя живееше в свой собствен мъничък свят, в самото му сърце, в най-вътрешната от множество концентрични сфери, подобни на топките от слонова кост, изцяло изработвани в Китай. Торможеше я едно затруднение — смяташе го

за незначително, тъй като мислеше за него чрез абстрактни термини и символи. Тя се питаше, безстрастно и на цели левги далеч от действителността, за кого трябва да се омъжи. Тъй стратезите се колебаят над картата, над няколкото карфици и над линиите, очертани с цветни тебешери; тъй замислят преместването на карфиците и на линиите на инчове само, а въвн от стаята, далеч от тези прилежни офицери, инчовете поглъщат миналото, настоящето и бъдещето, разрушават или дават живот. Тогава Джулия бе символ за самата себе си, тъй като вече не беше дете, а още не бе станала и жена; за нея победата или поражението се постигаха чрез преместването на карфичките и линиите; тя не познаваше войната.

„Да можех да живея в чужбина — мислеше си тя, — където женитбите се уреждат от родителите и адвокатите.“

Женитбата — бърза и блестяща — бе цел на всичките й приятелки. В редките случаи, когато мислеше и за след сватбата, Джулия си представяше женитбата като начало на самостоятелно съществуване; първата схватка, в която доблестният печели рицарско звание, след което тръгва към истинските битки в живота.

Тя блестяше над вейките си връстнички, но знаеше, че в собствения й малък свят я чакат й тежки препятствия, от които ще страда. От кушетките край стените, откъдето старите брояха достойнствата, срещу нея се насочваха факти. Скандалът с баща й; това унаследено петънце върху блясъка й, което сякаш се уголемяваше от собствения й начин на живот — капризен и своеволен, по-малко строг от този на повечето от връстничките й; ако не беше това, кой знае...?

Един въпрос изтласкваше всичко друго назад в мислите на дамите, насядали край стената: за коя ще се ожени някой от младите принцове? Те не биха могли и да се надяват на произход по-благороден или осанка, по-грациозна от тези на Джулия; но същата слаба сянка я правеше недостойна за височайшето благоволение; тя и религията й.

Нищо по-чуждо за Джулия от амбицията да се омъжи за принц. Тя знаеше или си въобразяваше, че знае какво иска, а то не беше принц. Но накъдето и да се обърнеше, религията й като че издигаше преграда между нея и естествената й цел.

Струваше й се, че изход няма. Ако се откаже от вярата си, след като е отраснала в лоното на католицизма, ще иде в ада; в същото

време на познатите ѝ протестантки, възпитавани в блажено невежество, се даваше възможността да се омъжат за първородния син в семейството, да живеят в мир със своя свят и да стигнат в рай преди нея. Тя нямаше право на първороден син, а по-младите синове бяха неприятни създания, необходими, но невзрачни. По-младите синове не се радваха на никоя от привилегиите на съществуването в сянка; техният неоспорван дълг беше да стоят настрана, освен ако някое случайно нещастие не ги изтласка на братовите им места; в такъв случай бе желателно те изцяло да са подготвени да наследят титлата. В семейство с трима или четирима сина една католичка може да се омъжи без възражения евентуално за най-младия. Съществуваха, разбира се, ѝ католически семейства; но те не се вместиха в мъничкия свят, който Джулия си бе сътворила; допушаните в него бяха роднини по майчина линия, тя ги смяташе за скучни, чудаци. От десетината богати и благородни католически фамилии по онова време никоя нямаше наследник на подходяща възраст. Чужденците — сред майчиното ѝ семейство ги имаше много — бяха стиснати и имаха необясними привички — сигурен провал очакваше всяка млада англичанка, която се омъжи за такъв. Какво ѝ оставаше тогава?

Пред такова затруднение се изправи Джулия след няколкото триумфални седмици в Лондон. Знаеше, че изход има. Сигурно извън собствения ѝ свят съществуваха хора, достойни да бъдат допуснати в него; унизителното беше, че се налагаше тя сама да ги търси. Жестокият и деликатен лукс на избора, преситените игри на котка и мишка край камината не бяха за нея. Не ставаше от нея Пенелопа; ще трябва да ловува в гората.

Беше си съставила нелепа представа за подходящия мъж: английски дипломат с голяма, но не много мъжествена красота, в момента — в чужбина; притежател на къща, по-малка от Брайдсхед, по-близо до Лондон; стар, на трийсет и две-три години, овдовял неотдавна и трагично. Без съмнение мъж, поукротен от изживяна скръб, е за предпочитане. Дипломатът имаше блестящо бъдеще, но в самотата си бе започнал да крее; Джулия много се опасяваше да не би той да попадне в ръцете на някоя безскрупулна чужденка-авантюристка; нужно му беше преливане на млада кръв, за да го тласне към Посолството в Париж. Дипломатът твърдеше, че е агностик, макар и не заклет, но почиташе религията и бе напълно

съгласен децата му да бъдат възпитани като католици; по принцип обаче разумно бе решил да сведе семейството си до двама сина и дъщеря, раждани през подходящи интервали в продължение на дванадесет години, и нямаше да изисква, подобно на някой съпруг католик, жена му да забременява всяка година. Освен заплатата си, имаше годишна рента от дванадесет хиляди и нямаше близки роднини. Ей такъв човек би бил подходящ, мислеше си Джулия, и такъв човек търсеше тя, когато ме посрещна на гарата. Аз не бях нейният човек. Тя почти ми го каза, без думи, когато взе цигарата от устата ми.

Тези подробности за Джулия научих малко по малко — така човек научава за предишния и както първоначално изглежда, подготвителния живот на жената, която обича, и постепенно започва да си представя, че е участник в този живот, хитроумно насочил го към себе си.

Джулия остави Себастиан и мен в Брайдсхед и замина да гостува на своя леля, лейди Роскомън, във вилата ѝ в Кап Ферат. По целия път обмисляше затруднението си. Беше дала дори име на своя вдовец-дипломат; нарече го „Юстас“ и от този момент той стана за нея посмешище, малка лична неизказана шега, така че когато подобен човек наистина пресече пътя ѝ — макар да не беше дипломат, а меланхоличен лейбгвардейски майор — и се влюби в нея, и ѝ предложи точно онези дарове, които сама си бе избрала, тя го отпрати по-тъжен и по-меланхоличен от всякога; защото вече бе срещнала Рекс Мотрам.

Възрастта на Рекс говореше в негова полза, тъй като между приятелките на Джулия се ширеше някаква снобска геронтофилия; смятаха младежите за недодялани и пъпчиви; смяташе се за много по-шик да обядваш сама в „Риц“ (нещо, само по себе си достъпно за малко девойки от малобройния кръг Джулини приятелки по онова време, нещо, гледано накриво от възрастните броячки, разбъбрили се сладко край стените на балните зали) на масата, която се пада отляво на входа, с колосан и сбръчкан стар развратник, за когото на времето са предупреждавали още майка ти, отколкото в центъра на салона сред буйни млади жребци. Вярно е, че Рекс не беше нито колосан, нито сбръчкан; по-възрастните го смятаха за енергичен млад негодник; но

Джулия разпозна неповторимия шик — атмосферата на „Макс“, на „Ф.И.“, на Уелския принц; на голямата маса в Спортния клуб, на втората бутилка вино и на четвъртата пура, на шофьора, оставен да чака часове наред без никакви угризения, — за който приятелките й щяха да завиждат. Социалното му положение беше безподобно: имаше нещо тайнствено, намек за престъпление; говореше се, че Рекс ходел въоръжен. Джулия и приятелките й изпитваха благочестив ужас пред онова, което наричаха „евтинийка“; колекционираха фрази, заклеяващи носителите й и помежду си, за да конфузят останалите, често разговаряха на език, съставен от същите тези фрази. „Евтинийка“ беше да носиш пръстен с печат и да предлагаш шоколадови бонбони в театъра; „евтинийка“ беше по време на танц да кажеш: „Да ви донеса ли закусчица?“. Рекс беше всичко друго, но не и „евтинийка“. Направо от низините той бе прекрачил в света на Бренда Чампиън, която пък се намираше в самото сърце на доста от аристократичните среди. Може би Джулия намираше у Бренда Чампиън чертите, които тя и приятелките й щяха да придобият след дванадесет години; иначе би било трудно да се обясни враждата между девойката и жената. Без съмнение фактът, че Рекс е собственост на Бренда Чампиън, изостри апетита на Джулия.

Рекс и Бренда Чампиън гостуваха в съседната вила в Кап Ферат, наета през тази година от един вестникарски магнат и навестявана от политици. При нормални обстоятелства те не биха били допуснати в обкръжението на лейди Роскомън, но поради близостта на вилите обитателите им се смесиха и Рекс, без да се бави, започна предпазливо ухажване.

През цялото това лято той се усещаше неспокоен. Мисис Чампиън излезе безперспективна; отпървом отношенията им бяха крайно вълнуващи, но сега връзките бяха започнали да отслабват. Той откри, че мисис Чампиън живее — типично по английски — в малък свят в сърцето на друг малък свят; Рекс изискваше по-широки хоризонти. Той желаше да заздрави придобивките си; да смъкне черния флаг, да пусне котва, да окачи абордажната сабя над огнището и да помисли за жътвата. Време му беше да се ожени; и той търсеше „Юстас“, но поради начина си на живот, се познаваше с малко девойки. Беше чувал за Джулия; във всяко отношение тя беше най-блестящата дебютантка, подходяща награда.

Под студения поглед на мисис Чампиън, скрит зад черните ѝ очила, Рекс не можеше да постигне много в Кап Ферат, освен да завърже приятелство, което да се задълбочи по-късно. Той не остана насаме с Джулия, но се погрижи тя да участва в повечето от забавленията. Учеше я да играе на деветка^[2], грижеше се тя да е в неговата кола, когато пътуваха за Монте Карло или Ница; стори достатъчно, за да накара лейди Роскомън да пише на лейди Марчмейн, а мисис Чампиън да го отпрати в Антиб по-скоро, отколкото бяха замислили.

Джулия пък замина за Залцбург, където беше майка ѝ.

— Леля Фани ми каза, че си се сприятелила много с мистър Мотрам. Убедена съм, че не е много симпатичен.

— Разбира се, че не е — отвърна Джулия. — Доколкото знам, аз не обичам симпатичните.

Смята се, че тайнственост забулва произхода на първите десет хиляди, спечелени от новобогаташите; качествата им от онова време, преди да са станали грубияни, когато е трябвало да ухажват всекиго, когато само надеждата ги е поддържала и са разчитали само на себе си в битката със света, обясняват, стига те самите да оцелеят след победата си, успеха им сред жените. В относителната свобода, която Лондон му предоставяше, Рекс стана напълно зависим от Джулия; той подреждаше живота си според нейния, отиваше, където можеше да я срещне, подмазваше се на онези, които можеха да ѝ кажат две добри думи за него; стана член на няколко благотворителни комитета, за да бъде близко до лейди Марчмейн; предложи на Брайдсхед да му осигури място в Парламента (но му отказаха презрително); показваше силен интерес към католицизма, докато откри, че не този е пътят към сърцето на Джулия. Винаги беше готов да закара Джулия в своята „Испано“, където тя поиска; водеше нея и приятелките ѝ на боксови мачове или намираще места около ринга; след това ги запознаваше с боксьорите и през цялото време се държа кавалерски. От приятен за нея, той стана незаменим; след като се беше гордяла, че я виждат с него, тя започна донякъде да се срамува, но по това време, между Коледа и Великден, той вече бе станал незаменим. И тогава, без ни най-малко да го е очаквала, тя откри, че е влюбена.

Това обезпокоително и нетърсено откровение я осени една майска вечер, когато Рекс ѝ бе казал, че ще е зает в Камарата и като

минаваше случайно с колата си по Чарлс Стрийт, тя го видя да излиза от — доколкото ѝ беше известно — дома на Бренда Чампиън. Тя бе тъй наранена и гневна, че по време на вечерята едва се сдържаше; щом успя, върна се вкъщи и плака горчиво десет минути; след това огладня, съжали, че не е яла повече на вечерята, нареди да ѝ донесат хляб и мляко и преди да си легне, поръча: „Утре сутринта, когато мистър Мотрам позвъни, кажете му, че не желая да ме безпокоят.“

На следващата сутрин закуси в леглото, както обикновено, изчете вестниците и разговаря по телефона с приятелки. Накрая запита:

— Случайно да се е обаждал мистър Мотрам?

— О, да, милейди, четири пъти. Да ви свържа ли, когато се обади отново?

— Да. Не. Кажете, че съм излязла.

Когато слезе, върху масата в хола имаше бележка. „Мистър Мотрам очаква лейди Джулия в «Риц» в 13:30 ч.“

— Днес ще обядвам у дома — каза тя.

Същия следобед отиде по покупки с майка си; за чая се отбиха у една леля и се върнаха в шест.

— Мистър Мотрам ви чака, милейди. Поканих го в библиотеката.

— О, мамо, не ми се иска да си губя времето с него. Моля те, кажи му да си върви.

— Това никак не е любезно от твоя страна, Джулия; Често съм казвала, че той не е любимецът ми измежду приятелите ти, но почти свикнах с него, едва ли не ми е станал вече симпатичен. Наистина не бива да се сприятеляваш с хората и след това да ги зарязваш — особено хора като мистър Мотрам.

— О, мамо, задължително ли е да го видя? Ако отида, той ще направи сцена.

— Глупости, Джулия, ти го въртиш, горкия, на малкия си пръст.

И тъй, Джулия влезе в библиотеката и един час по-късно излезе оттам сгодена.

— О, мамо, предупредих те, че ако вляза, точно това ще се случи.

— Нищо подобно. Ти само каза, че той ще направи сцена. Не съм и подозирала сцена от този род.

— Поне ти е симпатичен, мамо. Ти каза така.

— В много отношения се е показвал извънредно мил. Смятам го за напълно неподходящ да ти стане съпруг. Това ще е мнението и на

останалите.

— По дяволите останалите.

— Не знаем нищо за него. Може да има черна кръв — всъщност той е подозрително мургав. Миличка, цялата тази история е невъзможна. Не мога да си обясня как си сглупила така.

— Но какво право бих имала иначе да му се сърдя, като ходи при онази ужасна баба? Ти вдигаш толкова шум около спасяването на паднали жени. Аз пък спасявам паднал мъж. Спасявам Рекс от смъртен грях.

— Не богохулствувай, Джулия.

— Не е ли смъртен грях да спиш с Бренда Чампиън?

— Недей да сквернословиш.

— Той обеща никога вече да не се среща с нея. Не можех да му поискам това, ако не бях признала, че съм влюбена, нали?

— Слава богу, моралът на мисис Чампиън не е моя грижа. Но твоето щастие е моя грижа. Щом трябва да знаеш, според мен мистър Мотрам е мил и полезен приятел, но не бих му се доверила нито за секунда и съм убедена, че ще създаде твърде неприятни деца. На него ще се метнат. Без съмнение след няколко дни ти ще съжаляваш за цялата история. *Междувременно нищо няма да предприемаме.* Никому нищо няма да казваме, никому няма да позволим дори да подозира. Трябва да престанеш да обядваш с него. Тук, разбира се, можеш да го приемаш, но не и на обществени места. По-добре ми го изпрати и аз ще поговоря откровено с него.

Тъй започна едногодишният таен годеж на Джулия; време на силно напрежение, тъй като същия този следобед Рекс за първи път я облада не както й се беше случвало веднъж-дваж със сантиментални и неуверени момчета, но със страст, която събуди отклик и у нея. Взаимната им страст я изплаши и един ден тя се върна от изповед, решена да сложи край.

— Иначе трябва да престана да те виждам — обясни тя.

Рекс се смири веднага, също както през зимата, когато, ден след ден, я бе чакал на студа в голямата си кола.

— Да можехме да се оженим веднага — казваше тя.

В продължение на шест седмици се държаха на разстояние, целувайки се при среща и раздяла, и междувременно седяха далеч един от друг и разговаряха какво ще правят, къде ще живеят и какви са

шансовете на Рекс да стане заместник-министър. Джулия беше доволна, силно влюбена и живееше в бъдещето. След това, точно преди края на сесията в парламента научи, че Рекс е прекарал събота и неделя в компанията на един борсов посредник в Сънингдейл (а ѝ беше казал, че отива на среща с избирателите си) и че мисис Чампиън също е била там.

Вечерта, когато Рекс пристигна както обикновено в Марчмейн Хаус, повтори се сцената отпреди два месеца.

— Какво очакваш? — запита той. — Какво право имаш да изискваш толкова много, когато даваш толкова малко?

Тя занесе проблема си на Фарм Стрийт и го изложи в общи линии не в изповедната, а в тъмна стаичка, отделена за подобни разговори.

— Нали, отче, не е грешно аз самата да направя малък грях, за да предпазя него от много по-тежък?

Но благият стар йезуит не се поддаде. Тя почти не го слушаше: той ѝ отказваше исканото; единствено това ѝ трябваше да знае.

Накрая той ѝ каза:

— Сега ще е добре да се изповядате.

— Не, благодаря — отвърна тя, като че ли отказваше да направи покупка в магазина. — Мисля, че днес не желая. — И гневно се упъти към къщи.

В този момент затвори душата си за религията.

Лейди Марчмейн забеляза това и го добави към новата си мъка по Себастиан и старата си мъка по съпруга си, и към смъртоносната болест на тялото си, и всекидневно носеше тези си скърби със себе си в черквата; струваше ѝ се, че мечовете на скърбите пронизват сърцето ѝ, живо сърце, вече годно да съперничи на ония от гипс и боя; господ знае дали се връщаше от черква утешена.

Тъй изтече годината и тайната на годежа бе разпространявана от довереничките на Джулия сред собствените им доверенички, докато вестникарските колони се изпълниха с намеци, подобни на вълнички, достигнали най-сетне бреговата ивица, и на лейди Роскомън като на придворна дама ѝ се наложи да отговаря на въпроси, и нещо трябваше да се направи. Тогава, след като видя, че Джулия отказва да се

причести за Коледа и осъзна, че е предадена първо от мене, после от мистър Самграс, после от Кордилия, в първите мрачни дни на 1925 г. лейди Марчмейн реши да действа. Забрани да се говори за годежа; забрани на Джулия и Рекс да се срещат; възнамеряваше да затвори Марчмейн Хаус за шест месеца и да заведе Джулия на гости у чуждестранните им роднини. Нейното старо, атавистично коравосърдечие, подплатило деликатността ѝ, не ѝ попречи дори при тази криза да повери Себастиан на Рекс през време на пътуването му при д-р Боретус; след като не отговори на очакванията ѝ, Рекс продължи пътя си към Монте Карло, с което затвърди поражението ѝ. Лорд Марчмейн не се интересуваше от заложите на Рексовия характер; смяташе, че те засягат дъщеря му. Рекс му изглеждаше грубоват, здравеняк, процъфтяващ; името му вече беше известно от политическите репортажи във вестниците; той играеше комар, но открито и разумно; дружеше със сравнително свестни хора; имаше бъдеще; лейди Марчмейн не го харесваше. Общо взето, лорд Марчмейн чувствуваше облекчение от сполучливия избор на Джулия и даде съгласието си женитбата да стане незабавно:

Рекс с жар се отдаде на приготовленията. Купи ѝ пръстен — не както тя очакваше от витрините на „Картие“, а в една задна стаичка в Хатън Гардън, от човек, който вадеше скъпоценни камъни от торбички, сложени в един сейф и ги подреждаше пред нея върху писалище; след това друг човек в друга задна стаичка ѝ изрисува скици на обковката с огризка от молив върху лист от бележник и резултатът предизвика възхищението на всичките ѝ приятелки.

— Откъде тия познанства, Рекс? — запита тя.

Всекидневно се изненадваше от нещата, които той знаеше, и от онези, които не знаеше. По онова време и двете засилваха обаянието му.

Неговият дом на Хартфорд Стрийт беше достатъчно голям за двамата и неотдавна бе мебелиран и декориран от най-скъпата фирма. Джулия каза, че още не иска дом в провинцията; когато пожелаят да отидат там, винаги могат да наемат мебелирани стаи.

Около брачния договор имаше спънки, от които Джулия отказваше да се интересува. Адвокатите бяха в отчаяние. Рекс упорито отказваше да внесе на нейно име капитал.

— За какво ми са ценни книжа? — питаше той.

— Не зная, мили.

— Аз пускам парите в обръщение. Предвиждам петнадесет, двадесет процента и ги получавам. Чиста загуба е да замразиш капитал при три и половина.

— Сигурно, мили.

— Тия хора се държат, като че ли се опитвам да те ограбя. Именно те грабят. Искат да те ограбят от двете трети от дохода, които мога да ти докарам.

— Какво от това, Рекс? Имаме страшно много, нали? Рекс се надяваше да пипне цялата Джулина зестра, за да я вложи в своите операции. Адвокатите настояваха да замразят капитала, но не можеха да получат, както се опитваха, равностойна сума от него. Най-накрая, неохотно, той се съгласи на застраховка за живот, след като обстойно обясни на адвокатите, че това е просто уловка с цел да се прехвърли част от законните му печалби в чужди джобове; но той имаше връзки с някакво застрахователно дружество, което състави застраховката така, че поулесни нещата и му позволи да задържи за себе си комисионната, очаквана от адвокатите.

Вероизповеданието беше най-маловажният въпрос. Някога Рекс присъствувал на кралска сватба в Мадрид и искаше неговата да я наподобява.

— Много я бива вашата църква за такива представления. Нищо не може да се сравни с кардиналите. Колко ги имате в Англия?

— Само един, мили.

— Само един? Можем ли да наемем още няколко от чужбина?

Именно тогава му обясниха, че смесените бракове се правят много скромно.

— Какво искаш да кажеш с това „смесен“? Аз да не съм някакъв си негър?

— Не, мили, между католичка и протестант.

— Ах, това ли имаш пред вид? Е, щом такава била работата, скоро няма да бъде смесен. Ще стана католик. Какво трябва да направя?

Лейди Марчмейн бе огорчена и обърквана от този развой на нещата; нямаше смисъл да си внушава, че милосърдно трябва да приеме добрите му намерения; те ѝ напомняха друг годеж и друг обращенец.

— Рекс — каза тя, — понякога се питам дали съзнавате какво велико задължение поемате с приемането на Вярата? Би било грешно, ако направите тази стъпка без искрена вяра.

Рекс се справяше с нея превъзходно.

— Не се преструвам на набожен, нито на опитен богослов, но знам, че не е хубаво съпрузите да са от различни вероизповедания. Човек се нуждае от религия. Щом вашата църква задоволява Джулия, ще задоволи и мен.

— Добре — отвърна тя. Ще се погрижа да преминете подготовката.

— Вижте, лейди Марчмейн, нямам време. Напразно ще ме обучават. Просто ми дайте формуляра и аз ще подпиша, където трябва.

— Обикновено това става за няколко месеца... често е нужен цял живот.

— Аз пък усвоявам материала бързо. Изпитайте ме. Тъй Рекс Мотрам бе пратен на Фарм Стрийт при отец Мобрей, свещеник, известен с победите си над несхватливи обращенци. След третия разговор той дойде на чай при лейди Марчмейн.

— Е, как намирате бъдещия ми зет?

— Най-трудният обращенец досега.

— Боже, смятах, че с него ще върви лесно.

— Именно за това. Нямам никакъв контакт с него. Той като че ли не притежава и най-малкия интелектуален интерес или естествена богобоязливост.

Първия ден исках да разбера каква религия е изповядвал досега и го запитах какво означава за него молитвата. Той отвърна: „За мен — нищо. Вие ме научете.“ Опитах се с няколко думи да му обясня и той каза: „Достатъчно. Молитвата я оправихме. Следващото кое е?“ Дадох му да си учи Закон Божи. Вчера го питам единосъщен ли е Бог-Отец. Той отвръща: „Както кажете, отче.“

След това пак го питам: „Представете си, че папата вдига поглед и съзира облак и казва: «Ще вали» — ще завали ли наистина? «О, да, отче.» «Ами ако не завали?» Помисли за момент и отвърна: «Предполагам, че сигурно ще вали, но духовно, а ние ще сме твърде грешни, за да го видим».“

Лейди Марчмейн, той не спада към никоя разновидност на езичеството, известна на мисионерите.

— Джулия — каза лейди Марчмейн, когато свещеникът си отиде, — сигурна ли си, че Рекс не върши това единствено за да ни достави удоволствие?

— Според мен — и на ум не му идва.

— Наистина ли искрено иска да приеме вярата?

— Той е твърдо решен да стане католик, мамо. — На ум Джулия си каза: „В дългата си история Църквата трябва да е познала някои доста странни обращения. Според мен армията на Кловис съвсем не се е състояла само от католици. Един повече няма да навреди.“

На следващата седмица езуитът отново пристигна на чай. Бяха Великденските празници и Кордилия също си беше у дома.

— Лейди Марчмейн — каза отецът, — за такава задача трябваше да подберете някой от по-младите отци. Аз ще съм мъртъв много преди Рекс да стане католик.

— Мили боже, аз пък смятах, че всичко върви добре.

— В известен смисъл върви. Той е изключително покорен, твърди, че приема всичко, което му казвам, запаметява някои неща, не задава въпроси. Това не ме задоволява. Той като че ли не живее на този свят. Разбира се, знам, че ще се намира под силно католическо влияние, тъй че го обучавам на драго сърце. Човек понякога трябва да рискува; например с полуидиоти. Никога не знаеш до каква степен точно са разбради. Знаеш ли, че за тях се грижи някой, рискуваш.

— Как бих искала Рекс да чуе това! — възкликна Кордилия.

— Но вчера наистина ми се отвориха очите. Недостатъкът на съвременното образование е, че никога не знаем докъде се простира човешкото невежество. С някой човек над петдесетте години можеш да бъдеш почти сигурен какво знае и какво не знае. Но тези младежи са толкова сведущи и интелигентни на вид, а след това повърхността неочаквано се пропуква и ти надникваш в бездни от хаос, чието съществуване не си и подозирал. Например вчера. Привидно той вървеше много добре. Научи много големи пасажи от Закон Божи наизуст, научи „Отче наш“ и „Богородице дево“. След това го запитах, както винаги, дали нещо не го смущава и той ме изгледа лукаво и каза: „Вижте, отче, според мен не сте съвсем откровен. Искам да вляза в лоното на вашата църква и възнамерявам да го направя, но вие криете прекалено много неща.“ Залитах го какво има пред вид и той отговори: „Разговарях с един католик — много благочестив, добре образован, и

понаучих някои неща. Например трябва да се спи с нозе към изток, защото това е небесната посока, и ако умреш през нощта, можеш да идеш на небето пеша. Аз, разбира се, ще спя с нозе, насочени в която и да било приятна на Джулия посока, но наистина ли очаквате възрастен човек да вярва в пешото пътешествие? Ами какво ще ми кажете за папата, който направил един от конете си кардинал? Ами за кутията, която държите в притвора на църквата и ако пуснете банкнота от една лира с нечие име, човекът отива по дяволите? Не казвам, че нямате причина да твърдите подобни неща, но би трябвало да ми казвате, а не да ме оставяте да ги откривам сам.“

— Но какво може да е имал пред вид горкият човек! — запита лейди Марчмейн.

— Виждате, че още много работа има, докато влезе в лоното — обясни отец Мобрей.

— Но с кого може да е разговарял? Да не го е сънувал? Кордилия, какво има?

— Страшен тъпак! Ах, мамо, какъв невероятен тъпак!

— Кордилия, *ти си* му наговорила тези неща!

— О, мамо, откъде да знам, че ще лапне въдицата? Какво ли не му разказах още! И за свещените маймуни във Ватикана — какво ли не!

— Е, доста утежнихте задачата ми — каза отец Мобрей.

— Горкият Рекс — отсъди лейди Марчмейн. — Знаете ли, според мен това го прави даже симпатичен. Ще трябва да го третирате като идиотче, отец Мобрей.

И тъй, уроците продължиха и накрая отец Мобрей се съгласи да приеме Рекс в лоното седмица преди сватбата.

— Човек очаква те да излязат от кожата си, за да ме спечелят за църквата — оплакваше се Рекс. — Мога да съм им много полезен за едно-друго; вместо това те се държат като крупиета в някое казино. Нещо повече — добави той. — Кордилия така ме обърка, че сега не знам кое е истинският Закон Божи и кое — нейни измислици.

Така стояха нещата три седмици преди сватбата; поканите бяха разпратени, подаръците пристигаха бързо, шаферките се възхищаваха от роклите си. Тогава избухна, както се изразяваше Джулия, „бомбата на Брайди“.

С присъщото си жестокосърдечие той взриви доволството в семейното общество без предупреждение. За сватбените подаръци бе определена библиотеката в Марчмейн Хаус; лейди Марчмейн, Джулия, Кордилия и Рекс трескаво ги разопаковаха и описваха. Брайдсхед влезе и ги наблюдава известно време.

— Порцеланови вази от леля Бети — каза Кордилия. — Стари боклуци. Виждала съм ги по стълбището в Бъкборн.

— Какво означава всичко това? — запита Брайдсхед.

— Мистър, мисис и мис Пендъл-Гардуейт, чаен сервиз за закуска от „Гуди“, трийсет шилинга, евтиния.

— Най-добре започвайте да опаковате отново.

— Брайди, какво те е прихванало?

— Нищо, само дето сватбата се отменя.

— *Брайди!*

— Тъй като никой от вас не се интересува, реших, че не е зле да поразпитам тук-там за бъдещия си зет — обясни Брайдсхед. — Тази вечер получих окончателния отговор. Той се е оженил в Монреал в 1915 г. за някаква мис Сара Ивенджилин Кътлър — тя още си живее в Монреал.

— Рекс, вярно ли е?

Рекс, прав, бе взел един нефритен змей и го разглеждаше критично; постави го внимателно върху абаносовата му подставка и се усмихна открито и невинно на всички.

— Разбира се, че е вярно. Какво от това? Защо сте се впрегнали толкова? Пет пари не давам за нея. Намеренията ѝ бяха много некрасиви. Пък и аз бях дете тогава. Подобни грешки прави всеки. Разведох се още през 1919 г. Дори не знаех, че тя още живее в Монреал, докато Брайди не ми каза. За какво е тоя шум?

Можеше да ме уведомиш — отвърна Джулия.

— Не си ме питала. Честна дума, от години не съм се сещал за нея.

Искреността му беше толкова очевидна, че им се наложи да поседнат и да обсъдят въпроса спокойно.

— Не съзнаваш ли, горкото ми сладко тъпаче — поде Джулия, — че щом съпругата ти е жива, не можеш да се омъжиш втори път като католик?

— Но аз *ням*ам съпруга. Нали току-що ти казах, че се разведохме преди шест години?

— Но католиците *не могат* да се развеждат.

— Когато се разведох, не бях католик. Имам и документи някъде.

— Но не ти ли обясни отец Мобрей как стои въпросът с женитбата?

— Той каза, че нямам право да се развеждам с теб. Но аз не искам да се развеждам с теб. Не мога да си спомня всичко, което той ми каза: свещени маймуни, пълно опрощение на греховете, четири последни завета — ако помнех всичко, на което ме учеше, нямаше да имам време за нищо друго. Пък и какво ще ми кажеш за италианската си братовчедка Франческа? Тя се е женила два пъти.

— Но църквата анулира първия ѝ брак.

— Чудесно, ще анулира и моя. Колко струва? Към кого да се обърна? Отец Мобрей може ли да го направи? Искам всичко да си върви по реда. Но, никой не ми е казал.

Дълго трябваше да убеждават Рекс в съществуването на сериозна пречка за брака му. Разискванията траяха чак до вечерта, бяха прекъснати пред прислугата, подновени веднага щом семейството остана само и продължени до късно след полунощ. Спорът ту засягаше темата, ту я заобикаляше като чайка, полетяла към морето, далеч от погледа, отвъд облаците, между неуместните забележки и обясненията, или към плитчината, където плуваха отпадъци.

— Какво искате да направя? С кого да разговарям? — непрекъснато питаше Рекс. — Все някой може да уреди работата.

— Нищо не може да се направи, Рекс — отвърщаше Брайдсхед. — Това означава просто, че сватбата не може да стане. Всички съжаляваме за неочакваната развръзка. Трябваше сам да ни уведомиш.

— Слушайте — каза Рекс. — Може би думите ви са правилни; може би строго погледнато, законът не разрешава да се женим в католическата катедрала. Но катедралата е ангажирана; там никой няма да задава въпроси; кардиналът не знае нищо; отец Мобрей не знае нищо. Никой освен нас не знае нищо. Защо да вдигаме шум? Нека си траем и се държим, като че ли нищо не се е случило. Кому ще навредим? Може би рискувам да отида в ада. Добре, съгласен съм да рискувам. Какво общо има това с вас?

— Защо не? — каза Джулия. — Според мен тези свещеници нищо не разбират. Освен това не вярвам в ада. Въобще нашето мнение е такова. Никой не иска от вас да рискувате спасението на душите си. Просто не се месете.

— Джулия, мразя те — каза Кордилия и напусна стаята.

— Всички сме уморени — намеси се лейди Марчмейн. — Ако имаме още доводи, нека ги разискваме утре сутрин.

— Но няма какво да разискваме — обясни Брайдсхед, — освен как да сложим край по най-безболезнения начин. Ние с мама ще го решим. Трябва да дадем обявление в „Таймс“ и в „Морнинг Пост“. Подаръците ще трябва да се върнат. Не знам какво се прави с роклите на шаферките.

— Един момент — каза Рекс. — Един момент. Можете да ни попречите да се оженим във вашата катедрала. Добре, по дяволите, тогава ще се оженим в протестантска църква.

— И на това мога да попреча — обади се лейди Марчмейн.

— Но няма да го сториш, мамо — каза Джулия. — Знаеш ли, от известно време съм любовница на Рекс и ще продължавам да живея с него независимо дали сме женени.

— Рекс, вярно ли е?

— Не е, по дяволите — отвърна Рекс. — Де да беше вярно!

— Виждам, че наистина ни се налага да обсъдим въпроса утре сутрин — каза лейди Марчмейн немощно. — Повече не мога да издържам.

Стана нужда синът ѝ да ѝ помогне да изкачи стъпалата.

— Какво, за бога, те накара да кажеш онези думи на майка си? — запитах години по-късно, когато Джулия ми описваше сцената.

— Точно това искаше да знае и Рекс. Сигурно съм смятала, че е вярно. Не буквално — ако си спомняш, бях само на двадесет години, а никой не „опознава живота“ само чрез приказки — разбира се, че нямах пред вид буквалното значение. Не знаех как иначе да се изразя. Искях да кажа, че съм прекалено хлътнала по Рекс, за да мога да съобщя, че „предвидената женитба няма да се състои“ и да спра дотук. Искях да ме направят честна жена. Като си помисля, още го искам.

— После какво стана?

— После продължихме да разговаряме. Горката мама. Намесиха се свещеници, намесиха се лели. Какво ли не предлагаха — Рекс да замине за Канада, а отец Мобрей да замине за Рим и да види съществуват ли изобщо възможности за анулиране на брака; аз да замина за чужбина за една година. В най-голямата бъркотия Рекс телефонира на папа: „Джулия и аз предпочитаме да се оженим според протестантския обичай. Възравяте ли?“ Той отговори: „Очарован съм“ и това уреди въпроса, що се отнася до законното право на мама да попречи на брака. След това настъпи времето на личното убеждение. Изпращаха ме да разговарям със свещеници, монахини и лели. Рекс просто продължаваше тихомълком — или почти тихомълком — да урежда сватбата.

О, Чарлс, каква мизерна сватба! По онова време в Савойската черква се женеха разведените — сбутана черквичка, нищо общо е плановете на Рекс. Аз исках една сутрин да влезем в общината да се разпишем и да приключим с въпроса, като вземем за свидетели две чистачки, но Рекс настояваше за шаферки, портокалови цветчета и Сватбен марш. Отвратителна история!

Горката мама се държеше като мъченица и настояваше да ми подари семейната дантела въпреки всичко. В същност как да не настоява, като роклята бе скроена заради дантелата. Моите приятелки дойдоха, разбира се, както и подозрителните типове, които Рекс наричаше *свои* приятели; останалите представляваха странна смесица. Разбира се, от маминия род никого нямаше; от татковия дойдоха само един-двама. Всички надути роднини се отдръпнаха — и Анкърдж, и Чазъм, и Ванбъро — и тогава си помислих: „Слава богу, те и без това винаги са ме презирали“, но Рекс побесня, явно, че тъкмо те са му трябвали.

По едно време се надявах, че изобщо няма да има тържество. Мама каза, че не можем да празнуваме в Марчърс и Рекс искаше да телеграфира на папа и да нахлуе у дома с армия келнери, предвождани от семейния адвокат. Накрая решихме да дадем прием у дома вечерта преди сватбата, за да разгледаме подаръците — очевидно за отец Мобрей това бе в реда на нещата. Е, никой не може да устои на изкушението да разгледа собствените си подаръци, така че приемът излезе успешен, но приемът, който Рекс даде на следващия ден в „Савоя“ по случай сватбата, беше жалка работа.

Заради арендаторите изпаднахме в неловко положение. Накрая Брайди слезе в селото и им даде вечеря с фойерверки, което не им хареса, те очакваха много повече в замяна на подарения от тях сребърен супник.

Най-зле го преживя горката Кордилия. Тя толкова мечтаеше да ми стане шаферка — тъй много бяхме обсъждали това, преди да вляза в обществото, а и е много набожно дете. Отначало не искаше да ми говоря. След това, сутринта в деня на сватбата — предишната вечер се бях преместила при леля Фани Роскомън; така било по-благопристойно, — се втурна в стаята ми, преди да съм станала, пристигнала направо от Фарм Стрийт, обляна в сълзи, помоли ме да не се омъжвам, след това ме гушна, подари ми сладка брошчица, която купила, и каза, че се молела винаги да бъда щастлива. *Винаги щастлива, Чарлс!*

Знаеш, ужасно мизерна сватба беше. Както винаги, всички взеха страната на мама — не че това ѝ носи някаква полза. През целия си живот мама се е радвала на съчувствието на всички, освен на любимите си същества. Всички казаха, че съм постъпила отвратително спрямо нея. Горкичкият Рекс откри, че всъщност се жени за отхвърлена от обществото, а бе искал точно обратното.

Тъй че, виждаш ли, нещата изобщо не се оправиха. От самото начало бяхме урочасани. Но аз овце лудеех по Рекс.

— Смешно е да си го помислиш, нали?

— Знаеш ли, отец Мобрей улучи отведнъж истината, докато на мен ми трябваше цяла година брак, за да я проумея. Рекс просто не беше с всичкия си. Той изобщо не беше завършено човешко същество. Беше човекоподобно, неестествено развито; зародиш в епруветка, орган, поддържан жив в лаборатория. Аз го мислех за първичен дивак, а той беше нещо абсолютно модно и съвременно, което единствено нашият отвратителен век може да произведе. Частичка от човек с претенции за цяло човешко същество.

— Е, с това е свършено.

Ето какво ми разказа Джулия десет години след женитбата си, по време на буря в Атлантика.

[1] Алюзия за „Пустата земя“ на Елиът. — Б.пр. ↑

[2] Хазартна игра на карти. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

Завърнах се в Лондон през пролетта на 1926 година поради Общата стачка.^[1]

В Париж се говореше само за стачката. Французите, тържествуваха, както винаги, при неприятностите на бившите си съюзници и превеждайки на собствения си точен език мъглявите идеи откъм Ламанша, предсказваха революция и гражданска война. Всяка вечер вестниците по будките вещаеха гибел, а по кафенетата познатите ни поздравяваха полупрезрително с думите: „Ха, друже, тука си си добре, не е както у вас, а?“, докато аз и неколцина приятели, живеещи при подобни обстоятелства, сериозно повярвахме, че страната ни е в опасност, че дългът ни зове там. Към нас се присъедини един белгийски футурист, който живееше според мен под измисленото име Жан дьо Брисак ла Мот и претендираше за правото да участва във всяка битка, по света, стига тя да се води срещу низшите класи.

Нашата въодушевена мъжка компания пресече Ламанша; очаквахме в Дувър пред нас да се разиграе онова, което напоследък се повтаряше почти неизменно във всички части на Европа и за което аз поне си бях нарисувал ясна и сложна картина на „Революцията“: червено знаме над пощата, преобърнат трамвай, пияни сержанти, разбит затвор и банди освободени престъпници, мародерстващи по улиците; непристигнал влак от столицата. Такива неща четяхме във вестниците, гледахме по филмите и непрекъснато чувахме по кафенетата вече шест или седем години и за нас те бяха станали житейска история, научена от втора ръка като разказите за блатата на Фландрия и мухите в Месопотамия^[2].

А със слизането на брега ни посрещнаха познатите митнически гишета, точният ферибот, носачите, наредили се на перона на „Виктория“ и насочили се към първокласните купета; дългата редица чакащи таксита.

— Ще се разделим — казахме си — и ще видим какво ще ни се случи. На вечеря ще се срещнем отново и ще сравним впечатленията

си — но в сърцата си вече знаехме, че нищо не е станало; или поне нищо, изискващо присъствието ни.

— Ох, боже — каза баща ми, срещайки ме случайно на стълбите, — колко се радвам да те видя отново толкова скоро — (бях прекарал в чужбина година и три месеца). — Пристигнал си по доста неудобно време, знаеш. След два дни пак ще вдигат някаква си стачка... такава безсмислица... и не знам кога ще можеш да си заминеш.

Помислих си каква вечер пропусках, с лампите, светващи една след друга по бреговете на Сена, с компанията си там — защото по онова време имах връзка с две еманципирани американки, живеещи в гарсонiera в Отьой — и съжалих, че съм се върнал.

Вечеряхме в „Кафе Роял“. Там атмосферата беше малко по-войнствена, тъй като кафенето беше пълно със студенти, мобилизирани в „опълчението“. Една група от Кеймбридж същия следобед се беше записала в куриерската служба на Транспортния дом^[3] и масата им се опираше до масата на друга група, която пък беше отишла доброволно в специалните полицейски части. Сегизтогиз от едната или другата група някой крясваше предизвикателно през рамо, но тъй като е трудно да се караш с хора зад гърба си, всичко свърши с това, че двете групи започнаха да се черпят с бира.

— Трябваше да бъдеш в Будапеща, когато нахлу Хорти — каза Джийн. — Ей на това му се вика политика.

Същата вечер в Реджънтс Парк давах прием в чест на състава „Черните птици“, току-що пристигнал в Англия. Един от нас беше поканен и натам се упътихме всички.

За нас, които се навъртахме в „Бриктоп“ и посещавахме „Бал Негре“ на Рю Бломе, спектакълът не представляваше особен интерес; тъкмо прекрачих прага, чух глас, който не можех да сбъркам, ехо от вече далечно минало.

— *Не* — казваше гласът, — това не са животни в зоологическата, Малкестър, та да им се звериш. Те са художници, драги, велики художници, които трябва да почиташ.

Антъни Бланш и Бой Малкестър стояха до масата с вината.

— Слава богу, че си намерих един познат — каза Малкестър, когато се приближих. — Доведе ме една жена. Сега не я виждам никъде.

— Тя те е *хързулнала*, драги, и знаеш ли защо? Защото видят ти е нелеп, Малкестър. Ти изобщо не си за такива приеми; не трябва да оставаш тук; трябва да се запилеееш някъде към „Псалом Давидов“ иди на някой от мрачните си балове на Белгрейв Скуеър.

— Оттам идвам — отвърна Малкестър. — А за „Псалом Давидов“ е много рано. Ще изчакам. Може да стане по-весело.

— Плюя на теб — каза Антъни. — Ще разговарям с вас, Чарлс.

Взехме бутилка и чашите си и открихме едно ъгълче в съседното помещение. Дри краката ни петима от членовете на оркестъра на „Черните птици“ клечаха и мятаха зарове.

— *Онзи там*. — каза Антъни, — бледия, драги мой, оня ден цапардоса *по тиквата* мисис Арнълд Фриххаймър с бутилка мляко.

Почти незабавно, неизбежно заговорихме, за Себастиан.

— Драги мой, той е такъв *пияница*. Дойде да живее при мен в Марсилия миналата година, когато сте го изоставили, и аз наистина едва го изтърпях. Смучеше като смок по цял ден. И тъй лукав! Непрекъснато ми изчезваха нещица, драги мой, вещи, които си обичах; веднъж два костюма, които същата сутрин бяха изпратени от „Леели и Робъртс“. Разбира се, *не знаех*, че е Себастиан — драги, в моето апартаментче влизат и излизат какви ли не странни личности. Кой по-добре от вас познава вкуса ми към странните личности? И накрая, драги, открихме заложната къща, в която Себастиан отнася вещите ми, но той беше загубил квитанциите; а продавал и на клиентите в бистрото.

Съзирам пуританския неодобрителен поглед в очите ви, драги Чарлс, сякаш смятате, че съм подвел момчето.

Едно от по-малко симпатичните качества на Себастиан: винаги създава впечатлението, че го водят — като понитата в цирка. Но, уверявам ви, направих каквото можах. Непрекъснато му казвах: „Защо пиеш? Ако искаш да изпиташ опиянение, има толкова по-приятни начини.“ Заведох го при най-добрия, най-подходящия; ами вие го знаете също така добре: Нада Алопов и Джин Лъкмор и всеки наш познат ходи там от години — той винаги е в бар „Реджина“ и там стана бея, защото Себастиан му беше дал фалшив чек... ф-ф-фалшификат, драги мой, и в апартамента нахлу цяла банда много опасни мъже — главорези, драги мой, — а в това време Себастиан бе мъртво пиян и всичко това бе изключително неприятно.

Бой Малкестър се насочи към нас и седна без покана до мен.

— Пиячката тука свършва — обясни той, като посегна към нашата бутилка и я изпразни. — Няма жива душа в това място — всички са негри.

Антъни не му обърна внимание и продължи:

— Тогава напуснахме Марсилия и заминахме за Танжер и *там*, драги мой, Себастиан си взе *нов* приятел. Как да го опиша? Прилича на лакея в „Заплашителните сенки“ — едър дръвник германец, който бил в Чуждестранния легион. Отървал се, като си прострелял палеца на крака. Палецът още не беше заздравял. Себастиан го намерил да гладува като последния апаш в някакъв дом в Касба и го доведе да живее при нас. *Прекомерно* зловещо. И затова се върнах, драги, в добрата стара Англия, добрата стара Англия — повтори той, замахвайки тържествено към негрите, които играеха комар в краката ни, към Малкестър, който гледаше тъпо пред себе си, и към нашата домакиня, която най-сетне ни се представи, облечена в нещо като пижама...

— Май вас не ви познавам — каза тя. — Не съм ви канила. В същност каква е тая бяла измет? Като че ли съм сбъркала къщата.

— Национално бедствие — каза Малкестър. — Всичко е възможно.

— Добре ли върви балът? — запита тя тревожно. — Смятате ли, че Флорънс Милс ще се съгласи да пее? Вас познавам — обърна се тя към Антъни.

— Често сме се виждали, но тази вечер не ме бяхте поканили.

— Божичко, ами може би не ми харесвате. А смятах, че всички ми харесват.

— Мислите ли — запита Малкестър, когато домакинята ни беше отминала, — че ще стане смешно, ако вдигна пожарна тревога?

— Да, Бой, тичай да звънеш.

— Искам да кажа, може да се пооживят.

— Точно така.

Малкестър ни остави, за да търси телефон.

— Струва ми се, че Себастиан и куцото му приятелче заминаха за Френско Мароко — продължи Антъни. — Когато ги оставил, бяха загазили с танжерската полиция. Откакто съм се върнал в Лондон, маркизата определено е станала непоносима, опитва се да ме накара да

се свързва с тях. Ама и тя какво изживява, горката жена! Това поне показва, че в живота има справедливост.

Най-накрая мис Милс запя и всички, е изключение на комарджиите, се наблъскаха в съседното помещение.

— Ето то мойто момиче — каза Малкестър. — Отсреща с оня черния. Тази жена ме доведе.

— Май вече те е забравила.

— Да. По-добре да не бях идвал. Да отидем другаде.

Двете пожарни пристигнаха точно когато излизахме; вихър от фигури в шлемове увеличи бъркотията горе.

— Тоя Бланш — каза Малкестър — *не е* симпатичен. Веднъж го хвърлих в „Меркурий“.

Обиколихме няколко нощни локала. През тези две години Малкестър явно беше осъществил непретенциозната си амбиция да стане известен и търсен в такива места. В последния локал и двамата бяхме обхванати от пламенен патриотизъм.

— Ние с вас — каза той — бяхме прекалено млади през войната. Другите момчета се биха, милиони погинаха. Но не и ние. Сега ще им покажем. Ще покажем на мъртвите си другари, че и ние можем да се бием.

— Затова съм тук — отвърнах. — Дойдох от чужбина, притекох се на помощ на милата родила в час на беда.

— Като австралийците.

— Като горките мъртви австралийци.

— Ти в каква част си?

— Още в никаква. Не е почнала войната.

— Само в една си струва да се запишеш — шоуто на Бил Медоус — опълчението. Страшни момчета. Квартируват в „Братс“.

— Ще се запиша.

— Спомняш ли си „Братс“?

— Не. И там ще се запиша.

— Правилно. Всички страхотни момчета искат да приличат на героите.

И така, аз се записах в шоуто на Бил Медоус, което се оказва моторизирана полиция, охраняваща разпределението на провизиите в най-бедните квартали на Лондон. Първо влязох в опълчението, положих клетва за вярност, връчиха ми шлем и палка; след това станах

кандидат-член на клуба „Братс“ и заедно с няколко други новобранци ме приеха в него на заседание на комитета, свикано специално за случая. В продължение на седмица очаквах разпореждания в „Братс“ и три пъти дневно излизахме с един камион начело на конвой млечни цистерни. Дюдюкаха след нас и понякога ни замеряха с боклуци, но влязохме в бой само веднъж.

Тъкмо се наобядвахме този ден, когато Бил Медоус се върна — беше отишъл да говори по телефона — във великолепно настроение.

— Хайде — каза той. — На Къмършъл Роуд става страшна тупаница.

Понесохме се натам и заварихме стоманено въже, опънато между уличните стълбове, преобърнат камион и един полицай, сам на тротоара, ритан от десетина младоци. От двете страни на това огнище на безредици и на известно разстояние от него се бяха оформили две противникови групи. Точно когато скачахме от камиона, близо до нас втори полицай седна на тротоара, зашеметен, с глава между ръцете си; през пръстите му струеше кръв. Над него се привеждаха двама-трима; симпатизанти. От другата страна на въжето се намираше враждебната групичка млади докери. Ние се втурнахме бодро, освободихме полицаия и тъкмо се устремихме към главната маса на противника, когато се сблъскахме с няколко местни духовници и градски съветници, пристигнали, едновременно с нас от другата страна на пътя, за да се опитат да действуват чрез убеждение. Те станаха единствените ни жертви, тъй като тъкмо слязоха и се чу вик: „Внимание! Фантетата!“ и в тила ни пристигна полицейска камионетка.

Тълпата се пръсна и изчезна. Подбрахме миротворците (от които сериозно бе ранен само един), пребродихме някои от страничните улици, като си търсехме белята, не я намерихме и си се прибрахме в „Братс“. На следващия ден Общата стачка бе прекратена и положението се нормализира навсякъде освен в мините. Все едно че някое животно, станало легендарно със своята свирепост, бе излязло от бърлогата си за час, бе подушило опасност и се бе промъкнало обратно. Не си струваше да напушам Париж.

На Жан, който се бе присъединил към друга част, някаква вдовица в Камдън Таун му пуснала на главата саксия с папрат и той лежа в болницата в продължение на седмица.

Джулия научила, че съм в Лондон именно поради членството ми в отряда на Бил Медоус. Обади ми се по телефона и каза, че майка ѝ много държи да ме види.

— Мама е зле болна — каза ми тя.

Отидох в Марчмейн Хаус в първата мирна утрин. Сър Ейдриън Порсън ме отмина в хола; Тъкмо когато пристигнах, той излизаше, държеше пред лицето си копринена кърпа и пипнешком посегна да си вземе цилиндъра и бастуна; беше облян в сълзи.

Заведоха ме в библиотеката и след по-малко от минута при мен слезе Джулия. Ръкува се с нежност и сериозност, които ми бяха непознати; в това мрачно помещение тя приличаше на привидение.

— Много мило от ваша страна, че дойдохте. Мама непрекъснато питаше за вас, но сега не знам дали ще бъде в състояние да ви приеме. Тя току-що се сбогува с Ейдриън Порсън и това я умори.

— Как така се сбогува?

— Така. Тя умира. Може да поживее още седмица-две, може да си отиде всяка минута. Тък е слаба. Ще отида да питам болногледачката.

Над дома като че ли вече тегнеше безмълвието на смъртта. Никой никога не се бе заседявал в библиотеката на Марчмейн Хаус, Това беше единственото грозно помещение и в двете къщи. Дъбовите библиотеки от викторианската епоха съдържаха томове от Ханзард и стари енциклопедии, които никой не разгръщаше; голата махагонова маса като че ли беше предназначена за заседанието на цял комитет; атмосферата напомняше непосещаван обществен клуб; отвън се простираха дворът, оградите, глухите улички.

Джулия се върна.

— Не, боя се, че сега не можете да я видите. Спи. Може да спи с часове; но аз ще ви кажа какво иска от вас. Да отидем някъде другаде; мразя тази стая.

Пресякохме салона и влязохме в малката дневна, където обикновено се събираха около камината поканените на обяд гости. Джулия като че ли блестеше с пурпура и златото от стените и това я правеше по-недостъпна.

— Първо, мама искаше да се извини за жестокостта си към вас последния път. Тя често ни е говорила за това. Вече знае, че е била несправедлива към вас. Напълно уверена съм, че сте разбрали и

незабавно сте забравили разговора, но такива неща мама никога не си прощава — тя много рядко постъпва по такъв начин.

— Кажете й, че напълно съм я разбрал.

— За второто вие, разбира се, сте се досетили. Себастиан. Тя иска да го види. Не знам възможно ли е. Вие как смятате?

— Чувам, че много е загазил.

— И ние чухме. Телеграфирахме на последния му адрес, отговор няма. Може би все още остава време да дойде да я види. Веднага, щом научих, че сте в Англия, сетих се за вас: вие сте ни единствената надежда. Ще се опитате ли да го доведете? Знам колко много искам от вас, но ако Себастиан съзнаваше за какво става дума, щеше да ви помоли и той.

— Ще се опитам.

— Нямам към кого да се обърна. Рекс е тъй зает.

— Да. Чух как е организирал работата в газовата фабрика.

— О, да — каза Джулия с познатата суха нотка в гласа. — Направи купища мангизи от стачката.

Поговорихме за отряда от „Братс“. Джулия ми каза, че Брайдсхед отказал да бъде доброволец, тъй като не бил убеден в справедливостта на каузата. Кордилия била в Лондон, в момента опяла, тъй като цяла нощ будувала край майка си. Казах на Джулия, че съм започнал да рисувам старинни къщи и това ми доставя удоволствие. Все празни приказки; през първите две минути сивяхме казали всичко, което имахме да си кажем; останах за чая и след това си тръгнах.

До Казабланка имаше самолет на „Ер Франс“; оттам взех автобуса до Фес, като тръгнах призори и пристигнах в новия град вечерта. От хотела телефонирах на британския консул и вечерях с него в красивата му къща край стените на стария град. Той беше любезен и сериозен човек.

— Много съм доволен, че някой най-сетне пристигна да се погрижи за младия Флайт. Тук той ни е малко като трън в очите. Мястото е неподходящо за емигрант, издържан от роднини. Французите изобщо не го разбират. Те смятат, че всеки, който не се занимава с търговия, е шпионин. Разбирам поне да се държеше като „милорд“. Но тук не е лесно. Може да ви се струва невероятно, но на

по-малко от трийсет мили от тази къща бушува война. Миналата седмица заловихме някакви млади глупци, които на велосипеди бяха пристигнали да се записват доброволци в армията на Абдул Карим.

Пък и маврите са мъчен народ; не одобряват пиенето, а нашият млад приятел, както сигурно знаете, прекарва повечето си време в пиене.

И за какво му трябваше да идва тук? За него има достатъчно място в Рабат яли Танжер, където размитат за туристи. Наел си е къща в туземния град. Опитах се да го спра, но той я получи чрез някакъв французин от Министерството на културата. Не казвам, че върши нещо лошо, но ни създава безпокойства. Смуче го един ужасен човек, един германец от Чуждестранния легион. Разправят, че бил голям негодяй. Непременно ще си имаме неприятности.

Разберете, на мен Флайт ми е *симпатичен*. Не се срещаме често. Преди да се настани в къщата си, идваше тук да се къпе. Винаги е бил безупречен, мил, жена ми направо се привърза към него. Но му е необходимо някакво занимание.

Обясних с каква цел съм дошъл.

— По всяка вероятност сега ще го заварите у дома му. Вечер в стария град няма кой знае къде да се иде. Ако искате, ще изпратя портиера да ви покаже пътя.

И така, потеглих след вечеря с консулския портиер, който крачеше пред мен с фенер в ръка. Мароко бе непозната и чужда страна за мен. Докато пътувах през този ден, миля подир миля по павирания стратегически път, край лозя и военни постове, край новите бели селища и посевите, вече избуяли в равните просторни нивя, и покрай рекламите на френската цивилизация — Дюбоне, Мишлен, Магазен дю Лувр — бях си мислил, че Мароко е съвременна и цивилизована държава; сега, на звездна светлина, в стария град, чиито улици представляваха полегати мръсни стъпала и чиито стени се издигаха без прозорци от двете ми страни, сближаваха се над главата ми и се раздалечаваха отново към звездите; където дебели пластове прах съединяваха гладките павета и загърнати фигури крачеха мълчаливо в бяло, с меките си пантофи или задебелите си боси стъпала; където въздухът беше пропит с дъх на карамфил и тамян, и дим от горящи дърва — разбрах какво бе привлякло Себастиан и го държеше тук тъй дълго.

Консулският портиер крачеше високомерно пред мен, като размахваше фенера и силно удряше с тоягата си; понякога през някоя отворена врата зървах в златната светлина на мангала мълчаливо насядали хора.

— Много мръсни народи — каза портиерът презрително през рамо. — Никакво образование. Французите ги оставят в мръсотия. Не като британските хора. Моите хора — добави той — винаги много британски хора.

Портиерът бе от суданската полиция и гледаше на това древно културно средище, както някой новозеландец би гледал на Рим.

Най-сетне стигнахме до последната от многото обковани с гвоздеи порти и портиерът заудря с тоягата си.

— Дом на британски лорд — обясни той.

Зад решетката се появиха свеци тъмно лице. Консулският портиер заговори повелително; дръпнаха резето и ние влязохме в дворче с кладенец в средата и лозница над главите ни.

— Аз чакам тук — каза портиерът. — Вие отивате с този туземец.

Влязох в къщата, слязох едно стъпало надолу и се озовах в дневна, в която имаше грамофон, газова печка, а помежду им — младеж. По-късно, когато се поогледах, забелязах и други, по-приятни вещи — килимчета на пода, бродирана коприна по стените, тавански греди с оцветена резба, тежка лампа, окачена на верига, чийто гравирани абажур хвърляше пъстри меки сенки из стаята. Но при първото ми влизане сетивата ми пострадаха от тези три неща: грамофона — заради шума (въртеше се френска плоча — запис на джазов оркестър), печката — заради миризмата, младежът — заради вълчата му физиономия. Младежът се люлееше в плетен стол, протегнал върху сандък бинтования си крак; беше облечен в някакво тънко целволе, в спортна риза с отворена яка; здравият му крак бе обут в кафява гуменка. До него имаше медна табличка на дървени крачета, върху която бяха поставени две бирени бутилки, мръсна чиния и купичка, пълна е фасове; в ръка държеше чаша бира, а на долната му устна се беше залепила цигара, която не падаше и когато говореше. Косата му беше дълга, причесана назад без път, лицето му — неестествено сбръчкано за човек тъй очевидно млад; един преден зъб му липсваше, така че шипящите звуци произнасяше понякога със

съскане или нещо като смутено подсвиркване и прикриваше това с кикот; останалите му зъби бяха пожълтели от тютюна и редки.

Явно това беше „големият негодяй“, описан от консула, лакеят от филма, споменат от Антъни.

— Търся Себастиан Флайт. Това е неговият дом, нали? — заговорих високо, за да надвикам танцовата музика, но той ми отвърна тихо на английски, толкова правилен, че явно беше свикнал да говори на този език.

— Та. Но той не е тук. Труг освен мен няма.

— Пристигнал съм от Англия, за да се видя с него по важна работа. Ще ми кажете ли къде мога да го намеря?

Плочата свърши. Преди да ми отговори, немецът я обърна, нави грамофона и го пусна отново.

— Себастиан е болен. Братята го отнесоха в лазарета. Може да ви позволят да го видите, може би няма. Аз самият скоро ще трябва да отида там, за да ми превържат крака. Тогава ще ги питам. Когато се пооправи, може би ще ви позволят да го видите.

Имаше още един стол и аз седнах. Като разбра, че не възнамерявам да си ида, немецът ми предложи бира.

— Вие не сте братът на Шебастиан? — запита той. — Може би братовчед? Може би се оженихте за шештра му?

— Само приятел. Заедно бяхме в университета.

— Имах приятел в университет. Следвахме история. Приятелят ми беше по-умен от мен; дребошък и шлабак, като се ядосах, го вдигах и разтърсвах целия — но штрацно умен. След това един ден си казахме: „По дяволите. В Германия няма работа. Германия е загазила“ и се сбoguвахме с професорите, а професорите казаха: „Да, Германия е загазила. За студентите сега няма място“ и ние си тръгнахме, и вървахме, и вървахме и накрая пристигнахме тук. След това си казахме: „Шега в Германия няма армия, но ние трябва да штанем войнички“ и влязохме в Легиона. Приятелят ми умря от дизентерия миналата година по време на един поход в Атласките планини. Като го видях, мъртъв, си казах: „По дяволите“ и си прострелях стъпалото. Сега е гноясало, макар да го направих преди една година.

— Да — отвърнах. — Много интересно. Но в момента ме интересува Себастиан. Бихте ли ми казали нещо повече за него.

— Много добро момче е тоя Себастиан. За мен е добър. Танжер е воняща дупка. Той ме доведе тук — хубава къща, хубава храна, хубав слуга — предполагам, че всичко е добро за мен. Много харесвам всичко.

— Майка му е много болна. Дойдох да му кажа.

— Тя богата?

— Да.

— Защо да не му даде повече пари? Тогава може би бихме живели в Казабланка, в хубав апартамент. Вие я познавате добре? Можете да я накарате да му даде пари?

— Какво му е на Себастиан?

— Не знам. Предполагам, пил прекалено. Братята са добри момчета. Там много евтино.

Той плесна с ръце и поръча още бира.

— Виждате? Хубав пришлушник да се грижи за мен.

Изтръгнах името на болницата и си излязох.

— Кажете на Шебастиан, че съм още тук и наред. Сигурно там се тревожи за мен може би.

Болницата, където отидох на следващата сутрин, се състоеше от няколко бараки, разположени между стария и новия град. Поддържаха я францискански монаси. Проправих си път през тълпа болни маври до лекарския кабинет. Лекарят беше мирянин, чисто избърснат, облечен в бяла колосана престилка. Разговаряхме на френски и той ми каза, че Себастиан е във от опасност, но не е в състояние да пътува. Прекарал грип, единият му дроб бил леко засегнат; бил много слаб; липсвали му съпротивителни сили — пък и какво би могло да се очаква? Той е алкохолик. Лекарят говореше безстрастно, почти безжалостно, с насладата на учения, който понякога се впуска в сивите подробности и уточнява до безкрайност. Но брадатият босоног брат, на чийто грижи ме остави лекарят, който вършеше мръсната работа в отделението и нямаше научни претенции, ми разказа съвсем друго.

— Той е толкова търпелив. Изобщо не прилича на младеж. Лежи си и никога не се оплаква — а има от какво да се оплаче. Нямаме никакви удобства. Правителството ни дава само онова, което може да отдели от войската. А е тъй мил. Едно нещастно германче с крак, който

не заздравява, и вторичен сифилис идва тук да го лекуваме. Лорд Флайт го намерил в Танжер и го взел със себе си и му осигурил дом. Истински самарянин.

— Горкият простодушен монах — помислих си, — горкият глупчо. Да ме прости господ!

Себастиан бе в отделението за европейци, където ниски прегради отделяха леглата, създавайки илюзия за изолация. Лежеше с ръце върху завивката, загледан в стената, чието единствено украшение бе олеография с религиозен сюжет.

— Приятелят ви — каза братът.

Себастиан бавно извърна поглед.

— О, смятах, че има пред вид Курт. Ти пък какво правиш тук, Чарлс?

Бе измършавял повече от всякога; алкохолът, който прави другите гойни и кръвени, като че ли изсмукваше Себастиан. Братът ни остави, аз седнах до леглото и заговорих за болестта му.

— За ден-два не бях на себе си — каза той. — Непрекъснато смятах, че съм се върнал в Оксфорд. Ходи ли у дома? Как ти харесва? Курт още ли е там? Няма да те питам харесваш ли Курт — никой не го харесва. Странно — без него не бих издържал, знаеш ли?

Тогава му казах за майка му. Известно време той не пророни нито дума, втренчил поглед в олеографията на Седемте Скърби Богородични. След това:

— Горката мама. Тя наистина бе *femme fatale*. Убиваше при докосване.

Телеграфирах на Джулия, че Себастиан не е в състояние да пътува и останах въз Фес една седмица, посещавайки го в болницата всеки ден, докато той се подобри дотолкова, че можеше да се движи. Първият признак, че силите му се възвръщат — на втория ден от посещението ми, помоли за бренди. До следващия ден той по някакъв начин се беше снабдил с бренди и го криеше под завивките.

Лекарят каза:

— Приятелят ви отново пие. Тук е забранено. Какво мога да направя? Ние не сме изправително училище. Не мога да дебна из отделенията. Тук съм, за да лекувам хората, а не да изкоренявам порочните им навици или да ги уча на въздържание. Сега конякът няма да му навреди. Само ще го направи по-слаб следващия път, като падне

болен, и един ден някоя настинчица ще го отнесе. Пфу! Тук няма място за пияници. В края на седмицата да си върви.

Братът-болногледач каза:

— Вашият приятел е много по-добре днес, като преобразен е.

— Горкият простодушен монах — помислих си, — горкият глупчо.

Но той добави:

— Знаете ли защо? В леглото му има бутилка коняк. Втората, която намирам. Отнеса ли една, появява се друга. Той е тъй непослушен. Дробчетата му ги носят. Но е хубаво да го видим отново весел, тъй много тъгуваше.

Последния следобед го запитах:

— Себастиан, сега, когато майка ти е мъртва — защото бяхме научили новината същата сутрин, — мислиш ли за връщане в Англия?

— Би било приказно донякъде — отвърна той. — Но смяташ ли, че на Курт ще му хареса?

— За бога! Нали не възнамеряваш да прекараш живота си е Курт?

— Не знам. Изглежда, той възнамерява да прекара живота си с мен. Жа него сигурно е добре може би — добави той, имитирайки произношението на Курт и изрече думите, които, ако им бях обърнал внимание, щяха да ми дадат необходимия ключ към загадката; но тогава ги чух и запомних, без да им обърна внимание. — Знаеш ли, Чарлс, много приятна промяна е, когато цял живот са се грижили за теб, да си намериш човек, за когото да се грижиш. Само, разбира се, този човек трябва да е в безнадеждно положение, за да се остави тъкмо аз да се грижа за него.

Преди да замина, успях да оправя издръжката му. Дотогава Себастиан бе живял, като изпадал в затруднения и телеграфирал на адвокатите си да му изпращат дребни суми. Видях се с директора на местния банков клон и се услових с него, ако сумите от Лондон пристигат редовно, да получава парите от тримесечната издръжка на Себастиан и да му плаща седмична сума за джобни пари, като предвиди суми за извънредни случаи. Те щяха да се изплащат лично на Себастиан, и то само когато директорът получи уверението, че наистина му трябват. Себастиан с готовност се съгласи.

— Иначе, когато се натряскам, Курт ще ме накара да подпиша чек за цялата сума и ще се юрне да прави бели.

Съпроводих Себастиан от болницата до дома му. В плетения стол той изглеждаше по-слаб, отколкото в леглото. Двамата болници, той и Курт, седяха един срещу друг с грамофона помежду си.

— Време беше да се върнеш — каза Курт. — Нужен си ми.

— Наистина ли, Курт?

— Сигурно. Не е толкова добре да стоя сам, когато ти си болен. Тоя прислужник е ленивец — винаги се изпарява, когато ми трябва. Веднъж излезе от къщи през нощта и като се събудих, нямаше кой да ми направи кафето. Хич не е добре кракът ти да е гноясал. Понякога не мога да спя добре. Може някой път и аз да се изпаря и да отида там, където ще се грижат за мен. — Той плесна с ръце, но никакъв прислужник не се появи. — Виждаш ли?

— Какво ти трябва?

— Цигари. Имам няколко в торбата под леглото.

Себастиан с мъка се опита да се надигне.

— Аз ще ги донеса — казах. — Къде му е леглото?

— Не, това е моя работа — каза Себастиан.

— Иштина е — рече Курт. — Сигурно това е Себастианова работа.

Така го оставих с приятеля му в къщичката зад оградата в края на уличката. Нищо повече не можех да направя за Себастиан.

Възнамерявах да се върна направо в Париж, но уреждането на издръжката на Себастиан означаваше, че трябва да отида в Лондон и да се срещна с Брайдсхед. Пътувах по море от Танжер и се прибрах в Англия в началото на юни.

— Смятате ли — запита ме Брайдсхед, — че има нещо порочно в братовата ми връзка с този немец?

— Не, убеден съм, че няма. Просто — събрали са се двама скитници.

— Казвате, че е престъпник?

— Казах „престъпен тип“. Бил е във военен затвор и е разжалван.

— И лекарят смята, че Себастиан се убива с пиене?

— Изтощава се. Няма цироза, нито делириум тременс.

— Не е ли ненормален?

— Разбира се, че не е. Намерил си е другар, който му е симпатичен, и дом, в който му е приятно да живее.

— Тогава може да получава издръжката си, както предлагате. Нещата са съвсем ясни.

В известни отношения човек лесно се оправяше с Брайдсхед. Той беше неестествено уверен в себе си и затова вземаше решенията си бързо и леко.

— Бихте ли искали да нарисувате къщата ни? — запита ме той неочаквано. — Рисунка на фасадата, друга — отзад, откъм парка, рисунка на стълбището и друга — на голямата гостна? Четири малки картини с маслени бои; това желае баща ми за спомен, ще си ги държи в Брайдсхед. Не познавам художници. Джулия казва, че сте се специализирали в рисуване на архитектурни образци.

— Да — отвърнах. — Много бих искал.

— Нали знаете, че ще я разрушават? Баща ми я продава. Възнамеряват да строят апартаменти. Но ще запазят името — тук явно не можем да им попречим.

— Колко печално!

— Е, и на мен ми е жал, разбира се. Но смятате ли, че къщата е архитектурна ценност?

— Една от най-красивите сгради, които съм виждал.

— Не го проумявам. Винаги съм я смятал за възгрозна. Но може би картините ви ще ме заставят да я видя по-различна.

Това беше първата ми поръчка; трябваше да бързам много, защото предприемачите очакваха само последния подпис, за да започнат разрушителното си дело. Въпреки това — или може би именно заради това, защото имах порочния навик да се застоявам твърде дълго над платната и никога да не съм доволен от постигнатото — тези четири картини сега са ми особено любими и именно техният успех както в моите очи, така и в очите на другите ме утвърди в кариерата ми.

Започнах да рисувам в дългата гостна, защото бързаха да изнесат мебелите, подредени там от построяването на къщата. Това беше продълговата, украсена симетрична стая в стил Адам^[4], е две остъклени ниши към Грийн Парк. През моя първи следобед там

светлината, нахлуваща откъм запад, беше свежо зелена от младите дръвчета навън.

Нанесох перспективата с молив и грижливо очертах детайлите. Отстъпих от рисунката, както отстъпва гмурец от крайчеца на скалата; и изведнъж се усетих вдъхновен и нетърпелив. Обикновено рисувах бавно и обмислено; в онзи следобед, през целия следващ ден и на следващия ден работих бързо. Нямах как да сбъркам. Завършвайки едно, спирах напрегнат, без да смея да започна второ, боейки се като комарджия, че късметът може да ми измени и да изгубя цялата печалба. Но малко по малко, минута по минута рисунката оживяваше! Нямах затруднения; сложното многообразие от светлини и цветове се сливаше в едно; намирах без бавене точно онази боя на палитрата, която ми беше нужна; всяка мазка е четката, щом я нанасях на платното, изглеждаше вечна.

Към края, един следобед, чух зад себе си глас:

— Мога ли да остана да гледам?

Обърнах се и видях Кордилия.

— Да — отвърнах, — ако не говориш — и продължих да работя, без да я забелязвам, докато залязващото слънце ме накара да оставя четките.

— Сигурно е прекрасно човек, да може да рисува.

Бях я забравил.

— Прекрасно е.

Дори и сега не можех да се разделя с картината си, макар че слънцето бе залязло и стаята тънеше в един-единствен цвят. Взех я от статива и я вдигнах срещу светлината, пак я поставих и изтъних една сянка. След това е изморен мозък, очи, гръб и ръка се отказах да работя повече тази вечер и се обърнах към Кордилия.

Тя беше вече на петнадесет и през последната година и половина беше израснала висока почти като жена. Не обещаваше да разцъфти в красотата на Джулиното куатроченто; в дългия ѝ нос и високите скули вече се забелязваше нещо от чертите на Брайдсхед; носеше жалейка за майка си.

— Уморен съм — казах.

— Как няма да сте уморен. Свършихте ли?

— В същност да. Утре ще трябва да довърша някои неща.

— Знаете ли, че времето за вечеря отдавна мина? Вече няма кой да готви тук. Пристигнах едва днес — не бях разбрала колко голяма е разрухата. Не бихте ли искали да ме, заведете някъде на вечеря?

Излязохме през градинската врата в парка и тръгнахме пеша в сумрака към „Риц“.

— Вие сте се видели със Себастиан? Дори и сега ли не иска да се върне?

Дотогава не бях осъзнал колко много е разбрала тя. Така и й казах.

— Обичам го повече от всекиго друго — отвърна тя. — Тъжна работа е това с Марчърс, нали? Знаете ли, че възнамеряват да строят апартаменти и че Рекс иска да наеме, както той се изразява, надстройката на покрива? Типично за него, нали? Горката Джулия. Много й става. Той изобщо не разбира; смята, че тя би се радвала да бъде по-близо до стария си дом. Всичко свърши много бързо, нали? Явно папа отдавна е имал страшни дългове. Продажбата на Марчърс му е оправила работите и му е спестила не знам си колко годишно от данъци. Но е много лошо, че ще разрушават къщата. Джулия казва, че предпочита да я разрушат, отколкото някой друг да се настани да живее там.

— Какво ще стане с теб?

— Какво ли наистина? Имам всякакви предложения. Леля Фани Роскомън иска да живее при нея. А пък Рекс и Джулия обмислят дали да не вземат половината Брайдсхед и да живеят там. Папа не иска да се върне. Смятахме, че може и да се върне, но не ще.

Затвориха параклиса в Брайдсхед, затвориха го Брайди и епископът; заупокойната служба за мама бе последната там. След погребението й свещеникът влезе — аз бях сама. Мисля, че не ме видя извади олтарния камък и го сложи в торбата си; след това изгори вълнените възглавнички със светото миро^[5] и разпиля пепелта навън, изля светената вода и духна вечната светлина в олтара и остави дарохранителницата отворена и празна, като че ли оттогава нататък щеше да бъде все Велики петък. Предполагам, че тези действия не ви говорят нищо, Чарлс, агностико нещастен. Останах там, докато той си излезе и внезапно осъзнах, че параклиса го няма, имаше само странно украсена стая. Не мога да ви опиша какво изживях. Предполагам, че

никога не сте присъствували на утринна молитва през Страстната седмица?

— Не съм.

— Ако бяхте присъствували, щяхте да знаете какво са изпитвали евреите към храма си: *Quomodo sedot sola civitas...*^[6], прекрасен химн. Трябва да отидете поне веднъж, само да го чуете.

— Все още ли се опитваш да ме направиш католик, Кордилия?

— О, не. И с това е свършено. Знаете ли думите на папа, когато станал католик? Мама ми ги повтори веднъж. Казал й: „Ти върна семейството ми към вярата на дедите му“. Доста помпозни думи. Но хората се изразяват различно. Пък и семейството не е останало много постоянно, нали? Той си отиде, Себастиан си отиде, Джулия си отиде. Но бог няма да ги остави далеч за дълго. Не знам дали си спомняте какво ни чете мама вечерта, когато Себастиан се напи за първи път — искам да кажа, онази *тежка* вечер. Отец Браун каза нещо като: „Хванах (крадеца) с невидима въдица и невидим конец, който е достатъчно дълъг, за да му позволя да стигне до края на света и да го върна обратно с едно подръпване на конца.“^[7]

Почти не споменахме за майка й. През цялото време, докато говореше, тя ядеше с апетит. Веднъж каза:

— Четохте ли поемата на сър Ейдриън Порсън в „Таймс“? Смешно — той я познаваше по-добре от всички, обичал я е цял живот, знаете, а поемата като че ли няма нищо общо с нея.

Аз най-добре от всички се разбирах с нея, но мисля, че никога не съм я обичала истински. Не както тя искаше или заслужаваше. Това е странно, защото за мен е естествено да обичам.

— В същност аз никога не съм познавал майка ти.

— Вие не я харесвахте. Понякога си мисля, хората, които се опитваха да мразят бога, мразеха мама.

— Какво искаш да кажеш, Кордилия?

— Ами, видите ли, тя живееше свято, но не беше светица. А никой не е в състояние искрено да мрази светица, нали? Нито пък искрено да мрази бога. И когато им се прище да мразят него и светците му, опитват се да намерят себеподобни да ги боготворят престорено и да ги мразят. За вас това са бабини деветини.

— Почти същото чух преди време — от друг човек, съвсем различен от тебе.

— О, говоря напълно сериозно. Мислила съм много по това. То някак си обяснява поведението на горката мама.

След това странното дете се захвана с вечерята си с удвоен апетит.

— За първи път ме водят сама на вечеря в ресторант.

По-късно подхвана:

— Като чу, че Марчърс ще се продава, Джулия каза: „Горката Кордилия! Значи няма да прекара там първия си бал.“ Ние все си говорехме за моя първи бал — и как ще стана шаферка на Джулия. Но и това не се сбъдна. Когато Джулия отиде на първия си бал, позволиха ми да сляза долу за един час и да седна в ъгъла до леля Фани и леля Фани ми каза: „След шест години и за теб ще направим всичко това...“ Надявам се, че съм призвана свише.

— Не разбирам какво значи това.

— Значи, че мога да стана монахиня. Ако не си призван свише, няма полза, колкото и да го желаеш; а ако си призван, не можеш да избягаш от призиванието си, колкото и да го ненавиждаш. Брайди смята, че е призван, ама не е. По-рано си мислех, че Себастиан е призван и страда от това — но сега не съм сигурна. Всичко тъй внезапно се промени.

Но аз нямах нерви да слушам тоя манастирски брътвеж. Същия следобед бях почувствувал четката да оживява в ръката ми; бях отхапал от големия и сочен плод на сътворението. Тази вечер бях човек на Ренесанса — Ренесанса на Браунинг. Обходил улиците на Рим и пременен в генуезко кадифе, и наблюдавал звездите през телескопа на Галилей, аз презирах кюретата с прашните им тонове и хлътнали ревниви очи и киселия им педантизъм.

— Ще се влюбиш — казах й.

— За бога, не! Ей, ами дали мога да си поръчам още една от тия божествени целувки?

[1] На 3 май 1926 г., под натиска на работниците Генералният съвет на Британския конгрес на трейдюнионите обявява обща стачка в подкрепа на исканията на миньорите. Стачката трае до 12 май. — Б.пр.

↑

[2] През Първата световна война. — Б.пр. ↑

[3] Здание в Лондон, седалище на Профсъюза на транспортните и непрофесионалните работници, щаб на стачкуващите. — Б.пр. ↑

[4] Английски неокласически архитектурен стил, отличаващ се с изящен декор, особено в интериора, по името на създателите му, братя Адам, по-известен от които бил Робърт Адам (1728–1792). — Б.пр. ↑

[5] Светото миро се приготвя само в Ерусалим и се пренася до католическите черкви по света в памук или вълнени торбички. — Б.пр. ↑

[6] „Как самотно седи градът...“, „Плач Иеремиев“, 1:1. — Б.пр. ↑

[7] Честъртън, „Простодушieto на отец Браун“ — превод на Г. Папанчев, „Народна младеж“, София, 1977 г. — Б.пр. ↑

ТРЕТА КНИГА
ПОДРЪПВАНЕТО НА КОНЕЦА

ПЪРВА ГЛАВА

Ще говоря за спомена, крилатия дух, стрелкал се над мен една сива сутрин през войната.

Спомените ми, които са моят живот — защото нищо сигурно освен миналото си не притежаваме, — ме съпътствуват неизменно. Подобно на гълъбите на площада „Сан Марко“, те са всъде: под краката ми, поединично, на двойки, на малки, сладкогласни ята, кимаци, наперени, подмигващи, издуващи нежните перца по шийките си, кацащи понявга на рамото ми, щом застанех неподвижен; докато неочаквано гръмне обедният топовен изстрел и за минута, сред пърхане и свисьък на криле, паважът опустее, а небето потъмнее от разбунени птици. Така беше и в онази сутрин през войната.

Близо десет безжизнени години, изтекли след оная вечер с Кордилия, следвах път, външно белязан от промени и случки, но през това време — освен понякога, докато рисувах, а това ставаше все по-рядко — не се усещах тъй жив, както по време на другаруването със Себастиан. Надявах се, че пропилявам не живота си, а младостта си. Работата ме държеше, тъй като бях решил да върша онова, което вършех все по-добре и обичах; по една случайност тогава никой друг не се занимаваше със същото: рисувах прочути с архитектурата си сгради.

Много повече от творбите на великите архитекти ми допадаха сгради, които мълчаливо се бяха разраствали през вековете, улавяйки, запечатвайки най-доброто от всяко поколение, докато времето посегнеше на артистичната гордост и филистерската простотия и оправяше непохватната работа на строителя. Англия изобилствува с такива сгради и през последните десет години на величието си англичаните като че ли за първи път осъзнаха онова, което дотогава бяха приемали за естествено, и приветствуваха красотата им в момента на гибелта им. Това обяснява и богатството ми, далеч надхвърлящо достойнствата ми; работата ми нямаше никакви особени качества, но аз бях сръчен и ставах все по-сръчен, влюбен в старите къщи и необвързан с модните вкусове.

Икономическата криза от онези години, която остави без работа много художници, умножи успехите ми, което само по себе си бе в същност симптом на упадъка. Когато кладенците пресъхнат, хората търсят да пият от миражи. След първата ми изложба ме викаха от всички краища на страната, за да рисувам къщи, които щяха да бъдат напуснати или разрушени; често пристигането ми предхождаше само с няколко врачки разпродажбата — предзнаменование за гибел.

Издадох три великолепни албума: „Провинциални: имения, рисувани от Райдър“, „Английски домове, рисувани от Райдър“, „Селска и провинциална архитектура, рисувана от Райдър“, всеки от тях бе продаден в хиляда екземпляра, по пет гвинеи единия. Рядко ми се случваше да останат недоволни от мене, защото между мен и патрона ми не съществуваше противоречие: целяхме едно и също. Но с годините започнах да скърбя по загубата на нещо, което бях познал в гостната на Марчмейн Хаус и един-два пъти след това: вгълбяването, искреността и убеждението, че само сръчност не е достатъчна — е една дума, вдъхновението.

Търсейки тази гаснеща светлина, заминах в чужбина за две години, в класическия образ на художника, натоварен с такъмите на занаята си, за да ме освежат чуждоземните стилове. Не отидох в Европа; нейните съкровища ми бяха сигурни, твърде сигурни, обградени с компетентна грижа, избледнели от прекалената почит. Европа можеше да почака. Има време за Европа, мислех си; прекалено скоро ще дойде денят, в който ще ми е необходим помощник да ми носи боите и да ми разтваря триножника; когато няма да дръзвам да се отдалеча от удобния хотел на повече от час разстояние; когато целодневно ще са ми необходими зефирите и мекото слънце; тогава ще отморя старите си очи с Германия и Италия. Сега, докато съм още силен, ще замина в девствените простори, от които човекът е избягал, където джунглата се прокрадва към някогашните си крепости.

И така, бавно, макар и не сигурно, пропътувах Мексико и Централна Америка, живеейки в необходимия за мене свят, различен от света на парковете и салоните, свят, който би трябвало да ме съживи и да ме помири с мен самия. Търсих вдъхновение в полуразрушени палати и манастири, потънали в бурени, в рухнали черкви, в чиито кубета прилепи-вамлири висяха като изсъхнали семенници и само мравките неуморно шетаха, подяждайки богато украсените черковни

тронове; сред градове, към които нямаше пътища, и в гробници, където се криеше от дъждовете по някое маларично индианско семейство. Там в много трудности, болести и навремени — опасности, направих първите рисунки за новия си албум — „Латинска Америка, рисувана от Райдър“. Всеки няколко седмици си давах почивка, озовавайки се обратно в търговска или туристическа зона, съвземах се, подреждах си ателие; нанасях на платно скиците си, грижливо опаковах готовите платна, изпращах ги на агента си в Ню Йорк и след това отново потеглях с малобройната си свита към гъсталаците.

Не се престаравах да пиша до Англия. Пътувах според съветите на местните жители и няхах определен маршрут, така че много голяма част от писмата изобщо не стигнаха до мен, а останалите се трупаха, докато се съберяха толкова много, че вече не можех да ги прочета наведнъж. Обикновено тиквах дебела пачка писма в чантата си и ги четях според желанието си, което понякога ме обземаше в неудобни условия — люлеех се в хамака, под мрежата, при светлината на петромаксовата лампа; пътувах надолу по реката, по средата на някое кану, с момчетата на кърмата, които лениво управляваха лодката, докато тъмната вода се носеше в зелената сянка едновременно с нас, големите дървета се извисяваха над главите ни и маймуните се пощеха на слънце, покачили се високо по дърветата; на верандата на някое гостоприемно ранчо, където ледът и зарчетата потракваха и някой оцелот си играеше с веригата си на окосената морава; и гласовете от тези писма бяха твърде далечни и затова — маловажни; съдържанието им преминаваше през съзнанието ми и го напущаше, без да остави следа, подобно на изповедите, които спътниците честичко словоохотливо си разменят по американските влакове.

Но въпреки това усамотение и дългото си пребиваване в чужд свят все още си оставах непроменен — частица от по-раншното ми „аз“, която се представя за цялото. Скътах изживяното през тези две години заедно с тропическото си облекло и се върнах в Ню Йорк такъв, какъвто го бях напуснал. Носех великолепна жътва: единадесет картини и повече от петдесет скици — и когато най-накрая направих изложба в Лондон, критиците, много от които дотогава се изказваха снизходително за мен, сега приветствуваха новото великолепие в работата ми: „Мистър Райдър — писа най-влиятелният от тях — искача като млада пъргава пъстърва и внася свежата струя на нова

култура, разкривайки ни нов, силновъздействащ аспект на безкрайните си способности... Като насочва явно традиционния артилерийски огън на своя изящен талант и ерудиция във водовъртежа на варварската култура, мистър Райдър най-сетне открива себе си.“

Щедри думи, но уви, в крайна сметка неверни. Жена ми, която дойде в Ню Йорк, за да ме посрещне и видя плодовете на раздялата ни, подредени в канцеларията на моя посредник, направи по-сполучливо заключение:

— Разбира се, веднага виждам, че те са направо блестящи, и дори мрачно красиви, но някак си имам чувството, че не са напълно твои.

В Европа понякога вземаха жена ми за американка, защото се носеше контешки и беше хубавичка, с някаква стерилна хубост; в Америка тя ставаше по английски мека и сдържана. Бе пристигнала ден-два преди мен и когато корабът да акостира, ме чакаше на пристанището.

— Дълго те нямаше — каза ми с обич, когато се срещнахме.

Тя не беше дошла с мен; обясни на нашите приятели, че страната е неподходяща, а тя е длъжна да се грижи за сина си. Сега у дома имало и дъщеря, отбеляза тя и аз си спомних, че преди да потегля, разговаряхме по тая допълнителна причина за оставането ѝ в Англия. И в писмата си бе споменавала дъщерята.

— Според мен ти не четеш писмата ми — каза жена ми още същата вечер, когато най-сетне, късно, след вечерята и няколкото часа, прекарани в кабаре, се озовахме сами в хотелската си спалня.

— Някои са се загубили. Ясно си спомням, че нарцисите в овощната градина били като мечта и че бавачката била съкровище, и че спалнята в стил ампир с балдахин била находка, но честна дума, не си спомням, че бебето се казва Каролайн. И защо избра такова име?

— Кръстих я на тебе, Чарлс.

— А!

— Поканих за кръстница Бърта ван Холт. Смятах, че със сигурност ще направи хубав подарък. И какво мислиш, че подари?

— Бърта ван Холт е добре известна е номерата си. Какво?

— Споменник за петнадесет шилинга. Сега, когато Джонджон, си има другарче...

— Кой?

— Твоят син, мили. Нали не си забравил и него?

— За бога, защо му викаш така?

— Това име той сам си го измисли. Не е ли сладко? Сега, когато Джонджон си има другарче, смятам, че ще е най-добре известно време да нямаме други деца. Ти как смяташ?

— Както на теб ти е удобно.

— Джонджон много те споменава. Всяка вечер се моли да се върнеш жив и здрав.

Докато се събличаше, тя продължи да говори, правейки усилие да изглежда безгрижна; след това седна пред тоалетката, прокара дребен през косите си и с гръб към мен, гледайки се в огледалото, попита:

— Да изпратя ли лицето си да си легне?

Това ми беше позната фраза, която не обичах; жена ми ме питаше дали трябва да изчисти грима си, да се намаже и да стегне косата си в мрежа.

— Не — отвърнах. — Почакай малко.

Тогава тя разбра какво се искаше. И в тази работа тя действуваше сръчно и стерилно, но в усмивката на съгласие се четяха облекчение и тържество; по-късно се разделихме и легнахме на двойния креват на разстояние един-два метра един от друг, като пушихме. Погледнах часовника си, часът беше четири, но и на двамата не ни се спеше, тъй като въздухът на този град бе натезал от напрежение, което обитателите погрешно смятаха за енергичност.

— Според мен изобщо не си се променил, Чарлс.

— Не, боя се, че не.

— Искаш ли да се промениш?

— Промяната е единственото доказателство, че живееш.

— Но би могъл да се промениш дотолкова, че да ме разлюбиш.

— Има такава опасност.

— Чарлс, нали не си ме разлюбил?

— Ти сама каза, че не съм се променил.

— Започвам да си мисля, че промяна има. Но не и у мен.

— Не. Не и у тебе. Сам виждам.

— Изпитваше ли страх от срещата си с мене днес?

— Ни най-малко.

— И не си задаваше въпроса дали междуременно не съм се влюбила в друг?

— Не. Ами ти?

— Знаеш, че не. А ти?

— Не, не съм влюбен.

Жена ми като че ли се задоволи с този отговор. Тя се бе омъжила за мен преди шест години, по времето на първата ми изложба, и оттогава направи много в наш интерес. Хората разправяха, че ме била „създала“, но тя самата си приписваше само една заслуга — че ми осигурила благоприятна среда; твърдо вярваше в моя гений и в „артистичния темперамент“ и бе убедена, че скритият грях не е грях.

Сега тя поде:

— Искат ли ти се да се върнеш у дома? — (Баща ми бе дал като сватбен подарък сума за купуването на къща и аз купих стар пасторски дом в областта на жена ми). — Подготвила съм ти изненада.

— Нима?

— Превърнах стария хамбар в ателие за теб, за да не те безпокоят децата или когато имаме гости. Наех Емдън да го направи. Всички го смятат за много сполучливо. В „Кънтри лайф“ има статия; купих един екземпляр, за да я прочетеш.

Тя ми показа статията: „... сполучлив пример за добър вкус в архитектурата... сър Джоузеф Емдън умело е пригодил традиционната постройка за съвременни цели“; имаше и няколко снимки; широки дъбови дъски покриваха пръстения под, висок еркереен прозорец с дървени пречки бе изрязан в северната стена, а великолепният дървен таван, който по-рано се губеше в сянка, сега изпъкваше оголен, ярко осветен, с чист бял гипс между гредите; постройката приличаше на селска община. Припомних си аромата на хамбара — вече нямаше да го усещам.

— На мен хамбарът в същност ми харесваше.

— Но сега ще имаш къде да работиш, нали?

— След като съм клечал под облак стършели и под слънце, което сгърчваше листовите на блока ми, докато рисувах, бих могъл да работя и на покрива на омнибус. Предполагам, че викарият ще поиска да наема къщата за състезания по вист.

— Чака те много работа. Обещах на лейди Анкърдж, че ще нарисуваш Анкърдж Хаус още щом се върнеш. И него ще събарят, знаеш ли: долу — магазини, горе — двустайни апартаменти. Нали не смяташ, Чарлс, че цялата тая екзотика, която рисуваше досега, ще ти пречи да рисуваш английските къщи?

— Защо да ми пречи?

— Ами много е различно. Не се сърди.

— Просто — друг вид джунгла, която настъпва.

— Много добре разбирам какво изпитваш, мили. Джорджианците^[1] вдигнаха страшен шум, но нищо не можехме да направим... Получи ли изобщо писмото за Бой?

— Не мога да се сетя. Какво ми пишеше в него?

(„Бой“ Малкестър бе неин брат.)

— За годежа му. Сега вече е без значение, тъй като годежът се развали, но мама и тате бяха разстроени. Тя беше ужасна жена. Накрая се наложи да ѝ дадат пари.

— Не, нищо не знам за Бой.

— Те с Джонджон сега са страхотни приятели. Тъй приятно е да ги наблюдаваш! Щом Бой дойде, първата му работа е да се отправи направо за Стария дом. Влиза си в къщата, никого не поглежда и изревава: „Къде е мойто другарче Джонджон?“ и Джонджон се изтъркоква по стълбата и двамата изчезват в горичката и играят по цели часове. Да ги чуеш как разговарят, ще решиш, че са на една възраст. В същност именно Джонджон го накара да се вразуми за оная жена; съвсем сериозно, малкият е страшно умен. Сигурно ни е чул да разговаряме с мама, защото на следващия път, когато Бой пристигна, му каза: „Чичо Бой няма жени за ужасна жена и остави Джонджон“ и в същия този ден Бой уреди работата без съд, срещу две хиляди долара. Джонджон обожава Бой страшно и във всичко му подражава. Това е от полза и за двамата.

Отидох до стената и отново безуспешно се опитах да регулирам парното; пих вода с лед и отворих прозореца, но заедно с острия нощен въздух нахлу музика от съседната стая, в която бяха пуснали радиото. Затворих прозореца и се върнах при жена си. Тя заговори отново, по-сънливо: „... В градината много неща са подкарвали... миналата година живият плет, който ти посади, порасна с пет инча...

извиках хора от Лондон да отравят тенискорта... в момента готвачката ни е първокласна...”

Докато градът под нас се разсънваше, заспахме и двамата — но не задълго; иззвъня телефонът и бодър глас на хермафродит изрече: „Хотел «Савой-Карлтън», добро утро. Часът е осем и петнадесет.“

— Кой ви е помолил да ни будите?

— Моля?

— Няма значение.

— Пак заповядайте.

Докато се бръснях, жена ми каза от банята:

— Също като едно време. Вече не се тревожа, Чарлс.

— Добре правиш.

— Толкова ужасно се страхувах, че през тези две години ще се промениш. Сега знам, че можем да започнем точно откъдето прекъснахме.

— Кога? — запитах. — Какво? Откъдето прекъснахме какво?

— Когато замина, разбира се.

— Нямах ли пред вид нещо друго, станало малко преди това?

— О, Чарлс, това е стара работа. То беше нищо. Никога не е било съществено. Всичко е свършено и забравено.

— Просто исках да зная. Значи започваме от деня, в който заминах за чужбина, така ли?

И тъй, започнахме деня точно откъдето бяхме прекъснали преди две години: от сълзите на жена ми.

Мекотата и английската сдържаност на жена ми, нейните много бели, правилни зъбки, чистичките ѝ розови нокти, изразът на невинна ученическа палавост и ученическите ѝ рокли, модерните ѝ бижута, направени на голяма цена специално за да приличат отдалеч на серийно производство, дружелюбната усмивка винаги на устните и почителното ѝ отношение към мен и усърдната ѝ грижа за интересите ми, майчиното ѝ сърце, което я караше всеки ден да телеграфира на бавачката у дома, с една дума особеността ѝ чар ѝ беше спечелил много приятели американци и в деня на отплуването кабината ни беше отрупана с увити в целофан пакети: цветя, плодове, сладкиши, книги, играчки за децата — донесени от хора, с които се беше сприятелила

преди седмица. Стюардите, подобно на сестрите в санаториумите, съдят за значението на пътниците по броя и стойността на такива придобивки; ето защо започнахме пътуването си, обкръжени от почит.

Първата мисъл на жена ми при стъпването ѝ на борда беше да провери кой пътува със същия кораб.

— Толкова много приятели! Пътуването ще бъде чудесно. Хайде тази вечер да дадем коктейл.

Още не бяха вдигнали стълбата и тя вече беше заседнала на телефона.

— Джулия? На телефона е Силия — Силия Райдър. Чудесно беше да те. Открия сред пътниците. Нищо не съм чувала за тебе напоследък. Заповядай довечера на коктейл и ще ми разкажеш за себе си.

— С коя Джулия говориш?

— Мотрам. От години не съм я виждала.

И аз не бях я виждал; в същност не я бях виждал след сватбата си; по-право — след предварителния оглед на картините от първата изложба, където бяха висели едно до друго четирите платна, изобразяващи Марчмейн Хаус, собственост на Брайдсхед, и бяха привлекли вниманието на всички. Тези картини бяха последната ми връзка със семейство Флайт; бяхме тъй близки в продължение на година-две, после всеки пое по пътя си. Знаех, че Себастиан още живее в чужбина — от време на време чувах, че бракът на Рекс и Джулия бил несполучлив. Рекс не направи кариерата, която му предсказваха, остана си сред незначителните членове на правителството, именит, но и смътно подозрителен. Живееше сред богатите, в речите си клонеше към революционна политика, флиртуваше и с комунистите, и с фашистите. Чувах да споменават името им в разговор; навремени, нетърпеливо прелиствайки „Татлър“ в очакване на някого, зървах снимките им, но те и аз бяхме попаднали, както се случва в Англия и само в Англия, в различни светове — малките въртящи се планети на личните връзки; може би във физиката съществува великолепен термин за този процес, смътно си спомням, че частици енергия се групират и прегрупират в отделни магнитни системи; подобна метафора би хрумнала на човек, който може да се произнася на тази тема с увереност, но не и на мене, тъй като мога само да кажа, че Англия гъмжи от такива групички от близки приятели и както в случая

с Джулия и с мене, е напълно възможно да живеем на една и съща улица в Лондон, да ни се мярка понякога далечният спомен за провинциалното имение, да изпитаме симпатия, да се интересуваме разсеяно каква ли е съдбата на другия, дори да съжаляваме понякога, че се е наложило да се разделим, и да знаем, че стига един от нас да вдигне слушалката — и гласът му ще zazvuchi в ухото на другия, в интимността на утринното ставане от постелята, нахлуваща заедно със сутрешната чаша портокалов сок и слънцето; и да ни възпира центробежната сила на собствените ни светове и студеното междузвездно пространство помежду ни.

Жена ми, кацнала на облегалото на кушетката сред купища целофан и копринени панделки, продължи да телефонира, прелиствайки енергично списъка на пътниците... „Да, непременно го доведи, казват, че бил много симпатичен... Да, най-сетне Чарлс се върна от пуцинаците; нали е чудесно... Такава приятна изненада беше да видя името ти в списъка! Направи цялото ми пътуване... мила, ние също бяхме отседнали в «Савой-Карлтън», как сме могли да се разминем?...“ — Понякога тя се обръщаше към мен и казваше: — „Трябва да се уверя, че наистина си тук. Още не съм свикнала с това.“

Качих се на палубата — параходът бавно димеше по течението на реката — и влязох в една от големите стъклени кабини, от която пътниците наблюдаваха как брегът се плъзга покрай нас. „Толкова приятели“ — бе казала жена ми. За мен те бяха тълпа непознати; вълненията на сбогуването започваха да се уталожват; някои, пили до последния момент с изпращачите си, все още вдигаха шум, други вече търсеха на палубата място за шезлонгите си: оркестърът свиреше, нечут от никого — всички се щураха като мравки.

Обиколих някои от корабните салони — огромни, без всякакво великолепиe, сякаш проектирани за вагони и след това абсурдно увеличени. Минах през високи бронзови врати, по които скачаха прозрачни асирийски животни; стъпвах по килими с цвят на попивателна хартия; боядисаната ламперия на стените също напомняше попивателна — несръчна работа в мръсни скучни тонове, — а между стените се простираха ярд след ярд бежово дърво, недокоснато от дърводелец, дърво, огънато по ъглите, незабележимо допряно ивица до ивица, опушено, притиснато и лакирано; по попивателната под краката ни бяха разпръснати маси, проектирани

може би от болничен архитект; четвъртити блокове от талашит с изрязани квадрати, в които да се вмъква столът, на вид тапициран също с попивателна; светлина в салона влизаше през десетки илюминатори, които даваха равен блясък без сенки, салонът жужеше от стотиците вентилатори и вибрираше с ритъма на мощните машини долу.

„Ето ме тук — помислих си, — върнах се от джунглата, от развалините. Тук, дето богатството е изгубило своето великолепие, а властта — достойнството си; Quomodö sedet sola civitas...“ (бях чул този трогателен вопъл от устата на Кордилия в гостната на Марчмейн Хаус и в изпълнение на мулатски хор в Гватемала преди близо година.)

Към мен се приближи стюард.

— Желаете ли нещо, сър?

— Уиски и сода, без лед.

— Извинявайте, сър, но содата е само с лед.

— И водата ли?

— О, да, съд.

— Е, няма значение.

Той припна озадачен, безшумен сред мощното бръмчене.

— Чарлс.

Огледах се. Джулия седеше в една кабинка от попивателна, с ръце в скута, тъй неподвижна, че я бях отминал, без да я забележа.

— Научих, че сте тук. Силия ми телефонира. Това е чудесно.

— Какво правите?

Тя разтвори ръце с лек красноречив жест.

— Чакам. Прислужничката ми разопакова багажа; откак сме напуснали Англия, се държи тъй неприятно. Сега не харесва кабината ми. Не мога да разбера защо. Според мен е разкошна.

Стюардът се зърна с уиски и две кани, едната с вода с лед, другата — с гореща вода; омесих ги до исканата температура. Той наблюдаваше и каза:

— Ще запомня, че така го пиете, сър.

Повечето от пътниците си имаха прищевки; на стюарда му плащаха, за да поддържа себеуважението им.

Джулия си поиска чаша горещ шоколад. Седнах до нея в съседната кабинка.

— Напоследък изобщо не ви виждам — каза тя. — Не виждам никого от хората, които харесвам. Не знам защо.

Но тя говореше, сякаш ставаше дума за седмици, а не за години; сякаш преди раздялата си сме били неразделни приятели. Това напълно противоречеше на общото впечатление за такива срещи, при които се оказва, че времето е изградило собствени отбранителни позиции, прикрило е уязвимите точки и е минирало цялото поле, освен няколко утъпкани пътечки, така че единственото, което ни остава, е да си махаме от двете страни на валмото бодлива тел. А ето ние двамата, които никога не сме били приятели, се срещнахме в условията на дълга и ненарушавана близост.

— Какво правихте в Америка?

Тя бавно вдигна поглед от чашата си и вперила прекрасните си сериозни очи в моите, отвърна:

— Не знаете ли? Някой път ще ви разкажа. Излязох глупачка. Смятах, че съм влюбена в един човек, но не излезе така.

Мислено се пренесох десет години назад, към онази вечер в Брайдсхед, когато това прелестно дългокрако и дългоръко деветнадесетгодишно дете, сякаш пуснато за един час от детската стая в компанията на възрастните, които го бяха раздразнили е липсата на внимание, бе заявило: „Аз също съм причина за тревога“ и макар че тогава самият аз едва-що бях облякъл дълги панталони, бях си помислил: „Много важност си придават тези момичета с любовните си истории.“

Сега всичко беше различно: сега тя говореше смирено и приятелски откровено.

Искаше ми се да откликна на доверието ѝ, да ѝ дам някакъв знак, че го приемам, но нищо от последните си дълга, бурни години не можех да споделя с нея. Вместо това, започнах да ѝ разказвам как съм прекарал в джунглите, с какви чудаци съм се срещал и какви забравени места съм посетил, но в тази атмосфера на старо приятелство разказът ми избледня и рязко секна.

— Копнея да видя картините ви — каза Джулия.

— Силия искаше да разопаковам някои от тях и да ги окача по стените на кабината в чест на нейния коктейл. Не съм способен на такова нещо.

Не, разбира се... Все така хубава ли е Силия? Винаги съм смятала, че от връстничките ми тя бе най-сладката.

— Не се е променила.

— Вие сте се променили, Чарлс. Тъй слаб и тъжен — нищо общо с хубавото момче, което Себастиан доведе у дома. И по-мъжествен.

— А вие сте по-женствена.

— Тъй ми се струва... и вече твърде търпелива.

Тя нямаше още тридесет години, но приближаваше зенита на красотата си и щедрите обещания на младостта ѝ бяха преизпълнени. Вече не беше модерното кльоцаво девойче; главата, която ми напомняше за куатрочентото и изглеждаше малко странна на това тяло, сега бе станала част от него; в нея нямаше нищо флорентинско, нищо общо с рисуването или изкуствата; сега бе част от нея самата, тъй че щеше да бъде безполезно да уточнявам и анализирам красотата ѝ, която бе нейна същност и можеше да бъде позната само, у нея и по нейна воля, и чрез любовта ми към нея, която съвсем скоро щеше да се породи.

Времето бе сътворило и друга промяна: лукавата доволна усмивка на Джокондата не бе за нея; годините ѝ бяха донесли не само „звучите на лютни и флейти“, а я бяха белязали с печал. Като че ли казваше: „Погледнете ме. Изживях своето. Красива съм. Тя е нещо извънмерно, тая моя красота. Създадена съм за наслада. Но аз какво получавам? Къде е моята награда?“

Такава промяна бе настъпила през десетте години; и в същност такава беше и наградата ѝ — тази натраплива магична печал, която говореше направо на сърцето и запечатваше устата; тя увеличаваше красотата ѝ.

— Станали сте и по-печална — казах.

— О, да, много по-печална.

Когато, след два часа, се върнах в кабината, жена ми сияеше:

— С всичко се оправих. Какво ще кажеш?

Бяха ни дали, без да плащаме допълнително, широк апартамент, в който едната стая бе толкова голяма, че рядко я наемаше друг освен някой от директорите на параходството и главният стюард призна, че при повечето пътувания я дава на онези, които иска да почете (жена ми е лекота се сдобиваше с такива дребни удобства, като първо впечатляваше впечатлителните със своя шик и моята слава и щом установеше твърдо превъзходството си, бързо прибягваше до позата на

почти кокетлива любезност). За да покаже на главния стюард колко го цени, тя го беше поканила на коктейла, а той, за да покаже колко е оценил поканата, предварително бе изпратил леден лебед в естествена големина, пълен с чер хайвер. Сега лебедът царуваше в стаята със своето мразовито великолепие и се топеше незабелязано: вода от човката му капеше в сребърния поднос. Цветята, поднесени сутринта, закриваха почти цялата ламперия (защото тази стая бе миниатюрно копие на чудовищния хол на горната палуба).

— Трябва веднага да се облечеш. Къде се губи досега?

— Разговарях с Джулия Мотрам.

— Познаваш ли я? О, разбира се, ти беше приятел на нейния впиянчен брат. Божичко, колко е блестяща!

— Тя пък се възхищава извънредно много от тебе.

— Тя беше гадже на Бой.

— Не може да бъде.

— Той твърдеше така.

— Мислила ли си — запитах — как ще ядат гостите ти този хайвер?

— Мислила съм. Неразрешим проблем. Ами всичко това — тя посочи няколко подноса с хапки, — но пък хората винаги намират начин да ядат на коктейли. Спомняш ли си как веднъж ядохме консервирани скариди с нож за рязане на хартия?

— Нима?

— Мили, това беше вечерта, в която ти ми направи предложение.

— Доколкото си спомням, ти ми направи предложение.

— Все едно — вечерта, когато се сгодихме. Но още нищо не си казал за приготовленията.

Приготовленията, като се изключат лебедът и цветята, се състояха от един стюард, вече неспасяемо затворен в ъгъла зад импровизирания бар, и друг един, с поднос в ръка, все още относително на свобода.

— Мечтата на киноактьора — казах.

— Киноактьори — повтори жена ми, — именно за това искам да ти говоря.

Тя дойде с мен в стаята ми и говори, докато се преобличах. Било й хрумнала, че при моя интерес към архитектурата истинското ми призвание било да правя декори за филми и затова поканила на

коктейла двама холивудски магнати, с което желаела да ме умилостиви.

Върнахме се в салона.

— Мили, според мен ти не хареса птицата ми. Да не кажеш нещо ужасно пред главния стюард. Толкова мило) от негова страна е, че се е сетил. Освен това, ако беше чел описания на венециански банкет от шестнадесети век, би казал, че тогава са знаели как да живеят.

— Венецианските лебеди от шестнадесети век май са имали различна форма.

— А, ето го и Дядо Коледа. Тъкмо се възхищавахме от вашия лебед.

Главният стюард влезе и се ръкува внушително.

— Драга лейди Силия — каза той, — ако утре се облечете в най-топлите си дрехи и дойдете с мен на експедиция до хладилните помещения, мога да ви покажа цял Ноев ковчег с подобни предмети. Препечените филийки пристигат след минутка. Пазят ги топли.

— Препечени филийки! — каза жена ми, като че ставаше дума за несънувано лакомство. — Чуваш ли, Чарлс? *Препечени филийки!*

Скоро гостите заприиждаха; нямаше причина да закъсняват. „Силия — казваха те, — каква великолепна кабина, какъв красив лебед!“ и макар че бе едно от най-големите на кораба, помещението скоро се оказа претъпкано; гостите започнаха да гасят цигарите си в езерцето от ледена вода, в което вече плаваше лебедът.

Според моряшкия обичай главният стюард предизвика сензация, като предсказа буря.

— Как можете да бъдете тъй отвратителен? — запита жена ми кокетно, създавайки впечатлението, че не само кабината и хайверът, но и вълните са под негова команда. — Но бурите не влияят на такива кораби, нали?

— Може да ни позадържи.

— Но ще ни хване ли морска болест?

— Зависи колко добър моряк сте. При буря на мен винаги ми е зле, още от малък.

— Не вярвам. Той се прави на жесток. Елате, искам да ви покажа нещо.

Нещото беше най-новата снимка на децата й.

— Чарлс още не е виждал Каролайн. Кой знае колко се вълнува.

На коктейла нямаше мои приятели, но познавах почти една трета от гостите, тъй че разговарях достатъчно учтиво. Една възрастна жена ми каза:

— Значи вие сте Чарлс. Имам чувството, че ви познавам отблизо, Силия толкова говореше за вас.

„Отблизо — помислих си. — Отблизо — това не е тъй лесно, мадам. Наистина ли познавате отблизо тъмните места, които собственият ми духовен поглед напразно се опитва да разгадае? Можете ли да ми кажете, драга мисис Стайвесънт Огландър — ако правилно съм чул как жена, ми произнася името ви, — защо в същия този момент, докато разговарям с вас, тук, за предстоящата си изложба, непрестанно мисля кога ще дойде Джулия? Защо мога да разговарям така с вас, а с нея не мога? Защо вече съм я отделил от човечеството и съм поставил себе си до нея? Какво става в онези тайни кътчета на духа ми, с които вие тъй свободно се разпореждате? Каква се готви там, мисис Стайвесънт Огландър?“

Джулия все още не идваше и шумът от двадесетте души в стаичката, която бе така огромна, че никой не искаше да я наема, бе като шума на многобройна тълпа.

Изведнъж видях нещо интересно. Сред гостите имаше едно червенокосо човече, май непознато никому, безвкусно облечено, твърде различно от обикновения кръг гости на жена ми; вече от двадесет минути човечето стоеше до хайвера и лапаше бързо като заек. Сега избърса уста с носната си кърпа, поривисто се наведе напред и пипна човката на лебеда, бръсвайки капката вода, която едрееше там и скоро щеше да падне. След това се огледа крадешком да види дали са го забелязали, улови погледа ми и се изкикоти нервно.

— Отдавна исках да го направя. Басирам се, че не знаете колко капки падат на минута. Аз знам, броих ги.

— Представа нямам.

— Кажете наслуки. Шест пенса, ако сгрешите; половин долар, ако отгатнете. Честното си е честно.

— Три — казах.

— Брей, умен сте. Сигурно и вие сте ги броили. — Но не показва желание да плати дълга си. Вместо това рече: — Как си обяснявате това. Чистокръвен англичанин съм, но за първи път пресичам Атлантика.

— Може би сте дошли със самолет?

— Не, нито съм прелитнал над Атлантика.

— Тогава, предполагам, сте направили околосветско пътешествие и сте пристигнали през Тихия океан.

— Умен сте, грешка няма. С този бас винаги съм печелил славно.

— През кои страни минахте? — запитах го с желание да се държа приятно.

— А, дълга история. Е, хайде да се чупя. Довиждане.

— Чарлс — каза жена ми, — запознай се с мистър Крам от „Интерастрал филмс“.

— Значи вие сте мистър Чарлс Райдър — каза мистър Крам.

— Да.

— Тъй, тъй. — Той млъкна. Чаках. — Главният стюард твърди, че предстояла буричка. Какво знаете по въпроса?

— Много по-малко от главния стюард.

— Извинете ме, мистър Райдър, не ви разбирам.

— Искам да кажа, че знам по този въпрос по-малко от главния стюард.

— Нима? Тъй, тъй. Много приятно си поговорихме. Надявам се, че ще имаме възможност да разговаряме пак.

Една англичанка каза:

— Ох, този лебед! Шест седмици в Америка ме накараха направо да намразя всякакъв лед. Кажете ми какво изпитвахте, като видяхте Силия след цели две години? Лично аз, знам, бих се чувствувала неприлично, като младоженка, но пък Силия като че още не е свалила портокаловите цветчета от косата си.

Друга жена каза:

— Не е ли божествено да си казваме „довиждане“ и да знаем, че ще се срещнем пак след половин час и дни наред ще продължаваме да се срещаме всеки половин час?

Гостите ни започнаха да се разотиват и на сбогуване всеки ме осведомяваше за нещо, на което жена ми бе обещала да ме доведе през идните дни; цялата вечер се говореше само, че трябва да се срещаме непрекъснато и че сме образували една от тези молекулни системи, за които говорят физиците. Накрая и лебедът бе изнесен на количка и аз казах на жена си:

— Джулия така и не дойде.

— Не, но се обади по телефона. Не можах да чуя какво казва, толкова беше шумно, нещо за някаква рокля. Всъщност добре, че стана така, защото нямаше къде игла да падне. Хубаво прекарахме, нали? Много ли ти беше неприятно? Ти се държа великолепно и изглеждаше тъй изискан. Кой беше оня червенокосият?

— Не беше мой познат.

— Колко странно! Ти спомена ли нещо на мистър Крам за работа в Холивуд?

— Разбира се, че не.

— Ох, Чарлс, ти си ми голяма тревога. Не е достатъчно сама да стоиш с изискан вид и да изглеждаш като мъченик на изкуството. Да вървим на вечеря. Ще седим на капитанската маса. Според мен той няма да вечеря с нас тази вечер, но е учтиво да бъдем точни.

Когато стигнахме масата, останалите вече се бяха подредили. От двете страни на празния капитански стол бяха седнали Джулия и мисис Стайвесънт Огландър; до тях — английски дипломат и съпругата му, сенаторът Стайвесънт Огландър и американски пастор, за момента напълно изолиран между две двойки празни столове. Покъсно духовникът обясни — доста многословно, както ми се стори, — че е от Епископалната църква. Тук съпрузи и съпруги седяха заедно. Жена ми трябваше да вземе мигновено решение и макар че стюардът се опита да ни поведе към други места, седна така, че получи сенатора, а аз се задоволих с епископа. Джулия направи срещу нас отчаяна муцунка.

— Много съм нещастна заради коктейла — каза тя, — тая противна прислужница изчезна и отнесе всичките ми дрехи със себе си. Появи се едва преди половин час. Играла пинг-понг.

— Разправях на сенатора какво изпусна — каза мисис Стайвесънт Огландър. — Където е Силия, там са всички важни птици.

— От дясната ми страна — поде епископът — се очаква важна двойка. Сервира им се винаги в кабината — освен когато ги предупредят предварително, че на общата маса ще присъствува и капитанът.

Представявахме отблъскваща група; дори несломимият дух, който жена ми винаги проявяваше в обществото, трепна. В отделни моменти дочувах откъслечни разговори.

— ... твърде странно червенокосо човече. Истински капитан Нехранимайко.

— Но от думите ви, лейди Силия, останах с впечатление, че не го познавате.

— Искам да кажа, че приличаше на капитан Нехранимайко.

— Започвам да схващам. Дошъл е на коктейла ви вместо този ваш приятел.

— Не, не. Капитан Нехранимайко е проста комичен герой.

— Нищо комично не виждам у този човек. Вашият приятел комик ли е?

— Не, не. Капитан Нехранимайко е измислен герой от един английски вестник. Разбирате ли, като вашия Кокорчо.

Сенаторът остави ножа и вилицата си.

— Да резюмираме: на вашия коктейл дошъл един натрапник и вие сте го пуснали, тъй като сте си въобразили, че ви напомня измислен герой от карикатура.

— Да, в същност така може да се обясни.

Сенаторът погледна жена си, сякаш ѝ казваше: „Важни птици, няма що!“

Чух как Джулия, през масата, се опитва, в чест на дипломата, да проследи брачните връзки на своите унгарски и италиански братовчеди. Диамантите святкаха в косите ѝ, по пръстите ѝ, но ръцете ѝ нервно мачкаха топченца хляб и блестящата ѝ глава се свеждаше в отчаяние.

Епископът ми описа мисията на добра воля, с която пътувал за Барселона... „много, много ценна разяснителна работа, мистър Райдър. Дойде най-сетне време да се строи отново на по-широки основи. Поставил съм си за цел да примиря тъй наречените анархисти и тъй наречените комунисти и пред вид тази цел аз и моят комитет проучихме най-старателно цялата налична документация по въпроса. Заключението ни, мистър Райдър, е единодушно. Няма съществена разлика между двете идеологии. Въпрос на личности, мистър Райдър, а това, което разделя личностите, може и да ги обедини...“

От другата си страна чувах: „А мога ли да се осмеля да попитам кои институти финансираха експедицията на съпруга ви?“

Съпругата на дипломата храбро се обърна към епископа през малката пропаст, която ги разделяше.

— И на какъв език ще говорите в Барселона?

— На езика на Разума и Братството, мадам. — И пак към мен: — Език на бъдещия век ще бъдат мислите, не думите. Не сте ли съгласен, мистър Райдър?

— Да — отвърнах. — Да.

— Какво са думите? — каза епископът.

— Какво наистина?

— Просто общоприети символи, мистър Райдър, а нашият век с пълно право се отнася скептично към общоприетите символи.

Свят ми се зави; след брътвежа по време на коктейла на жена ми и необузданите емоции на следобеда, след всички демонстрации на съпругеските удоволствия в Ню Йорк, след месеците самота в жежката зеленина на джунглата, всичко това ми дойде много. Почувствувах се като Лир в пустошта^[2], като Малфийската херцогиня, изправена пред лудите^[3]. Призовах потоци и урагани и като по чудо, призивът ми бе чул.

От доста време — макар че в онзи момент не бях сигурен дали не е просто шега на нервите — бях започнал да усещам постоянно и непрекъснато засилващо се движение; голямата трапезария се надигаше и трепкаше като гърдите на дълбоко заспал човек. Сега жена ми се обърна към мен и каза: „Или съм си пийнала, или вълнението се засилва“ и още докато изрече тези думи, открихме, че сме се наклонили в столовете си; приборите с трясък и звън се изсипаха до стената, а върху нашата маса всички винени чаши се преобърнаха и търколиха; в това време всеки от нас крепеше чинията и вилицата си и гледаше съседа си е израз, който варираше от откровен ужас у съпругата на дипломата до облекчение в очите на Джулия.

Морската буря, която — нечула, невидяна, неусетена в нашия затворен и изолиран свят — се беше развихряла през последния час, сега бе променила посоката си и с пълна сила ни бе ударила по кърмата.

Тишина последва трясъка, после забълбука писклив, нервен смях. Стюардите покриваха със салфетки локвичките разлято вино. Опитавме се да подновим разговора, но всички чакахме, както червенокосото човече бе чакало капката да наедрее и да падне от човката на лебеда, чакахме следващия силен удар: той дойде, по-тежък от първия.

— Време ми е да кажа лека нощ на всички — с тези думи съпругата на дипломата стана.

Съпругът ѝ я отведе до кабината. Трапезарията се изпразваше бързо. Скоро на масата останахме само Джулия, жена ми и аз и по телепатия Джулия каза:

— Като в „Крал Лир“.

— Само дето всеки от нас представлява и тримата.

— Какво искаш да кажеш? — запита жена ми.

— Лир, Кент, Шутът.

— Ох, господи, повтаря се мъчителният разговор за Нехранимайко. Не се опитвай да обясняваш.

— Съмнявам се дали бих могъл.

Отново издигане, отново потъване.

Стюардите действуваха, работеха бързо, затваряха, прибираха нездраво закрепените украшения.

— Е, привършихме вечерята и дадохме великолепен пример за британска флегматичност — каза жена ми. — Да вървим да видим какво става.

По едно време, докато се качвахме към салона, се наложи и на трима ни да се вкопчим в една колона; когато стигнахме в салона, открихме, че е почти мразен; оркестърът свиреше, но никой не танцуваше, масите бяха подредени за томбола, но никой не купуваше билети, и корабният офицер, който се беше специализирал да извиква номерата при всички трикове на долната палуба — „на шекерени шестнайсет моме без целувче — не бива — хайде ключа от вратата; двайсет и едно, щеш-не щеш — шейсе и шест“, — бърбеше лениво с колегите си; тук-таме по някой пътник четеше книга, няколко играеха бридж, други пиеха бренди в пушалнята, но всички наши гости отпреди два часа бяха изчезнали.

Тримата поседяхме край празния дансинг; жена ми беше пълна с планове как да се пренесем на маса в трапезарията, без да се покажем неучтиви.

— Идиотщина е да ходим в ресторанта и да плащаме по-скъпо за абсолютно същата вечеря. И без това там ходят само онези от киното. Не разбирам защо се налага и ние да се храним там.

Накрая тя каза:

— Главата ме заболя, пък и без това съм уморена. Отивам да си легна.

Джулия тръгна с нея. Аз обиколих кораба по една от покритите палуби, където вятърът виеше, а от тъмнината изскачаха водни струи и се разбиваха, бели и кафяви, върху стъклената преграда; имаше моряци на пост, които преграждаха пътя на пътниците към откритите палуби. След това и аз слязох долу.

В моята стая всичко чупливо бе скътано, вратата към кабината бе закрепена отворена и отвътре, жена ми извика жално:

— Чувствувам се ужасно. Не съм знаела, че толкова голям кораб може така да се клати — каза тя и очите ѝ бяха пълни с ужас и отвращение — очи на жена, която в момента на раждането осъзнава, че колкото и луксозен да е родилният дом, колкото и скъпоплатен да е лекарят, болката е неизбежна; а корабът се издигаше и потъваше на тласъци, равномерни като родилни болки.

Спах в съседната кабина; по-скоро лежах там в полусънно състояние. Ако имах тясна койка и твърд матрак, може би щях да си отпочина, но леглата бяха широки и пружиниращи; събрах всички възглавници, които можах да намеря, и се опитах да се подпра с тях, но през нощта се обръщах с всяко люлеене и подхвърляне на кораба, който сега се мяташе на всички страни и главата ми гърмеше от скърцането и ударите.

Веднъж, един час преди съмване, жена ми се яви като привидение на драга, опряла ръце о рамката на вратата, каза:

— Буден ли си? Не можеш ли да ми помогнеш? Не можеш ли да ми донесеш нещо от лекаря?

Позвъних за стюарда: той разполагаше с предварително приготвено лекарство, което я поуспокои.

И цялата нощ, полусънен, полубуден, мислех за Джулия; в откъслечните ми сънища тя приемаше стотици фантастични, ужасяващи и непристойни образи; но когато се будех, отново ставаше печалната Джулия с обсипана със звездички коса, която бях съзерцавал на вечерята.

Призори заспах за час-два и се събудих с бистра глава и с радостно очакване в душата.

Вятърът бил поутихнал, ми каза стюардът, но все още бил доста силен и люлеело много, „нищо по-неприятно за настроението на пътниците от силно вълнение. Тази сутрин малцина позвъниха за закуска“.

Погледнах как е жена ми, видях, че спи и затворих вратата помежду ни; след това ядох съомга и студена шунка и телефонирах да дойде бръснар да ме обръсне.

— В дневната има много неща за дамата — каза стюардът. — Да ги оставя ли там за сега?

Отидох да видя. Втора пратка целофанени пакети, този път — от магазините на кораба, някои — поръчани по радиото от наши приятели от Ню Йорк, чиито секретарки бяха забравили да ги предупредят навреме за отпътуването ни, някои — от гостите ни, купени след коктейла. Не беше време за вази; казах на стюарда да ги остави на пода и след това неочаквано ми хрумна нещо: махнах картичката от розите на мистър Кръм и ги препратих с няколко сърдечни думи на Джулия. Тя телефонира, докато ме бръснеха.

— Постъпка, достойна за съжаление, Чарлс! Никак не ви прилича.

— Не ги ли харесвате?

— За какво са ми рози в ден като днешния?

— За да ги помиришете.

Пауза, шумолене на хартия.

— Изобщо не миришат.

— Какво закусвахте тази сутрин?

— Мискет и пълпеш.

— Кога ще ви видя?

— Преди обяда. Дотогава съм заета с масажистката.

— Масажистката ли?

— Да, не е ли странно? Никога не съм имала масажистка, освен веднъж, когато си навехнах рамото на лов. Какво кара човека да се държи като филмова звезда, когато пътува с кораб?

— Аз не се държа като филмова звезда.

— Ами тия смущаващи рози?

Бръснарят вършеше работата си с изключителна сръчност — по-скоро ловкост: заемаше пози на балетен фехтовач, застанал на пръстите ту на единия, ту на другия си крак; бръскаше пяната от

бръснача и го размахваше към брадата ми точно когато корабът се изправяше отново; лично аз не бих посмял да употребя дори самобръсначка. Телефонът отново иззвъня.

Беше жена ми.

— Как си, Чарлс?

— Уморен.

— Няма ли да дойдеш да ме видиш?

— Вече идвах. Ще дойда пак.

Занесох ѝ цветята от дневната; те допълниха картината на родилно отделение, която тя бе успяла да създаде в кабината; камериерката приличаше на акушерка, както беше застанала до леглото като стълб от колосан лен и спокойствие. Жена ми извърна глава на възглавницата и се усмихна вяло; протегна оголена ръка и с връхчетата на пръстите си погали целофана и копринената панделка на най-големия букет.

— Колко са мили хората — каза тя немошно, като че ли бурята бе нейно лично нещастие, за което светът с любов изразяваше съболезнованията си.

— Предполагам, че няма да ставаш днес.

— О, не, мисис Кларк е тъй мила — жена ми винаги се осведомяваше първо за имената на прислугата. — Не се безпокой. Идвай понякога да ми разказваш какво става.

— Хайде, хайде, мила — каза камериерката, — колкото по-малко ни безпокоят днес, толкова по-добре.

Жена ми като че ли превръщаше дори морската болест в свещен, чисто женски ритуал.

Знаех, че кабината на Джулия се намира някъде под нашата. Изчаках я край стълбите към главната палуба; когато дойде, веднага обиколихме променадата; аз се държах за релинга, тя хвана другата ми ръка. Беше трудно пътешествие: вълните обливаха стъклото и показваха разкривен свят от сиво небе и черна вода. Когато корабът силно се накланяше, извъртах Джулия така, че да се хваща за релинга с другата си ръка, воят на вятъра бе приглушен, но целият кораб скърцаше от напрежение. Направихме една обиколка, после Джулия каза:

— Няма смисъл. Тая проклета жена ме остави като парцал, пък и без това се чувствавам отпаднала. Нека да поседнем.

Големите бронзови врати на салона се бяха откачили и се люлееха свободно с движението на кораба; равномерно и както изглеждаше, непредотвратимо: първо едната, след това другата, отваряха се и се затваряха; след като опишеше полукръг, всяка спираше, после отново започваше да пълзи и накрая бързо стигаше първоначалното си положение с оглушителен трясък. В същност не беше опасно да минаваш покрай тях, стига да не се подхлъзнеш и да се изложиш на този бърз и непредотвратим удар; имаше достатъчно време да се мине оттам без бързане, но имаше и нещо застрашително в гледката на тази огромна тежест от неуправляем разлюлян метал, която се клатеше насам-натам и би заставила някоя по-плаха натура да трепне, или да се шмугне прекалено бързо; с радост усещах спокойната ръка на Джулия в своята; знаех, че върви неустрашимо до мен.

— Браво — каза един седнал наблизо мъж. — Признавам си, че аз заобиколих. Видът на тези врати някак си не ми хареса. Цяла сутрин се опитват да ги закрепят.

Този ден бяха излезли малко хора и като че ли всички се чувствуваха свързани от духа на другарство, породен от взаимното възхищение; те не вършеха нищо, само седяха доста унило в креслата си, от време на време отпиваха по глътка и си разменяха поздравления, задето не ги е хванала морската болест.

— Вие сте първата дама, която виждам — продължи мъжът.

— Аз имам късмет.

— *Ние* имаме късмет — отвърна той с движение, което започна като поклон и завърши с рязко падане на колене, тъй като попивателната внезапно хлътна под нас, след това се издигна, като ни отхвърли от него, вкопчени един в друг, но все още на крака; ние бързо седнахме там, където ни беше отнесъл нашият танц: на отсрещната страна, в уединение; през салона бяха опънали мрежа от спасителни въжета и ние приличахме на боксьори в оградения ринг.

Приблужи се стюардът.

— Както обикновено ли, сър? Уиски и хладка вода, доколкото си спомням. А за дамата? Бих ли могъл да предложа глътка шампанско?

— Знаете ли, ужасното е, че с голямо удоволствие ще пийна шампанско — каза Джулия. — Живот, изпълнен с удоволствия — рози, половин час в ръцете на една боксьорка, а сега и шампанско.

— Хайде вече да не споменавате розите. Първо на първо, не съм ги измислил аз. Някой ги беше изпратил на Силия.

— А, това е съвсем друго. В такъв случай вие нямате нищо общо с тях. Но това прави масажа ми два пъти по-неприятен.

— Мен пък ме обръснаха в леглото.

— Розите ме зарадваха — каза Джулия. — Честно казано, смях се. Накараха ме да си помисля, че съм станала с левия крак.

Знаех какво иска да каже и изпитах чувството, че съм отърсил праха и пепелта на последните десет безплодни години; и тогава, и винаги — както и да разговаряше тя с мене; дали с половин изречение, откъслечни думи, готови фрази от модерния жаргон; с едва доловими движения на очите или устните, или ръцете, колкото и неизразителна да беше мисълта ѝ, колкото и живо и бързо да отскачаше от същината на въпроса, в каквито и дълбини да се гмуркаше, както се случваше често, от повърхността направо към дъното — аз знаех; дори в онзи ден, в който все още се намирах пред прага на любовта, знаех какво иска да ми каже.

Изпихме напитките си и ето че новият ни приятел се заклатушка към нас, стиснал въжето.

— Мога ли да остана с вас? Само морска буря така сближава хората. За десети път пресичам океана и никога не съм виждал такава буря. Вие сте опитен мореплавател, млада госпожо.

— Не. В същност досега никога не съм пътувала по море, освен когато пристигнах в Ню Йорк и, разбира се, като пресякох Канала^[4]. Слава богу, не ми е лошо, но се чувствавам изморена. Отначало смятах, че причината е само в масажа, но сега взе да ми се струва, че е в кораба.

— Жена ми е в ужасно състояние. А тя е опитен мореплавател. Това е показателно, нали?

Той седна при нас на обяд и аз няхах нищо против; без съмнение се беше увлякъл по Джулия и ни смяташе за съпрузи; това недоразумение и учтивостта му някак ни свързваха още повече.

— Снощи ви видях на капитанската маса — каза той. — С всички ония величия.

— Твърде скучни величия.

— Ако ме питате мене, всички величия са скучни. В една такава буря най-добре се разбира какви са в същност хората.

— Вие предпочитате добрите моряци?

— Не знам дали така да се изразя — в същност исках да кажа, че бурята сближава.

— Да.

— Да вземем нас тримата. Ако не беше бурята, сигурно никога нямаше да се срещнем. На времето си имах няколко романтични морски запознанства. Ако дамата ме извини, ще си позволя да ви разкажа за едно приключение в Лионския залив, когато бях по-млад.

Ние и двамата бяхме уморени; безсънието, непрестанната глъчка, напрежението, което всеки миг изискваше, ни бяха изтощили. Разделихме се и прекарахме следобед в кабините си. Заспах и когато се събудих, морето беше все така бурно, над нас се носеха мастилени облаци и водата все още биеше в стъклото; но в съня си бях привикнал с бурята, бях усвоил нейния ритъм, бях се превърнал в част от него, така че станах уверен и сигурен и заварих Джулия напълно бодра и в същото настроение.

— Какво ще кажете? — запита ме тя. — Онзи човек урежда среща тази вечер в пушалнята — за всички добри моряци. Помоли ме да доведе и съпруга си.

— Ще отидем ли?

— Разбира се... Интересно дали от мен се очаква да се чувствам като дамата, с която нашият приятел се е запознал на път за Барселона. Но не се чувствам така, Чарлс, ни най-малко.

На срещата се събраха осемнадесет човека; нищо не ни свързваше, освен общата ни устойчивост срещу морската болест. Пихме шампанско и накрая домакинът каза:

— Знаете ли, имам рулетка. Лошото е, че не можем да отидем в моята кабина заради жена ми, а не е разрешено да се играе на обществено място.

И тъй компанията се озова в моята дневна и играхме с малък залог до късно през нощта, когато Джулия си отиде, а домакинът ни бе прекалено пиян, за да си зададе въпроса защо тя и аз не живеем заедно. Когато всички освен него се разотидоха, той заспа на стола си и аз го оставих там. Така го видях за последен път, защото по-късно — така ми разправи стюардът, на връщане от кабината му, където беше отнесъл рулетката — той паднал в коридора, счупил си бедрото и бил закаран в корабната болница.

Целия следващ ден Джулия и аз прекарахме заедно, без прекъсване; разговаряхме, почти не се движехме, приковани към столовете си от бурното море. След обяда и последните издръжливи пътници хе оттеглиха да си почиват и ние останахме сами, като че ли мястото бе специално опразнено заради нас, като че ли мощно чувство за такт бе заставило останалите да си излязат на пръсти и да ни оставят един на друг.

Бронзовите врати на салона бяха закрепени, но в тая операция двама моряци пострадаха тежко. За да спрат вратите, опитваха различни начини, използваха въжета, а като не успяха и стоманени швартове; но с нищо не можаха да ги закрепят; накрая тикнаха дървени клинове под тях, издебвайки минутка на покой; когато вратите бяха широко отворени; и дървените клинове ги задържаха...

Когато преди вечеря Джулия отиде в кабината си, за да се приготви (тази вечер никой не се преоблече) и аз я придружих; непоканен, неотхвърлен, очакван, и зад затворената врата я взех в обятията си и за първи път я целунах, следобедното ми настроение не се беше променило. По-късно, премисляйки всичко, докато се мятах в леглото заедно с кораба, през дългата, самотна, изпълнена с унес нощ, аз си припомних минали влюбвания през последните десет мъртви години; как докато връзвах вратовръзката си, преди да изляза, и слагах гардения в петлицата си, планирах вечерта, решавайки точно кога и точно при какви обстоятелства ще пресека стартовата линия и ще започна атаката за добро или зло; „достатъчно си шикалкавил, казвах си, трябва да вземеш решение“. С Джулия нямаше етапи, нямаше стартова линия, нямаше изобщо никаква тактика.

Но късно същата вечер, когато тръгна да си ляга ъ аз я последвах до вратата, тя ме спря.

— Не, Чарлс, още не. Може би никога. Не знам. Не знам дали искам любов.

Тогава нещо, някакъв оцелял призрак от тези десет мъртви години — защото човек не може да умре, дори временно, без да пострада — ме накара да кажа:

— Любов? Аз не търся любов.

— О, да, Чарлс, любов търсиш — каза тя и нежно ме погали по бузата; след това ми затвори вратата.

И аз се заклатушках обратно: първо опрях на едната стена, а след това — на другата, по дългия, слабо осветен, празен коридор; защото както изглеждаше, бурята ни обгръщаше като пръстен; през целия ден плувахме в тихия център, а сега отново бяхме изложени на крайната ярост на вятъра — и тази нощ морето щеше да бъде по-бурно отпреди.

Десетчасов разговор: какво ли имахме да си кажем? Главно факти, животът на двама ни — тъй отдалечени един от друг за дълго и свързани сега в едно. През цялата тази разтърсвана от бурята нощ си повтарях нейния разказ: тя не беше вече звездното видение от миналата вечер, ту дяволче, ту фея, предаде ми всичко ценно от миналото си, за да го съхранявам. Разказа ми онова, което вече съм преразказал: годежа и сватбата си; разказа ми, сякаш прелистваше с нежност страниците на стара книжка с картинки, детството си и заедно с нея аз изживях дълги слънчеви дни по моравите с Мами Хокинс, седнала на сгъваемото си столче, и с Кордилия, заспала в количката си; спях сладко под купола с религиозните картини, чезнещи около леглото в приглушената светлина на нощната лампа, докато въглените гаснеха в камината. Разказа ми за живота си с Рекс и тайното, ужасно, пълно е опасности приключение, което я беше отвело в Ню Йорк. Тя също бе преживяла мъртви години. Разказа ми за дългата си борба с Рекс по въпроса дали трябва да имат, дете; отначало искала дете, но след година разбрала, че за да го роди, трябва да се подложи на операция; по това време Рекс и тя вече нямали чувства един към друг, но той все пак искал дете. Когато най-сетне Джулия се съгласила, детето се родило мъртво.

— Рекс никога не ме е оскърбявал съзнателно — каза Джулия. — Причината е, че той изобщо не е човешко същество — състои се от няколко високо развити човешки качества, а останалото просто го няма. Например не можеше да проумее защо ме заболя, когато открих — два месеца след като се върнахме в Лондон от сватбено пътешествие — че той все още поддържа връзка с Бренда Чампиън.

— А аз се зарадвах, когато разбрах, че Силия ми изневерява. Вече имах оправдание да изпитвам неприязън към нея.

— Изневерява ли ти? Неприязън ли? Радвам се. И аз не я обичам. Защо се ожени за нея?

— Физическо привличане. Амбиция. Всички казваха, че тя е идеалната съпруга за художник. Самотата, мъката по Себастиан.

— Ти го обичаше, нали?

— О, да. Той беше предшественикът.

Тя разбра.

Корабът скърцаше и трепереше, издигаше се и пропадеше. Жена ми ме повика от съседната стая:

— Чарлс, тука ли си?

— Да.

— Толкова дълго съм спала. Колко е часът?

— Три и половина.

— Времето не се е оправило, нали?

— Влоши се.

— Аз обаче се чувствавам малко по-добре. Смяташ ли, че ако позвъня, ще ми донесат малко чай или нещо друго?

Взех от дежурния стюард чай и сухари и ѝ ги донесох.

— Приятно ли прекара вечерта?

— Всички страдат от морската болест.

— Горкият Чарлс. А очаквахме такова приятно пътуване. Но утре може да се оправи.

Загасих лампата и затворих вратата помежду ни.

Будих се, сънувах сред напрежението, скърцането и люлеенето на дългата нощ, притиснал гръб на леглото, разперил ръце и крака, за да спра люлеенето, с широко отворени очи. Лежах и мислех за Джулия.

„... Смятахме, че папа ще се върне в Англия след мамината смърт или ще се ожени отново, но той продължава да живее, както преди. Ние с Рекс често го навестяваме. Аз се привързах към него... Себастиан изчезна напълно... Кордилия е в Испания с медицинска част... Брайди води самотно, необяснимо съществуване. След смъртта на мама искаше да затвори Брайдсхед, но папа, не знам защо, не искаше и да чуе за такова нещо, така че сега там живеем Рекс и аз, а Брайди разполага с две стаи горе в купола, близо до стаите на Мама Хокинс, някои от старите детски стаи. Той напомня герой на Чехов. Понякога го срещаме на излизане от библиотеката или по стълбите — никога не знам кога си е у дома — и от време на време се появява на вечеря, съвсем неочаквано, подобно на привидение.“

„... О, приемите на Рекс! Политика и пари. Тези хора живеят само за парите си; дори ако се разхождат около езерото, предварително се басират колко лебеда ще видят... стоиш будна до два, забавляваш гостенките на Рекс, слушаш им клюките, блъскаш пуловете на таблата, докато мъжете играят карти и пушат пури. Димът от пурите! Косата ми мирише на дим от пури, когато се събуждам сутрин; дрехите ми миришат, когато се преобличам вечер. Мириша ли сега? Смяташ ли, че масажистката го е усетила по кожата ми?“

„... Отначало ходех с Рекс на гости у приятелите му. Вече не ме кара. Засрами се, когато откри, че не ме бива за важната роля, която ми бе определил, засрами се, че се е оставил да го подлъжат. Той не се беше пазарил за стока като мене. Не може да разбере каква е ползата от мен; но тъкмо когато реши, че полза няма и се почувствува удобно, ето ти изненада: някой мъж, дори понякога жена, почитана от него, ме харесва и той неочаквано осъзнава, че имаме общ свят, неразбираем за него... разстрои се, когато заминах. Ще бъде предоволен, че се връщам. Останах му вярна до тази, последната история. Доброто възпитание е голямо нещо. Знаеш ли, че миналата година, когато смятах, че ще имам дете, бях решила да го възпитам в католическата вяра? Дотогава не бях се сещала за религията; и оттогава не съм; но докато очаквах детето, си казвах: «Това е единственото, което мога да й дам. Аз самата нямах особена полза от религията, но нека детето ми да има вяра.» Странно беше, че искам да дам някому нещо, което аз самата бях загубила. А после, накрая, дори това не можах да дам; дори живот не можах да й дам. Така и не я видях; твърде зле бях, за да разбера какво става, а след това дълго време, чак досега, не исках да говоря за нея — беше дъщеря, тъй че Рекс не бе особено покрусен от смъртта ѝ.“

„Това ми е наказанието, че се омъжих за Рекс. Знаеш ли, не мога да се отърва напълно от всички тези образи: Смърт, Страшен съд, Рай, Ад, Мама Хокинс и Закон Божи. Те просто стават част от тебе, ако ти ги втълпят навреме. И въпреки това аз исках и детето ми да ги научи... сега предполагам, че ще бъде наказана и за това, което току-що направих. Може би именно заради това се срещнахме с тебе по този начин... като част от някакъв замисъл.“

Това беше почти последното нещо, което ми каза тя, „част от някакъв замисъл“, преди да слезем долу и да я оставя пред вратата на

кабината ѝ.

На следващия ден вятърът отново бе утихнал и отново; се люшкахме по вълните. Сега разговорите бяха не толкова за морската болест, колкото за счупени кости: през нощта много хора паднали, особено когато отивали до тоалетната. Тъй като предишния ден бяхме говорили много и понеже ни бяха нужни малко думи за онова, което имахме да си кажем, почти не разговаряхме. Имахме си книги. Джулия намери игра, която ѝ хареса. Когато след дълги паузи заговаряхме; откривахме, че ходът на мислите ни е бил еднакъв.

Веднъж казах:

— Сега бдиш над своята печал.

— Това съм заслужила. Ти каза вчера. Наградата ми.

— Разписка от живота. Обещание да се плати при поискване.

Дъждът спря на обяд; вечерта облаците се разпръснаха и слънцето, някъде зад кораба, неочаквано нахлу в салона, където седяхме, и засенчи всички лампи.

— Залез — каза Джулия. — Краят на нашия ден.

Изправи се и макар люлеенето и клатенето на кораба да не бе намаляло, ме заведе на горната палуба. Взе ме под ръка и пъкна дланта си в моята, в джоба на палтото ми. Палубата беше суха и пуста, брулена от вятъра на скоростта. Докато напредвахме с мъка, на пресекулки, докато се пазехме от разлетелите се кълба дим от комините, ту се сблъскахме, ту се раздалечавахме, почти се разделяхме, с преплетени ръце и пръсти; аз — хванат за релинга, Джулия — вкопчена в мене; отново хвърлени един към друг, отново разделени, докато корабът пропадна по-дълбоко от друг път и аз открих, че съм я притиснал към релинга с цялото си тяло, завардвайки я с разперени ръце така, че да не може да мръдне, и тъй като корабът остана за миг неподвижен в дъното на ямата; сякаш набираше сили за новото си възкачване, ние останахме така прегърнати, сред стихията; бузата ѝ се притискаше до моята, косата ѝ трепкаше в очите ми; тъмният хоризонт на сриващата се вода, която сега проблясваше в златисто, все още се издигаше неподвижно над нас, сетне рязко рухна и през Джулината тъмна коса видях просторно златно небе; тя падна връз сърцето ми, задържана от ръцете ми, вкопчени в релинга, с лице, все още притиснато към моето.

В тази минута, с устни до ухото ми, с дъх като топла струйка сред соления вятър, Джулия отговори, макар да не бях попитал, „Да, сега“, и щом корабът се изправи и за момент попадна в по-спокойни води, тя ме поведе надолу.

Нямахме време за наслада; тя щеше да дойде постепенно, с лястовичките и цъфналите липи. Сега, в бурното море, трябваше просто да се спази една формалност, нищо повече. Все едно че бе съставен и скрепен с печат крепостният акт за тръпното ѝ лоно. Разорах първата бразда като земеделец, който тепърва без да бърза, щеше да разработва нивата си и да ѝ се наслаждава.

Вечеряхме горе в ресторанта и гледахме през илюминаторите как звездите изгряват и веднага се стрелват през небето, както на времето ги бях наблюдавал да бродят по небето над кулите и островърхите покриви на Оксфорд. Стюардите обещаха, че на следващата вечер оркестърът отново ще свири и ресторантът ще бъде пълен. По-добре да си запазим места отсега, посъветваха ни те, ако искаме хубава маса.

— О, боже — каза Джулия, — къде можем да се крием в хубаво време ние, сирачетата на бурята?

Тази нощ не можах да се разделя с нея; а рано на другата сутрин, когато се връщах по коридора, открих, че вървя без затруднение; корабът пътуваше леко в гладкото море и разбрах, че с уединението ни е свършено.

Жена ми викна весело от кабината си:

— Чарлс, Чарлс, тъй добре се чувствавам! Познай какво ям за закуска.

Отидох да видя. Ядеше бифтек.

— Запазих си час при фризьора — знаеш ли, чак за четири следобед е, неочаквано им се натрупали много клиентки. Така че ще изляза едва довечера, но тази сутрин много хора ще ни дойдат на гости; освен това помолих Майлс и Джанет да обядват с нас в дневната. Боя се, че не бях добра съпруга през тези два дни. Ти какво прави през това време?

— Едната бурна вечер играхме рулетка до два сутринта отсреща в дневната, докато нашият домакин се напи до забрава.

— Божичко. Звучи много порочно. А ти как се държа, Чарлс? Не си ли намери някоя сирена?

— Жените не излизаха. Прекарах почти цялото време с Джулия.

— О, хубаво. Винаги съм искала да ви сближа. Сигурна съм, че тя е една от приятелките ми, които харесваш. Предполагам, че си ѝ се видял като от бога изпратен. Напоследък тя доста неща преживя. Едва ли ти е споменала, но... — жена ми разказа общоприетата версия за Джулиното пътуване до Ню Йорк. Ще я поканя да пийнем нещо тази сутрин — завърши тя.

Джулия дойде заедно с другите и ми стигаше щастието просто да бъда около нея.

— Разбрах, че си се грижила за съпруга ми вместо мене — каза жена ми.

— Да, доста се сблизихме. Той, аз и един мъж, чието име не знаем.

— Мистър Крам, какво ви е на ръката?

— Паднах в банята — отвърна мистър Крам и подробно обясни как е паднал.

Тази вечер капитанът се храни на масата си и съставът беше пълен, тъй като към столовете отдясно на епископа предявиха претенции двама японци, които горещо се заинтересуваха от епископския план за световно братство. Капитанът се разсипа да подмята шеги за Джулината издръжливост по време на бурята, предложи ѝ да я наеме като моряк; годините плаване го бяха запасили с шеги за всички случаи. Жена ми, току-що излязла от козметичния салон, не носеше и следа от тридневното си боледуване и в очите на мнозина засенчваше Джулия, чиято печал бе изчезнала, заменена от неразгадаемо спокойствие и доволство; неразгадаемо, но не и за мене; ние двамата, отделени от тълпата, седяхме сами, заедно, тясно свързани, както предишната нощ, когато бяхме лежали в прегръдките си.

Тази вечер на кораба цареше гала настроение. Макар че трябваше да се става рано на другата сутрин и да се събира багажът, всички бяха решили, че поне тази нощ ще се насладят на удоволствията, които бурята им бе отнела. Нямахме самотници. Всяко кътче на кораба гъмжеше от хора; танцова музика и висока, възбудена глъчка, прелитащи стюарди с подноси и пълни чаши, гласът на

офицера, разиграващ томболата: „Котешко оченце — номер едно; краченце — единайсет; сега да тръснем торбата“... Мисис Стайвесънт Огландър с книжна шапчица, мистър Крам и бинтовете му, двамата японци, чинно развяващи книжни ленти и съскащи като гъски.

Цялата тази вечер не размених с Джулия нито дума насаме. Срецнахме се за минутка на следващия ден на десния брод, докато останалите се тълпяха отляво да гледат как на кораба се качват чиновниците и да съзерцават зеления бряг на Девън.

— Какви са ти плановете?

— За малко — в Лондон — отвърна тя.

— Силия се връща направо вкъщи. Исква да види децата.

— И ти ли?

— Не.

— Тогава — в Лондон.

— Чарлс, червенокосото човече — Нехранимайко. Забеляза ли? Двама цивилни полицаи го отведоха.

— Изпуснал съм. От таз страна на кораба имаше такава тълпа.

— Осведомих се кога тръгва влакът и изпратих телеграма. Ще си бъдем у дома за вечеря. Децата ще спят. Може да събудим Джонджон — от един път нищо няма да му стане.

— Ти ще се върнеш — казах. — На мен ми се налага да остана в Лондон.

— О, Чарлс, *трябва* да си дойдеш! Не си видял още Каролайн.

— Тя ще се промени ли много за седмица-две?

— Мили, тя се променя всеки ден.

— Тогава какъв смисъл да я виждам сега? Извинявай, мила, но трябва да разопаковам картините си и да видя как са понесли пътуването. Веднага трябва да уредя изложбата си.

— Трябва ли наистина? — отвърна тя, но знаех, че съпротивата ѝ е сломена, защото споменах за тайнствата на моя занаят. — Много съм разочарована! Освен това не знам дали Андрю и Синтия са освободили апартамента. Те го наеха до края на месеца.

— Ще отседна в хотел.

— Но това е тъй тъжно! Непоносимо е да си сам първата вечер в родината. Ще остана и аз и ще пътувам утре.

— Не бива да разочароваш децата.

— Прав си. — Нейните деца, моето изкуство — тайнства на нейния и моя занаят.

— Ще си дойдеш ли за събота и неделя?

— Ако мога.

— Моля всички пътници с британски паспорти да минат в пушалнята — каза един стюард.

— Уредих с онзи, симпатичния от Външно министерство, който беше на нашата маса, да минем още в началото заедно с него — каза жена ми.

[1] Джорджианци, или джорджиански поети: група, образувана през Първата световна война по инициатива на Рупърт Брук и просъществувала до 30-те години; целта ѝ била да се възпитават любители на поезията; наречена е така по името на управляващия от 1910 до 1936 г. крал Джордж V. — Б.пр. ↑

[2] Според превода на В. Петров. — Б.пр. ↑

[3] Сцена от едноименната трагедия на Джон Уебстър (1580–1625). — Б.пр. ↑

[4] Ламанша. — Б.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Жена ми се досети да покани гости на изложбата още в петък, преди официалното откриване.

— Този път задачата ни е да хванем критиците — заяви тя. — Крайно време е да започнат да те взимат насериозно и те го знаят. Сега им се дава възможност. Ако откриеш изложбата в понеделник, повечето от тях току-що ще са си дошли от провинцията и ще драснат по два-три реда преди вечеря — разбира се, имам пред вид седмичниците, те са ми грижата. А ако им дадем съботата и неделята да си помислят, ще ги уловим точно когато са се настроили за неделна почивка на чист въздух. След един хубав обяд ще седнат, ще запретнат ръкавелите си и ще напишат хубавички, приятни статийки, които по-късно ще препечатат в приятни книжчици. Този път няма да се задоволим с по-малко.

През този месец на подготовка тя няколко пъти ходи до Стария дом, като непрекъснато допълваше списъка на поканените и помагаше в окачването на картините.

Сутринта на неофициалното откриване телефонирах на Джулия:

— Картините ми досадиха, вече не мога да ги гледам, но предполагам, че ще трябва да се появя за малко.

— Предпочитам да не идваш.

— Силия ми е изпратила картичка и е написала напреко със зелено мастило: „Доведи когото можеш.“ Кога ще се срещнем?

— Във влака. Би могла да ми откараш багажа.

— Ако го опаковаш бързо, мога да откарам и тебе и да те оставя пред галерията. В дванайсет съм на проба съвсем близо до вас.

Когато пристигнах, жена ми стоеше и гледаше през прозореца към улицата. Зад нея десетина неизвестни любители на картини се движеха от платно към платно, хванали по един каталог в ръце; те бяха хора, които на времето са си купили по някоя дърворезба и затова фигурираха в списъка на благодетелите на галерията.

— Още никой не е дошъл — каза жена ми. — Тук съм от десет и е много пусто. С чия кола пристигна?

— На Джулия.

— На Джулия? Защо не я доведе? Странно, току-що разговарях за Брайдсхед с едно смешно човече, което явно много добре ни познава. Казвал се мистър Самграс. Някой от позастарелите младежи, които лорд Копър държи в „Дейли Бийст“. Опитах се да му внуша няколко пасажа, но той като че ли знаеше за тебе повече от мен. Каза, че се е запознал с мен преди години в Брайдсхед. Жалко, че Джулия не влезе; щяхме да я разпитаме за него.

— Спомням си го много добре. Той е мошеник.

— Да, това си личеше отдалеч. През цялото време говореше за „кръга от Брайдсхед“. Както изглежда, Рекс Мотрам е превърнал имението в гнездо на партийни борби. Ти знаеше ли? Какво ли би казала Тереза Марчмейн?

— Отивам там довечера.

— Как така довечера, Чарлс; защо именно довечера? У дома те чакат. Ти обеща, че ще се върнеш, щом подготвиш изложбата. Джонджон и дойката са приготвили плакат с надпис „Добре дошъл“. Освен това не си видял Каролайн.

— Съжалявам, но вече се уговорих.

— Освен това на татко ще му се види доста странно. А и Бой си идва за неделата. Не си видял и новото си ателие. Не можеш да отидеш довечера. Аз поканена ли съм?

— Естествено, но аз знаех, че няма да можеш да дойдеш.

— Сега вече не мога; ако знаех по-рано, щях да уредя. Умирам да видя „кръга от Брайдсхед“ в домашна обстановка. В същност поведението ти е отвратително, но сега не е време за семейни сцени. Херцог и херцогиня Кларънс обещаха да дойдат преди обяд; могат да пристигнат всяка минута.

Прекъснаха ни — но не аристократичната двойка, а репортерка от един всекидневник, която уредникът на галерията доведе при нас. Тя беше дошла не да гледа картините, а да извлече „човешката страна“ от моя разказ за опасностите по време на пътешествието ми. Оставих я на жена си и на следващия ден прочетох в нейния вестник: „Чарлс Райдър, автор на албума «Достолепни домове», бе в доброволно изгнание. Змиите и дивите зверове в джунглата не могат да се сравняват с Мейфеър, смята този художник на висшето общество,

който пренебрегна домовете на високопоставените в името на развалините в екваториална Африка...“

Залата започна да се пълни и скоро бях погълнат от усилието да бъда любезен. Жена ми бе навсякъде, поздравяваше новодошлите, представяше ги, сръчно преобразявайки тълпата в прием. Видях я да води приятели, един след друг, към списъка на абонатите за „Латинска Америка, рисувана от Чарлс Райдър“; чух я да казва: „Не, мила, изобщо не се изненадвам, по и не можеш да очакваш от мен такова нещо, нали? Знаеш ли, Чарлс живее само за едно, за Красотата. Смятам, че му е омръзнало да я намира като конфекция в Англия; почувствувал е нужда да я създаде по свой вкус. Необходимо му беше да покори нови светове. В края на краищата той каза каквото имаше да казва, за провинциалните къщи, нали? Което не значи, че се е отказал от тях завинаги. Убедена съм, че винаги ще иска да нарисува още една-две, за *приятели*.“

Един фоторепортер ни събра, светна ни в очите и ни остави да се разделим.

Сетне глъчката позатихна и присъстващите се отдръпнаха, както става винаги при влизането на членове на кралското семейство. Видях жена си да прави реверанс, чух думите ѝ: „О, сър, колко мило от ваша страна“ и думите на херцог Кларънс: „Предполагам, че там е било доста горещо.“

— Горещо беше, сър.

— Много сръчно сте предали усещането. Дори на меч ми стана неприятно в този балтон.

— Ха, ха.

Когато си отидоха, жена ми каза:

— Боже, закъсняваме за обяда. Марго дава прием в твоя чест. — В таксито добави: — Хрумна ми нещо. Защо не пишеш на херцогиня Кларънс и не я помолиш за позволение да ѝ посветиш „Латинска Америка“.

— Защо да го правя?

— Толкова приятно ще ѝ стане.

— Не съм мислил да я посвещавам никому.

— Ето на — винаги си такъв, Чарлс. Защо да изпуснеш възможността да създадеш някому удоволствие?

На обяда имаше дванадесет души и макар че на домакинята и на жена ми доставяше удоволствие да твърдят, че гостите са дошли в моя чест, за мен беше ясно, че половината от тях не бяха и чули за изложбата ми и бяха дошли само защото са били поканени, а не са имали друго занимание. По време на обяда те неспирно говориха за мисис Симпсън, но всички или почти всички се върнаха с нас в галерията.

Часът след обяда бе най-напрегнат. Пристигнаха представители на галерията „Тейт“ и на Националния художествен фонд, които обещаха да се завърнат скоро със свои колеги и междуременно отделиха някои картини за повторно разглеждане. Най-влиятелният критик, който в миналото ме бе пренебрегнал с няколко хапливи похвали, се взря в мен през процепа между клюмналата периферия на шапката си и вълнения си шал, сграбчи ръката ми и каза:

— Знаех, че сте сполучили. Видях го в картините. Очаквах го.

Похвали се ронеха от известни и неизвестни уста. Дочух:

— Ако ме бяха накарали да отгатна автора, едва ли щях да се сетя за Райдър. Тъй мъжествени, тъй страстни.

Всички се чувствуваха откриватели. Не беше така на последната ми изложба в същите помещения малко преди да замина за чужбина. Тогава се долавяше недвусмислена скука. Тогава разговаряха не толкова за мен, колкото за самите къщи, разказваха анекдоти за собствениците им. Същата жена, припомних си аз, която сега се възхищаваше от моята мъжественост и страст, бе застанала едва ли не до мен, пред сюжет, който ми се беше дал с голяма мъка, и бе казала: „Лековато!“

Помнех тази изложба и по друга причина; по онова време открих, че Силия ми изневерява. И тогава, както сега, тя бе неуморната домакиня и я бях чул да казва: „Напоследък видя ли нещо красиво, сграда или пейзаж, си казвам: Това е от Чарлс. Виждам всичко през неговите очи. За мен той олицетворява Англия.“

Чух я да го казва; тя имаше навика да говори такива неща. През годините на брака ни отново и отново усещах как стомахът ми се свива при думите ѝ. Но в онзи ден, в същата тази галерия, я слушах невъзмутимо и неочаквано осъзнах, че тя е загубила вече способността си да ме наранява; бях свободен; тя ме беше разкрепостила със своето кратко лукаво кръшкане; рогата ми ме направиха господар на гората.

В края на деня жена ми каза:

— Мили, трябва да тръгвам. Имахме страшен успех, нали? Вкъщи ще измисля някакво обяснение, но не ми се щеше да става точно така.

„И тъй, тя знае — помислих си. — Умна е. Запретнала се е на обяд и е надушила следата“.

Изчаках я да тръгне и тъкмо щях да я последвам — помещенията почти се опразниха, когато откъм входа долетя глас, нечут от много години, незабравимо самоналожено заекване, остро възмущение.

— Не. *Не съм донесъл покана, не.* Дори не знам дали съм получил покана. Не съм дошъл на прием; не се опитвам да се запозная с лейди Силия; не желая да видя снимката си в „Татлър“; не съм дошъл да се показвам. Дошъл съм да видя *картините*. Може би не сте разбрали, че тук има картини. По една случайност проявявам личен интерес към художника — ако тази дума значи нещо за вас.

— Антоан! — казах. — Влезте.

— Драги мой, тази г-г-горгона смята, че искам да вляза с в-в-взлом. Пристигнах в Лондон едва вчера, съвсем случайно чух на обяд, че правите изложба и естествено, стремително се понесох към светилището, за да ви засвидетелствувам почитта си. Променил ли съм се? Познахте ли ме? Къде са картините? Позволете ми да ви ги обясня.

Ангъни Бланш не се беше променил от последната ни среща; в същност не се беше променил още от първата ни среща. Той прелетя през залата до най-забележителното платно — пейзаж от джунглата, поспря, наклонил глава като умен териер, и запита:

— И къде, драги ми Чарлс, открихте тази зашеметяваща зеленина? Ъгълче в някой парник в Трент или в Т-т-тринг? Кой щедър градинар отгледа тези папрати за ваше удоволствие?

След това обиколи двете стаи; веднъж или два пъти въздъхна дълбоко, иначе мълчеше. Като стигна до края, въздъхна още веднъж, по-дълбоко от всякога, и каза:

— Затова пък, драги мой, се говори, че сте щастливо влюбен. Това е най-важното, нали, или почти най-важното?

— Толкова ли са лоши картините ми?

Ангъни снижи глас до пронизителен шепот:

— Драги мой, нека не обсъждаме незначителната ви фалшификация пред тези добри обикновени хорица — той хвърли

съзаклятнически поглед към останките от тълпата, — нека не вгорчаваме невинното им удоволствие. Ние с вас си знаем, че всичко това е отвратителен боклук. Да вървим, преди да сме оскърбили познавачите. Знаем една порочна кръчмичка съвсем наблизко. Да отидем там и да разговаряме за другите ви з-з-завоевания.

Този глас от миналото ми беше необходим, за да се опомня; невзискателният хвалебствен брътвеж през целия напрегнат ден ми беше подействувал като поредица от рекламни плакати по протежението на дълго шосе — километър след километър между тополите — заповядват ти да отседнеш в някакъв нов хотел, така че когато стигнеш целта си в края на пътя, схванат и прашен, неизбежно трябва да свиеш в двора на хотела, чието име отначало ти е досаждало, след това те е гневило и накрая е станало неотделима част от умората ти.

Антъни ме изведе от галерията; тръгнахме по странична уличка към една врата, между съмнителна аптека и съмнителна рекламна агенция. На вратата бе написано с боя: „Клуб «Синята пещера». Само за членове.“

— Не е точно вашата среда, драги, но на мен ми подхожда, уверявам ви. В края на краищата били сте в своя среда цял ден.

Той ме поведе надолу по стълбите, от миризмата на котки към миризмата на джин и угарки и звуците на радио.

— Адреса ми даде един мръсен старец в Бьоф сюр льо Тоа. Страшно съм му благодарен. Толкова дълго отсъствувах от Англия, а истински сладките кръчмички като тази се променят тъй бързо. За първи път се представих тука снощи и вече се чувствавам у дома си. Добър вечер, Сирил.

— 'драсти, Тони, пак при нас, а? — каза младежът зад бара.

— Ще си вземем чашите и ще седнем в някое ъгълче. Трябва да помните драги, че тук биете на очи и сте, бих казал, също толкова ненормално явление, драги, колкото аз бих бил в „Б-братс“.

Кръчмата бе боядисана в кобалтовосиньо; на пода имаше кобалтовосин линолеум. Риби от сребриста и златиста хартия бяха залепени небрежно по тавана и стените. Десетина младежи пиеха и се изреждаха на игралните автомати; някакъв по-възрастен, ловък и явно впиянчен мъж, изглежда, ги надзираваше; край автомата за дъвка се чу кикотене; след това един от младежите приближи до нас и каза:

— Твоят приятел иска ли да танцува румба?

— Не, Том, не иска и не възнамерявам да те почерпя, поне за сега. Това момче е много нагло, драги, истински изнудвач!

— Е — казах, преструвайки се на безгрижен, което ми беше много трудно в тази дупка, — какво правихте през всички тези години?

— Драги мой, вие сте този, който е правил нещо и именно затова сме се събрали да поговорим. Наблюдавах ви, драги. Аз съм вярно куче и ви държах под око — при звука на гласа му кръчмата и барманът, синята плетена мебел, игралните автомати, грамофонът, двойките младежи, танцуващи върху линолеума, младежите, кикотещи се край автоматите, възрастният мъж с мораво лице и корави дрехи, цялата мръсна подозрителна кръчма сякаш изчезна и аз се намерих в Оксфорд, загледан към ливадите на „Крайст Чърч“ през прозорец в ръскиновско^[1]-готически стил.

— Видях първата ви изложба — продължаваше Антъни. — Намерих я изящна. Имаше един интериор от Марчмейн Хаус, много английски, много точен, но прелестен. „Чарлс е постигнал нещо — казах си, — не всичко, на което е способен, не всичко, което желае, но нещо.“

Дори и тогава, драги, ми беше малко чудно. Струваше ми се, че в маниера ви на рисуване има нещо прекалено *джентълменско*. Не забравяйте, че не съм англичанин; не мога да разбера тази жажда за добро възпитание. Английският снобизъм е за мен по-зловещ дори от английския морал. Но си казах: „Чарлс е направил нещо прелестно. Какво ли ще направи по-късно?“

Следващото нещо, което видях, беше вашият много красив том „Селска и провинциална архитектура“, нали така беше заглавието? Солиден том, драги мой, и какво открих в него? Отново чар. „Не е твърде по вкуса ми — казах си, — твърде английско.“ Имам склонност към пикантното, разбирате ли, не ми харесват зелените кедрови сенки, сандвичите с краставички, сребърната каничка за сметана, английското девойче, облечено в каквото там обличат за тенис английските девойчета, не, нямам вкус към тези неща, нито към Джейн Остин, нито към м-м-мис М-м-митфорд. Тогава, честно казано, драги Чарлс, се отчаях от вас. „Аз съм пропаднал стар даго^[2] — казах си, — а Чарлс — говоря за изкуството ви, драги — е пасторска щерка в муселин на цветчета.“

Тогава представете си вълнението ми днес по обяд. Всички говорят за вас. Домакинята е приятелка на майка ми, някаква мисис Стайвесънт Огландър; била и ваша приятелка, драги мой. Такава сплетница! Не можех да си представя вас в такова общество. Те всички бяха вече посетили изложбата ви, но говореха единствено за вас — как сте избягали, драги, отишли сте в тропиците, станали сте Гоген, Рембо. Можете да си представите как трепна старото ми сърце.

— Горката Силия — казваха те, — след всичко, което направи за него. Той дължи всичко на нея. Лоша работа. И то с Джулия — казваха, — след като тя така се държа в Америка. Точно след като бе решила да се върне при Рекс.

— Но картините — питах ги, — разкажете ми за тях.

— О, картините — отвръщаха, — изключително странни. „Никак не приличат на обичайните му картини.“ „Много силни.“ „Съвсем варварски.“ „Наричам ги направо пагубни“ — изрече мисис Стайвесънт Огландър.

— Драги, едва се удържах на стола си. Искях да изскоча от къщата, да се хвърля в някое такси и да кажа: „Откарайте ме при пагубните картини на Чарлс.“ Е, дойдох, но след обяда галерията беше тъй пълна с разни скици в шапки, които би трябвало да бъдат заставени да изядат, че си поотпочинах — отпочинах си тук, със Сирил и Том и тези нагли момчета. След това се върнах по немодно време в пет, цял нащрек, драги, и какво видях? Видях, драги, много нахална и много сполучлива шега. Спомних си как милият Себастиан обичаше да се дегизира с фалшиви бакенбарди. Отново открих чар, драги, безизкусен, подсладен английски чар, който се преструва на опасен.

— Напълно прав сте.

— Драги мой, разбира се, че съм прав. Прав бях и преди години — преди повече години, отколкото, за моя радост, ни личат, — когато ви *предупредих*. Заведох ви на вечеря, за да ви предпазя от този чар. Предупредих ви настойчиво и подробно да не се поддавате на семейство Флайт. Чарът е страшната английска болест: Той не съществува извън тези влажни острови. Беязва и убива всичко, до което се докосне. Убива любовта; убива изкуството; много се боя, драги ми Чарлс, че е убил и вас.

Младежът, наречен Том, отново се приближи.

— Не се стискай, Тони, почерпи ме. — Спомних си, че трябва да пътувам, и оставих Антъни с него.

Докато стоях на перона пред вагон-ресторанта, видях да минава количката с моя багаж и багажа на Джулия; прислужничката на Джулия с кисело лице маршируваше край носача. Вече бяха започнали да затварят вратите, когато Джулия пристигна, невъзмутима, и зае мястото срещу мене. Бях запазил маса за двама. Влакът беше много удобен; имахме на разположение половин час преди вечерята и половин час след нея; така че, вместо да сменяме влака на разклонението, както неизменно ставаше по времето на лейди Марчмейн, посрещнаха ни на гарата. Когато излизахме от Падингтън, беше вечер и сиянието на града отстъпи първо пред разпръснатите светлини в предградията и после пред мрака на полята.

— Имам чувството, че не съм те виждал няколко дни.

— Шест часа; вчера целия ден бяхме заедно. Изглеждаш изтощен.

— Беше кошмарен ден — тълпи, критици, херцогът и херцогинята, обяд у Марго и всичко това завърши с половинчасови добре обосновани обиди срещу картините ми в педерастка кръчма... Мисля, че Силия знае за нас.

— Е, все трябваше да го узнае.

— Изглежда, че всички знаят. Моят приятел-педераст пристигнал в Лондон и научил историята, преди да минат и 24 часа.

— Да вървят по дяволите всички.

— Ами Рекс?

— Рекс е нищо — отвърна Джулия. — Той просто не съществува.

Летяхме през мрака, ножовете и вилиците звънтяха по масите, кръгчетата джин и вермут в чашите се удължаваха до елипси и отново се свиваха с полюшването на вагона; докосвах устните, плисвах обратно, без да се разлеят; постепенно се отърсвах от деня. Джулия свали шапката си и я хвърли на багажника над главата си, и разтърси тъмната си като нощ коса с въздишчица на облекчение — въздишка, подходяща за възглавницата, за гаснещия огън в огнището и за прозорец на спалня, отворен към звездите и шепота на голите клони.

— Чудесно е да се видим отново, Чарлс; също както едно време.

„Както едно време ли?“ — помислих си аз.

Рекс, току-що прехвърлил четиридесетте, бе напълнял и загрубял; вече не говореше с канадски акцент, а беше придобил дрезгав силен глас, подобен на гласовете на всичките си приятели, те сякаш вечно се напругаха да надвикат тълпата, сякаш, с отлитането на младостта не им оставаше време да изчакат възможността да говорят, време да слушат, време да отговарят; време да се смеят — гърлен, невесел смях, фалшивата монета на добросърдечието.

Десетина от тези приятели бяха се събрали в Хола с гоблените: политици, „млади консерватори“, минали четиридесетте, с оредяла косица и високо кръвно; един социалдемократ от каменовъглените мини, усвоил вече жаргона им, чиито пури се разпадаха на устните му, чиито ръце се тресяха, когато си наливаше да пие; един финансист, по-възрастен от останалите и ако се съди по начина, по който се обръщаха към него — и по-богат; безнадеждно влюбен журналист, който единствен мълчеше и мрачно поглъщаше с очи единствената жена в групата, жена, която наричаха „Гризъл“, опитна разпътница, от която те тайничко се бояха.

Всички се бояха и от Джулия, включително и Гризъл. С официалност, която ги застави да млъкнат за секунда, Джулия ги поздрави и се извини, че не е била вкъщи, за да ги посрещне; след това дойде и седна до мен край камината и бурята на разговора отново се надигна и се изви покрай ушите ни.

— Разбира се, той още утре може да се ожени за нея и да я направи кралица.

— В ръцете ни беше през октомври. Защо не изпратихме италианската флота на дъното на Mare Nostrum?^[3] Защо не вдигнахме Специя^[4] във въздуха? Защо не дебаркирахме в Пантелерия^[5]?

— Франко си е германски агент. Сложиха го на власт, за да подготвят въздушни бази и да бомбардират Франция. Но този блъф не успя.

— Това ще направи монархията по-силна от когато и да било от времето на Тюдорите насам. Народът е с него.

— Печатът е с него.

— Аз съм с него.

— И кой ли днес се възмущава от развода, освен няколко стари моми, които и без това не са застрашени?

— Ако той започне разправа със старата банда, те просто ще изчезнат, като... като...

— Защо не затворихме канала? Защо не бомбардирахме Рим?

— И това даже не беше необходимо. Една недвусмислена нота...

— Една недвусмислена реч...

— Една разправа.

— Както и да е, Франко скоро пак ще прескочи до Мароко. Един приятел днес, току-що се връща от Барселона...

— Един приятел току-що се връща от Форт Белведере...

— Един приятел току-що се връща от Палацо Венеция...

— Трябва ни една хубавичка разправа.

— Разправа с Болдуин.

— Разправа с Хитлер.

— Разправа със Старата Банда.

— ... ах, да доживея да видя страната си, земята на Клайв и Нелсън...

— ... моята страна, на Хокинс и Дрейк.

— ... моята страна, страната на Палмерстон...

— Дали ще ви бъде много неприятно да престанете? — каза Гризъл на журналиста, който на шега се опитваше да извие китката й.
— По една случайност това не ми е приятно.

— Питам се кое е по-ужасно — казах. — Изкуството и Модата на Силия или Политиката и Парите на Рекс.

— Защо им обръщаш внимание?

— О, любов моя, защо любовта ме кара да мразя света? Предполага се, че би трябвало да има точно обратното въздействие. Имам чувството, че цялото човечество и сам бог участвуват в заговор срещу нас.

— Така е, така е.

— Но ние сме щастливи напук на тях; и щастието ни е в наши ръце. Те не могат да ни наранят, нали?

— Не тази вечер; не сега.

— Още колко вечери няма да могат?

[1] По името на Джон Ръскин (1819–1900) — художник и писател. — Б.пр. ↑

- [2] Презрително название за италианци, испанци и португалци.
— Б.пр. ↑
- [3] Средиземно море. — Б.пр. ↑
- [4] Близо до Генуа. — Б.пр. ↑
- [5] Италиански остров в Средиземно море. — Б.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

— Спомняш ли си — каза Джулия в спокойната, пропита с дъх на липи вечер, — спомняш ли си бурята?

— Блъскащите се бронзови врати.

— Розите в целофан.

— Човекът, който организира среща и после изчезна яко дим?

— Спомняш ли си как слънцето се показва последната ни вечер точно както стана днеска?

Този летен следобед бе облачен и бурен; понякога толкова притъмняваше, че бях прекратил работата си и бях изтръгнал Джулия от лекия транс, в който ми позираше — в който толкова често ми позираше; неуморно я рисувах, непрестанно откривах у нея чар и изящество — докато накрая решихме да се окъпем по-рано; и слизайки, вече облечени за вечеря, в последния половин час на деня, открихме света преобразен; слънцето бе изплувало; вятърът бе притихнал до тих бриз, който нежно люлееше цветчетата на липите и носеше техния аромат, пресен след последния дъжд, смесвайки го със сладостния полъх откъм живия плет и съхнещите морени. Сянката на обелиска се беше проснала върху терасата.

Бях изнесъл две възглавнички от прикритието на колонадата и ги бях поставил край водоскока. Там седна Джулия, в тясна къса златна туника и бяла наметка, потопаи ръка във водата и разсеяно, завъртя смарагдовия си пръстен, за да улови блясъка на залеза; скулптираните животни се издигаха над тъмнокосата ѝ глава сред зеления мъх, нагрятия камък и дълбоката сянка, и водата наоколо им искреше, бълболеше и се разсипваше на пъргави огънчета.

— ... Толкова много спомени — каза тя. — Колко дни са минали оттогава, колко са дните, минали, без да сме се виждали? Вярваш ли да има сто?

— Едва ли.

— Две Коледи — ... тези унили годишни отстъпки пред приличието. Баутън, семейното имение, дом на братовчед ми Джаспър, с колко тъжни детски спомени се връщах в неговите коридори с

ламперия от смолист бор, сред влажните му стени. Баща ми и аз, кисели, седнали редом в автомобила на чичо ми, пътувахме по алеята със секвоите и знаехме, че скоро автомобилът ще спре и ще се озовем пред чичо, леля, леля Филипа, братовчеда Джаспър, а през последните години и съпругата и децата на Джаспър; и освен тях, може би вече пристигнали, може би пристигащи всеки момент — моята съпруга и моите деца. Тази ежегодна саможертва ни обединяваше; тук, между коледния венец и имела, нарязаните елови клонки и салонните игри — едни и същи всяка година, между айерконяка и стафидите, селския хор в галерията с чамовите ламперии, позлатените клонки и пъстрата хартия, ни приемаха и двамата, нея и мен, като съпруг и съпруга, каквито и грозни слухове да са се носили през изтеклата година. „Трябва да поддържаме това положение, каквото и да ни струва, заради децата“, казваше жена ми.

— Да, две Коледи... и трите дни, прекарани стилно, преди да те последвам в Капри.

— Първото ни лято.

— Помниш ли как се мотах в Неапол, след това те последвах, как се срещнахме според уговорката ни на възвишението и как нищо не излезе от тайната ни?

— Аз се върнах във вилата и казах: „Папа, можеш ли да си представиш кой е пристигнал в хотела?“, а той отвърна: „Предполагам, че Чарлс Райдър.“ Казах: „Защо си помисли за него?“, а папа отговори: „Кара се върна от Париж с новината, че двамата сте неразделни. Той явно е пристрастен към децата ми. Както и да е, доведи го тук; смятам, че разполагаме с подходяща стая.“

— Помниш ли, когато се разболя от жълтеница и не искаше да ме пуснеш при себе си?

— И когато се разболях от грип и ти се страхуваше да дойдеш?

— Безбройните посещения в избирателния район на Рекс.

— Ами Коронацията^[1], когато ти избяга от Лондон? Твоята мисия на добра воля при тъста ти? Ами когато замина за Оксфорд, за да нарисуваш картината, която не харесаха? Да, наистина сто дни.

— Сто дни, от две години и нещо, сто дни пропилени... нито ден студенина или недоверие, или разочарование.

— Това — никога.

Замълчахме: само птиците разговаряха многогласно по липите с чисти тънки гласчета; само водата бърбеше между скулптурите.

Джулия измъкна носна кърпичка от джобчето на самото ми и избърса ръката си; после запали цигара. Боях се да наруша магията на спомените, но като никога мислите ни не бяха съвпаднали, защото когато най-накрая проговори, Джулия отрони печално:

— И колко още? Още сто?

— Цял живот.

— Искам да се омъжа за теб, Чарлс.

— Един ден и това ще стане; защо сега?

— Заради войната — отвърна тя. — Тази година, идната, скоро. Искам един-два истински мирни дни с тебе.

— Нима сега не са мирни?

Слънцето вече докосваше върховете на горите отвъд долината; отсрещният склон вече тънеше в мрак, но езерата под краката ни пламтяха; с приближаването на смъртта ѝ светлината ставаше все по-силна и великолепна, хвърляше дълги сенки през моравата, щедро обливаше великолепните каменни стени на къщата, подпалваше стъклата, грееше по корнизите, колоните и купола, пилееше цялото натрупано богатство от багрите и аромата на земята, на камъните, листата, увенчавайки главата и златните рамена на жената до мене.

— Ако това не е мир, кое друго?

— Много други неща — и след това, с хладен делови тон, тя продължи: — Не можем да се женим, когато ни хрумне. Необходим е развод — два развода. Трябва да помислим за плановете си.

— Планове, развод, война — в такава вечер.

— Понякога — каза Джулия — имам чувството, че миналото и бъдещето така ме притискат от двете страни, та изобщо не остава място за настоящето.

Точно тогава Уилкокс прекрачи от стъпалата в залеза и оповести, че вечерята е готова.

В Пъстрата гостна капациите бяха затворени, завесите — дръпнати, свещите — запалени.

— Уилкокс, сложили сте три прибора.

— Лорд Брайдсхед пристигна преди половин час, милейди. Помоли да не го чакате и да вечеряте, тъй като щял да позакъснее.

— Той май не си е идвал няколко месеца — каза Джулия. — Какво ли прави в Лондон?

Често се питахме това, като се вдавахме в какви ли не измислици, тъй като Брайди бе загадка; същество от подземния свят; зурлесто, заровено в дупката си, заспало зимен сън животинче, което се крие от светлината. През целия си живот на възрастен той не беше вършил абсолютно нищо; нищо не беше излязло от приказките за отиване в армията, в манастир и за място в парламента. Единственото му занимание, за което се знаеше със сигурност, и то само защото поради липса на други новини един вестник беше написал статия под заглавие „Необикновеното хоби на аристократа“ — бе колекционирането на кибритени кутийки; той ги подреждаше на дъски, означени с надписи и индекси, и с всяка измината година те заемаха все повече място в малкото му жилище в Уестминстър. Отначало се свенеше от известността, която му донесе вестникът, но по-късно тя започна да му доставя голямо удоволствие, защото му даде възможност да се свърже с други колекционери от всички краища на света, с които сега си кореспондираше и правеше размяна. Извън това не се знаеше Брайди да има други интереси. Той си остана собственик на Марчмейн и старателно ходеше на лов в определените два дни от седмицата винаги когато си беше у дома, никога не ловуваше със съседната, дружинка, която имаше по-добър терен. Не беше особено увлечен от лова, този сезон не бе излязъл и десет пъти; имаше малко приятели; посещаваше лелите си; участвуваше във вечери, уреждани от католиците с благотворителна цел. В Брайдсхед изпълняваше всички неизбежни за местната аристокрация задължения и седеше на трибуната в празник или на заседанието на някой комитет, обвит в прозрачното си облаче от несръчност и равнодушие.

— Миналата седмица в Уондсуърт са намерили жена, удушена с бодлива тел — казах, припомняйки една стара закачка.

— Брайди го е сторил, разбира се. Той е палавник.

Беше минал вече четвърт час, откак бяхме седнали на масата, когато той се появи, влизайки трмаво в трапезарията, облечен в домашния халат от тъмнозелено кадифе, който държеше в Брайдсхед и

винаги носеше тук. На трийсет и осем години, той бе оплешивял и напълнял и можеше да мине за четиридесет и пет годишен.

— Тъй — каза Брайдсхед, — тъй, само вие двамата. Надявах се да заваря Рекс.

Често се питах как тълкува той моето постоянно присъствие; сякаш ме приемаше без любопитство, като член от семейството. През изминалите две години два пъти ме беше изненадвал с нещо като приятелски жест; тази Коледа ми изпрати своя снимка в мантията на Малтийски рицар и малко след това ме покани да вечерям с него в клуба. И двете действия си имаха обяснение: разполагал е с повече снимки, отколкото, са му трябвали; гордееше се с клуба си. Този клуб представляваше изненадващ съюз на мъже, заемащи високи длъжности в съответните си професии, които се срещаха веднъж месечно и прекарваха вечерта в церемониални, шутовски развлечения; всеки си имаше прякор — Брайди се наричаше „Брат Велможа“ и по този случай носеше специално изработено скъпоценно украшение, подобно на рицарски кръст; на жилетките си носеха копчетата на клуба и имаха сложен, тържествен ритуал за представяне на гости (беше грижливо разработен), след вечеря се четеше доклад и се произнасяха шеговити речи. Явно членовете се надпреварваха да водят именити гости и тъй като Брайди имаше малко приятели, а аз бях сравнително известен, ме беше поканил. Дори тогава, в радушната атмосфера усещах как моят домакин излъчва магнитни вълнички на притеснение, създавайки наоколо си море от общо смущение, в което той плуваше подобно на безчувствена цепеница.

Брайди седна срещу мен и сведе оплешивялата си розова глава над чинията.

— Е, Брайди? Нещо ново?

— В същност новини има. Но те могат да почакаат.

— Кажете ни сега.

Той направи гримаса, която според мен трябваше да означава „Не пред прислугата“, и запитва:

— Как върви картината, Чарлс?

— Коя картина?

— Която в момента е на триножника ти.

— Скицирам Джулия, но днес светлината беше много несигурна.

— Джулия ли? Аз смятах, че вече си я рисувал. Предполагам, че не прилича на архитектурното ти рисуване и е доста по-трудно.

Разговорът бе наситен с дълги паузи, по време на които умът му като че оставаше бездееен; той винаги стряскаше събеседника си, подемайки мисълта си точно откъдето я беше оставил. Сега, след повече от минута, каза:

— Светът е пълен с различни теми.

— Много вярно, Брайди.

— Ако бях художник — продължи той, — бих избирал всеки път съвсем нови теми; с много действие в тях, като... — нова пауза. Като какво, запитах се. Летящия Шотландец? Леката кавалерия? Регатата „Хенли“? След което той ни изненада: — като Макбет. — Имаше нещо свръхнелепо в мисълта, че Брайди може да рисува раздвижени композиции; той обикновено изглеждаше не на място и въпреки това запазваше известно достойнство, защото ни се струваше затворен и без възраст; още беше дете и вече бе ветеран; у него не се долавяше нито искрица от съвременния живот; притежаваше някаква устойчивост и непроницаемост, някакво безразличие към света, които предизвикваха респект. Макар често да му се надсмивахме, той никога не беше съвсем смешен; понякога ни се струваше застрашителен.

Разговаряхме за новините от Централна Европа, докато, отклонявайки се рязко от тази безплодна тема, Брайди запита:

— Къде са скъпоценностите на мама?

— Това беше нейно — отвърна Джулия. — И това. Кордилия и аз взехме всичките и лични скъпоценности. Фамилните бижута отидоха в банката.

— Тъй отдавна не съм ги виждал — не съм сигурен, че изобщо съм ги виждал всичките. Какво има в банката? Нямах ли никакви знаменити рубини; май някой ми каза за тях.

— Да, огърлица. Мама често я носеше, не си ли я спомняш? Освен това има и бисери — тях тя винаги носеше. Но повечето от бижутата с години стоят в банката. Спомням си, че имаше едни отвратителни диамантени стрелички й едно викторианско диамантено колие, което днес никой не би носил. И цял куп ценни камъни. Защо?

— Някой ден бих искал да ги погледна.

— Слушай, да не би папа да смята да ги залага? Да не би пак да е задлъжнял?

— Не, не — няма такова нещо.

Брайди се хранеше бавно и обилно. Джулия и аз го наблюдавахме иззад свещите. Най-накрая той каза:

— Ако бях на мястото на Рекс... — Мислите му като че ли винаги бяха заети с предположения: „Ако бях на мястото на Уестминстърския архиепископ“, „Ако бях директор на железниците“, „Ако бях актриса“, като че ли не беше ни едното, ни другото по чиста прищявка на съдбата и очакваше някоя, сутрин да се събуди и грешката да е поправена, — ако бях на мястото на Рекс, винаги щях да живея в избирателния си окръг.

— Рекс казва, че понеже живее далече от тях, си спестява четири дни седмично.

— Съжالياвам, че не е тук. Имам да направя малко съобщение.

— Брайди, не се дръж така загадъчно. Изплюй камъчето.

Той направи гримасата, която сигурно означаваше „Не пред прислугата“.

По-късно, когато сервираха портвайна, и тримата останахме сами, Джулия каза:

— Няма да изляза, докато не чуя съобщението.

— Е — каза Брайди, облегал се на стола си и втренчил поглед в чашата си. — Изчакайте само до понеделник и ще го видите черно на бяло във вестниците. Сгоден съм и ще се женя. Надявам се, че сте доволни.

— Брайди! Колко... колко вълнуващо! За кого?

— О, не я познавате.

— Хубава ли е?

— Не бих казал, че може да се нарече „хубава“; „приятна“ е думата, която ми хрумва във връзка с нея. Едра.

— Дебела ли?

— Не, едра. Наричат я мисис Мъспрат; малкото ѝ име е Берил. Познавам я от доста време, но до миналата година тя имаше съпруг; сега е вдовица. Защо се смееш?

— Извинявай. Никак не е смешно. Просто много е неочаквано. Тя... тя горе-долу връстница ли ти е?

— Горе-долу, да. Има три деца, най-големият ѝ син току-що постъпи в Ампълфорт. Никак не е заможна.

— Но, Брайди, къде я намери?

— Покойният ѝ съпруг, адмирал Мъспрат, събираше кибритени кутийки — отвърна той напълно сериозно.

Джулия затрепери от потискан смях, овладя се и запита:

— Нали не се жениш за нея заради кибритените ѝ кутийки?

— Не, не; цялата колекция бе завещана на Градската библиотека във Фалмът. Много съм привързан към нея. Въпреки всичките си затруднения, тя е много жизнерадостна жена, много дейна. Членува в католическо музикално дружество.

— Папа знае ли?

— Тази сутрин получих от него писмо, с което ми дава одобрението си. От известно време той ме подтикваше да се ожена.

Джулия и аз едновременно съобразихме, че позволяваме на любопитството и изненадата да надделеят; сега го поздравихме с по-нежен тон, в който почти нямаше подигравателни нотки.

— Благодаря — каза той. — Благодаря. Мисля, че съм сполучил.

— Но кога ще се запознаем с нея? Наистина можеше да я доведеш тази вечер!

Той не отговори, отпиваше, гледаше втренчено.

— Брайди — поде Джулия, — скритно самодоволно животно, защо не си я довел досега?

— Знаеш, това просто не беше възможно.

— Но защо? Умирам да се запозная с нея. Хайде да ѝ се обадим сега по телефона и да я поканим. Ще ѝ се види странно, че в такъв момент я оставяме сама.

— Тя е заета с децата си — каза Брайдсхед. — Освен това положението ти наистина е странно, нали?

— Какво, за бога, имаш пред вид?

Брайдсхед вдигна глава и погледна тържествено сестра си; и продължи все така естествено, като че ли не казваше нищо особено: — При това състояние на нещата не бих могъл да я поканя. Не би било подходящо. В края на краищата аз съм само гостенин тук. В момента това е домът на Рекс, ако изобщо принадлежи някому. Каквото става тук, той да си го търпи. Но не бих могъл да доведа Берил тук.

— Направо не разбирам — каза Джулия доста рязко. Погледнах я. Изчезнала бе нежната ирония; тя беше напрегната и както ми се стори, почти уплашена. — Ние с Рекс естествено ще искаме тя да ни дойде на гости.

— О, да, в това не се съмнявам. Трудността е от друг характер. — Той довърши портвайна си, наля си отново и тикна каната към мене. — Трябва да разбереш, че Берил е жена със строги католически принципи, подкрепени от буржоазни предразсъдъци. Направо не е възможно да я доведа. Безразлично ми е дали ти си решила да живееш в грях с Рекс, или с Чарлс, или и с двамата — винаги съм избягвал да разпитвам за подробностите на вашия тепаме — но Берил в никакъв случай не би се съгласила да ви гостува.

Джулия се изправи.

— Ти, надуто говедо... — започна тя, спря и се отправи към вратата.

Отначало мислех, че я надува смях; после, като ѝ отворях вратата, се вцепених, защото тя плачеше. Поколебах се. Без да ме погледне, тя се шмугна покрай мен.

— Може би съм създал впечатлението, че това е брак по сметка — продължаваше Брайдсхед спокойно. — Не бих могъл да говоря от името на Берил; без съмнение, сигурното ми положение ѝ е повлияло до известна степен. В същност тя го и призна. Но що се отнася до мен, нека да подчертая, аз съм силно привързан.

— Брайди, по дяволите, как можа да обидиш така Джулия!

— Тя няма право да възразява. Аз просто констатирах факт, който ѝ е добре известен.

Джулия не беше в библиотеката; качих се в стаята ѝ, но не беше и там. Поспях пред претрупаната ѝ тоалетка, питайки се дали ще дойде. След това, през отворения прозорец, в светлината, която струеше от стаята през терасата в мрака, край водоскока, който в този дом като че ли винаги ни даваше утеха и бодрост, зърнах една бяла пола на фона на камъните. Нощта приближаваше. Открих я в най-тъмното убежище, на дървена скамейка, в заливче от подстриган жив плет, който заобикаляше басейна. Прегърнах я и тя притисна лице до сърцето ми.

— Не ти ли е студено тук?

Тя не отговори, само се притисна по-силно до мен и се разтrese от ридания.

— Скъпа, защо? Нима те интересува? Какво значение имат думите на този глупак?

— Не ме интересува; няма значение. Беше неочаквано, затова. Не ми се смей.

През двете години на нашата любов, които ни се струваха дълги като цял живот, не бях я виждал така разтърсена, нито се бях чувствувал тъй безпомощен да се справя.

— Как смее да ти говори така? Този жесток стар негодник... — но не бях докрай убедителен.

— Не — каза тя, — не става дума за това. Той е съвсем прав. На тях всичко им е ясно, на Брайди и неговата вдовица; имат си го черно на бяло; купили са то срещу едно пени на църковния вход. Там всичко можеш да купиш за едно пени, черно на бяло, и никой да не те види, когато плащаш; само някоя старица с метла в другия край, зашетаала около изповедните, и някоя млада жена, палеца свещ пред Седемте скърби Богородични. Пуцаш едно таени в кутията или не го пуцаш, както желаш, и си прибиращ книжката с правилата. И си я пазиш черно на бяло.

При това — немногословно, само три бездушни гибелни думички, които ти стигат за цял живот: „живееш в грях“, не просто „грещиш“, както сгрещих, когато заминах за Америка; грещиш, знаеш, че грещиш, преставаш да грещиш, забравяш. Те нямат пред вид това. Не това е купил Брайди срещу своето пени. Той има пред вид точно „живееш в грях“, черно на бяло.

„Живееш в грях“, греховно, все същото, като дете-идиотче, грижливо отглеждано, пазено от света. „Горката Джулия — казват те, — тя не може да излиза. Трябва да се грижи за греха си.“ „Жалко, че остана живо — казват те, — но е толкова яко. Такива деца винаги са яки. Джулия се отнася тъй добре към своя малък, безумен грях.“

„Само преди час — мислех си аз, — под лъчите на залязващото слънце тя седеше, въртейки пръстена си във водата, и броеше дните на щастиято; сега, с първите звезди и последния бледен шепот на деня, настъпи тази странна бъркотия на скръбта! Какво се случи с нас в Пъстрата гостна? Каква сянка, помрачи светлината на свещите? Две груби изречения и една банална фраза.“ Джулия беше въвн от себе си; гласът ѝ, ту приглушен на гърдите ми, ту ясен и пълен с болка, стигаше до мен в отделни думи и разпокъсани изречения.

— Минало и бъдеще; всички тези години, през които се стараех да бъда добра съпруга, димът от пурите, тракането на пуловете на таблата, „глупакът“, който пълни чашите; времето, в което се стараех да износя детето му, разкъсвана от вече мъртъв плод; годините, в които скъсах с него, забравих го, открих тебе, последните две години с тебе, надвисналата война, евентуалният край на света — всичко това е грях.

Дума от старо време, чула от Мама Хокинс, която шие край камината и свещта ѝ гори нощем пред Пресветото сърце Исусово; Кордилия и аз учим Закон Божи В мамината стая, преди неделния обед; мама, която отнася моя грях със себе си в черква, превита под него и под черния дантелен воал в параклиса, изплъзва се в Лондон заедно с него, преди да се стъмни; пренася го през пустите улици, където млекарските кончета са стъпили с предни крака върху паважа; мама, умираща с моя грях, който я разяжда по-жестоко от собствената ѝ смъртоносна болест.

Мама, умираща с моя грях; Христос, умиращ с греха ми с приковани ръце и крака; разпятието нощем над леглото в детската стая; висящо, година след година в тъмната стаичка на Фарм Стрийт с блестящия линолеум; висящо в тъмната черква, където само старата чистачка бърше праха, и гори самотна светлинка; висящо по обяд, високо над тълпите и войниците; няма утеха, освен гъба, напоена в оцет, и благите думи на злодееца^[2], висящо завинаги; без хладния саркофаг и савана, метнат върху надгробната плоча; без благовонията и мирото в тъмната пещера; вечното обедно слънце и жребия, хвърлян за хитона му неръкотворен.^[3]

И няма връщане; портите са залостени; всички светци и ангели са на стража край стените. Изхвърлена, отритната, загниваща; старецът, с лице в язви, с раздвоена тояга в ръка, който привечер куцука към сметището и го рови с надеждата да намери нещо, което да прибере в торбата си и после да продаде, се извъръща отвратен.

Безименна и мъртва, като дъщеричката, която увиха и отнесоха, преди да съм я видяла.

Тя плака и говори, докато се умори. Не можех да сторя нищо; носех се по вълните на непознато море; ръцете ми върху сърмените нишки на туниката ѝ бяха студени и неподвижни; очите ми — сухи; духом бях тъй далеч от нея, притисната към мен в тъмното, както преди години, когато по пътя от гарата ѝ бях запалил цигарата; както

когато не бях мислил за нея през безплодните, безполезни години в Стария дом и в джунглата.

Сълзите извираха от словата; накрая млъкна и сълзите ѝ пресъхнаха. Тя се отдръпна от мен, взе моята носна кърпичка, потрепери и се изправи.

— Е — каза тя е почти спокоен глас, — Брайди няма грешка, когато иска да те шашне, нали?

Влязох след нея в къщата и в стаята ѝ; тя седна пред огледалото си.

— Като имам пред вид, че току-що съм се съвзела след истеричен пристъп, не бих казала, че изглеждам зле. — Очите ѝ бяха неестествено големи и светли, бузите ѝ — бледи, с две ярки петна там, където тя като момиче мацваше по малко руж. — Повечето истерични жени изглеждат като хремави. Не е зле да си смениш ризата, преди да слезеш; цялата е в сълзи и червило.

— Нима ще ходим там?

— Разбира се, не бива да изоставяме горкия Брайди в годежната му вечер.

Когато се върнах при нея, тя каза:

— Извинявай за тази ужасяваща сцена, Чарлс. Не мога да ти обясня.

Брайдсхед бе в библиотеката, пушеше лулата си и спокойно четеше криминален роман.

— Приятно ли беше навън? Ако знаех, че излизате и аз щях да дойда.

— Доста е хладно.

— Надявам се, че на Рекс няма да му е неприятно да се изнесе оттук. Разбирате ли, жилището на Бартън Стрийт е твърде тясно за нас и трите деца. Освен това Берил обича провинцията. В писмото си папа предлага прехвърлянето на имението да стане незабавно.

Спомних си как при първото ми пристигане в Брайдсхед като гост на Джулия Рекс ме бе посрещнал с думите: „Много благоприятно се споразумяхме — страшно ме устройва. Старецът поддържа имението, Брайди изпълнява всичките феодални задължения към арендаторите; аз се грижа за къщата без наем. Плащам само храната и надницата на прислугата в къщата. По-честно от това — здраве му кажи.“

— Бих казал, че на Рекс няма да му бъде приятно — отвърнах.

— О, той ще си намери нещо подходящо другаде, не му бери грижата — отвърна Джулия.

— Берил има някои собствени мебели, към които е много привързана. Не съм сигурен, че ще подхождат добре на тукашната обстановка. Разбирате ли, дъбови тоалетки, сглобяеми табуретки и такива неща. Мислех си да ги постави в старата мамина стая.

— Да, много подходящо място.

Тъй братът и сестрата седяха и разговаряха как ще се нареди къщата, докато стана време за лягане. „Преди час — мислех си, — в тъмнота убежище на живия плет тя изплакваше скръбта си по загиналия свой бог; сега разисква дали децата на Берил трябва да бъдат настанени в старата пушалня, или в старата класна стая.“ Бях напълно объркай.

— Джулия — казах по-късно, когато Брайдсхед се бе оттеглил, — вижда ли си картина от Холман Хънт, наречена „Пробудената съвест“?

— Не.

Няколко дни преди това бях видял един екземплярът „Прерафаелитите“^[4] в библиотеката; прочетох определението на Ръскин. Тя се засмя много весело.

— Напълно си прав. Точно това изпитвах.

— Но, любима, не ми се вярва, че този буен поток сълзи е предизвикан само от няколкото думи на Брайди. Сигурна си мислила по въпроса и преди.

— Почти никак; от време на време; напоследък повече, с приближаването на Втората гръба.

— Разбира се, такова нещо психолозите могат да обяснят; втълпено ти е още от детинство; чувство за вина, породено от глупостите, на които са те учили в детската стая. Дълбоко в сърцето си смяташ всички това за глупост, нали?

— Как бих желала да е така!

— Веднъж Себастиан ми каза същото.

— Знаеш ли, че той се е върнал към Църквата? Разбира се, той никога не се е разделял с Църквата така окончателно, както аз го направих — аз отидох твърде далеч; сега вече връщане няма; ако това имаш пред вид, като наричаш всичко глупост. Единственото, на което

мога да се надявам, е да въведа в живота си някакъв човешки ред, преди целият човешки ред да е изчезнал веднъж завинаги. Именно затова искам да се омъжа за тебе. Бих искала да родя. Това поне съм способна да направя... Хайде пак да излезем. Луната сигурно вече е изгряла.

Пълната луна се бе издигнала високо. Обиколихме къщата: под липите Джулия спря и разсеяно откърши една от миналогодишните дълги издънки, ограждащи стволите им и пътем я обели за пръчица, като дете, но с нетърпеливи, недетски движения; късаше нервно листата и ги мачкаше между пръстите си; след това започна да смъква кората, дерейки я с нокти.

Още веднъж се изправихме пред водоскока.

— Също като декор за комедия — казах. — Сцена: бароков водоскок в благородническо имение. Действие първо: залез; действие второ: сумрак; действие трето: лунна светлина. Героите непрекъснато се събират около водоскока, съвсем безпричинно.

— Комедия ли?

— Драма. Трагедия. Фарс. Каквото пожелаеш. Сега е сцената на помириенето.

— Нима е имало кавга?

— Отчуждаване и недоразумение в действие второ.

— О, по дяволите, не се изразявай така просташки! Защо винаги всичко ти се струва толкова евтино? И защо трябва да наричаш останалото пиеса? Защо съвестта ми да ти изглежда като прерафаелитска картина?

— Така съм устроен.

— Това ми е противно.

Гневът ѝ избухна така неочаквано, както всяко от тазвечерните ѝ бързо променящи се настроения. Внезапно тя ме шибна през лицето с пръчицата: злобен, парещ удар, нанесен с всичка сила.

— Сега разбираш ли колко ми е противно?

Отново ме удари.

— Добре — казах, — продължавай.

Тогава, макар че беше вдигнала ръка, тя спря и захвърли полуобелената вейка във водата, която я понесе черно-бяла на лунната светлина.

— Болеше ли?

— Да.

— Нима болеше? Нима аз...

В миг яростта ѝ утихна, усетих на бузата си сълзите ѝ. Сложих ръце на раменете ѝ; тя сведе глава, търкайки като котка ръката ми с лицето си, но не по котешки остави върху ръката ми сълза.

— Котка върху покрив — казах.

— Животно!

Понечи да захапе ръката ми, но когато аз не я изместих и зъбите ѝ докоснаха кожата, замени ухапването с целувка, целувката — с близване.

— Котка на лунна светлина.

Това настроение вече познавах. Упътихме се към къщата. Когато се озовахме в осветения хол, тя каза:

— Горкичкото ти лице — и докосна раничката с пръсти. — Ще ти остане ли белег?

— Предполагам.

— Чарлс, нима полудявам? Какво се случи тази вечер? Тъй съм уморена.

Тя се прозя; последваха прозявка след прозявка. Седеше пред тоалетката с наведена глава и разпилени по лицето коси и се прозяваше безпомощно; когато вдигаше глава, виждах през рамото ѝ в огледалото лице, изтерзано от умора, подобно на лицето на бягащ войник; и до него — своето собствено лице е две кървави резки.

— Толкова съм уморена — повтори тя и смъкна сърмената си туника направо на пода, — уморена, побъркана, негодна за нищо.

Сложих я да си легне; сивкавите клепачи се спуснаха над очите; бледите ѝ устни се раздвижиха, долепени до възглавницата, но дали за да ми пожелаят лека нощ, или за да промълвят молитва — отзвук от детството, отекал сега в сумрачния свят между скръбта и съня; стари религиозни стихчета, стигнали до Мами Хокинс, след като векове са били шепнати в леглото като молитви, след много езикови промени от дните на керваните поклонници, тръгнали за Божи гроб — не разбрах.

На следващата вечер Рекс и приятелите му политици бяха с нас.

— Те няма да воюват.

— Не могат да воюват. Няма пари; няма петрол.

— Няма волфрам; няма хора.

— Няма куража.

— Боят се.

— Бъз ги е от французите; от чехите; от словенците; от нас.

— Всичко е блъф.

— Разбира се, че е блъф.

— Къде им е волфрамът? Къде им е манганът?

— Къде им е хромът?

— Ще ти кажа едно нещо...

— Слушайте, слушайте, струва си: Рекс щял да вя каже едно нещо.

— ... един приятел, който пътувал с кола из Шварцвалд, оня ден се върна и ми разказа всичко, докато играехме голф. Та докато пътувал, свил от магистралата по едно странично шосе. И какво мислите видял там? Военна автоколона. Не могъл да спре, врязал се в нея, бухнал се право в един танк. Решил, че му е дошъл последният час... Чакайте, сега идва смешното.

— Сега идва смешното.

— Преминал право през колоната, без дори да си одраска колата. И какво мислите? Всичко било направено от платно — бамбукови рамки и рисувано платно.

— Те нямат стомана.

— Нямат машини. Нямат работна ръка. Почти гладуват. Нямат мазнини. Децата им са рахитични.

— Жените им са ялови.

— Мъжете им са импотентни.

— Нямат лекари.

— Лекарите им са евреи.

— Сега там върлува туберкулоза.

— Върлува сифилис.

— Гъоринг казал на един мой приятел...

— Гъобелс казал на един мой приятел...

— Рибентроп ми каза, че военните държали Хитлер на власт само защото той бил в състояние да получава отстъпки за нищо. Щом някой му се опъне, и с него е свършено. Военните ще го разстрелят.

— Либералите ще го обесят.

— Комунистите ще го разкъсат на парчета.

— Той ще се самоунищожи.

— Той и сега би го сторил, да не беше Чембърлейн.

— Да не беше Халифакс.
 — Да не беше сър Самюъл Хоуър.
 — И Комитет „1922-ра“.
 — Мирните обещания.
 — Нюйоркските банки.
 — Тука трябва солидна, твърда линия, нищо повече.
 — Линия, дадена от Рекс.
 — И линия, дадена от мене.
 — Ще ѝ дадем на Европа солидна, твърда линия. Европа чака речта на Рекс.
 — И моята реч.
 — И моята реч. Да се обединят свободолюбивите народи в света. Германия ще се издигне. Австрия ще се надигне. Чехите и словаците не могат да не се надигнат.
 — За речта на Рекс и за моята реч!
 — Да изиграем ли един робер? Кой иска уиски? Кой от вас, момчета, ще запуши пура? Хей, вие двамата, излизате ли?
 — Да, Рекс — отвърна Джулия. — Чарлс и аз отиваме на лунна светлина.
 Затворихме прозорците зад гърба си и гласовете стихнаха; лунната светлина лежеше като скреж по терасата и до ушите ни достигна музиката на водоскока; каменната балюстрада на терасата бе като стените на Троя; сякаш в смълчания парк се издигаха палатките на гърците, в които тази нощ лежеше Кресид.
 — Още няколко дни, няколко месеца.
 — Нямаме време за губене.
 — Цял живот протича между изгрева и залеза на луната. След това — мракът.

[1] На крал Джордж VI в 1937 г. — Б.пр. ↑

[2] Лука, 23:39. — Б.пр. ↑

[3] Йоан, 19:24. — Б.пр. ↑

[4] Течение в английската живопис от средата на XIX в., имащо за цел да възкреси изкуството на Ранния ренесанс (*преди Рафаело*). Холман Хънт (1827–1910) е един от най-видните му представители. — Б.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

— Разбира се, децата ще бъдат поверени на Силия.

— Разбира се.

— Но какво ще стане със Стария дом? Не мога да си представя, че ще искаш да се настаниш там с Джулия, под носа ни. Децата го смятат за свой дом. А Робин ще има собствена къща едва когато чичо му умре. В края на краищата ти така и не използва ателието, нали? А Робин онзи ден казваше, че от него ще излезе великолепно салонче — достатъчно за бадминтон.

— Робин може да вземе Стария дом.

— Сега, що се отнася до парите, Силия и Робин естествено не желаят да приемат нищо за себе си, но остава въпросът за образованието на децата.

— Ще уредя това. Ще говоря с адвокатите.

— Е, май това е всичко — каза Малкестър. — Знаеш, на времето съм видял доста разводи, но нито веднъж досега нещата не са се уреждали тъй приятно за всички засегнати. Почти винаги, колкото и да си правят хората мили очи в началото, като стигнат до подробностите, мигом се намразват. При това, честно да ти кажа, през последните две години не веднъж и дважд виждах, че не се държиш човешки със Силия. Човек трудно съди за собствената си сестра, но винаги съм я смятал за страшно привлекателна женичка, всеки ще вземе... и артистична, по твоята част. Но трябва да ти призная набитото око. Винаги съм имал слабост към Джулия. Както и да е, всички май са доволни от развързката. Робия е луд по Силия вече цяла година, ако не и повече. Ти познаваш ли го?

— Слабо. Помня го като недодялан пъпчив младеж.

— Е, не бих казал това. Доста млад е, разбира се, но най-великолепното е, че Джонджон и Каролайн го обожават. Да знаеш, Чарлс, в това отношение децата ти си ги бива. Много поздрави на Джулия; заради доброто старо време ѝ желая всичко най-хубаво.

— Значи ти се развеждаш — каза баща ми. — Не ти ли се струва донякъде ненужно, след като сте били щастливи през всичките тези

години?

— Не бяхме особено щастливи.

— Нима не бяхте? Нима не бяхте щастливи? Добре си спомням как миналата Коледа ви гледах двамата и си мислех колко щастливи изглеждате, и се питах защо. Доста трудно ще ти бъде да започнеш отново. На колко години си — на тридесет и четири? На тази възраст не се започва отново. Трябва вече да улегнеш. Правил ли си някакви планове?

— Да. Щом се разведа, ще се ожения отново.

— За мен това е чиста глупост. Мога да разбера един мъж, който съжالياва, че се е оженил и се опитва да се отърве, макар лично аз никога да не съм изпитвал такива чувства, но да се отървеш от една съпруга й веднага да се свържеш с друга — умът ми не го побира... Силия винаги е била изключително учтива с мен. В известен смисъл аз дори я харесвах. Щом не си могъл да бъдеш щастлив с нея, защо, за бога, смяташ, че ще бъдеш щастлив с другата? Послушай ме, момчето ми, и се откажи от цялата тази история.

— Защо да намесваш и Джулия, и мен? — запита Рекс. — Ако Силия иска да се жени отново, добре, нищо против: нека. Това си е твоя и нейна работа, но според мен ние с Джулия сме си добре така. Не можеш да твърдиш, че съм й създавал неприятности. Друг на мое място би ти дал да се разбереш. Но аз имам претенции да съм светски мъж. И аз си имам интереси. Но разводът е друга работа, досега не знам развод да е донесъл; някому нещо хубаво.

— Това ще решите ти и Джулия.

— О, Джулия твърдо е решила. Надявах се ти да успееш да я разубедиш. Опитвал съм се колкото мога да не ви се пречкам; ако не съм успял достатъчно, само кажи — не възразявам. Но в момента толкова неща стават наведнъж, Брайди иска да се махна от къщата; това ме притеснява, грижите ми са много.

Политическата кариера на Рекс навлизаше в криза. Не му беше провървяло, както очакваше. Нищо не разбирах от финанси, но чувах, че правоверните консерватори не гледали с добро око на сделките му; дори дружелюбието и импулсивността му настройваха против него, тъй като за приемите в Брайдсхед се носеха различни слухове.

Вестниците непрекъснато и многословно пишеха за него: той беше близък с вестникарските магнати и техните приближени с влажни погледи и вечни усмивки; в речите си винаги казваше по нещо, което „правеше материала“ на вестниците, а това никак не се харесваше на шефовете му от партията; единствено войната можеше да донесе нов късмет на Рекс и да възстанови влиянието му. Един развод нямаше да му навреди особено; по-скоро не му оставаше време да вдигне поглед от сукното, тъй като банката беше почти в ръцете му.

— Ако Джулия иска да се развежда, не мога да ѝ попреча — каза той. — Но е избрала крайно неподходящ момент. Бъди човек, Чарлс, кажи ѝ да почака още малко.

— Вдовицата на Брайди ми каза: „Значи вие се развеждате с един разведен мъж и се жените за друг. Доста сложно звучи, но, мила моя — тя ме нарече «мила моя» поне двадесет пъти, — и от опит знам, че всяко католическо семейство има поне един заблуден представител и той често е най-симпатичният.“

Джулия току-що се бе върнала от обяд, даден от лейди Роскомън в чест на годежа на Брайдсхед.

— Как изглежда?

— Величествена, сладна, проста, разбира се; дрезгав глас, голяма уста, малки очи, боядисана коса — едно ще ти кажа, тя е излъгала Брайди за възрастта си. Минава четиридесет и петте. Не я виждам как ще роди наследник. Брайди не откъсва очи от нея. Целия обяд я поглъщаше с очи по най-отвратителен начин.

— Дружелюбно ли е настроена?

— Божичко, да, но някак снизходително. Разбираш ли, сигурно е свикнала да се разпорежда във флотските среди, сред усърдни флагадютанти и подмазващи се карьеристчета. Естествено тя не можеше да се надува много пред леля Фани, затова ѝ беше по-удобно да ме изтъкне като черната овца. В същност занимаваше се само с мене. Искаше ми съвети за магазини и за не знам какво си, наблегна, че се надявала да се виждаме често в *Лондон*. Според мен скрупулите на Брайди се отнасят само до възможността тя да ти под един покрив с мене. Явно при шапкарката, при фризьора, на обяд в „Риц“ не съм в състояние да ѝ навреда особено. Пък и скрупулите си ги има само Брайди. Вдовицата е закоравяла.

— Командува ли го?

— За сега — не много. Горкият глупак е изпаднал в любовен унес и не е наясно какво става. Тя в същност е добросърдечна жена, която иска да осигури хубав дом за децата си и няма да се остави да ѝ попречат. В момента свири на религиозната струнка с всичка сила, но предполагам, че като уреди работата, ще се укроти.

Нашите приятели много обсъждаха разводите; дори в онова лято на големи тревоги все още се намираха кътчета, където личните работи стояха на първо място. Жена ми съумя така да постави нещата, че всички да поздравяват нея и да упрекват мен за развода; да смятат, че тя се е държала чудесно и ме е понасяла по-дълго от всяка друга. Робин е седем години по-млад и малко недозрял за възрастта си, си шушнеха те по ъгълчетата, но е напълно предан на горката Силия, а тя заслужава нещо наистина хубаво след всичко, което преживя. Що се отнася до Джулия и мен, това било стара история. „Да се изразим грубо — каза братовчед ми Джаспър, сякаш някога през живота си се бе изразявал деликатно, — не виждам защо изобщо си правите труд да се жените.“

Лятото мина; ликуващи тълпи приветствуваха завръщането на Невил Чембърлейн от Мюнхен; Рекс произнесе безумна реч в Камарата на общините, която реши съдбата му по един или друг начин; както понякога става с флотските заповеди, съдбата му бе запечатана и щеше да бъде отворена по-късно, в открито море. Семейните адвокати на Джулия, чиито черни кутии с надпис „Маркиз Марчмейн“ изпълваха едно цяло помещение, откриха бавния процес по развода ѝ; моята собствена, по-пъргава фирма, две врати по-долу, ги изпреварваше със седмици при решаването на моите въпроси.

Необходимо беше Рекс и Джулия да се разделят официално и тъй като в момента Брайдсхед все още бе неин дом, тя остана там, а Рекс премести куфарите и прислужника си в лондонския им дом. В моя апартамент бяха събрани доказателства срещу мен и Джулия. Определен бе денят на сватбата на Брайдсхед в началото на коледната ваканция, така че да участвуват и бъдещите му приемни деца. Един ноемврийски следобед ние с Джулия стояхме до прозореца в гостната и гледахме как вятърът се е заел да съблича липите, да смила жълтите листа и да ги пилее и върти по терасата и моравките, да ги разсипва из

локвите и над мократа трева, да ги лепи по стените и прозорците и в крайна сметка да ги изоставя на влажни купчинки край каменните первази.

— Няма да ги видим през пролетта — каза Джулия, — може би никога вече.

— На времето — отвърнах — си отидох, смятайки, че никога няма да се върна.

— Може би след години ще се върнем при останките... Може би самите ние ще бъдем останки...

Зад нас в затъмнената стая се отвори и затвори врата, през светлината на камината, в сумрака край дългите прозорци пристъпи Уилкокс.

— Милейди, обади се лейди Кордилия.

— Лейди Кордилия! Откъде се обади?

— От Лондон, милейди.

— Уилкокс, колко хубаво! Връща ли се у дома?

— Току-що тръгваше за гарата. Ще бъде тук след вечеря.

— Не съм я виждал дванадесет години — казах; — откак вечеряхме заедно и тя заяви, че ще стане монахиня; вечерта, когато рисувах в гостната на Марчмейн Хаус; беше очарователно дете.

— Животът ѝ се стече странно. Първо манастира; после, след като нищо не излезе от това — войната в Испания. Оттогава не съм я виждала. Другите момичета, които отидоха като сестри с Червения кръст, се върнаха със свършването на войната; тя остана, помагаше на хора да се завърнат в родината, помагаше във военнопленническите лагери. Странно дете. Като израсна, стана грозничка.

— Знае ли за нас?

— Да, писа ми много мило писмо.

Болеше ме да мисля, че порасналата Кордилия е „станала грозничка“; да мисля, че цялата нейна пламтяща любов се изчерпва, със серумни инжекции и прах против въшки. Когато Кордилия пристигна, уморена от пътуването си, доста опърпана, с движенията на жена, която не се старае да се хареса, я сметнах за грозна. Странно, мислех си, как едни и същи черти, размесени по различен начин, могат да създадат Брайдсхед, Себастиан, Джулия и нея. Тя бе несъмнено тяхна сестра, без грацията на Джулия или на Себастиан, без тромавостта на Брайдсхед. Държеше се енергично и делово, потопена

в атмосферата на лагер и карантина, тъй свикнала с тежки страдания, че не забелязваше отсеките на удоволствието. Изглеждаше по-възрастна от двадесет и шестте си години. Бе загрубяла от суровия живот; постоянното общуване на чужд език бе унищожило всички нюанси на речта ѝ; седнала край камината, тя се поразкрачи и когато каза: „Чудесно е да си у дома“ — имах чувството, че чувам грухтенето на животно, връщащо се в леговището си.

Такива бяха впечатленията ми от първия половин час, подсилени от контраста с млечната кожа и копринената блестяща коса на Джулия и от спомените ми за Кордилия като дете.

— Свърших с Испания — каза тя. — Властите бяха много учтиви, благодариха ми за всичко сторено, дадоха ми медал и ме пратиха да си събирам багажа. Май същата работа ще трябва да се върши и тука съвсем скоро.

След малко тя поде:

— Много късно ли е да се видя с Мами?

— Не, тя винаги стои до късно и слуша радио.

Качихме се и тримата в старите детски стаи. Ние с Джулия винаги прекарвахме част от деня там. Мами Хокинс и баща ми бяха хората, които сякаш не се поддаваха на промяна — нито с час по-стари, откак ги знаех. Сега към малката сбирка от удоволствия на Мами: молитвеника, родословната книга на перовете в чистичка кафява подвързия, предпазваща червено-златистата корица, снимките, курортните сувенири — се бе прибавило и радио. Когато ѝ съобщихме, че с Джулия възнамеряваме да се женим, тя каза: „Е, мила, надявам се, че ще ти провърви“ — защото кодексът на нейното поведение не ѝ разрешаваше да поставя под въпрос благоприличието на Джулините постъпки.

Брайдсхед не се ползуваше с особеното ѝ благоразположение; новината за годежа му тя посрещна с: „Доста време му трябваше да се реши“, а когато, въпреки прелистването на „Дъбрет“, не успя да намери сведения за роднините на мисис Мъспрат, тя отбеляза: „Бих казала, че тя го е оплела.“

Заварихме я, както винаги вечер, край камината с чайничето и с чердженцето, което плетеше.

— Знаех, че ще се качите — каза тя. — Мистър Уилкокс изпрати да ми съобщят, че идвате.

— Донесох ти една хубава дантела.

— Миличка, много си любезна. Също като дантелата, която Нейна светлост, горкичката, обикновено слагаше за църква. Макар че защо са я направили черна, никога не съм разбирала, като се знае, че естествената дантела е бяла. Приятен подарък.

— Може ли да спра радиото, Мами?

— Разбира се, миличка, не съм забелязала, че е пуснато, тъй се зарадвах да ви видя. Какво ти е на косата?

— Знам, че е ужасна. Сега ще си я оправя, щом вече съм тук. Миличка Мами!

Докато седяхме и разговаряхме и гледах любящия поглед на Кордилия, отправен към нас, започнах да съзнавам, че и тя си има своя красота.

— Миналия месец видях Себастиан.

— Откога не си е идвал! Напълно ли се е оправил?

— Не съвсем. Именно затова отидох. Знаете, съвсем близко е от Испания до Тунис. Там е в един манастир.

— Надявам се, че монасите се грижат добре за него. Предполагам, виждат доста зор. Той, винаги пише за Коледа, но е по-приятно да си е у дома. Така и не разбрах защо ви е притрябвало на всички непрекъснато да пътувате. Също като Негова светлост. Когато стана дума, че ще се воюва с Мюнхен, казах си: „Кордилия, и Себастиан, и Негова светлост, всичките са в чужбина, за тях ще бъде много неприятно.“

— Искях да го доведа със себе си, но той не склони. Пуснал си е брада, знаеш ли, и е много набожен.

— Това не вярвам дори да го видя. Винаги си е бил езичниче. Брайдсхед беше по черквите, не Себастиан. И брада, моля ти се; а такава хубава светла кожа има и винаги изглеждаше чистичък, макар по цял ден да не се миеше, а пък с Брайдсхед нищо не можеше да сториш, колкото и да търкаш.

— Страшно е да си помислиш — каза веднъж Джулия — как напълно си забравил Себастиан.

— Той беше предшественикът.

— Така каза и по време на бурята. Оттогава си мисля, че може би и аз съм само предшественичка.

„Може би — помислих си, — докато думите ѝ още се носеха във въздуха като струйка тютюнев дим — мисъл, която трябваше да избледнее и изчезне безследно, подобно на дима, — може би всяка изживяна любов е само загатване, символ; слова на скитници, надраскани по стълбове и павета по уморителния път, утъпкан от други преди нас; може би ти и аз сме също символи и тъгата, която понякога ни обзема, извира от напразните ни усилия; напругаме се да постигнем и надминем другия и само понякога зърваме сянката, която завива зад ъгъла, винаги на крачка-две пред нас.“

Не бях забравил Себастиан. Той беше с мен всяка минутка, чрез Джулия; даже бях познал Джулия в него през онези далечни дни в Аркадия.

— Никак не е утешително за една жена — каза тя, когато се опитах да ѝ обясня. — Откъде да знам, че изведнъж няма да се окажа съвсем различна? Лесно се измъкваш.

Не бях забравил Себастиан; всеки камък от този дом пазеше спомен за него и като чух Кордилия да споменава, че е видяла изчезвалия ми приятел преди месец, не можех да мисля за нищо друго. Когато излязохме от стаята на дойката, помолих:

— Разкажете всичко за Себастиан.

— Утре. Разказът ще бъде дълъг.

На следващия ден, докато се разхождахме из ветровития парк, тя ми разказа:

— Чух, че умираше. В Бургос ми го каза един журналист, току-що пристигнал от Северна Африка. Някаква отрепка на име Флайт. Говорели, че Флайт е английски лорд, когото отците намерили гладуващ и прибрали в един манастир край Картаген. Това чух. Знаех, че не може да бъде съвсем вярно — колкото и малко да направихме за Себастиан, той поне получаваше редовно издръжката си, — но тръгнах веднага.

Беше съвсем лесно; най-напред отидох в консулството и те добре го познавах; бил в лазарета в главното седалище на някаква мисия. Консултът ми каза, че Себастиан пристигнал в Тунис с автобус от Алжир и поискал да го вземат в мисията като мирски послушник, без да приема обетите. Отците само го погледнали и отхвърлили молбата

му. Тогава той се запил. Живял в едно хотелче в покрайнините на арабския квартал. По-късно отидох да видя мястото; кръчма с няколко стаи на горния етаж, собственост на един грък, воняща на горещо олио и чесън, и вкиснато вино и стари дрехи, място, където дребни гръцки търговци се събират да играят на дама и да слушат радио. Той останал там една седмица, пил гръцка мастика, понякога се запилявал — неизвестно къде, връщал се и продължавал да пие. Бояли се, че ще му се случи нещо лошо и понякога го проследявали, но той само ходел на черква или наемал кола до манастира извън града. Там го обичали. Той все още печели любовта на хората, знаете, където и да иде, в каквото и състояние да е. Това си качество никога няма да загуби. Трябваше да чуете как говореха за него собственикът и семейството му: със сълзи на очите — без съмнение са го ограбили до последния парцал, но са се грижили за него и са се опитвали да го заставят да яде. Именно това ги поразило: че не искал да яде; с толкова пари — и така слаб. Докато разговаряхме на много странен френски със собственика, влязоха, няколко клиенти; всички разправяха едно и също: такъв добър човек, толкова им е мъчно, че е паднал тъй ниско. Мнозина обвиняваха семейството му, че го е изоставило; такова нещо не можело да се случи с техни сънародници; смея да кажа, че са прави.

Както и да е, това стана по-късно; от консулството отидох направо в манастира и се срещнах с игумена. Той беше мрачен стар холандец, прекарал петдесет години в Централна Африка. Разказа ми част от историята; как Себастиан се появил, точно както ми беше съобщил и консултът, с брада, с куфар и поискал да го приемат като мирски послушник. „Той беше напълно сериозен“, каза игуменът — Кордилия имитира гърления му глас; спомних си, че още като ученичка имаше талант да подражава. „Моля да не смятате, че сме се съмнявали — той е напълно нормален и напълно сериозно желал това.“ Себастиан искал да го пратят в джунглите, колкото може подалече, сред най-примитивните племена, при човекоядците. Игуменът отговорил: „В нашите мисии нямаме човекоядци.“ Себастиан казал, че ще се задоволи и с пигмеи, или просто с първобитно селце някъде по реката, или с прокажени, прокажените били най-подходящи. Игуменът отвърнал: „Имаме много прокажени, но те всички живеят в нашите селища, с лекари и сестри-монахини. Всичко е в пълен ред.“ Себастиан отново помислил и казал, че може би в същност не се

интересува от прокажени — нямало ли някоя черквица край реката — разбирате ли, той непременно искал река, — която да поддържа в отсъствието на свещеника. Игуменът отвърнал: „Да, има такива черкви. Сега кажете ми кой сте.“ „А, аз съм нищо“, казал Себастиан. „Виждали сме особняци — (Кордилия отново започна да подражава на игумена), — и той също беше особняк, но беше съвсем сериозен.“ Игуменът му обяснил какво трябва да научи, ако иска да го приемат като послушник, и му казал: „Не сте вече млад. Не ми изглеждате силен.“ Себастиан отговорил: „Не, не искам да ме обучават. Не искам да върша неща, на които трябва да ме обучават.“ Тогава игуменът му казал: „Приятелю, вие самият имате нужда от мисионер“, а Себастиан отвърнал: „Да, разбира се.“ След това игуменът го отпратил.

На следващия ден Себастиан се върнал. Бил пиан. Казал, че е решил да стане послушник и да се обучава. „Е — подчерта игуменът, — има някои неща, които просто не подхождат за човек, който работи в джунглите, и едно от тях е пиенето. Не е най-лошият грях, но независимо от това е пагубен. Отпратих го.“ След това Себастиан продължавал да пристига два-три пъти седмично, винаги пиан, докато игуменът се разпоредил портиерът да не го пуска. Казах: „О, боже, боя се, че ужасно ви е досаждал“, но разбира се, в манастир такива думи изобщо си остават неразбрани. Игуменът просто отвърна: „Според мен нямаше с какво да му помогна освен е молитва.“ Игуменът е свят старец и я отгатва и у другите.

— Какво отгатва, светостта ли?

— О, да, Чарлс, у Себастиан има нещо такова, тепърва ще трябва да го проумеете.

В крайна сметка един ден намерили Себастиан, паднал в безсъзнание пред главната порта. Бил дошъл пеш — обикновено наемал кола, — припаднал и лежал там цяла нощ. Отначало помислили, че пак е пиан, след това разбрали, че е много болен и го настанили в лазарета, където се намирал все още.

Останах с него две седмици, докато най-лошото мина. Изглеждаше ужасно — без възраст, оплешивял, с прошарена брада, но си се държеше мило както едно време. Бяха му отделили самостоятелна стая — същинска монашеска килия с легло и разпятие, и бели стени. Отначало не беше в състояние да разговаря и изобщо не се изненада, като ме видя; след това се изненада и не желаше да

разговаряме, но точно преди заминаването ми ми разказа всичко. Повечето беше за Курт, неговия приятел немец. Е, вие сте го виждали, значи ви е ясно. Ужасна история, но докато се е грижил за него, Себастиан се е чувствувал щастлив. Каза ми, че когато живели с Курт, по едно време съвсем се бил отказал да пие. Курт боледувал, раната му не заздравявала. Себастиан не го оставил нито за минута. Когато Курт оздравял, заминали за Гърция. Знаете как понякога, в антична страна, германците придобиват чувство за приличие. Така станало и с Курт. Себастиан твърди, че в Атина той съвсем се очовечил. След това го пратили в затвора, така и не разбрах защо. Както изглежда, не било само по негова вина, някаква кавга с чиновник. Но щом го затворили — и немските власти го пипнали. Било тъкмо по времето, когато събирали всички немци от всички части на света, за да ги превърнат в нацисти. Курт не искал да напусне Гърция, но гърците не го щели и от затвора го качили на един немски кораб заедно с други хаймани и го откарали в Германия.

Себастиан заминал след него и цяла година не открил и следа от Курт. Накрая го издирил: щурмовак в провинциален град. Отначало Курт не искал да разговаря със Себастиан; изплюл всички официални приказки за възраждането на нацията и верността към родината; и за самоосъществяването си в живота на расата. Но в душата си Курт мислил друго. Шестте години, прекарани със Себастиан, го научили на повече, отколкото годината, прекарана с Хитлер; накрая той се изморил да дрънка, признал, че мрази Германия и че иска да се махне. Не знам до каква степен го е привличал лекият живот, който са му осигурявали парите на Себастиан — къпе се в Средиземно море, кисне по кафенетата, други му чистят обувките. Според Себастиан не било само това, в Атина Курт започнал да става възрастен. Може и да е прав. Както и да е, Курт се опитал да се измъкне. Но нищо не излязло. Себастиан казва, че Курт никога не сполучва, каквото и да прави. Заловили го и го тикнали в концентрационен лагер. Себастиан не могъл нито да го намери, нито да научи нещо за него; не могъл дори да разбере в кой лагер е; мотал се почти година в Германия, пропилил се отново, докато един ден, пийнал, се сближил с някакъв, който току-що бил излязъл от лагера, в който попаднал и Курт, и от него научил, че Курт се обесил в бараката си още първата седмица.

С това Себастиан приключил отношенията си с Европа. Върнал се в Мароко, където се чувствувал добре, и постепенно започнал да обикаля крайбрежието, от град на град, докато един ден, изтрезнял — сега запойте му са доста чести, — му дошло на ум да избяга при диваците. Така попаднал в манастира.

Не го убеждавах да се върне у дома. Знаех, че няма да го стори и че е твърде слаб, за да спори с мен. Когато си заминах, изглеждаше напълно доволен. Разбира се, той никога няма да е в състояние да отиде в джунглите, нито да влезе в ордена, но игуменът ще се; грижи за него. Имат намерение да го направят нещо като помощник-портиер; нали във всяко духовно убежище има по един-двама храненици — хора, които не могат да се приспособят нито към света, нито към монашеските канони. Имам чувството, че и аз съм от тези хора. Но тъй като по една случайност не пия, по-лесно може да ми се намери място.

Бяхме стигнали до завоя — каменния мост над последното, най-малко езеро, под който придошлата вода падаше шумно в потока. Облегнахме се на парапета, загледани в тъмната вода.

— Имах една гувернантка, която скочи от този мост и се удави.

— Да, знам.

— Откъде знаете?

— Това бе първото нещо, свързано с вас, което чух — преди изобщо да ви познавам.

— Странно...

— Разказвали ли сте на Джулия за Себастиан?

— Само най-същественото; не както го разправих на вас. Разбирате ли, тя не го обича, както го обичаме ние.

„Обичаме“. Думата беше упрек за мен; Кордилиният глагол „обичам“ нямаше минало време.

— Горкият Себастиан! — казах. — Толкова жалко. Как ли ще свърши това?

— Ще ви кажа точно как, Чарлс. Виждала съм и други като него и смятам, че те са близките и любими господни чада. Той ще живее ту в манастира, ту вън от него, позната фигура, която се тътри с метла и връзка ключове. Ще бъде обичан много от старите монаси, а послушниците ще се шегуват безобидно с него. Всички ще знаят, че пие; всеки месец, месец и половина той ще изчезва по за два-три дни и всички те ще си кимат и ще се усмихват и ще казват, всеки посвоему:

„Нашият Себастиан пак се е натряскал“, после той ще се завръща, раздърпан и засрамен, и ден-два ще се моли по-усърдно в параклиса. По всяка вероятност ще си има малки скривалища в градината, където тайничко ще си сръбва глътчица. Ще го изкарват да превежда на някой манастирски гост, който говори английски, и той ще се държи очарователно, така че преди да си тръгне, гостът ще пита кой е той и може би ще му се загатне, че в родината си има високопоставени роднини. Ако доживее до дълбока старост, поколения мисионери от всякакви далечни кътчета ще мислят за него като за оня странен старец, който е бил част от манастира в младите им години и ще го споменават в молитвите си. Той ще придобие ексцентрични религиозни навици, ще си издигне в култ определени светци, ще го заварват в параклиса по никое време, а когато го чакат, няма да идва. След това, една сутрин, след някой запой, ще го приберат от портите умиращ и единствено трепването на клепачите му ще покаже, че е в съзнание, когато му дават последно причастие. Нелош начин да прекараш живота си.

Опомних си младежа с мечето под цъфналите кестени.

— Не така си представяхме бъдещето му — казах. — Предполагам, че не страда?

— Напротив, мисля, че страда. Не можете да си представите какво страдание е това, да бъдеш осакатен по такъв начин, без достойнство, без воля. Никой не е станал светец, без да страда. При Себастиан страданието е взело такава форма... Нагледах се на толкова страдания през тези години; скоро всички пак ще страдат жестоко. Страданието е изворът на любовта... — и после, като отстъпка пред моето езичество, тя добави: — Той е на много красиво място, край морето — бели манастири, камбанария, зелени лехи със зеленчуци и един монах, който ги полива при залез-слънце.

Засмях се.

— Вие смятахте, че няма да ви разбира, а?

— Вие и Джулия... — и като тръгнахме към къщата, добави: — Когато ме видяхте снощи, не си ли помислихте: „Горката Кордилия, беше такава сладко дете, а е станала проста и набожна стара мома, която върши добрини?“ Не ви ли дойде на ум думата „осланена“?

Нямах време да извъртам.

— Да, така беше. Сега вече не съм толкова убеден.

— Странно. Точно тази дума ми дойде на ум, когато видях вас и Джулия. Там горе, при Мами. „Осланена любов“, си казах. — Говореше с едва доловимата нежна насмешлива интонация, която беше наследила от майка си, но вечерта, когато си припомних думите ѝ, ме заболя.

Джулия беше облечена в бродираната китайска роба, която често носеше, когато вечеряхме сами в Брайдсхед; тежките твърди гънки подчертаваха грацията ѝ; шията ѝ се надигаше изящно от гладкия златен кръг около гърлото; ръцете ѝ почиваха между драконите в скута ѝ. В тази поза ѝ се наслаждавах вечери без чет и тази вечер, наблюдавайки я как седи между огъня и засенената лампа, неспособен да откъсна очи от красотата ѝ, неочаквано си помислих: „Кота друг път съм я виждал пак така? Защо си спомням друго подобно видение?“ И си спомних, че такава я бях видял на кораба, преди бурята; така изглеждаше и тогава; и се сетих, че си е възвърнала онова, което смятах изчезнало завинаги: вълшебната печал, която ме беше привлякла към нея, осланения поглед, който сякаш като че ли казваше: „Но аз имам и друго предназначение в живота, нали?“

През нощта се събудих и лежах в тъмното, преповтаряйки си разговора с Кордилия. Как ѝ бях казал: „Вие смятахте, че няма да ви разбере.“ Струваше ми се, че прекалено често се заковавам на място като кон, който, втурнал се в галоп, неочаквано отказва да прескочи преграда, отстъпва въпреки шпорите, прекалено плах дори да подуши препятствието и да го огледа.

И друго видение ми се яви — северна хижа и трапер, сам в кожата си, до газеничето и цепениците в огнището; вътре всичко е сухо и подредено, топло е, а отвън последната зимна виелица беснее и снегът затрупва вратата. Съвсем безшумно голяма тежест се обляга на гредите; резето аха да изскочи от гнездото си; минута след минута в мрака отвън бялата купчина запечатва вратата, докато, съвсем скоро, когато вятърът утихне и слънцето огрее заледените склонове и започне размразяването, високо някъде горе огромната лавина ще се раздвижи, ще се плъзне и затъркаля, ще наедрее по пътя и в един миг сякаш цялата планина ще се срути; а осветената къщичка ще се разпадне и разцепи, ще изчезне, понасяйки се заедно с лавината надолу в пропастта.

ПЕТА ГЛАВА

Моето бракоразводно дело, или по-скоро делото на жена ми, трябваше да се гледа горе-долу по същото време, когато бе насрочена сватбата на Брайдсхед. Делото на Джулия щеше да започне чак есента; междуременно играта „Кой ще пристигне пръв“ — преместването на моето имущество от Стария дом в апартамента ми, имуществото на жена ми от моя апартамент в Стария дом, имуществото на Джулия от дома на Рекс и от Брайдсхед в моя апартамент; имуществото на Рекс от Брайдсхед в дома му и на мисис Мъспрат от Фалмът в Брайдсхед — беше в пълен ход и всички ние, в различна степен, бяхме бездомни, когато някой извика: „Стой!“ и лорд Марчмейн, показвайки склонност към драматично неуместни жестове, която синът му явно бе наследил, съобщи намерението си, пред вид международното положение, да се върне в Англия и да прекара заника на живота си в стария си дом.

Единственият член от семейството, на когото тази промяна обещаваха някаква полза, бе Кордилия, която в бъркотията бе печално и напълно забравена. Наистина Брайдсхед официално я бе помолил да смята дома му за свой, докато ѝ е удобно, но когато Кордилия научи, че снаха ѝ възнамерява да настани там децата си веднага след сватбата, за да прекарат ваканцията и да ги остави на грижите на сестра си и на приятелка на сестра си, също реши да се премести и заговори, че ще живее самостоятелно в Лондон. Сега, подобно на Пепеляшка, тя бе въздигната в принцеса, а Брайдсхед и жена му, които до този момент очакваха да се видят, буквално след няколко дни, единствени господари, се намериха без покрив; актове за прехвърляне на имуществото, съставени и готови за подпис, бяха свити на рула, завързани и прибрани в една от черните калаени кутии в Линкънс Ин^[1]. Мисис Мъспрат бе горчиво разочарована; тя не беше амбициозна, а далеч по-невзрачна, отколкото я виждаше наивният Брайдсхед, но копнееше да намери подслон за децата си по Коледа. Къщата във Фалмът бе опразнена и обявена за продажба; нещо повече: мисис Мъспрат се бе сбогувала със съседите, разпростирайки се с обяснима словоохотливост върху величието на бъдещия си дом; сега

новото семейство не можеше да се върне там. Тя се принуди на бърза ръка да премести мебелите си от стаята на лейди Марчмейн в една от неизползуваните постройките за каретите и да наеме мебелирана вила в Торки. Вече казах, че не беше амбициозна жена, но след всички сладки надежди внезапното разочарование ѝ дойде много. В селото работниците, които правеха арките за пристигането на младоженците, започнаха да откачват буквата „Б“ от флаговете и вместо нея да закрепват буквата „М“, да заличават знаците на графа и да украсяват нарисуваните коронки с маркизкия герб, подготвяйки се за връщането на лорд Марчмейн.

Новината за неговите намерения узнаха първо адвокатите, след това Кордилия, след това я научихме ние с Джулия — чрез бърза поредица от телеграми с противоречиво съдържание. Лорд Марчмейн ще пристигне за сватбата; ще пристигне след сватбата, тъй като се е срещнал е лорд и лейди Брайдсхед по време на пътешествието им в Париж; ще ги посрещне в Рим. Лорд Марчмейн изобщо не е в състояние да пътува; вече тръгва; няма приятен спомен от зимата в Брайдсхед и не ще пристигне, преди пролетта да е в разгара си и отоплението — ремонтирано; пристига сам; пристига с италианската си прислуга; желае да се върне безшумно и да води напълно усамотен живот; желае да даде бал. Накрая бе определен един ден през януари; оказа се, че той е най-подходящият.

Плендър изпревари херцога с няколко дни; с това създаде известни затруднения. Плендър не принадлежеше към прислугата на замъка Брайдсхед — той бил ординарец на лорд Марчмейн в пехотата и се срещал с Уилкокс само веднъж, при мъчителното събиране на багажа на господаря, който след войната решил да не се връща у дома си; след това Плендър станал личен прислужник на херцога и официално все още бе такъв, но през последните години си беше взел за помощник някакво швейцарче, което да се грижи за гардероба на маркиза и при случай да помага в не толкова почтените домашни задължения и всъщност бе поел длъжността майордом на това променчиво и подвижно домакинство; понякога, по телефона, той дори се назоваваше „секретарят“. Между него и Уилкокс се простираше ледена пустиня.

За щастие двамата мъже постепенно се помириха и въпросът бе разрешен чрез поредица от тристранни преговори с Кордилия.

Плендър и Уилкокс станаха камериери, които подобно на „Сините“^[2] и Лейбгвардейците^[3] имаха равни права — Плендър властвуваше в личните апартаменти на Негова светлост, а Уилкокс упражняваше влиянието си в общите помещения; облякоха старшия лакей в черна дреха и го повишиха в иконом; безличният швейцарец още с пристигането си щеше да получи облекло без галони и равноправен статут на личен прислужник; възнаграждението им бе увеличено съответно на новите длъжности; и всички останаха доволни.

Ние с Джулия, напуснали Брайдсхед преди месец с мисълта, че няма да се върнем вече, пристигнахме пак там за посрещането. В уречения ден Кордилия отиде на гарата, а ние останахме да приветствуваме маркиза в дома му. Беше студено и ветровито. Къщичките бяха украсени; отказаха се от намерението вечерта да се напали голям огън и на терасата да свири селският духов оркестър, но флагът на имението, който не се беше развявал двадесет и пет години, бе издигнат на постаментата и яростно плющеше в оловното небе. Дрезгави гласове лаеха в микрофоните на Централна Европа; стругове се въртяха в оръжейните фабрики; но в имението на лорд Марчмейн главното събитие бе завръщането му.

Той трябваше да пристигне в три. Джулия и аз чакахме в гостната, докато Уилкокс, който се бе споразумял с началник-гарата да бъде държан в течение, оповести, че „семафорът е вдигнат“ и минута по-късно, че „влакът пристигна; Негова светлост пътува към нас“. Тогаваше излязохме на главния вход и зачакахме там заедно с повисокопоставената прислуга. Скоро ролс-ройсът се появи на завоя, следван на известно разстояние от два фургона. Наближи и спря; първа излезе Кордилия, след нея — Кара; малко забавяне, на шофьора бе връчена завивка, на лакея — бастун; след това навън предпазливо се провря един крак. В това време Плендър вече бе при вратата на колата; друг прислужник — швейцарецът — изскочи от единия фургон; двамата с Плендър изнесоха лорд Марчмейн и го поставиха на крака; той посегна към бастуна си, сграбчи го и за минута остана така, събирайки сили за няколкото ниски стъпала, водещи към парадния вход.

Джулия въздъхна леко от изненада и докосна ръката ми. Преди девет месеца, когато го бяхме видели в Монте Карло, маркизът бе държелив и наперен, съвсем малко по-различен от времето на първата

ни среща във Венеция. Сега се бе превърнал в старец. Плендър ни беше казал, че напоследък господарят му не се чувствувал добре; но не ни беше подготвил за такова нещо.

Лорд Марчмейн стоеше, приведен и съсухрен под тежестта на балтона си, с бял провиснал шал, който се развяваше около врата му, и вълнена шапчица, смъкната ниско на челото, лицето му беше бледо и сбръчкано, носът — зачервен от студа; причина за сълзите в очите му бяха не чувствата, а източният вятър; той дишаше тежко. Кара го загърна с шала и му прошепна нещо. Той вдигна ръка в ръкавица — ученическа ръкавица от сива вълна — за едва забележим умерен поздрав към събралите се пред вратата; след това, съвсем бавно, впил поглед в краката си, се упъти към къщата.

Свалиха му балтона, и шапчицата, и шала и нещо като кожена жилетка, която носеше отдолу; тъй разсъблечен, той изглеждаше още по-немощен, но по-елегантен; не като смазан от умора пътник. Кара оправи връзката му, той изтри очи с копринена кърпичка и с бастуна си разрови огъня.

Край камината имаше столче с хералдически плетеници; част от цялата гарнитура, подредена край стените — малка, неудобна твърда вещ, претекст за сложните гербови декорации на облегалото, върху което може би никой, дори някой уморен лакей, не бе сядал от самото му създаване; на него седна лорд Марчмейн и изтри очите си.

— От студа е — каза той. — Бях забравил колко е студено в Англия. Съвсем изнемощих.

— Какво да ви донеса, милорд?

— Нищо, благодаря. Кара, къде са онези проклети хапчета?

— Алекс, докторът каза да не ги вземаш повече от три пъти дневно.

— По дяволите докторът. Съвсем изнемощих.

Кара извади синьо шишенце от чантичката си и лорд Марчмейн глътна едно хапче. Каквото и да съдържаше то, важното е, че го съживи. Той продължи да седи, изпружил дългите си крака, забил между тях бастун и опрял брадичка на дръжката от слонова кост, но започна да ни забелязва, да се обръща към нас и да се разпорежда.

— Боя се, че днес не съм съвсем наред; пътуването ме изцеди. Трябваше да прекарам нощта в Дувър. Уилкокс, кои стаи сте ми приготвили?

— Старите ви стаи, милорд.

— Няма да ми послужат; поне докато не се съвзема. Твърде много стълби; трябва на приземния етаж. Плендър, да ми се приготви легло долу.

Плендър и Уилкокс си размениха тревожни погледи.

— Разбира се, милорд. Кои стаи да приготвим?

Лорд Марчмейн размисли.

— Китайската гостна; и, Уилкокс, „Леглото на кралицата“.

— Китайската гостна, милорд, и „Леглото на кралицата“?

— Да, да. Може би там ще прекарам част от времето през идните седмици.

Никога не бях виждал да използват Китайската гостна; в същност в нея дори не можеше да се влезе нормално, защото човек стигаше само до оградено с шнур малко пространство около вратата и в дните, когато къщата бе отворена за посетители, туристите се събираха именно там; гостната представляваше разкошен необитаем музей на резбовани мебели в стил рококо, порцелан, лак и рисувани драперии; „Леглото на кралицата“ също бе музеен експонат, огромен шатър от кадифе, подобен на baldachino в „Свети Петър“. Дали, питах се, още при раздялата е италианското слънце лорд Марчмейн не е решил да бъде положен тук след смъртта си? Дали си го е представял в бръснещия дъжд на своето дълго, отегчително пътешествие? Или мисълта му беше дошла в момента, пробуден спомен от детството, мечта от детската стая: „Когато порасна, ще спя на «Леглото на кралицата» в Китайската гостна“ — Врѣх на великолепието на възрастните?

Във всеки случай малко неща биха могли да причинят такова суетене. Денят, запланиван като тържество, се превърна в ден на ожесточени усилия; прислужничките започнаха да палят камините, да свалят калъфите, да разстилат чаршафите; мъже в престилки, които при нормални обстоятелства въобще не се мяркаха из къщата, разместваха мебелите; дърводелците от имението бяха повикани, за да разглобят леглото. То бе смъкнато по главното стълбище на части, в различни часове същия следобед; огромни части от мебел в стил рококо, облечени в кадифе корнизи; украсените със злато и кадифе

вити колони, поддържащи балдахина; nelaкирани греди, които според замисъла не трябваше да се виждат, защото изпълняваха невидими опорни функции под драпериите; китки оцветени пера, които стърчаха от щраусови яйца в златна обковка и увенчаваха балдахина; и накрая — дюшеците, с всеки от които се бореха по четирима души. Лорд Марчмейн сякаш се наслаждаваше на последиците от прищявката си; седеше край камината, наблюдавайки суетнята, а ние стояхме в полукръг — Кара, Кордилия, Джулия и аз — и разговаряхме с него.

Бузите му се зачервиха, очите му блеснаха.

— Брайдсхед и съпругата му вечеряха с мен в Рим — каза той. — Тъй като тук сме все едно семейство — и погледът му иронично се спря на Кара и на мене, — мога да говоря без задръжки. Намирам я жалка. Доколкото разбрах, предишният ѝ съпруг е бил моряк и следователно — по-малко възискателен, но как моят син, в зряла възраст, на трийсет и осем години, с — освен ако нещата не са се променили прекалено — възможности свободно да избира между жени от цяла Европа, е могъл да се спре на... предполагам, че така ще трябва да я наричам... *Берил*... — той постави красноречиво многоточие.

Лорд Марчмейн явно нямаше намерение да се премести, така че накрая ние притеглихме столчетата — малките хералдически столчета, тъй като всички други мебели в хола бяха огромни — и седнахме около него.

— Мисля, че до лятото няма да мога да се съвзема — каза той. — Ще очаквам от вас четиримата да ме забавлявате.

В момента почти нямаше с какво да разведрим доста мрачното му настроение; в същност той беше най-бодрият от нас.

— Разкажете ми — каза той — как я е ухажвал Брайдсхед?

Разказахме му, каквото знаехме.

— Кибритени кутийки — повтори той. — Кибритени кутийки. Според мен тя вече не може да ражда.

Сервираха ни чая край камината в хола.

— В Италия — поде херцогът — никой не вярва, че ще има война. Смятат, че всичко ще се „уреди“. Предполагам, Джулия, че ти вече нямаш достъп до политическа информация? Кара за щастие е приела британско поданство още е женитбата си. Тя не обича да го споменава, но то може да ѝ бъде от полза. Пред закона Кара е мисис

Хикс, нали, мила? Малко знаем за Хикс, но въпреки това ще сме му благодарни, ако се стигне до война. А вие — насочи той нападките си към мене, — вие без съмнение вече сте на държавна служба.

— Не. В същност сега уреждам да ме мобилизират в частите със специално предназначение.

— О, но вие трябва да си останете художник. През последната война имах един художник в ескадрона си за няколко седмици — докато стигнахме фронтовата линия.

Хапливостта му бе нещо ново. Винаги съм долавял известна зловна нотка зад неговата учтивост; сега обаче тя изпъкваше, като собствените му остри кости под хлътналата кожа.

Докато сглобят леглото, се стъмни; отидохме да го видим и сега лорд Марчмейн крачеше енергично през стаите.

— Поздравявам ви. Всичко изглежда забележително. Уилкокс, май че си спомням един сребърен леген и кана — стояха в стаята, която наричахме „Гардеробната на кардинала“, ако се не лъжа... мисля, че ги държахме върху конзолата? След това бихте ли ми изпратили Плендър и Гастон, багажът може да почака до утре — само пътната чанта и каквото ми е необходимо за през нощта. Плендър знае. Бихте ли ме оставили сега с Плендър и Гастон — ще си легна; ще се срещнем по-късно; ще вечеряте тук и ще ме забавлявате.

Ние се обърнахме да излезем; бях при вратата, когато той ме повика.

— Изглежда много красиво, нали?

— Много красиво.

— Може би ще го нарисувате, хм... и ще го наречете „Смъртно ложе“?

— Да — каза Кара, — той се върна, за да умре.

— Но когато пристигна отначало, говореше тъй уверено, че ще се съвземе.

— Защото му беше много зле. Когато е на себе си, знае, че умира и се примирява. Болестта му ту затихва, ту се засилва. Един ден, понякога няколко дни наред, е силен, жизнен, след това изглежда на прага на смъртта, рухва и се бои. Не знам как ще бъде, когато стане

съвсем зле. То е неизбежно. Лекарите в Рим не му даваха и година. Един лекар идва от Лондон, мисля, че утре, той ще ни каже повече.

— Какво му е?

— Сърцето; някаква дълга дума за сърцето. Той умира от една дълга дума.

Същата вечер лорд Марчмейн бе в добро настроение; стаята му напомняше картина на Хогарт — масата, сложена за вечеря за четирима ни до нелепата камина chinoiserie^[4], и старецът, подпрян с възглавници, който отпива от шампанското, опитва ястията, приготвени за завръщането му, като ги хвали, без да яде. За случая Уилкокс бе извадил златния сервиз, който дотогава не бях виждал в употреба; и той, и огледалата в позлатени рамки, лакът и драпериите на голямото легло и китайските одежди на Джулия оприличаваха сцената на пантомима, напомняха за пещерата на Аладина.

Точно накрая, когато стана време да си ходим, лорд Марчмейн се умърлуши.

— Няма да спя. Кой ще стои при мене? Кара, carissima, ти си уморена. Кордилия, би ли буждувала за час в Гетсиманската градина?

На следващата сутрин я попитах как е минала нощта.

— Заспа почти веднага. Влязох да го видя веднъж в два и да стъкна огъня; лампите светеха, но той отново спеше. Сигурно се е събудил и ги е запалил; трябвало е да стане от леглото, за да го стори. Според мен се страхува от тъмното.

Поради болничния опит на Кордилия изглеждаше естествено тя да поеме грижата за баща си. Когато дойдоха същия ден, лекарите инстинктивно дадоха нарежданията си на нея.

— Докато се влоши положението му — каза Кордилия, — аз и прислужникът ще можем да се грижим, за него. Няма нужда преждевременно да събираме в къщата болногледачки.

За момента лекарите препоръчаха само удобства и известни лекарства при пристъпи.

— Колко ще изкара?

— Лейди Кордилия, има хора, на които лекарите са давали една седмица и които бодро крачат в дълбока старост. Едно нещо съм научил в медицината; никога не пророкувай.

Тези двама бяха предприели дълго пътуване, за да й кажат това; и местният лекар присъствуваше — за да приеме същия съвет на

медицински език.

Същата вечер лорд Марчмейн се върна към темата за новата си снаха: той не можеше да я забрави задълго и през целия ден подхвърляше лукави намеци; сега се облегна на възглавниците си и заговори за нея подробно.

— Никога не съм благоговял пред семейството, но съм откровено ужасен от... от това, че Берил ще заеме някогашното място на майка ми в този дом. И защо тази недодялана двойка да седи тук без деца, а къщата да се руши над главите им? Няма да скрия от вас, че Берил ми е антипатична.

Може би лошо стана, че се срещнахме в Рим. Навсякъде другаде срещата ни би била по-приятна. Но ако се замислим, къде другаде бих могъл да се запозная с нея без отвращение? Вечеряхме у Раниери — тихо ресторантче, в което съм ходил години наред, без съмнение знаете го. Берил като че запълни целия салон. Разбира се, аз бях домакинът, но ако бяхте чули как Берил тъпче сина ми с ядене, щяхте да се усъмните в това, Брайдсхед винаги си е бил лаком; съпруга, която милее за него, би трябвало да се опита да го възпира. Но това е маловажно.

Без съмнение тя е чула, че вода безнравствен живот. Държането ѝ спрямо мене може да бъде окачествено само като шавливо. Каза си е: похотлив дядка. Предполагам, че е срещала похотливи дядковци сред адмиралите и е знаела как да ги забавлява... Не бих могъл да възпроизведа разговора, който тя води. Ще ви дам един пример.

Ходили на някаква аудиенция във Ватикана същата сутрин; за да благословят брака им — не слушах внимателно, нещо подобно се случвало и по-рано, доколкото разбрах — някакъв предишен съпруг, някакъв предишен папа. Тя описа доста игриво как при този по-раншен случай отишла с цяла група новобрачни двойки, повечето — италианци от различни слоеве, някои от тях — по-простички жени в сватбените си рокли; и как всяка преценявала другата, а младоженците оглеждали булките, сравнявайки собствената си с другите, и тъй нататък. След това тя каза: „Този път, разбира се, ние бяхме сами, но знаете ли, лорд Марчмейн, имах чувството, че аз въвеждам младоженката.“

Беше изречено с такава липса на деликатност! Още не съм разгадал думите ѝ до край. Дали си беше направила каламбур с името

на сина ми^[5], или че е имала пред вид безспорната му девственост? Как мислите? Предполагам, че е второто. Както и да е, прекарахме вечерта с приятни реплики от този род.

Не смятам, че точно тука тя ще бъде на мястото си. Как мислите вие? На кого ще оставя имението? Майоратът^[6] ми явно ще умре с мене. Себастиан, уви, не влиза в сметката. Кой ще го иска това място? Quis? Би ли го искала ти, Кара? Не, разбира се, че не. Кордилия? Смятам да го оставя на Джулия и Чарлс.

— Но, папа, имението принадлежи на Брайди!

— И на... Берил? В най-близките дни ще повикам.

Грегсън и ще разгледаме въпроса. Време е да осъвременя завещанието си; то е пълно с аномални и анахронизми... Много ме блазни мисълта да настаня Джулия тука; тъй хубава си тази вечер, кила моя; тъй хубава си била винаги, много, много по-подходяща.

Скоро след това той изпрати в Лондон да повикат адвоката му, но когато адвокатът пристигна, лорд Марчмейн имаше криза и не пожела да го приеме. „Има много време — изрече той, докато мъчително се бореше за въздух, — някой друг ден, когато съм по-силен“, но непрекъснато мислеше за наследника си и често говореше за времето, когато Джулия и аз ще се оженим и ще можем да го наследим.

— Смяташ ли, че наистина иска да ни остави имението? — запитах Джулия.

— Да, смятам, че иска.

— Но това е чудовищно спрямо Брайди.

— Нима? Според мен Брайди не обича много имението. А пък аз то обичам. Той и Берил ще бъдат много по-доволни в някоя къщичка.

— И ти ще приемеш?

— Разбира се. Имението е на папа и той ще го завещае комуто желае. Смятам, че ние с теб можем да бъдем много щастлива тук.

Тази възможност загатваше простори след просторите, открили се зад завоя в закътаната долина, както за първи път я бях видял заедно със Себастиан, с езерата, наредени едно под друго, на преден план — старата къща, а останалият свят — далечен и забравен; един друг свят на мир, и любов, и красота; войнишки сън в чуждоземен бивак; простор, който се открива от високата камбанария на храма след гладните дни в пустинята и населените с чакали нощи. Трябва ли да се упреквам, че понякога видението ме завладяваше напълно?

Течаха седмиците на боледуване и животът в къщата се нагласяваше според чезнещата сила на болния. Имаше дни, в които лорд Марчмейн се обличаше, в които стоеше до прозореца или се движеше, опрян на ръката на камериера си, от камина до камина през стаите на приземния етаж, когато идваха и си отиваха посетители — съседни хора от имението, търговци от Лондон; нови книги се вадеха и се разискваха; едно пиано беше преместено в Китайската гостна; веднъж, в края на февруари, в един-единствен неочакван ден, изпълнен със слънчев блясък, херцогът нареди да изкарат колата и стигна чак до хола, облече си коженото палто и отиде до външната врата. След това внезапно загуби интерес към разходката, каза: „Не сега. По-късно. Някой ден през лятото“, отново се хвана за ръката на прислужника и се остави да го отведат обратно до стола. Веднъж му хрумна да смени стаята си и даде подробни нареждания да го преместят в Пъстрата гостна; китайската мебелировка, каза той, пречела на съня му — нощем лампите му светеха, — но отново падна духом, отмени всички разпореждания и остана в стаята си.

Имаше дни, в които къщата притихваше, а той седеше в леглото, подпрян на възглавниците си, и дишаше с мъка; дори и тогава искаше да бъдем около него; нощем или денем, не търпеше да остава сам; когато не бе в състояние да говори, очите му ни следваха и ако някой излезеше от стаята, на лицето му се появяваше тревога, така че Кара, която често седеше с часове до възглавницата му и държеше ръката му, казваше: „Всичко е наред, Алекс, тя ще се върне.“

Брайдсхед и жена му се прибраха от сватбеното си пътешествие и останаха няколко дни; падна се в един от лошите периоди и лорд Марчмейн отказа да ги приеме. Това беше първото посещение на Берил и би било неестествено тя да не показва любопитство към дома, който почти стана и сега обещаваше да стане такъв съвсем скоро — неин дом. Берил се държеше съвсем естествено и докато беше в къщата, я проучваше основно. В странната бъркотия, причинена от болестта на лорд Марчмейн, къщата сигурно ѝ е давала повод да си мисли за какви ли не подобрения; веднъж-дваж тя спомена как били уредени министерските имения, където гостувала. През деня Брайдсхед я водеше на посещение при арендаторите, а вечер тя бодро и уверено разговаряше с мен за картини, с Кордилия за болници, с Джулия за дрехи. Сянката на предателството, съзнанието колко

нетрайни бяха техните справедливи очаквания гнетяха само мен. Чувствувах се гузен, но такова състояние не изненадваше Брайдсхед; в тесния кръг от недомлъвки, в които той бе привикнал, да се движи, чувството ми за вина оставаше незабелязано.

Накрая стана ясно, че лорд Марчмейн не възнамерява да ги приеме. Брайдсхед бе приет сам за едноминутно сбогуване, след това двамата си заминаха.

— Няма какво да правим тук — обясни Брайдсхед, — а Берил, се разстройва много. Ако състоянието му се влоши, ще се върнем.

Лошите периоди, се удължаваха и зачестяваха; наеха болногледачка. „Никога не съм виждала такава стая — отбеляза тя, — никъде другаде. Никакви удобства.“ Тя се опита да премести пациента си горе, където имаше течаща вода, стая за нея самата и „свят по“ тясно легло, на което „да се поопъне“, както беше свикнала, но лорд Марчмейн остана непоклатим. Скоро след това той престана да различава деня от нощта; появи се втора болногледачка; от Лондон отново пристигнаха специалистите и препоръчаха ново и доста смело лечение, но тялото му като че бе обръгнало на лекарства и не реагира. Накрая вече нямаше подобрения, просто краткотрайни колебания в бързия упадък.

Повикаха Брайдсхед. Беше Великден и Берил бе заета с децата. Той пристигна сам и като постоя няколко минути мълчаливо край баща си, който седеше и мълчаливо го гледаше, излезе от стаята, дойде при нас в библиотеката и каза:

— Трябва да доведем на папа свещеник.

Не за първи път обсъждахме този въпрос. В началото, когато лорд Марчмейн пристигна, енорийският свещеник — след затварянето на параклиса в Мелстед откриха нова черква и, енория — направи посещение на учтивост. Кордилия го отпрати с извинения и обяснения, но когато той си отиде, каза:

— Още не. Папа още няма нужда от него.

Тогавя при нея бяхме Джулия, Кара и аз; всеки от нас имаше какво да каже, отвори уста — и размисли. Ние четиримата вече не споменахме нищо, но насаме Джулия ми каза:

— Чарлс, очаквам големи разправии с черквата.

— Нима не могат да го оставят дори да умре в мир!

— За тях „мир“ означава нещо съвсем различно!

Това би било престъпление. Цял живот той даваше да се разбере от ясно по-ясно какво му е мнението за религията. Ще дойдат сега, когато умът му блуждае, и той няма сили да се съпротивлява, и ще го обявят за покаял се на смъртното си ложе. До този момент изпитвах известно уважение към тяхната вяра. Но ако направят подобно нещо, ще знам, че всичко, което хората говорят за католиците, е самата истина — само предразсъдъци и лъжа. — Джулия не казваше нищо. — Не си ли съгласна?

— Не знам, Чарлс. Направо не знам.

И макар че никой не повдигна този въпрос, знаех, че той не е забравен, че става все по-неотложен с напредването на болестта на лорд Марчмейн; долавях го, когато Кордилия вземаше колата и по-рано отиваше на утринна; видях го, когато и Кара започна да ходи с нея — облаче колкото човешка длан набъбваше и ни готвеше буря.

Сега Брайдсхед по присъщия му безжалостен тромав начин постави открито този въпрос.

— О, Брайди, нима мислиш, че ще се съгласи? — запита Кордилия.

— Ще се погрижа да се съгласи — отвърна Брайдсхед. — Утре ще му доведе отец Макей.

Облаците продължаваха да се събират и не се разпръскваха; никой не проговори. Кара и Кордилия се върнаха при болния; Брайдсхед потърси книга, намери някаква и излезе.

— Джулия — казах, — как можем да спрем това издевателство?

Известно време тя не ми отговори, сетне каза:

— Защо да го спираме?

— Знаеш така добре, както и аз. Това е просто... недостойно.

— Коя съм аз, та да възразявам срещу недостойни постъпки? — запита тя печално. — Нима може да му навреди? Нека да попитаме лекаря.

Запитахме лекаря, който отвърна:

— Трудно е да се каже. Разбира се, това може да го разтревожи; от друга страна, имал съм случаи, в които е оказвало чудотворно успокояващо въздействие върху пациента; дори подобрява състоянието му. В същност смятам, че това трябва да реши лорд Брайдсхед. Имайте пред вид, че не е спешно. Днес лорд Марчмейн е много слаб; утре може да си възвърне силата. Не е ли обичайно да се поизчаква?

— Нямах кой знае каква полза от него — казах на Джулия, след като си бяхме излезли.

— Полза? В същност не разбирам защо толкова си взел присърце идеята баща ми да не получи последно причастие.

— Но това са магии и лицемерие.

— Нима? Но те съществуват вече близо две хиляди години. Не ми е ясно защо ти сега изведнъж се вбесяваш. — Тя повиши глас; през последните месеци избухваше лесно. — За бога, пиши до „Таймс“, върви произнасяй речи в Хайд Парк; организирай антипапски бунт, но престани да ме тормозиш с това. Какво те засяга дали баща ми ще приеме енорийския свещеник, или не?

Познавах тези яростни избухвания на Джулия — подобно настроение я бе обзело и при водоскока, под лунната светлина — смътно се догаждах за причините; знаех, че не мога да я усмиря с думи. Нито пък бих могъл да намеря думи, защото отговорът на нейния въпрос още не беше се оформил в съзнанието ми — само чувството, че се касае за съдбата на повече души, не само на една; че по високите склонове на планината снегът се беше раздвижил.

На следващата сутрин Брайдсхед и аз закусвахме заедно с нощната болногледачка, която току-що бе привършила дежурството.

— Много по-бодър е днес — каза тя. — Спа много хубаво почти три часа. Когато Гастон дойде да го обръсне, беше доста разговорлив.

— Добре — каза Брайдсхед. — Кордилия отиде на утринна. Ще докара с колата отец Макей на закуска.

Бях се срещал с отец Макей няколко пъти; набит, сърдечен ирландец на средна възраст, от Глазгоу, който при срещите ни имаше навика да ми задава въпроси като: „Бихте ли казали, мистър Райдър, че художникът Тициан е по-артистичен от художника Рафаел?“ и още по-обезкуражаващо — да си припомня мои отговори: „Да се върнем, мистър Райдър, на думите ви от миналия път, когато имах удоволствието да ви срещна...“ и обикновено да завършва с размишления от рода на: „А, чудесна подкрепа е за човека да има вашия талант, мистър Райдър, и време да му се наслаждава.“ Кордилия го имитираше.

Тази сутрин той се наяде до насита, хвърли поглед на заглавията на вестника си и след това каза с професионална деловитост:

— Е, лорд Брайдсхед, смятате ли, че бедната душа е вече готова да ме приеме?

Брайдсхед го изведе; Кордилия ги последва и аз останах самин със съдовете за закуската. След по-малко от минута чух гласовете на тримата пред вратата.

— ... мога само да се извиня.

— ... бедната душа. Забележете, причината е, че не се познаваме, повярвайте ми, това беше причината — неочакваният непознат. Добре го разбирам.

— Отче, извинявайте... — да ви разкарваме чак дотук...

— Изобщо не се притеснявайте, лейди Кордилия. Ами че в Горбалс ме замеряха с бутилки... дайте му време. Познавам по-лоши случаи, които са умирали великолепно. Молете се за него... ще се върна пак..., а сега, ако ме извините, ще направя кратко посещение на мисис Хокинс. Не се безпокойте, добре знам откъде да мина.

След това Кордилия и Брайдсхед влязоха в стаята.

— Както виждам, посещението не е успяло.

— Не. Кордилия, ще откараш ли отец Макей, когато слезе от стаята на Мами? Смятам да телефонирам на Берил и да разбера дали не съм й нужен у дома.

— Брайди, ужасно беше. Какво да правим?

— В момента направихме всичко възможно — той излезе.

Лицето на Кордилия бе сериозно; тя взе парче бекон от блюдото, топна го в горчицата и го изяде.

— По дяволите Брайди — каза тя. — Знаех, че няма да излезе нищо.

— Какво се случи?

— Искате ли да знаете? Влязохме в стаята в колона по един: Кара четеше на папа вестник. Брайди каза: „Доведох отец Макей да те види“; папа каза: „Отец Макей, боя се, че има някакво недоразумение. Не съм *in extremis*^[7] и съм се отказал от вашата вяра преди двадесет и пет години. Брайдсхед, покажи на отец Макей изхода.“ След това всички се обърнахме кръгом и излязохме, и чух как Кара продължи да чете вестника; това е, Чарлс.

Съобщих новината на Джулия, чиято тоалетка бе затрупана е вестници и пликове.

— Край на шарлатанията. Шаманът си отиде.

— Горкият папа.

— Брайди ще се пръсне.

Тържествувах. Прав бях, всички останали бяха сбъркали, истината надделя; заплахата, която почувствувах да тегне над мен и Джулия край водоскока, бе избягната, може би заличена завинаги; съществуваше и — сега мога да си го призная — още една неизразена, неизразима, непристойна дребна победа, която тайно празнувах. Чувствувах, че тазсутрешната история доста бе отдалечила Брайдсхед от законното му наследство.

В това отношение имах право; извикаха един от лондонските адвокати; след ден-два той дойде и в цялата къща стана известно, че лорд Марчмейн е направил ново завещание. Но аз грешах, ако мислех, че религиозният спор е смазан; той пламна отново след вечеря, преди заминаването на Брайдсхед.

— ... папа каза: „Не съм *in extremis* и съм се отказал от вярата преди двадесет и пет години.“

— Не „вярата“, а „вашата вяра“.

— Не виждам разликата.

— Разликата е огромна.

— Брайди, много ясно е какво е искал да каже.

— Приемам, че точно това е искал да каже. Че не е ходил често или редовно да се причестява и тъй като в този момент не умира, не възнамерява ВСЕ ОЩЕ да променя навиците си.

— Това си е чисто увъртане.

— Защо хората винаги тълкуват точността като увъртане? Той ясно каза, че не желае да приема свещеник в този ден, но ще го приеме, когато е *in extremis*.

— Бих желал някой да ми обясни — намесих се — какво точно е значението на последното причастие. Нима искате да кажете, че ако той умре сам, ще иде в ада, а ако някакъв свещеник го помаже...

— Ох — каза Кордилия, — не става дума за помазване; помазването е за здраве.

— Още по-странно тогава... Добре де, каквото там извършва свещеникът. Вярвате ли, че след това ще отиде на небето?

В този момент се намеси Кара:

— Моята дойка ми беше казвала, или някой друг беше, ако свещеникът пристигне на мястото, преди тялото да е изстинало, всичко е наред. Така е, нали?

Другите се обърнаха към нея.

— Не, Кара, не е така.

— Разбира се, че не е така.

— Всичко си объркала, Кара.

— Но аз си спомням, когато умря Алфонс дьо Грене, мадам дьо Грене беше скрила един свещеник отвън до вратата — той не можеше да търпи свещениците — и го въведе, *преди тялото да изстине*; тя самата ми го каза; поръчаха цяла заупокойна служба — и аз ходих.

— Заупокойната служба още не значи, че отиваш на небето.

— Мадам дьо Грене го сметна за достатъчно.

— Значи е сгрешила.

— Знае ли някой от вас, католиците, каква полза има от този свещеник? — запитах. — Дали само желаете да уредите християнско погребение на баща си, или да му попречите да отиде в ада? Просто искам да ми обясните.

Брайдсхед ми обясни твърде подробно; и когато свърши, Кара леко накърни единството на католическия фронт, изричайки с наивно смайване:

— Никога досега не съм чувала такова нещо.

— Хайде да си изясним — подех аз. — Той трябва да извърши това съзнателно; трябва да се разкае и да желае да бъде опростен, така ли? Но само Всевишният знае дали той наистина ще го направи съзнателно — свещеникът не може да каже; а ако свещеникът не присъствува и той извърши съзнателното си действие сам, все едно че е имало и свещеник. А напълно е възможно съзнанието да работи дори когато човек е тъй слаб, че не може да даде външен знак; правилно ли казвам? Той може да лежи като мъртъв и през цялото време да иска да се разкае и примири и Всевишният разбира това — правилно ли е? — Горедолу — каза Брайдсхед.

— Е, за бога — завърших, — тогава за какво е свещеникът?

Настъпи мълчание: Джулия въздъхна, Брайдсхед си пое дъх, като че се готвеше да продължава да глаголкува. В това мълчание Кара каза:

— Единственото, което знам, е, че аз лично ще се погрижа за свещеник, преди да умра.

— Чудесна си — каза Кордилия, — според мен това е най-добрият отговор.

И ние изоставихме спора, като всеки по собствена причина съзнаваше, че е недовършен.

По-късно Джулия ми каза:

— Стига вече с тези религиозни спорове.

— Не го започнах аз.

— Никого не можеш да убедиш и в същност и ти самият не си убеден.

— Аз само искам да знам в какво вярват тези хора. Те твърдят, че вярата им се основава на логиката.

— Ако беше оставил Брайди да си довърши думите, той щеше да ти го обясни много логично.

— Вие бяхте четирима — казах аз. — Кара въобще не знае нищо и може да вярва, но може и да не вярва; ти знаеш малко и не вярваш никак; Кордилия знае колкото тебе и вярва сляпо; само горкият Брайди знае и вярва и когато се наложи да обясни нещо, се изложи. А хората седнали да ми разправят, че католиците знаят в какво вярват. Тази вечер ние честно анализирахме.

— О, Чарлс, не ми декламирай. Ще започна да смятам, че ти самият изпитваш съмнения.

Седмиците минаваха и лорд Марчмейн продължаваше да живее. През юни разводът ми бе потвърден и бившата ми жена се омъжи за втори път. Джулия щеше да се освободи през септември. Колкото повече приближаваше женитбата ни, толкова по-тъжно говореше Джулия за нея; войната също приближаваше — и двамата не се съмнявахме в това, — но нежният, неопределен и както изглеждаше понякога, отчаян копнеж на Джулия не идваше от някаква външна несигурност; по едно време той бе неочаквано помрачен от кратък пристъп на омраза, в който тя като че ли се хвърляше срещу задръжките на любовта си към мене, както затворено животно се хвърля срещу пречките на клетката.

Повикаха ме във военното комендантство, разпитаха ме и ме включила в някакъв списък за „извънредно положение“. Корделия също бе включена, в друг списък; още веднъж списъците ставаха част от живота ни, както на времето в училище. Всичко се подготвяше за „извънредно положение“. Никой в мрачната канцелария не произнесе думата „война“, тя беше табу; ще бъдем повикани при извънредно положение, не в случай на военни действия, плод на човешката воля; нищо недвусмислено или просто) като гняв или възмездие: извънредно положение — нещо, изплувало от морето, безоко чудовище, избълвано от морето, размахало смазващата си опашка.

Лорд Марчмейн малко се интересуваше от събитията извън собствената му стая; всеки ден му носехме вестниците и се опитвахме да му четем, но той извърщаше глава на възглавницата и погледът му следеше сложните плетеници над главата му. „Да продължавам ли?“, „Моля, моля, стига да не ви е досадно.“ Но той не слушаше; навремени, при някое познато име, прошепваше: „Ъруин... познавах го... посредствен човек“; навремени разсеян коментар: „Чехите са добри коняри, нищо друго“, но мислите му бяха далеко от световните дела; той се затваряше все повече в себе си, нямаше сила за друга война освен собствената си самотна война на оцеляване.

Казах на лекаря, който всеки ден ни посещаваше:

— Забележителна воля за живот, нали?

— Така ли го формулирате? Аз бих казал: забележителен страх от смъртта.

— Има ли разлика?

— Боже, разбира се. От своя страх той никаква сила не черпи. Страхът го изяжда.

След смъртта маркизът се боеше най-много от тъмнината и самотата може би, защото те му напомняха смъртта. Искаше всички да сме в стаята му и лампите светеха цяла нощ сред позлатените шарки; той не желаше да му говорим много, но говореше сам, тъй тихо, че често не го чувахме; говореше, струва ми се, защото можеше да се доверява единствено на собствения си глас, който му доказваше, че е още жив; думите му бяха предназначени не за нас, за никой друг освен за него самия.

— Днес — по-добре. Днес — по-добре. Сега виждам: в ъгъла на камината, където мандаринът държи златното звънче и кривото дръвче

цъфти под краката му; вчера се обърнах и сметнах куличката за друго човече. Скоро ще вадя моста и трите щъркела и ще знам къде пътеката се изкачва по хълма.

Утре — още по-добре. В нашето семейство сме дълголетни и се женим късно. Седемдесет и три не са кой знае колко. Леля Джулия, лелята на баща ми, доживя до осемдесет и осем, роди се и умря тука, не се омъжи, видя илюминациите по случай Трафалгарската битка, винаги я наричаше „Новата къща“; така я наричали в детската стая и по нивите, когато необразованите имали добра памет. Може да се види къде е била старата къща, близо до селската черква; наричали нивата „Дворцовия хълм“, нивата на Хорлик, където земята е неравна, половината пустее, коприва и къпини, ями, твърде дълбоки за оран. Копали до основите — да извадят камъни за новата къща; къщата била вече на сто години, когато се родила леля Джулия. В основите на „Дворцовия хълм“ се крият нашите корени, в къпините и копривата; между надгробните плочи в новата черква и в параклиса, в който никой не пее.

Леля Джулия познаваше надгробните плочи, коленичили рицари и графски гербове; маркизи в позата на римски сенатори, варовик, алабастр и италиански мрамор; чукаше по гербовете с абаносовия си бастун и металът върху стария сър Роджър звънтеше. Тогава сме били рицари, след Ажанкур — барони, по-високите почести дошли с Джордж. Те са дошли последни и първи ще си отидат; баронската титла остава. Когато всички сте мъртви, синът на Джулия ще носи името на предните си отпреди плодородните дни^[8]; дните, в които са стригали овцете и нивите са се простирали нашироко; дните на растеж и строежи, когато блатата се пресушавали и пустинните земи се разоравали, когато човекът строил къща, синът му прибавял купола, внукът му разширявал крилата и преграждал реката. Леля Джулия гледала как строят водоскока; той бил стар още преди да го докарат, избелявал двеста години под Неаполитанското слънце, докаран е от войниците по Нелсъново време. Скоро водоскокът ще пресъхне, докато дъждовете го напълнят наново и нападалите листа заплуват в коритото му; и над езерата тръстиките ще се разтварят и сплитат отново. Днес — по-добре.

Днес — по-добре. Живях предпазливо, пазех се от студен вятър, ядях умерено подходяща за сезона храна, пиех чисто червено, спях на

собствени чаршафи; ще живея дълго. Бях петдесетгодишен, когато ни спешиха и ни изпратиха на предна линия; старците да си останат в базата, гласеше заповедта, но Уолтър Винабълс, моят командир, най-близкият ми съсед, каза: „Ти си по-годен от най-младия, Алекс“ и така си беше; така си е и сега, само да можех да дишам.

Няма въздух; никакъв ветреца под кадифения балдахин. Когато дойде лятото — продължаваше лорд Марчмейн, забравил зрелите жита, зреещите плодове и преситените пчели край прозорците му, литнали тежко към кошерите си в жаркото следобедно слънце, — когато дойде лятото, ще стана от леглото и ще седя на открито и ще дишам по-леко.

Кой би помислил, че всички тези златни човечета, благородници в собствената си страна, могат да живеят тъй дълго, без да дишат? Като жаби в каменовъглена мина, дълбоко сред въглищата, без затруднение. Господи, защо са изкопали дупка и за мен? Та трябва ли да се задуша в собствените си изби? Плендър, Гастон, отворете прозорците.

— Всички прозорци са широко отворени, милорд.

До леглото му поставиха кислородна бутилка с дълга тръба, маска и запушалчица, с която да борави сам. Той често казваше:

— Бутилката е празна; вижте, сестра, нищо не излиза.

— Не, лорд Марчмейн, бутилката е съвсем пълна; мехурчето тук, в стъклената колба, го показва; има достатъчно налягане, слушайте, нима не чувате съскането? Опитайте се да дишате бавно, лорд Марчмейн, съвсем леко, тогава ще го усетите.

— Свободен като въздуха, така се казва — „свободен като въздуха“. Сега ми донасят въздуха в желязна бъчва.

Веднъж запитва:

— Кордилия, какво стана с параклиса?

— Заклучиха го, папа, когато умря мама.

— Той беше неин, аз ѝ го подарих. В нашето семейство всички сме били строители. Построих го за нея, в сянката на беседката; използвах старите камъни за старите стени; последната придобивка в новия дом — първа изчезна. До войната там имаше свещеник. Спомняш ли си го?

— Била съм съвсем малка.

— Тогава заминах — оставих я в параклиса да се моли. Параклисът бе неин. Подходящо за нея място. Не се върнах, не смутих молитвите ѝ. Казаха, че се борим за свобода; аз извоювах моята собствена победа. Престъпление ли направих?

— Според мен — да, папа.

— И сега искате да си отмъстите, а? Затова ли ме затворихте в тази пещера, с черна тръбичка въздух и с жълтите човечета по стените, които живеят, без да дишат? Така ли смяташ, дете? Но вятърът ще нахлуе скоро, може би утре, и ние отново ще дишаме. Злият вятър ще ми помогне. Утре — по-добре.

Така до средата на юли умираше лорд Марчмейн, изтощавайки се в борбата за живот. След това, тъй като нямаше причина да очакваме рязка промяна, Кордилия замина за Лондон, за да се обади в своята женска организация по повод приближаващото „извънредно положение“. Същия ден състоянието на лорд Марчмейн неочаквано се влоши. Той лежеше мълчалив и съвсем неподвижен и дишаше с труд; само отворените му очи, които понякога обхождаха стаята, показваха проблясък на съзнание.

— Това краят ли е? — запита Джулия.

— Невъзможна е да се каже — отвърна лекарят, — когато умира, по всяка вероятност ще изглежда така. Може и да се съвземе от сегашния пристъп. Въпросът е да не го безпокоим. И най-малкото вълнение ще бъде смъртоносно.

— Отивам да доведем отец Макей — каза тя.

Не бях изненадан. Цяло лято четях тази мисъл в ума ѝ. Когато тя излезе, казах на лекаря:

— Трябва да прекратим тази безсмислица.

Той отвърна:

— Задачата ми е да се грижа за тялото, а не да споря дали е по-добре хората да живеят, или умират, нито какво ще им се случи след смъртта. Аз само се опитвам да ги поддържам живи.

— Но вие току-що казахте, че и най-малкото вълнение ще го убие. Какво по-лошо за човек, който се страхува от смъртта като него, от това да му доведат свещеник — същия този свещеник, когото той изгони, докато имаше сили!

— Смятам, че това може да го убие.

— Тогава ще им забраните ли?

— Нямам власт да забранявам каквото и да било. Мога само да изкажа мнението си.

— Кара, вие как смятате?

— Не искам да го ядосвам. Всичко, на което можем да се надяваме за сега, е, че ще умре, без да разбере. Независимо от това бих искала да има свещеник.

— Ще се опитате ли да убедите Джулия да го държи настрана... докато настъпи краят? След това вече той няма да може да му навреди.

— Ще я помоля да остави Алекс на мира, да.

Половин час по-късно Джулия се върна с отец Makeй. Всички се събрахме в библиотеката.

— Телеграфирах на Брайди и Кордилия — съобщих аз. — Надявам се, ще се съгласите с мен, че до тяхното пристигане нищо не трябва да се предприема.

— Защо вече не са тук! — каза Джулия.

— Ти не можеш сама да поемеш отговорността — продължих. — Всички са срещу тебе. Доктор Грант, повторете какво ми казахте току-що.

— Казвах, че шокът, предизвикан от появата на свещеника, може да го убие; без него той би могъл да оцелее след пристъпа. Като негов лекуващ лекар трябва да протестирам срещу всичко, което безпокои болния.

— Кара?

— Джулия, мила, знам, че го правиш за добро, но знаеш ли, Алекс не беше религиозен. Той беше безбожник. Не трябва да използваме сегашната му слабост за успокоение на собствената си съвест. Ако отец Makeй дойде при него, докато е в безсъзнание, тогава можем да го погребем, както си му е редът, нали, отче?

— Ще отида да видя как е — каза докторът и ни остави.

— Отец Makeй — подех аз, — знаете как ви посрещна лорд Марчмейн последния път; смятате ли за възможно той да се е променил досега?

— Слава на бога, по божията милост — възможно е.

— Може би — каза Кара — е добре да се промъкнете, докато спи и да прочетете молитвата за опрощаване на греховете над главата му; той няма да разбере.

— Толкова много мъже и жени съм виждал да умират — каза свещеникът. — Нито един не се е сърдил, че съм присъствувал в последния му час.

— Но те са били католици; лорд Марчмейн никога не е бил католик, поне от години насам, освен формално. Той е бил безбожник, така каза Кара.

— Христос призова към разкаяние не праведните, а грешните.

Лекарят се върна.

— Няма промяна.

— Докторе — каза свещеникът, — как мога аз да обезпокоя когото и да било? — той извърна своето благо, невинно, равнодушно лице първо към лекаря, след това — към всички нас. — Знаете ли какво ще извърша? Нещо толкова дребно — без показност. Разбирате ли, не съм облечен в специални одежди. Влизам, както ме виждате. Сега той вече ме познава. Нищо страшно. Аз само ще го запitam дали се разкайва за греховете си. Ще поискам от него да кимне лекичко в знак на съгласие; ще поискам ако не друго, поне да не казва „не“; след това ще му дам божието опрощение. После, макар да не е нещо съществена, ще го миросам. Това е нищо, докосване с пръсти, миро от тази кутийка — вижте, това не може да му навреди.

— О, Джулия — каза Кара, — какво да му кажем? Нека да говоря с него.

Тя отиде в Китайската гостна; чакахме мълчаливо, между Джулия и мен се издигаше огнена стена. Най-сетне Кара се върна.

— Според мен не ме чу. Смятах, че знам какво да му кажа. Казах му: „Алекс, спомняш ли си свещеника от Мелстед? Когато той дойде да те види, ти се държа лошо. Много го обиди. Сега той се е върнал. Искam да го приемеш заради мене, да се сприятелиш с него.“ Но той не отговори. Ако е в безсъзнание, не може да се ядоса при вида на свещеника, нали, докторе?

Джулия, която стоеше неподвижна, мълчалива, неочаквано се раздвижи.

— Благодаря ви за съвета, докторе. Поемам пълната отговорност за всичко, което може да се случи. Отец Макей, бихте ли дошли при баща ми? — и без да ме погледне, го поведе към вратата.

Последвахме ги всички. Лорд Марчмейн лежеше, както го бях видял тази сутрин, но сега очите му бяха затворени; ръцете му, с

обърнати нагоре длани, лежаха на завивката; сестрата му мереше пулса.

— Влезте — каза тя бодро, — вече няма да го обезпокоите.

— Искате да кажете...

— Не, не, но той вече нищо не забелязва.

Тя приближи кислородната маска до лицето му и съскането на излизания газ бе единственият звук край постелята.

Свещеникът се приведе над лорд Марчмейн и го прекръсти. Джулия и Кара коленичиха край леглото. Лекарят, сестрата и аз стояхме зад тях.

— Тъй — каза свещеникът. — Знам, че се разкайвате за всичките си грехове, нали? Дайте знак, ако можете. Разкайвате се, нали? — но знак нямаше. — Опитайте се да си спомните греховете си; кажете на бога, че се разкайвате. Ще ви дам опрощение. Докато се моля, кажете на господата, че се разкайвате, задето сте го наскърбили. — Той заговори на латински. Разбрах думите „... ego te absolvo in nomine Patris...“^[9] и видях свещеника да прави (кръстния знак. След това коленичих и аз и се замолих: „О, боже, ако съществуващ, прости му греховете, ако има такова нещо като грях“ и мъжът на леглото отвори очи и въздъхна с въздишка, която съм си представял като предсмъртна, но очите му се раздвижиха и ние всички разбрахме, че животът му не е угаснал.

Неочаквано закопнях за някакъв знак, дори сама от снизхождение, дори само заради жената, която любех, която бе коленичила пред мен и се молеше — знаех го — за този знак. Тъй незначително нещо се искаше — само признаване на съществуващото, кимване в навалищата; Замолих се още по-елементарно: „Боже, прости му греховете“ и: „Моля те, боже, накарай го да приеме твоето опрощение.“

Такава незначителна молба.

Свещеникът извади от джоба си сребърната кутийка и отново заговори на латински, докосвайки умиращия с мирото, свърши каквото трябваше, скри кутийката и даде последна благословия. Неочаквано лорд Марчмейн поднесе ръка към челото си; помислих си, че е усетил докосването и се опитва да избърше мирото. „О, боже — молах се, — не му позволявай да го стори.“ Но напразно се страхувах; ръката бавно се измести към гърдите, след тава към рамото и лорд Марчмейн направи кръстния знак. Тогава разбрах, че знакът, който бях искал, не е

нещо незначително, не е бегло кимване на съгласие и в съзнанието ми изплува, научена в детството фраза за булото на храма, разкъсано от горе до долу^[10].

Всичко свърши; изправихме се; сестрата се върна към кислородната бутилка; лекарят се наведе над пациента си. Джулия ми прошепна:

— Ще изпратиш ли отец Макей? Аз ще поостана.

Отвън отец Макей се превърна отново в познатия ми простодушен, благ човечец.

— Е, това беше красиво. Често съм свидетел на такива неща. Лукавият се съпротивлява до последния миг, но не устоява пред божията милост. Доколкото знам, вие не сте католик, мистър Райдър, но поне трябва да сте доволен, че дамите се утешиха.

Докато чакахме шофьора, се досетих, че на отец Макей трябва да се плати за услугата. Зададох му въпроса смутен.

— Моля, не се безпокойте, мистър Райдър. За мен беше удоволствие. Но всичко, което решите да дадете, ще бъде от полза за енория като моята. — Видях, че имам три лири в портфейла си и му ги дадох. — Но това е повече от щедро. Бог да ви поживи, мистър Райдър. Ще се отбия още веднъж, но мисля, че бедната душа няма още много престой на този свят.

Джулия остана в Китайската гостна, докато в пет часа същата вечер баща ѝ почина, доказвайки, че в спора бяха прави и двете страни — и свещеникът, и лекарят.

Така стигам до накъсаните изречения — последните думи, разменени между Джулия и мене, последните спомени.

Когато баща ѝ умря, Джулия остана няколко минути до тялото му; сестрата влезе в съседната стая, за да съобщи за станалото и аз я зърнах през отворената врата, коленичила до леглото. Кара седеше до нея. Накрая двете жени излязоха заедно ѝ Джулия ми каза:

— Не сега; ще отведе Кара в стаята ѝ; по-късно.

Преди тя да слезе, Брайдсхед и Кордилия пристигнаха от Лондон; най-сетне, когато останахме сами, се озъртахме като млади любовници.

Джулия каза:

— Тук, в сянката, в ъгъла на стълбите — минутка за сбогом.

— Толкова време, за да си кажем толкова малко.

— Ти си знаел?

— От тази сутрин, отпреди тази сутрин; през цялата година.

— Аз не знаех до днес. О, мой мили, само да можеше да разбереш! Тогаваш щях да понеса раздялата или да я понеса по-леко. Ако вярвах, че има разбити сърца, щях да кажа, че сърцето ми се разбива. Не мога да се омъжа за теб, Чарлс; никога вече не мога да бъда с теб.

— Знаем.

— Откъде можеш да знаеш?

— Какво ще правиш?

— Ще продължавам — сама. Как да ти кажа какво ще правя? Познаваш ме добре. Знаеш, че не ме бива за живот в траур. Винаги съм грешила. Сигурно отново ще греша и отново ще бъда наказана. Но колкото по-грешна съм, толкова повече търся бога. Не мога да отхвърля милостта му. А именно това ще стане, ако започна живот с тебе, без него. Ние не виждаме по-далече от носа си. Но днес разбрах, че има нещо непростимо — както в училище, тъй непростимо, че само мама може да те утеши — грешната стъпка, която щях да предприема, само дете не съм чак толкова грешна, че да я предприема; да си избира идеал, който да е равен на бога. Защо на мен ми е дадено да разбере това, Чарлс, а на теб — не? Може би защото мама, дойката, Кордилия, Себастиан, а навярно и Брайди и мисис Мъспрат — непрестанно се молеха за мене; или може би е лична сделка между мене и бога; ако се откажа от единствената си гореща мечта, колкото и да съм грешна, той няма да се откаже от мене.

Сега и двамата ще сме сами и аз не мога да те накарам да разбереш.

— Не искам да те улеснявам — отговорих й, — надявам се сърцето ти да се разбие; но те разбирам.

Лавината беше паднала и бе помела всичко по хълмовете; последните отзвуци замираха по белите склонове; новата снежна планина блещукаше неподвижна в тихата долина.

[1] Една от четирите адвокатски колегии в Лондон. — Б.пр. ↑

[2] Прозвище на кралския конен гвардейски полк заради цвета на мундирите. — Б.пр. ↑

[3] Лейбгвардейски полк в червена форма. — Б.пр. ↑

[4] В китайски стил (фр.). — Б.пр. ↑

[5] „Брайд“ на английски е младоженка. — Б.пр. ↑

[6] Наследствено право, в сила за първородния син. — Б.пр. ↑

[7] На смъртно легло (лат.). — Б.пр. ↑

[8] Алюзия за тълкуване на фараонските сънища в Стария завет.

— Б.пр. ↑

[9] Опрощавам ти греховете в името на Отца... — Б.пр. ↑

[10] Марк 15:38. — Б.пр. ↑

ЕПИЛОГ

ЗАВРЪЩАНЕ В БРАЙДСХЕД

— На по-лошо място досега не бяхме попадали — каза гарнизонният. — Никакви удобства, бригадата — и тя ни се е тръснала на главата. Във Флайт Сейнт Мери има кръчма, но събира двадесетина души — разбира се, офицерите няма да могат да припарят там, защото в района има военно училище. Надявам се, че веднъж седмично ще можем да отиваме до Мелстед.

Марчмейн е на десет мили отука и докато стигнеш дотам, можеш да пукнеш. Ето защо първа грижа на ротните командири ще бъде да организират почивката на хората си. Докторе, проверете дали езерата са годни за къпане.

— Слушам, сър.

— Онези от бригадата очакват ние да почистим къщата; по мое мнение някои от брадясалите симуланти, дето се шляят около щаба, биха могли да се поразмърдат, а не ние да се трепем, но... Райдър, подберете петдесет души за наряд и се явете при интенданта в десет и четиридесет и пет; той ще ви покаже с какво сме се нагърбили.

— Слушам сър.

— Нашите предшественици не са били особено предприемчиви. В долината има големи възможности да се разгърне обучение в нападение и стрелба с минохвъргачки. Офицерът по стрелкова подготовка да направи тази сутрин оглед и да уреди нещо преди пристигането на бригадата.

— Слушам, сър.

— Аз отивам с адютанта да огледам терените за разузнавателна подготовка. Някой познава ли този район?

Не се обадох.

— Достатъчно; хайде, живо.

— Чудесно местенце между другото — каза интендантът. — Ще бъде жалко, ако го разбишкаме.

Той беше стар мобилизиран подполковник от запаса и живееше на няколко мили отгук. Срецнахме се пред главния вход, където бях строил половината си рота в очакване на заповеди.

— Влизайте. Скоро ще ви покажа всичко. Къщата е цял лабиринт, но ние сме реквизирали само приземния етаж и десетина спални. Всичко друго на горния етаж е все още частна собственост, повечето е натъпкано с мебели; в живота си не сте виждали такива мебели, някои са направо безценни.

Горе живеят пазачът и няколко стари слуги — те няма да ви създават никакви неприятности, — и един свещеник, пострадал от бомбардировките, лейди Джулия го прибрала да живее тук — понаплашен е, но иначе, е безвреден. Отворил е параклиса — параклисът е на територията на лагера, — изненадващо много войници ходят там.

Мястото е собственост на лейди Джулия Флайт, както се нарича тя сега. Беше омъжена за Мотрам, министъра на не помня кво. Лейди Джулия се намира в чужбина с някакъв женски спомагателен корпус и аз се опитвам да пазя къщата. Странно, старият маркиз остави на нея всичко — доста жестоко спрямо синовете.

Тук бригадата преди нас е държала чиновниците; във всеки случай има достатъчно място. Накарах да покрият с дъски стените и камините — много са ценни, стара изработка. А! Тук някой се е държал безобразно — дете е стъпил ботуш, трева не никне; добре че го забелязахме, иначе щяха да го припишат на вас.

Холът е широчък, беше украсен с чудесни гоблени. Бих ви посъветвал да го използвате за съвещания.

— Аз съм тук само за почистването, сър. Стаите ще разпределя някой от бригадата.

— А, тогава вашата е лесна. Тези преди вас бяха много свестни. Но не е трябвало да повреждат камината. И как ли са успели? Доста солидна зидария. Интересно дали може да се поправи?

Предполагам, че гарнизонният ще вземе това помещение за своя канцелария; така постъпи и предишният. В нея има много картини, които не могат да бъдат изнесени — рисувани са на стената. Виждате, че съм ги покрил, доколкото мога, но войникът трябва всичко да пипне — както е сторил ей тук, в ъгъла. Има и друга рисувана стая, отвън под

колоните, модерна работа, но ако ме питате — най-хубавата в цялата къща; там бяха свързочниците и я направиха на нищо; жалко.

Този срам тука е досегашният офицерски стол; затова не го и покрих — не че би имало голямо значение, ако го повредят; винаги ми е напомнял за някой от по-скъпите шантани, ей като Maison Japonaise, а това е вестибюлт...

Кратка беше обиколката ни из кънтящите стаи. След това излязохме на терасата.

— Това са войнишките тоалетни и пералните; не мога да си представя защо са ги направили точно тука; станало е, преди аз да поема длъжността. Всичко това беше отделно от предната част. Прокарахме шосето между дърветата, като го свързахме с главната алея; не е красиво, но твърде практично; страшно много коли влизат и излизат; пък и скъсява разстоянието. Вижте как някой негодник се е врязал в живия плет, и при това с тритонно камионче, отнесъл е цялата балюстрада; човек би казал, че е минал с танк.

Този водоскок нашата домакиня много си го обича; младите офицери лудуваха из него, когато устройвахме вечеринки, и го поочукаха, та наредих да го заградят и да спрат водата. Сега е позамърсен, шофьорите хвърлят вътре угарки и остатъци от сандвичи, а не може да се стигне дотам, за да се почисти, заградил съм го с бодлива тел. Пищна работа, а?

— Е, ако сте видели всичко, да потеглям. Довиждане.

Шофьорът му захвърли цигарата си в сухото корито на водоскока; козирува и отвори вратата. Козировах и аз и интендантът потегли по новия път между липите.

— Хупър — казах, когато моите хора вече бяха започнали работа. — Мога ли да разчитам, че ще поемете командването тук за половин час?

— Тъкмо се чудех откъде да измъкнем малко чай.

— За бога, та войниците току-що започнаха работа.

— Те вече се опекоха на слънцето.

— Не ме интересува.

— Тъй вярно.

Не си губих времето в пустия приземен етаж, изкачих се по стълбите и тръгнах по познатите коридори, натискайки дръжките на заключени врати, отваряйки врати на стаи, затрупани до таваните с

мебели. Накрая срещнах стара домашна прислужница, която носеше чаша чай.

— А! — каза тя. — Вие не сте ли мистър Райдър?

— Аз съм, да. Точно се питах дали ще срещна някой познат.

— Мисис Хокинс е в старата си стая горе. Тъкмо ѝ носех чая.

— Аз ще ѝ го занеса — минах през тапицираната врата, изкачих се по непостланите стъпала и стигнах в стаята на дойката.

Мами Хокинс не ме позна, докато не заговорих и появата ми я пообърка; едва когато бях поседял известно време до нея край камината, тя си възвърна предишната невъзмутимост. Тя, която оставаше почти недокосната от годините, сега бе много остаряла. Последните промени бяха настъпили твърде късно в живота ѝ, за да ги приеме и разбере; недовиждала, както ми обясни, и можела само да кърпи. Речта ѝ, шлифована от чуваните изящни фрази, си бе върнала селското простодушие.

— ... само аз тука и двете момичета и горкият отец Мемблинг, дето го бомбардирани, без покрив над главата си, ни маса, ни стол, докато Джулия не го прибра, нали ѝ е меко сърцето, а нервите му са на ужасен хал... Лейди Брайдсхед също, сега се казва Марчмейн, дето трябва да я наричам по право Нейна светлост, но не ми се отваря устата — и тя така. Отнапред, когато Джулия и Кордилия заминаха на война, тя пристигна тука с двете момчета, а сетне военните ги изгониха и те отидоха в Лондон, и не бяха прекарани в къщата и месец и Брайди някъде с пехотата, както на времето Негова светлост, горкия — и тях също ги бомбардирани, всичко хвъркнало, цялата покъщнина, дето я беше донесла и я държеше при каретите. Сетне тя наела друга къща извън Лондон и военните я изгонили и оттам, и последното, което чух, беше, че се настанила в един хотел на морето, а то не е като да си в собствена къща, нали? Не ми се струва справедливо.

... Слушахте ли мистър Мотрам снощи? Как го нареди той този Хитлер! Казах на прислужничката Ефи, която ме наглежда: „Ако Хитлер слушаше и ако разбираше английски, в което се съмнявам, щеше да се засрами много.“ Кой да си мисли, че мистър Мотрам така ще се прояви? А и толкова много от приятелите му, дето идваха тука на гости? Казах на мистър Уилкокс, дето ме навестява с автобус от Мелстед два пъти месечно, много е мило от негова страна и съм му много благодарна, казах му: „Без да знаем, посрещали сме

благородници“, защото мистър Уилкокс никак не обичаше приятелите на мистър Мотрам, които никога не съм виждала, макар че всички ми разправяха за тях; нито пък Джулия ги харесваше, но те всички много се издигнаха, нали?

Накрая я запитах:

— Знаете ли нещо за Джулия?

— Кордилия ми писа миналата седмица, те още са заедно, както бяха през цялото време, и Джулия ми праща целувки в края на страницата. И двете са много добре, макар че не бива да казват къде са, но отец Мемблинг чете между редовете и каза, че било Палестина, а там е и частта на Брайди, така че много се радвам за всички.

Кордилия пише, че всички мечтаят да се върнат у дома след войната, и ние всички ги чакаме, макар че дали ще съм жива да ги видя, е съвсем друга работа.

Останах при нея час и половина и си тръгнах с обещанието често да я посещавам. Когато стигнах до хола, открих, че нищо не е свършено, и Хупър ме посрещна с виновен вид.

— Наложило се да изтупват сламениците. Не знаех, докато не ми каза сержант Блок. Не знам дали ще се върнат тук.

— Не знаете? Какви заповеди дадохте?

— Ами казах на сержант Блок да ги доведе обратно, ако си струва; искам да кажа, ако остане време преди вечеря.

Наближаваше дванадесет.

— Пак са ви подвели, Хупър. Изтупването трябваше да стане до шест тази вечер.

— Оф, боже, извинявайте, Райдър. Сержант Блок...

— Сам съм си виновен, че ви оставих... Съберете същата група веднага след вечеря, доведете ги тук и не ги разпускайте, докато не свършат всичко.

— Тъй вярно. Ами слушайте, не казахте ли, че познавате това място от по-рано?

— Да, добре го познавах. Притежаваха го мои приятели — и докато изричах тези думи, те ми прозвучаха тъй странно, както на времето Себастиановите; когато вместо: „Това е моят дом“, той каза: „Тук живее семейството ми.“

— Май няма много смисъл — само семейство в толкова голямо имение. Каква полза?

— Е, предполагам, че на гарнизона ще послужи.

— Но не за тази цел е било построено, нали?

— Не — отговорих, — не за тази цел е било построено. Може би това е едно от удоволствията при строенето, напомня раждането на син: гадаеш какъв ще израсне. Не знам; никога нищо не съм построил, и загубих правото да наблюдавам как расте синът ми. Аз съм бездомен, бездетен, нелюбим старец, Хупър — той ме погледна, за да разбере дали се шегувам, реши, че се шегувам и се изсмя. — Сега се върнете в лагера, не се мотайте в краката на командира и никому не разказвайте какви сме ги забъркали тази сутрин.

— Окей, Райдър.

Имаше едно място в къщата, което още не бях видял — сега се запътих натам. Параклисът не беше пострадал от дългата занемара; сецесионовите бои бяха свежи, както винаги; сецесионовата лампа отново гореше пред олтара. Казах една молитва — древна, новонаучена и като излязох, се запътих към лагера; докато крачех обратно, в далечината пред мен изсвири тръбата за вечеря и аз си помислих:

„Строителите не са знаели как ще бъде използвано тяхното произведение; направили са нов дом от камъните на стария замък; година след година, поколение след поколение са го обогатявали и разширявали; година след година великолепен дървен материал е съзрявал в парка, докато подобно на нечакан мраз нахлу векът на Хупър; мястото е било изоставено и цялата работа — унищожена; *Quomodo sedet sola civitas*. Суета сует и всяческая суета.

И все пак — мислех си аз, докато крачех по-бодро към лагера, където тръбите млъкнаха за малко и пак подеха сигнала: «Чорба-каша, чорба-каша, топъл хляб»; — и все пак това не е последната дума; дори не е подходящата дума; тя е мъртва дума отпреди десет години.“

Нещо съвсем различно от първоначалното намерение на строителите е произтекло от тяхната работа и от бурната мъничка човешка трагедия, в която играх и аз; нещо, което никой от нас не подозираше на времето; червено пламъче — грозна медна лампа, запалена отново пред кованите вратички на дарохранилницата; пламъкът, който старите рицари съзирали от гробниците си и после виждали да угасва; този пламък лумва отново за други войници, далеч от родината, в сърцата си по-далеч, по-далеч от Акра или Ерусалим.

Този пламък нямаше да лумне, да не бяха строителите и трагиците; там го намерих и аз в онази утрин, лумнал отново сред старите камъни.

Забързах и стигнах до навеса, който ни служеше за приемна.

— Днес изглеждате необичайно бодър — каза заместник-командирът.

Издание:

Автор: Ивлин Уо

Заглавие: Завръщане в Брайдсхед

Преводач: Аглика Маркова

Година на превод: 1984

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: „Христо Г. Данов“

Град на издателя: Пловдив

Година на издаване: 1984

Тип: роман

Националност: британска

Печатница: „Димитър Благоев“ — Пловдив

Излязла от печат: 28.II.1984 г.

Редактор: Иванка Савова

Художествен редактор: Веселин Христов

Технически редактор: Надя Балабанова

Рецензент: Димитрина Кондева

Художник: Димо Кенов

Коректор: Жанета Желязкова; Стоянка Кръстева

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/12740>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.